વિજયકસ્તૂરસૂરીશ્વરજી પ્રણીત

પ્રાકૃત વિજ્ઞાન પાઠમાલા

સરળ સુબોધિકા

-: સંકલન :-

મુનિરાજ શ્રી ભવ્યચન્દ્રવિજયજી મહારાજ

વિજય કસ્તૂરસૂરીશ્વરજી પ્રણીત

પ્રાકૃત વિજ્ઞાન પાઠમાલા

સરળ સુબોધિકા

-: શુભાશિષ :-

પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયમહોદયસૂરીશ્વરજી મ. સા.

પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયજયકુંજરસૂરીશ્વરજી મ. સા.

પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયપૂર્ણચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મ. સા.

પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયમુક્તિપ્રભસૂરીશ્વરજી મ. સા.

-: સંકલન-સંપાદન :-

પ. પૂ. મુનિરાજ શ્રી ભવ્યચન્દ્રવિજયજી મહારાજ

* પ્રકાશન *

શ્રી કાળુશીની પોળ પંચ ટ્રસ્ટ

કાળુશીની પોળ, કાલુપુર,

અમદાવાદ-૧.

* આ પુસ્તક *

કાળુશીની પોળ પંચ ટ્રસ્ટના જ્ઞાનખાતામાંથી પ્રકાશિત થયેલ હોઈ સાધુ-સાધ્વીજી સિવાય કોઈપણ ગૃહસ્થે આ પુસ્તકનો ઉપયોગ કરવો હોય તો જ્ઞાનખાતે રૂા. ૧૨ ચૂકવી પછી જ કરવો. જેથી જ્ઞાનદ્રવ્ય વપરાશનો દોષ ન લાગે.

વિ. સં. ૨૦૫૦
કા. સુ ૫
પ્રથમ આવૃત્તિ

વી. સં. ૨૫૨૦
જ્ઞાન પંચમી
નકલ : ૫૦૦

* પ્રાપ્તિ સ્થાન *

શ્રી દાનસૂરિજ્ઞાનમંદિર
કાલુપુર રોડ,
ટંકશાળ,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧.

શ્રી કાલુશીની પોળ
જૈન ઉપાશ્રય
કાલુશીની પોળ,
કાલુપુર રોડ,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧.

મનીષકુમાર હર્ષદભાઇ શાહ
૧૨૯, કાગડાશેરી, ઘાંચીની પોળ,
માણેકચોક,
અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૧.

* મુદ્રક *

કાંતિલાલ ડી. શાહ
"ભરત પ્રિન્ટરી"
ન્યુ માર્કેટ, પાંજરાપોળ,
રીલીફ રોડ, અમદાવાદ-૧.
ફોન નં. ૩૮૭૯૬૪

॥ આદિનાથાય નમઃ ॥

આત્મ–કમલ–વીર–દાન–પ્રેમ–રામચન્દ્ર, મહોદયસૂરિ સદ્‌ગુરુભ્યો નમઃ

❋ ઉપકાર સ્મૃતિ ❋

સામાન્યતઃ કોઈપણ કાર્ય પૂજ્યોના શુભાશિષથી નિર્વિઘ્ને પરિપૂર્ણ થાય તેમ સ્વ. સુવિશાલ ગચ્છાધિપતિ પરમ પૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ **વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાના** દિવ્યાશિષથી તેમજ ગચ્છાધિપતિ પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ **વિજયમહોદયસૂરીશ્વરજી મહારાજાની** પૂર્ણકૃપાદૃષ્ટિથી અને પરમારાધ્યપાદ પ્રશમરસપયોનિધિ પ. પૂ. ગુરુમહારાજ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ **વિજયજયકુંજરસૂરીશ્વરજી મહારાજા** તથા તેઓશ્રીના શિષ્યરત્નો–સિદ્ધહસ્તલેખક પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય **પૂર્ણચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજા** તથા પ્રખર પ્રવચનકાર પરમોપકારી પરમ પૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ **વિજયમુક્તિપ્રભસૂરીશ્વરજી મહારાજાના** શુભાશીર્વાદ અને શુભ પ્રેરણાથી જ આ કાર્ય પરિપૂર્ણ થયું છે.

આ કાર્યમાં વિદ્વદ્વર્ય પૂજ્ય મુનિરાજ **શ્રી તપોરત્નવિજયજી** મ. તરફથી પણ સુંદર માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત થયેલ છે. તેમજ પ્રુફરીડીંગાદિમાં અનેક રીતે સહાયક થનાર **શ્રી રતિભાઇ ચી. દોશીને** કેમ વિસરાય ?

જ્ઞાનોપાસક શ્રાદ્ધવર્ય પંડિત **શ્રી રમણીકભાઇ** (ભાભરવાળા) પાસે પ્રાકૃત અધ્યયન કરતાં જ્યારે હું નોટ તૈયાર કરતો હતો ત્યારે તેઓ તરફથી પ્રેરણા મળતી કે "આ નોટ જો "સુબોધિકા" રૂપે છપાય તો અનેક અભ્યાસીઓને ઉપયોગી બને !"—અને પ્રાકૃત–અભ્યાસીઓની ઘણી નોટો મારા તરફથી જોવાઈ તે જોતાં વાક્યો આદિની અંદર જે અર્થ કરવા જોઈએ તે રીતના ન કરતાં બીજા અર્થો જોવા મળતા,—તેથી પ્રેરણા પ્રબળ બની અને પૂજ્યોના મંગલાશિષથી આ કાર્ય પૂર્ણ થયું.

શ્રીપાળનગર, મુંબઇ

—મુનિ ભવ્યચન્દ્રવિજય.

પ્રકાશક તરફથી...

જૈન શાસનના મહાન જ્યોતિર્ધર સુવિશાલ ગચ્છાધિપતિ સ્વ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાની તથા વર્તમાન ગચ્છાધિપતિ પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયમહોદય-સૂરીશ્વરજી મહારાજાની અમારા સંઘ ઉપર સદાય પૂર્ણ કૃપાદૃષ્ટિ વરસતી રહી છે.

તેઓશ્રીની કૃપાથી ચાતુર્માસની આરાધના માટે અથવા તો પર્યુષણા મહાપર્વાદિની આરાધના માટે વિજયદાનસૂરિ જ્ઞાનમંદિરથી પૂ. સાધુ ભગવંતો અમારે ત્યાં આવી અમને જિનવાણી શ્રવણાદિનો લાભ આપી અમારી પર મહાન અનુગ્રહ કરે છે.

વિ. સં. ૨૦૪૮ની સાલમાં પર્યુષણા મહાપર્વ આદિની આરાધના કરાવવા શાસનપ્રભાવક પૂ. આ. ભ. શ્રીમદ્ વિજયજયકુંજર-સૂરીશ્વરજી મહારાજાને વિનંતિ કરતાં તેઓશ્રીએ પૂર્ણકૃપા કરી મુનિરાજ શ્રી યોગદર્શનવિજયજી મ. તથા મુનિરાજ શ્રી ભવ્યચન્દ્રવિજયજી મ. ને મોકલેલ જેઓએ સુંદર આરાધના કરાવેલ.

ત્યારે પૂ. આચાર્યભગવતશ્રીને જ્ઞાનદ્રવ્યના સદ્વ્યય માટેનો ઉપયોગી કોઈ ગ્રંથાદિ પ્રકાશિત કરવાનો માર્ગ બતાવતાં આગમોના અભ્યાસ માટે જરૂરી ગણાતા પ્રાકૃત ભાષાના અધ્યયન માટે સાધુ-સાધ્વીજી મ. ને ઉપયોગી થઈ શકે તેવું આ પુસ્તક પ્રકાશિત કરવાની અમને ભાવના થતાં અમારા સંઘના જ્ઞાનદ્રવ્યમાંથી આ પુસ્તક પ્રકાશિત કરતાં અમે આનંદ અનુભવીએ છીએ.

જ્ઞાનદ્રવ્યમાંથી પ્રકાશિત આ પુસ્તકનો ગૃહસ્થોને ઉપયોગ કરવો હોય તો પૂરી રકમ જ્ઞાનખાતાની પેટીમાં નાખી પછી ઉપયોગ કરે, એવી અમારી નમ્ર વિનંતિ છે.

લિ.

કાલુશીની પોળ પંચ ટ્રસ્ટ.

પ્રાસ્તાવિકમ્

સર્વલોકની – સામાન્ય ભાષા તે પ્રાકૃત ભાષા. આજે અજાણ્યા જેવી લાગતી આ ભાષા જન–જનની સામાન્ય ભાષા હતી. ભિન્ન–ભિન્ન દેશના લોકો આ ભાષાથી પરસ્પરનો વ્યવહાર ચલાવતા.

સમયે સમયે ભાષામાં પરિવર્તનો થયા કરે, છતાં દરેક ભાષામાં પ્રાકૃતનો અંશ છે–એથી દરેક ભાષાનું જે ઉત્પત્તિ સ્થાન છે, જેને શિખવા માટે વ્યાકરણનું બહુ ઊંડું જ્ઞાન જરૂરી નથી. જેનું ઉચ્ચારણ કરતાં જિહ્વાને બહુ તકલીફ પડતી નથી એવી જે ભાષા તે પ્રાકૃત ભાષા.

પાલી, માગધી, અપભ્રંશ ભાષા વગેરે પ્રાકૃતનું જ વિશિષ્ટ સ્વરૂપ હોવાથી આ ભાષાઓ પ્રાકૃત અન્તર્ગત જ ગણાય છે.

શ્રી જૈન સાહિત્યમાં પ્રાકૃત ભાષાનું ખૂબ મહત્ત્વ ભર્યું સ્થાન છે તો જૈનેતર ગ્રન્થો પણ પ્રાકૃતમાં સુલભ છે.

શ્રી તીર્થંકર ભગવંતો અર્ધ માગધીભાષામાં દેશના આપે છે તો શ્રી ગણધર ભગવંતો ચૌદ પૂર્વોને મૂકીને દ્વાદશાંગીની રચના પ્રાકૃત ભાષામાં જ કરે છે.

આ આગમો ઉપરની નિર્યુક્તિઓ, ચૂર્ણિઓ, ભાષ્યો પ્રાકૃત ભાષામાં ઉપલબ્ધ છે તો પ્રકરણો, ચારિત્રગ્રન્થો તો આ ભાષામાં સેંકડોની સંખ્યામાં પ્રાપ્ય છે.

તેથી શ્રી જૈન સાહિત્યના અને ઇતરગ્રન્થોના વ્યવસ્થિત અને વાસ્તવિક બોધ માટે પ્રાકૃતભાષાનું જ્ઞાન અત્યંત આવશ્યક છે.

આ ભાષાના જ્ઞાન માટે જૈન–અજૈન વિદ્વાનોએ રચેલ શ્રી પ્રાકૃત વ્યાકરણ, પ્રાકૃતાનુશાસન, ષડ્ભાષા ચન્દ્રિકા, પ્રાકૃત સર્વસ્વ વગેરે અનેક વ્યાકરણ ગ્રન્થો સંસ્કૃત સાહિત્યમાં વિદ્યમાન છે.

ગુજરાતી ભાષામાં પણ પં. શ્રી પ્રભુદાસભાઈ, પં. શ્રી બેચરદાસભાઈ વગેરેની સરળ રચનાઓ આજે ઉપલબ્ધ છે છતાં આ બધામાં પ. પૂ. ૧૦૦૮ આ. શ્રી કસ્તૂરસૂરીશ્વરજી મ. સા. પ્રણીત "પ્રાકૃત વિજ્ઞાન પાઠમાળા" શ્રી જૈન સંઘમાં આદરભર્યું સ્થાન ધરાવે છે.

આ પ્રાકૃત વિજ્ઞાન પાઠમાળાની આજ સુધીમાં ચાર આવૃત્તિઓ પ્રકાશિત થયેલ છે, તો તેના સરળ બોધ માટે તેની એક માર્ગદર્શિકા પણ મુદ્રિત થયેલ છે.

પ. પૂ. ૧૦૦૮ સ્વ. આ૦ શ્રી વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મ. ના પટ્ટાલંકાર સ્વ. પ. પૂ. આ. શ્રી વિજયમુક્તિચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મ. ના પટ્ટપ્રભાવક પૂ. આ. શ્રી વિજયજયકુંજરસૂરીશ્વરજી મ.ના પટ્ટપ્રભાવક પ. પૂ આ શ્રી વિજયપૂર્ણચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મ. સા. શ્રીના શિષ્ય પૂ. મુનિરાજ શ્રી ભવ્યચન્દ્રવિજયજી મ. સાહેબે પણ "વિજ્ઞાન પાઠમાળા"ના વાકયોના પ્રાકૃત-સંસ્કૃત બોધ માટે આ એક પ્રયત્ન કર્યો છે. જે અભ્યાસકોને ખૂબ ઉપયોગી બનશે.

જો કે પ્રાકૃત શબ્દ તથા ધાતુનાં રૂપો સાથે સમાસનો વિગ્રહ, પ્રકારો આદિનો નિર્દેશ આ પુસ્તકમાં કર્યો હોત તો તે અત્યન્ત આદરણીય થાત, છતાં ય આજે જે પુસ્તક શ્રી જૈનસંઘના કરકમલમાં અર્પવામાં આવી રહેલ છે તે પણ પ્રાકૃત ભાષાનો બોધ કરાવવા સાથે સંસ્કૃતભાષાને પણ સહાયક બનશે અને શ્રી જૈન સંઘ આનો આદર કરશે.

એજ અભ્યર્થના સહ...

અધ્યાપક

રતિલાલ ચીમનલાલ દોશી

લુહરાવાળા

શુદ્ધિપત્રક

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
१	८	बाल्लमु	बोल्लमु
८	१६	ययं	यूयं
८	१७	यं	यूयं
१०	१४	०लस्याव:	०लभ्याव:
११	१२	संगच्छामो	संगच्छामहे
१३	१६	मुरुक्खा	मुरुक्खा य
१९	९	૧૩ પછીનું વાક્ય રહી ગયું છે.	

धार्मिको जनः पापेभ्यस्त्रस्यति ।

धम्मिओ जणो पावत्तो डरइ ।

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
२१	५	च ध्याने	ध्याने च
२६	१३	ભેળવતાન થી.	ભેળવતા નથી.
३०	२३	तीथकरा	तीर्थंकरा
३१	२२	गुरुवसति	गुरुर्वसति
३५	२	मूर्बो०	मूर्खो०
३५	८	० बवीत्	० ब्रवीत्
३९	११	अम्मादृशान्	अस्मादृशान्
४६	१४	बह्वो	बह्वो
५७	१५	समम्तात्	समन्तात्
६४	६	पुत्र	पुत्रः

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬૭	૧૦	नृत्य	नृत्यं
૬૮	૨૮	तान	तान्
૧૩૦	૨૦	छेत्तण	छेत्तूण
૧૪૫	૧૨	चक्रणो०	चंक्रणो०
૧૫૪	૮	शरीरं	सरीरं
૧૫૬	૧૯	०लगितो	०लंगितवान्
૧૫૯	૧૩	४२ात	४२ाते
૧૫૯	૨૩	परलाए	परलोए
૧૬૦	૧૯	लघिऊण	लंघिऊण
૧૬૧	૯	निवारितव्यो	निवारयितव्या
૧૬૮	૪	०बद्धेव	० बद्धा इव
૧૭૦	૬	०भगो	०भंगो
૧૭૧	૪	नहं	नेहं
૧૭૪	૯	लायणं	लोयणं
૧૭૪	૧૨	०पञ्चोननः	०पञ्चाननः
૧૭૭	૨	०लाओ	०लोओ
૧૭૭	૧૧	०कमभिः	०कर्मभिः
૧૭૭	૨૪	ङ्कतेश	शङ्केत
૧૭૯	૨૬	०सगेण	०संगेण
૧૯૧	૧૨	खती	खंती

પાઠ—૧

પ્રાકૃત વાક્યો

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
कथयामि ।	હું કહું છું.
हसामः ।	અમે હસીએ છીએ.
गच्छामि ।	હું જાઉં છું.
वसामः ।	અમે વસીએ છીએ.
चलामः ।	અમે ચાલીએ છીએ.
रोदिमि ।	હું રડું છું.
पीडयामि ।	હું કનડું છું.
जानीमः ।	અમે જાણીએ છીએ.
भुञ्जे ।	હું જમું છું
पश्यामः ।	અમે જોઈએ છીએ.
भणामः ।	અમે ભણીએ છીએ.
नमामि ।	હું નમસ્કાર કરું છું.
भणामि ।	હું ભણું છું.
वसामः ।	અમે વસીએ છીએ.

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
जानीमः ।	અમે જાણીએ છીએ.
भुञ्ज्महे ।	અમે ખાઈએ છીએ.
नमामः ।	અમે નમીએ છીએ.
पतामः ।	અમે પડીએ છીએ.
रुदिमः ।	અમે રડીએ છીએ.
बोधामि ।	હું બોધ પામું છું.
नमामि ।	હું નમન કરૂં છું.
कथयामि ।	હું બોલું છું.
बिभेमि ।	હું ભય પામું છું.
पृच्छामि ।	હું પૂછું છું.
पीडयामः ।	અમે દુઃખ દઈએ છીએ.
कथयामः ।	અમે બોલીએ છીએ.
पिबामः ।	અમે પાન કરીએ છીએ.
रुदिमः ।	અમે રડીએ છીએ.

ગુજરાતી વાક્યો

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
पृच्छामि ।	पुच्छेमि ।
पीडयामि ।	पीलेमि ।
बिभीमः ।	बीहामु ।
पिबामि ।	पिज्जेमि ।
बोधामः ।	बोहेम ।
पतामि ।	पडमि ।
भणामि ।	भणामि ।
नमामः ।	नवमो ।
भ्रमामि ।	भमेमि ।
पश्यामि ।	देक्खमि ।

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
भुञ्ज्महे ।	जेमिमो ।
जानामि ।	मुणेमि ।
रुदिमः ।	रुवामु ।
वसामि ।	वसमि ।
चलामः ।	चलेमु ।
गच्छामः ।	गच्छिमो ।
हसामि ।	हसमि ।
कथयामः ।	कहामु ।
कथयामः ।	बोल्लमु ।
वसामः ।	वसेम ।

પાઠ–૨

પ્રાકૃત વાક્યો

સંસ્કૃત	ગુજરાતી	સંસ્કૃત	ગુજરાતી
इच्छथ ।	તમે ઇચ્છા કરો છો.	कथयथ ।	તમે કહો છો.
करोषि ।	તું કરે છે.	चलसि ।	તું ચાલે છે.
चिन्तयसि ।	તું ચિંતન કરે છે.	भुङ्ग्ध्वे ।	તમે જમો છો.
पश्यथ ।	તમે દેખો છો.	नमथ ।	તમે નમો છો.
मुह्यथ ।	તમે મોહ પામો છો.	पिबसि ।	તું પીવે છે.
गच्छसि ।	તું જાય છે.	पश्यथ ।	તમે જુઓ છો.
जानीथ ।	તમે જાણો છો.	कुरुध्वे ।	તમે કરો છો.
पश्यथ ।	તમે દેખો છો.	पश्यथ ।	તમે જુઓ છો.
पतथ ।	તમે પડો છો.	नमथ ।	તમે નમો છો.
भिनक्षि ।	તું ભેદ પાડે છે.	वन्दध्वे ।	તમે વંદન કરો છો.
रमध्वे ।	તમે રમો છો.	पृच्छथ ।	તમે પૂછો છો.
वन्दध्वे ।	તમે વંદન કરો છો.	कथयथ ।	તમે બોલો છો.
रुष्यसि ।	તું રોષ કરે છે.	भणथ ।	તમે ભણો છો.
दुष्यथ ।	તમે દોષિત કરો છો.	रोदिषि ।	તું રડે છે.
कथयथ ।	તમે કહો છો.	हसथ ।	તમે હસો છો.
दुष्यसि ।	તું દોષિત કરે છે.	भणथ ।	તમે ભણો છો.
रुष्यथ ।	તમે રોષ કરો છો.	मुह्यथ ।	તમે ઘેલા થાઓ છો.
वन्दसे ।	તું વંદન કરે છે.	करोषि ।	તું કરે છે.
रमध्वे ।	તમે રમો છો.	पश्यथ ।	તમે જુઓ છો.
मुह्यसि ।	તું મોહ પામે છે.	दुष्यथ ।	તમે દોષિત કરો છો.

ગુજરાતી વાક્યો

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત	સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
कम्पसे ।	कंपसि ।	रुदिथ ।	रोवइत्था ।
कथयसि ।	कहसे ।	निन्दसि ।	निंदसे ।
चलसि ।	चलेसि ।	हससि ।	हससे ।
चलथ ।	चलेइत्था ।	पीडयथ ।	पीलेत्था ।
निन्दथ ।	निंदइत्था ।	बिभेषि ।	बीहेसि ।
भुङ्क्षे ।	जेमसे ।	भणथ ।	भणह ।
नमसि ।	नमसि ।	पश्यसि ।	पासेसि ।
मुह्यसि ।	मुज्झेसि ।	भ्रमसि ।	भमसे ।
पिबथ ।	पिज्जित्था ।	वसथ ।	वसेह ।
रमसे ।	रमसे ।	इच्छसि ।	इच्छसि ।
पृच्छसि ।	पुच्छेसि ।	कम्पध्वे ।	कंपेइत्था ।
कथयसि ।	बोल्लसे ।	कथयथ ।	बोल्लित्था ।
वन्दसे ।	वंदसि ।	पीडयसि ।	पीलसे ।
भणसि ।	भणसे ।	हसथ ।	हसित्था ।
रुष्यथ ।	रूसेत्था ।	पतसि ।	पडेसि ।

પાઠ–૩

પ્રાકૃત–વાક્યો

સંસ્કૃત	ગુજરાતી	સંસ્કૃત	ગુજરાતી
आद्रियते ।	તે આદર કરે છે.	जयथ ।	તમે જીતો છો.
जायन्ते ।	તેઓ ઉત્પન્ન થાય છે.	धुनन्ति ।	તેઓ ધ્રુજાવે છે.
क्षयति ।	તે ક્ષય પામે છે.	स्मरथ ।	તમે સ્મરણ કરો છો.
ब्रुवन्ति ।	તેઓ બોલે છે.	लुनन्ति ।	તેઓ કાપે છે.
वर्धन्ते ।	તેઓ વધે છે.	जुह्वति ।	તેઓ હોમ કરે છે.
निषिध्यन्ति ।	તેઓ નિષેધ કરે છે.	धुनोति ।	તે હલાવે છે.

સંસ્કૃત	ગુજરાતી	સંસ્કૃત	ગુજરાતી
स्पृशन्ति ।	તેઓ સ્પર્શ કરે છે.	कुर्वन्ति ।	તેઓ કરે છે.
रौति ।	તે અવાજ કરે છે.	चिन्तयति ।	તે ચિંતા કરે છે.
स्मरन्ति ।	તેઓ સંભારે છે.	भवति ।	તે છે.
चिनोति ।	તે એકઠું કરે છે.	बुध्यते ।	તે બોધ પામે છે.
स्तुवन्ति ।	તેઓ સ્તુતિ કરે છે.	रक्षन्ति ।	તેઓ રક્ષણ કરે છે.
पुनाति ।	તે પવિત્ર કરે છે.	लज्जन्ते ।	તેઓ લજ્જા પામે છે.
शृण्वन्ति ।	તેઓ સાંભળે છે.	हन्ति ।	તે હણે છે.
ब्रवीति ।	તે બોલે છે.	तुष्यति ।	તે સંતોષ પામે છે.
कथयन्ति ।	તેઓ કહે છે.	रुष्यन्ति ।	તેઓ રોષ કરે છે.
जानन्ति ।	તેઓ જાણે છે.	स्तौति ।	તે સ્તુતિ કરે છે.
पश्यन्ति ।	તેઓ જુએ છે.	रुदिमः ।	અમે રડીએ છીએ.
पीडयति ।	તે પીડે છે.	जयसि ।	તું જય પામે છે.
बिभेति ।	તે ભય પામે છે.	स्तुथ ।	તમે સ્તવના કરો છો.
भणति ।	તે ભણે છે.	ब्रवीमि ।	હું બોલું છું.
वसन्ति ।	તેઓ રહે છે.	धुनामि ।	હું કમ્પાવું છું.
इच्छन्ति ।	તેઓ ઇચ્છે છે.	जयामि ।	હું જીતું છું.

ગુજરાતી વાકયો

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત	સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
क्रीणाति ।	किणइ ।	पुनन्ति ।	पुणन्ते ।
धुनन्ति ।	धुणन्ति ।	शृणोति ।	सुणेइ ।
स्पृशति ।	फरिसए ।	आद्रियन्ते ।	आदरेइरे ।
रुवन्ति ।	रवेन्ति ।	जायते ।	जम्मइ ।
स्मरति ।	सुमरेइ ।	क्षयन्ति ।	निज्झरिन्ति ।
चिन्वन्ति ।	चिणइरे ।	कथयति ।	कहइ ।
स्तवीति ।	थुणेइ ।	वर्धते ।	वड्ढइ

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત	સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
निषिध्यति ।	हक्कए ।	भणन्ति ।	भणेन्ते ।
जयन्ति ।	जिणिन्ति ।	वन्दन्ते ।	वंदेन्ति ।
धुनाति ।	धुणए ।	रोदिति ।	रोवए ।
कम्पते ।	कंपइ ।	हसन्ति ।	हसन्ति ।
रमते ।	रमइ ।	कम्पन्ते ।	कंपइरे ।
जुहोति ।	हुणेइ ।	चरति ।	चरेइ ।
गच्छति ।	गच्छेइ ।	निन्दति ।	निंदइ ।
भुङ्क्ते ।	भुंजइ ।	मुह्यन्ति ।	मुज्झन्ति ।
नमति ।	नमइ ।	पुष्यति ।	पूसए ।
पृच्छन्ति ।	पुच्छन्ते ।		

પાઠ–૪

પ્રાકૃત વાકયો

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
अहं वन्दे ।	હું વંદન કરૂં છું.
युवां द्वौ वर्तेथे ।	તમે બે છો.
ते कुप्यन्ति ।	તેઓ ક્રોધ કરે છે.
स पतति ।	તે પડે છે.
ते पिबन्ति ।	તેઓ પીએ છે.
यूयं कथयथ ।	તમે કહો છો.
ते नमन्ति ।	તેઓ નમસ્કાર કરે છે.
वयं वन्दामहे ।	અમે વંદન કરીએ છીએ.
यूयं वन्दध्वे ।	તમે વંદન કરો છો.
त्वं वाञ्छसि ।	તું ઈચ્છે છે.
स इच्छति ।	તે ઈચ્છે છે.
वयं बिभीमः ।	અમે ભય પામીએ છીએ.
ते चरन्ति ।	તેઓ ચરે છે.
वयमास्महे ।	અમે બેસીએ છીએ.
युवां द्वौ रुदिथः ।	તમે બે રડો છો.
वयं स्पृशामः ।	અમે અડકીએ છીએ.
यूयं भ्रश्यथ ।	તમે પડો છો.
तौ द्वौ स्पृशतः ।	તેઓ બે સ્પર્શ કરે છે.
अहं तिष्ठामि ।	હું ઉભો છું.
आवां द्वौ त्यजावः ।	અમે બે ત્યાગ કરીએ છીએ.
यूयं बिभीथ ।	તમે ભય પામો છો.

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
त्वं भणसि ।	તું ભણે છે.
सोऽर्पयति ।	તે અર્પણ કરે છે.
वयं स्मः ।	અમે છીએ.
वयं तिष्ठामः ।	અમે ઊભા રહીએ છીએ.
स वर्तते ।	તે વર્તે છે.
अहं व्युत्सृजामि ।	હું છોડું છું.
त्वमुज्झसि ।	તું ત્યાગ કરે છે.
तौ द्वौ क्रीणीतः ।	તેઓ બે ખરીદે છે.

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
अहमस्मि ।	હું છું.
तौ द्वौ रक्षतः ।	તે બે રક્ષણ કરે છે.
युवां द्वौ स्थः ।	તમે બે છો.
त्वं श्लाघसे ।	તું પ્રશંસા કરે છે.
ते तुष्यन्ति ।	તેઓ ખુશ થાય છે.
वयं तिष्ठामः ।	અમે ઊભા છીએ.
यूयं वाञ्छथ ।	તમે વાંછા કરો છો.
यूयं पुष्यथ ।	તમે પોષણ કરો છો.
ते कथयन्ति ।	તેઓ કહે છે.

ગુજરાતી વાક્યો

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
यूयं वाञ्छथ ।	तुम्हे वंछित्था ।
वयं पश्यामः ।	अम्हे देक्खमु ।
स सहते ।	स सहइ ।
यूयं साध्नुथ ।	तुम्हे साहित्था ।
आवां द्वौ रक्षावः ।	अम्हे दु रक्खेम ।
यूयमर्पयथ ।	तुब्भे अप्पेह ।
वयं त्यजामः ।	अम्हो चयाम ।
युवां द्वौ चिन्तयथः ।	तुम्हे दो चिंतेइत्था ।
तौ द्वौ कथयतः ।	ते विण्णि कहन्ति ।
यूयमाध्वे ।	तुब्भे अच्छेह ।
यूयं तिष्ठथ ।	तुब्भे थक्कइत्था ।
वयं हसामः ।	अम्ह हसमो ।
ते म्रक्ष्यन्ति ।	ते चोप्पडइरे ।

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
अहं भुञ्जे ।	अहं भुंजामि ।
युवां द्वौ पिबथः ।	तुम्हे दुण्णि पिज्जेत्था ।
यूयं नमथ ।	तुम्हे नमित्था ।
त्वं सीव्यसि ।	तुं सिव्वसि ।
आवां द्वौ स्वः ।	अम्हो वे अत्थि ।
अहं त्यजामि ।	हं । चयामि ।
स पश्यति ।	स पासइ ।
त्वमसि ।	तं सि ।
ते श्लाघन्ते ।	ते सलहन्ते ।
यूयं भ्राम्यथ ।	तुम्हे भमइत्था ।
ते रुष्यन्ति ।	ते रूसेन्ते ।

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
ते निन्दन्ति ।	ते निंदेन्ति ।
यूयं बोधथ ।	तुज्झे बोहेह ।
युवां द्वौ पीडयथः ।	तुम्हे वेण्णि पीलह ।
युवां द्वौ स्थः ।	तुब्भे दुवे अत्थि ।
स म्रक्ष्यति ।	स चोप्पडेइ ।
वयं भुञ्ज्महे	अम्हे जेमेमो ।
यूयं बध्नीथ ।	तुब्भे बंधेह ।
त्वं क्षयसि ।	तं निज्झरेसि ।
तौ द्वौ कम्पेते ।	ते दुवे कंपन्ते ।
त्वं पीडयसि ।	तुं पीडेसि ।

પાઠ ૫
પ્રાકૃત વાક્યો

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
आवां द्वौ तिष्ठावः ।	અમે બે ઊભા રહીએ છીએ.
वयं जयामः ।	અમે જીતીએ છીએ.
अहं तिष्ठामि ।	હું ઊભો રહું છું.
वयं भवामः ।	અમે છીએ.
आवां द्वौ ध्यायावः ।	અમે બે ધ્યાન કરીએ છીએ.
अहं भवामि ।	હું છું.
अहं पिबामि ।	હું પીઉં છું.
अहं ध्यायामि ।	હું ધ્યાન કરું છું.
स भवति ।	તે છે.
युवां द्वौ ध्यायथः ।	તમે બે ધ્યાન કરો છો.
ते भवन्ति ।	તેઓ છે.
ते पिबन्ति ।	તેઓ પીએ છે.
त्वं ध्यायसि ।	તું ધ્યાન કરે છે.
अहं स्नामि ।	હું સ્નાન કરું છું.
यूयं तिष्ठथ ।	તમે ઊભા રહો છો.
युवां द्वौ नयथः ।	તમે બે લઈજાઓ છો.
त्वं पिबसि ।	તું પીએ છે.
ते च्यवन्ते ।	તેઓ પડે છે.
अहं जीर्यामि ।	હું ઘરડો થાઉં છું.
अहं गायामि ।	હું ગાઉં છું.
आवां द्वौ स्नावः ।	અમે બે સ્નાન કરીએ છીએ.
स ह्नुते ।	તે સંતાડે છે.
वयं जुहुमः ।	અમે હોમ કરીએ છીએ.
यूयं हरथ ।	તમે હરણ કરો છો.
स स्नाति ।	તે સ્નાન કરે છે.
अहं यामि ।	હું જાઉં છું.
वयं वृणीमः ।	અમે પસંદ કરીએ છીએ.
आवां द्वौ यावः ।	અમે બે જઈએ છીએ.
आवां द्वौ जायावहे ।	અમે બે ઉત્પન્ન થઇએ છીએ.
आवां द्वौ गायावः ।	અમે બે ગાઇએ છીએ.

ગુજરાતી વાક્યો

संस्कृत	प्राकृत
तौ द्वौ तिष्ठतः ।	ते दोण्णि ठाअन्ति ।
त्वं यासि ।	तुं जासि ।
तौ द्वौ गायतः ।	ते वेण्णि गाअन्ते ।
ते ग्लायन्ति ।	ते गिलाइरे ।
स तिष्ठति ।	स ठाइ ।
स याति ।	स जाअए ।
स गायति ।	स गाएइ ।
अहं म्लायामि ।	अहं मिलामि ।
स नयति ।	सो नेअइ ।
तौ द्वौ गच्छतः ।	ते दुवे गच्छन्ते ।
आवां द्वौ पिबावः ।	अम्हे बे पामो ।
तौ द्वौ हरतः ।	ते वे हरेइरे ।
त्वं स्नासि ।	तुमं ण्हाएसि ।
युवां द्वौ पिबथः ।	तुब्भे दो पाइत्था ।
त्वं खादसि ।	तं खासि ।
ते यच्छन्ति ।	ते दान्ते ।
आवां द्वौ धारयावः ।	अम्हे वे धरामो ।
युवां द्वौ यच्छथः ।	तुज्झे दो दाअइत्था ।

संस्कृत	प्राकृत
वयं च्यवामहे ।	अम्ह चवेमो ।
युवां द्वौ सरथः ।	तुम्हे दोण्णि सरेत्था ।
त्वं भवसि ।	तुं होसि ।
यूयं स्नाथ ।	तुब्भे ण्हाएइत्था ।
वयं ग्लायामः ।	अम्हे गिलाइमु ।
ते ध्यायन्ति ।	ते झाइन्ते ।
आवां द्वौ भावः ।	अम्हो बे भाआमो ।
यूयं भवथ ।	तुज्झे भवेत्था ।
युवां द्वौ म्लायथः ।	तुम्हे वे मिलाएत्था ।
ययं ह्नुध्वे ।	तुम्हे ण्हवइत्था ।
यं तरामः ।	अम्ह तरिमो ।
यूयं रुष्यथ ।	तुम्हे रूसेइत्था ।
स भाति ।	सो भाइ ।
यूयं जायध्वे ।	तुब्भे जाएत्था ।
अहं जाये ।	अहं जाएमि ।

પાઠ-૬

પ્રાકૃતિ વાકયો

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
स आस्ते ।	તે બેસે છે.
स पिबति ।	તે પીએ છે.
स भ्रश्यति ।	તે ભૂલ કરે છે.
त्वं तिष्ठसि ।	તું ઊભો છે.
अहं म्लायामि ।	હું ચીમળાઉં છું.
युवां द्वौ म्लायथः ।	તમે બે ચીમળાઓ છો.
त्वं गर्हसि ।	તું નિંદે છે.
वयं जीवामः ।	અમે જીવીએ છીએ.
त्वं यासि ।	તું જાય છે.
युवां द्वौ म्लायथः ।	તમે બે ચીમળાઓ છો.
आवां द्वौ भवावः ।	અમે બે છીએ.
स बुध्यते ।	તે બોધ પામે છે.
आवां द्वौ ध्यायावः ।	અમે બે ધ્યાન કરીએ છીએ.
तौ द्वौ नयतः ।	તે બે લઇ જાય છે.

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
यूयं नयथ ।	તમે લઇ જાઓ છો.
वयं पचामः ।	અમે રાંધીએ છીએ.
यूयं मुञ्चथ ।	તમે છોડો છો.
स पिबति ।	તે પીએ છે.
यूयं तिष्ठथ ।	તમે ઊભા રહો છો.
आवां द्वौ म्लायावः ।	અમે બે ચીમળાઈએ છીએ.
अहं करोमि ।	હું કરું છું.
अहं तिष्ठामि ।	હું ઊભો રહું છું.
स पिबति ।	તે પીએ છે
त्वं गायसि ।	તું ગાય છે.
यूयं नृत्यथ ।	તમે નાચ કરો છો.
अहं राजे ।	હું શોભું છું.
ते नश्यन्ति ।	તેઓ નાશ પામે છે.
यूयं पिबथ ।	તમે પીઓ છો.
वयं शीयामहे ।	અમે સડીએ છીએ.
युवां द्वौ दहथः ।	તમે બે બાળો છો.

ગુજરાતી વાકયો

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
तौ द्वौ सिध्यतः ।	ते दुवे सिज्झेज्ज ।
स तनोति ।	सो तड्डेज्जा ।
वयमर्चामः ।	अम्हे अच्चेज्ज ।
युवां द्वौ सिञ्चथः ।	तुम्हे बे सिंचेज्ज ।

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
यूयं जायध्वे ।	तुम्हे जाएज्जह ।
ते खादन्ति ।	ते खाएज्ज ।
त्वं म्लायसि ।	तुं मिलाएज्ज ।
त्वं जीवसि ।	तं जीवेज्ज ।

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
युवां द्वौ युध्येथे ।	तुम्हे बे जुज्झेज्जा ।
त्वं बोधसि ।	तुं बुज्झेज्ज ।
त्वं तिष्ठसि ।	तुमं ठाएज्जेसि ।
यूयं ध्यायथ ।	तुब्भे झाएज्ज ।
अहं जाये ।	अहं जाएज्जेमि ।
स यच्छति ।	सो दाएज्जइ ।
अहं भ्रश्यामि ।	हं भुल्लेज्ज ।
स म्लायति ।	सो मिलाएज्जइ ।
यूयं तिष्ठथ ।	तुज्झे ठाएज्जह ।

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
यूयं भाथ ।	तुज्झे भाएज्जित्था ।
ते नयन्ति ।	ते नेएज्जिरे ।
यूयं हरथ ।	तुब्भे हरेज्ज ।
वयं पिबामः ।	अम्हे पाएज्जिमु ।
ते गायन्ति ।	ते गाएज्जइरे ।
स धरति ।	स धरेज्ज ।
यूयं चिन्तयथ ।	तुम्हे चिंतेज्जा ।
आवां द्वौ ग्लायावः ।	अम्हे दो गिलाएज्ज ।

પ્રાકૃત વાક્યો

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
आवां द्वावभिलष्यावः ।	અમે બે અભિલાષા કરીએ છીએ.
स निह्नुते ।	તે સંતાડે છે.
तौ द्वौ व्याहरतः ।	તેઓ બે બોલે છે.
अहं प्रविशामि ।	હું પ્રવેશ કરું છું.
वयं परावर्तामहे ।	અમે આવૃત્તિ કરીએ છીએ.
युवां द्वौ अतिचरथः ।	તમે બે દોષ લગાડો છો.
त्वमनुजानासि ।	તું આજ્ઞા આપે છે.

સંસ્કૃત	ગુજરાતી
युवां द्वौ निर्गच्छथः ।	તમે બે નીકળો છો.
युवां द्वौ विलसथः ।	તમે બે મોજ કરો છો.
ते परावर्तन्ते ।	તેઓ ફેરફાર પામે છે.
ते विकुर्वन्ति ।	તેઓ બનાવે છે.
अहं प्राप्नोमि ।	હું પામું છું.
तौ द्वौ विकसतः ।	તે બે વિકાસ પામે છે.
यूयमनुसरथ ।	તમે અનુસરો છો.

ગુજરાતી વાક્યો

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત	સંસ્કૃત	પ્રાકૃત
वयं विहरामः ।	अम्हो विहरामु ।	यूयं प्राप्नुथ ।	तुज्झे पावइत्था ।
त्वं संगच्छसे ।	तुं संगच्छेज्ज ।	तौ द्वावतिचरतः ।	ते वे अइचरेइरे ।
युवां द्वौ व्याहरथः ।	तुब्भे बे वाहरेत्था ।	यूयमभिलस्यथ ।	तुम्हे अहिलसेह ।
यूयं प्रविशथ ।	तुम्हे पविसेह ।	तयागच्छन्ति ।	ते आगच्छन्ते ।
त्वमधीषे ।	तं अहिज्जेज्जा ।	त्वं निर्गच्छसि ।	तुं निग्गच्छसि ।
वयं विकुर्महे ।	अम्हे विउव्वेम ।	आवां द्वावनुजानीवः ।	अम्हे बे अणुजाणेमो ।
स परावर्तते ।	सो परावट्टए ।	त्वमनुसरसि ।	तं अणुसरसि ।
तौ द्वावनुजानीतः ।	ते दोण्णि अणुजाणन्ते ।	वयं संगच्छामो ।	अम्हो संगच्छेमु ।
		यूयं निह्नुध्वे ।	तुम्हे निण्हवइत्था ।

પાઠ—૭

પ્રાકૃત વાક્યો

સંસ્કૃત	ગુજરાતી	સંસ્કૃત	ગુજરાતી
देवा अपि तं नमस्यन्ति ।	દેવો પણ તેને નમે છે.	अभ्रं वर्षति ।	વાદળું વરસે છે.
मूर्खो बुधं निन्दति ।	મૂર્ખ પંડિતને નિંદે છે.	मयूरो नृत्यं करोति ।	મોર નાચ કરે છે.
देवाः तीर्थंकरं जानन्ति ।	દેવો તીર્થંકરને જાણે છે.	पुरुषा जिनान् वन्दन्ते ।	પુરુષો ભગવંતોને વંદન કરે છે.
श्रमणो नगरं विहरति ।	સાધુ નગરમાં વિહાર કરે છે.	दानं तपश्च भूषणम् ।	દાન અને તપ ભૂષણ છે.
आचार्यः शिष्यानुपदिशति ।	આચાર્ય શિષ્યોને ઉપદેશ આપે છે.	यूयं प्रवचनं किं जानीथ ?	તમે શું આગમને જાણો છો ?
स तं धृष्णोति ।	તે તેની સામો થાય છે.	गृहं धनं रक्षति ।	ઘર ધનને રક્ષે છે.
		सर्वो जनः कल्याणमिच्छति ।	બધા લોક કલ્યાણને ઇચ્છે છે.

સંસ્કૃત	ગુજરાતી

रामः शिवं लभते । રામ મોક્ષને મેળવે છે.

पापाः सुखं न प्राप्नुवन्ति । પાપીઓ સુખ પામતા નથી.

मदनो जनं बाधते । કામ માણુસને પીડે છે.

पुत्राः फुल्लानि चिन्वन्ति । પુત્રો ફૂલોને એકઠાં કરે છે.

मूर्खो वस्त्राण्युज्झति । મૂર્ખ વસ્ત્રોને ત્યજે છે.

पर्णानि पतन्ति । પાંદડાંઓ પડે છે.

एष मुखं प्रमार्ष्टि । આ મુખને સાફ કરે છે.

आचार्यः प्रकाशते આચાર્ય પ્રકાશે છે

चौरो धनं चोरयति । ચોર ધનને ચોરે છે.

आतपो जनान् पीडयति । તડકો માણુસોને પીડે છે.

देवा अभ्रं विकुर्वन्ति, जलं च- सिञ्चन्ति । દેવો વાદળ વિકુર્વે છે અને પાણીને સિંચે છે.

रामः पर्णानि दहति । રામ પાંદડાંને બાળે છે.

स पुस्तकं गृह्णाति अहं च भूषणं गृह्णामि તે પુસ્તકને ગ્રહણ કરે છે અને હું આભૂષણને ગ્રહણ કરૂં છું.

अहं पापं निन्दामि । હું પાપની નિંદા કરું છું.

रथश्चलति । રથ ચાલે છે.

वयं ज्ञानमिच्छामः । અમે જ્ઞાનને ઈચ્છીએ છીએ.

वयं वस्त्राणि प्रमृज्मः અમે વસ્ત્રો સાફ કરીએ છીએ.

यानि जिनबिंबानि तानि सर्वाणि वन्दे । જે જિનબિંબો છે તે સર્વેને હું વંદન કરું છું.

ગુજરાતી વાકયો

સંસ્કૃત	પ્રાકૃત

१. मूर्खा मुह्यन्ति । मुरुक्खा मुज्झन्ति ।

२. ज्ञानं प्रकाशते । नाणं पयासइ ।

३. कमलानि राजन्ते । कमलाइं छज्जिरे

४. द्वे नेत्रे पश्यतः । बे नेत्ताइं पासइरे

५ शिष्या ज्ञानं भणन्ति । सीसा नाणं भणन्ति ।

६. द्वौ वृक्षौ पततः । वे वच्छा पडन्ते ।

७. अश्वा जलं पिबन्ति । आसा जलं पिज्जेन्ते ।

८. देवाः तीर्थकरान् नमन्ति । देवा तित्थयरे नमंति ।

९. रामः पुस्तकं स्पृशति । रामो पुत्थयं फासए

१०. द्वौ बालौ भूषणानि नयतः । वेण्णि बाले भूसणाइं नेन्ते ।

११. उपाध्यायो ज्ञानमुपदिशति । उवज्झायो नाणं उवदिसेइ

१२. धनं वर्धते । धणं वड्ढेइ ।

१३. पण्डिताः पुस्तकानि वाञ्छन्ति मूर्खाश्च रजतमिच्छन्ति । पंडिआ पुत्थयाइं वंछन्ति मुरुक्खा रययमिच्छन्ति ।

१४. स सिध्यति । सो सिज्जइ ।

१५. पण्डितः शिवं लभते । पंडिओ सिवं लहए ।

१६. मूर्खा न लज्जन्ते । मुरुक्खा न लज्जन्ते ।

१७. वियोगो जनान् पीडयति । विओगो जणे पीडइ ।

१८. श्रमणाः तपः कुर्वन्ति । समणा तवं कुणेइरे ।

१९ बालो वस्त्रं कर्षति । बालो वत्थं करिसेइ ।

२०. वयं सूत्रं चिन्तयामः । अम्हो सुत्तं चिंतेमो ।

२१. पुत्राः जनकं नमन्ति । पुत्ता जणयं नमंति ।

२२. जलं शुष्यति । जलं सुस्सइ ।

२३. बालो जलं पिबति । बालो जलं पिबइ ।

२४. रामः पापं ताडयति । रामो पावं ताडइ ।

२५. पण्डिता रक्षन्ति । पंडिआ रक्खन्ति ।

२६. बाला बिभ्यति । बाला बिहन्ति ।

२७. मदो जनान् पीडयति । मओ जणे पीलए ।

समाप्त

પાઠ-૮
પ્રાકૃત-વાક્યો

यः एकं जानाति स सर्वं जानाति । જે એકને જાણે છે તે સર્વને જાણે છે.

यः सर्वं जानाति स एकं जानाति । જે સર્વને જાણે છે, તે એકને જાણે છે.

बुधा बुधान् प्रेक्षन्ते मूर्खः किं । ડાહ્યા માણસો પંડિતોને જુવે છે, મૂર્ખ કોને ?

रोषं न करोमि । હું ક્રોધ કરતો નથી.

धनं दानेन सफलं भवति । ધન દાનવડે સફલ થાય છે.

श्रमणा मोक्षाय यतन्ते । સાધુઓ મોક્ષ માટે યત્ન કરે છે.

बधिरः किमपि न शृणोति । બહેરો કાંઈપણ સાંભળતો નથી.

श्रमणा ज्ञानेन तपसा शीलेन च राजन्ते । સાધુઓ જ્ઞાન, તપ અને શીલથી શોભે છે.

अद्य श्रावकः पङ्कजैर्जिनानर्चयति । આજે શ્રાવક કમળોવડે જિનેશ્વરોને પૂજે છે.

जनः कुठारेण काष्ठानि छिनत्ति । માણુસ કુહાડાથી લાકડાં કાપે છે.

पापो वधाय जनं धावति । પાપી મારવા માટે માણુસ તરફ દોડે છે.

आचार्याः शिष्यैःसह विहरन्ति । આચાર્યો શિષ્યો સાથે વિહાર કરે છે.

उद्यमेन कार्याणि सिध्यन्ति न मनोरथैः । ઉદ્યમથી કાર્યો સિદ્ધ થાય છે, મનોરથોવડે નહિ.

रोगा औषधेन नश्यन्ति । રોગો ઔષધથી નાશ પામે છે.

शिष्या आचार्यान् विनयेन वन्दन्ते । શિષ્યો આચાર્યોને વિનયવડે વંદન કરે છે.

सज्जनाः कदापि आत्मीयं स्वभावं न मुञ्चन्ति । સજ્જનો પોતાનો સ્વભાવ કદી મૂકતા નથી.

व्याधः मृगान् शरैः प्रहरति । શિકારી હરણોને બાણોથી મારે છે.

शीलेन देहः शोभते नापि भूषणैः । શીલવડે શરીર શોભે છે, પણ આભૂષણોવડે નહિ.

धनेन रहितो जनः सर्वत्रापमानं प्राप्नोति । ધન રહિત માણુસ સર્વત્ર અપમાન પામે છે.

परुषैर्वाक्यैः कमपि न पीडयति बुधः । પંડિત કઠોર વાકયોથી કોઇને પણ દુઃખ દેતો નથી.

भावेन सर्वान् सिद्धान् नमामः । ભાવથી સર્વ સિદ્ધોને અમે નમસ્કાર કરીએ છીએ.

वीतरागा ज्ञानेन लोकमलोकं च जानन्ति । વીતરાગો જ્ઞાન વડે લોક અને અલોકને જાણે છે.

सङ्घः तीर्थमटति । સંઘ તીર્થમાં ફરે છે.

आचारः परमो धर्मः, आचारः परमं तपः । आचारः परमं ज्ञानमाचारेण किं न भवति ॥

આચાર પરમધર્મ છે, આચાર પરમતપ છે, આચાર પરમજ્ઞાન છે, આચારવડે શું ન હોય ?

ગુજરાતી વાકયો

१. मद्नो जनं पीडयति । मयणो जणं पीलइ ।

२. चंद्रेण गगनं शोभते । चंदेण गयणं सोहए ।

३. जन्मना ब्राह्मणो न भवति त्वाचारेण भवति । जम्मेणं बंभणो न होइ तु आयारेण होइ ।

४. लोभो जनं पीडयति । लोहो जणं पीडइ ॥

५. नरेन्द्रा न्यायेन राज्यं कुर्वन्ति । नरिन्दा नायेणं रज्जं कुणन्ति ॥

६. पापेन जनो नरकं गच्छति धर्मेण च स्वर्गम् । पावेण जणो नरयं गच्छइ धम्मेंण य सग्गं ॥

७. मयूरो मेघेन तुष्यति । मोरो मेहेण तूसइ ॥

८. युवां द्वौ नृत्येन सह गायथः । तुब्भे वे नच्चेणं सह गाइत्था

९. हस्ताभ्यां यूयं पुष्पाणि गृह्णीथ । हत्थेहिं तुज्झे पुप्फाणि गिण्हेत्था ॥

१०. श्रमणो ज्ञानं विना सुखं न लभते । समणो णाणं विणा सुहं न लहइ ॥

११. वयं स्तोत्रैर्जिनेश्वरं स्तुमः ।। अम्हे थोत्तहिं जिणीसरं थुणिमो ।।

१२. शठः सज्जनान् निन्दति ।। सढो सज्जणा निंदइ ।

१३. उपाध्यायः सूत्राण्युपदिशति ।। ओज्झायो सुत्ताइं उवदिसइ ।।

१४. मूर्खो दीपेन वस्त्राणि दहति ।। मुक्खो दीवेण वत्थाणि डहेइ ।।

१५. वयं पुष्पैर्जिनबिंबान्यर्चामः ।। अम्हे पुप्फेहि जिणबिंबाइं अच्चेमो ।।

१६. जनो धर्मेण सर्वत्र सुखं लभते ।।
जणो धम्मेण सव्वत्थ सुहं लब्भइ ।।

१७. पण्डितोऽपि मूर्खान् न प्रीणयति ।। पंडिओ वि मुरुक्खा न पीणइ ।।

१८. श्रमणा मदनं, क्रोधं लोभं च जयन्ति ।।
समणा मयणं कोहंलोहं च जिणन्ति ॥

१९. वीरः शस्त्राणि क्षिपति ।। वीरो सत्थाणि खिवए ।।

२०. आवां द्वौ संघेण सह तीर्थमभिगच्छावः ।। अम्हे वे संघेण सह तित्थं अहिगच्छेमु ।।

२१. मुखरो जनः किमपि न करोति ।। मुहरो जणो किमवि न कुणेइ ।।

२२. यः तत्त्वं जानाति स पण्डितः ।। जो तत्तं जाणेइ सो पडिओ ।।

X સમાપ્ત X

પાઠ ૯

પ્રાકૃત વાક્યો

१. नमः सिद्धेभ्यः । સિદ્ધ ભગવંતોને નમસ્કાર થાઓ.

२. उपाध्यायेभ्यो नमः । ઉપાધ્યાયોને નમસ્કાર થાઓ.

३. श्रमणाः सर्वदैवावश्यकं कर्म समाचरन्ति । સાધુઓ હંમેશાં જ આવશ્યક કર્મને આચરે છે.

४. यथा षट्पदा उत्पलानां रसं पिबन्ति तानि च न पीडयन्ति तथा श्रमणाः सन्ति । જેમ કમળોના રસને ભમરા પીએ છે અને તેઓને દુઃખ દેતા નથી તેમ સાધુઓ હોય છે.

५. यः क्षाम्यति स धर्मं सुष्ठु आराध्यति । જે ક્ષમા કરે છે તે, ધર્મને સારી રીતે આરાધે છે.

૬. बुधो नरेन्द्रस्य संतोषाय काव्यानि रचयति। પંડિત રાજાના સંતોષ માટે કાવ્યો રચે છે.

૭. अतीव स्नेहो दुःखस्य मूलमस्ति। ઘણો પ્રેમ દુઃખનું મૂળ છે.

૮ मनुष्या धर्मस्य फलमिच्छन्ति धर्मं न इच्छन्ति। મનુષ્યો ધર્મના ફલને ઇચ્છે છે ધર્મને ઇચ્છતા નથી.

९. श्रमणः श्रावकेभ्यो जिनेश्वराणां चरित्रं व्याख्यानयति। સાધુ શ્રાવકોને જીનેશ્વરોનું ચરિત્ર સ્પષ્ટ સમજાવે છે.

१०. बालः सर्पस्य दर्शनेन त्रस्यति पुनः किं स्पर्शेन। બાળક સર્પના જોવાથી ડરે છે તો વળી સ્પર્શવડે શું ?

११. मुनीन्द्रः शिष्येभ्यः सूत्राणामर्थमुपदिशति। આચાર્ય શિષ્યોને સૂત્રોના અર્થ સમજાવે છે.

१२. ज्ञानं तत्त्वानां प्रकाशकं भवति। જ્ઞાન તત્ત્વોનો પ્રકાશ કરનાર છે.

१३. धर्मः कस्मैचित् न रोचते। ધર્મ કોઇને ગમતો નથી.

१४. निष्ठुरः पापेभ्यो धर्मं वाञ्छति। નિર્દય માણસ પાપોથી ધર્મની ઇચ્છા કરે છે.

१५. आनंदः श्रावको दर्शनात् कदा न चलति। આનંદ શ્રાવક સમ્યગ્દર્શનથી કદી ચલાયમાન થતો નથી.

१६. पर्वतानां मंदरो निश्चलोऽस्ति। પર્વતોમાં મેરુપર્વત નિશ્ચલ છે.

१७. स प्रमादात् सुप्तं पुत्रं प्रहरति। તે પ્રમાદથી સુતેલા પુત્રને મારે છે.

१८. ब्राह्मणा अर्थाय ग्रामाद् ग्राममटन्ति। બ્રાહ્મણો પૈસા માટે (એક) ગામથી (બીજે) ગામ ફરે છે.

१९. तस्य वृक्षस्य पक्वानि फलान्यतीव मधुराणि सन्ति। તે વૃક્ષનાં પાકેલાં ફળો ઘણાં મધુર છે.

२०. धार्मिकः सदा दिनेभ्यो जनेभ्यो धान्यानि ददाति। ધાર્મિક માણસ હંમેશાં ગરીબ માણસોને ધાન્ય આપે છે.

२१. यस्य धर्मो वार्थोऽस्ति तं नरं सर्वे अपेक्षन्ते। જેની પાસે ધર્મ અથવા ધન છે તે માણસની સર્વ અપેક્ષા રાખે છે.

२२. स नग्नो भ्रमति जनेभ्योऽपि न लज्जते। તે નગ્ન ભમે છે માણુસોથી પણુ લજ્જા પામતો નથી.

२३. धर्मः सुखानां मूलं दर्पो विनाशस्य मूलम् । ધર્મ સુખનું મૂળ છે અને અભિમાન વિનાશનું મૂળ છે.

२४. धिक् धिक् मूढान् जीवान्, विविधान् गुरुकान् मनोरथान् कुर्वन्ति, । तु वराका न जानन्ति दैवमन्यत् किमपि ध्यायति ॥ મૂઢ જીવોને ધિક્કાર થાઓ કે જે મોટા વિવિધ પ્રકારના મનોરથોને કરે છે. પરંતુ બિચારા જાણુતા નથી કે નસીબ કાંઈક જુદું વિચારે છે.

२५. विनयात् ज्ञानं, ज्ञानात् दर्शनं, दर्शनात् चरणं च, चरणात् मोक्षः, मोक्षे अनाबाधं सौख्यम् ॥ વિનયથી જ્ઞાન, જ્ઞાનથી દર્શન, દર્શનથી ચારિત્ર, ચારિત્રથી મોક્ષ, અને મોક્ષમાં પીડારહિત સુખ છે.

ગુજરાતી વાક્યો

१. सज्जनाः पापान् न विश्वसन्ति। सज्जणा पावे न वीससन्ति ॥

२. सिंहस्य शब्देन जनानां हृदयानि कम्पन्ते । सिंघस्स सद्देण जणाणं हिआणि कंपन्ति ॥

३. श्रमणानां वर्गो जिनेश्वरेण सह मोक्षं गच्छति। समणाणं वग्गो जिणीसरेण सह मोक्खं गच्छइ ॥

४. मूर्खाश्चरणं न श्रद्दधति । मुक्खा चरणं न सद्दहन्ति ।

५. जीवानामजीवानां च प्रकाशकं किमस्ति ? जीवाणं अजीवाणं च पयासगं किं अत्थि ?

६. यः चरणं श्रद्दधाति स भावेन श्रावकोऽस्ति । जो चरणं सद्दहइ सो भावेण सावगो अत्थि ॥

७. स गृहात् निस्सरति श्रमणश्च भवति । सो घरत्तो निस्सरेइ समणो अ होइ ।

८. पश्चात्तापेन पापानि नश्यन्ति। पच्छायावेण पावाणि नस्सन्ति।

९. शिष्या उपाध्यायादध्ययनं भणन्ति। सीसा ओज्झायत्तो अज्झयणं भणन्ति ।

१०. यो न्यायमार्गमतिक्राम्यति स दुःखं प्राप्नोति। जो नायमग्गं अइक्कमइ सो दुक्खं पावेइ ।

११. नरेन्द्रः काव्यैः पण्डितान् परीक्षते। नरिंदो कव्वेहिं पंडिआ परिक्खए ॥

१२. व्याघ्रात् जनो बिभेति । वग्घत्तो जणो बीहइ ।

१३. संघो धर्मस्य विरुद्धं न क्षमते। संघो धम्मस्स विरुद्धं न खमइ।

१४. कस्यचित् धनस्य हरणं, तद् पापमस्ति। कासइ धणस्स हरणं तं पावं अत्थि ॥

१५. ये जिनेश्वरस्य वचनमतिक्राम्यन्ति ते सुखं न लभन्ते। जे जिणीसरस्स वयणं अइक्कमन्ते ते सुहं न लहन्ते ।

१६. त्वं विनयेन सुष्ठु शोभसे । तं विणयेण सुट्ठु सोहसे ।

१७. तं धिक् धिक् स सर्वान् निन्दति। तं धिद्धी सो सव्वा निंदइ ॥

१८. स धान्यं विक्रीणाति बहु च द्रव्यमर्जति। स धन्नं विक्किणइ बहु य दव्वं अज्जइ ॥

१९. त्वं मिथ्या तं निन्दसि। तुं त मिच्छा निंदसि ॥

२०. शिष्याः सदा सूत्राणामध्ययनानि परावर्तन्ते । सीसा सया सुत्ताणं अज्झयणाणि परावट्टन्ते ।

२१. बालाय दुग्धं रोचते । बालस्स दुद्धं रोयए ।

પાઠ–૧૦

પ્રાકૃત–વાક્યો

१. हे क्षमाश्रमण! अहं मस्तकेन वन्दे। હે ક્ષમાશ્રમણ! હું મસ્તકવડે વંદન કરું છું.

२. यत्र प्राणातिपातो न विद्यते स धर्मः सर्वेषु धर्मेषु शोभनो भवति। જ્યાં જીવહિંસા નથી, તે ધર્મ સર્વ ધર્મોમાં શ્રેષ્ઠ છે.

३. यक्षः श्रमणानां साहाय्यं करोति। યક્ષ સાધુઓને મદદ કરે છે.

४. वृद्धत्वेऽपि मूढानां नराणां विषया नोपशाम्यन्ति । ઘડપણમાં પણ મૂઢ માણુસોના વિષયો શાન્ત થતા નથી.

५. प्रत्यूषे स उद्यानं याति तत्र स्थितानि पुष्पाणि जिनेन्द्राणामर्चनाय गृहमानयति। પ્રાતઃકાળે તે ઉદ્યાનમાં જાય છે. ત્યાં રહેલાં પુષ્પોને જીનેશ્વરોની પૂજા માટે ઘેર લાવે છે.

६. श्रमणाः चैत्येषु नित्यं व्रजन्ति देवान् च वन्दन्ते । સાધુઓ હંમેશાં ચૈત્યોમાં જાય છે અને દેવોને નમસ્કાર કરે છે.

७. यस्य मनः सदा धर्मे तं देवा अपि नमस्यन्ति । જેનું મન હંમેશાં ધર્મને વિષે છે. તેને દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે.

८. त्वं मिथ्या पुत्रेभ्यः क्रुध्यसि । તું ફોગટ પુત્રો ઉપર ક્રોધ કરે છે.

९. यो धनस्य मदेन माद्यति स भवमटति । જે ધનના મદવડે અભિમાન કરે છે તે ભવમાં ભટકે છે.

१०. पापानां कर्मणां क्षयाय कायोत्सर्गे तिष्ठामि। હું પાપકર્મોના ક્ષય માટે કાઉસ્સગ્ગમાં રહું છું.

११. मद्ये मांसे च प्रसक्ता मनुष्या नरकं व्रजन्ति । દારૂ અને માંસમાં આસક્ત મનુષ્યો નરકમાં જાય છે.

१२. नक्षत्राणां मृगाङ्को द्योतते । નક્ષત્રોમાં ચંદ્ર પ્રકાશે છે.

१३. परोपकारः पुण्याय पीडनमन्यस्य पापाय इति ज्ञानं यस्य हृदये स धार्मिक इति । પરોપકાર એ પુણ્ય માટે, બીજાને દુઃખ દેવું તે પાપ માટે-એવું જ્ઞાન જેનાં હૃદયમાં છે તે ધર્મીજન છે.

१४. अहं मूढः तस्मात् कुत्र गच्छामि कुत्र तिष्ठामि कस्य कथयामि कस्मै रुष्यामि । હું મૂઢ છું, તેથી ક્યાં જાઉં ? ક્યાં ઊભો રહું ? કોને કહું ?, કોના ઉપર રોષ કરું ?

१५. जीवाः पापैः कार्यैर्नरके उपपद्यन्ते । જીવો પાપ કર્મોવડે નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

૧૬. चन्द्रेभ्यो निर्मलतरा आदित्येभ्यश्चाऽधिकं प्रकाशकराः तीर्थंकरा भवन्ति । ચંદ્રો કરતાં અતિનિર્મળ અને સૂર્યો કરતાં અધિક પ્રકાશ કરનારા તીર્થંકરો છે.

૧૭. क्षमाश्रमणाः सर्वदा ज्ञाने तपसि च ध्याने उद्यताः सन्ति । સાધુઓ હંમેશાં જ્ઞાન, તપ અને ધ્યાનમાં તત્પર હોય છે.

૧૮. यादृशो जनो भवति तादृशं तस्य मित्रमपि विद्यते । જેવો માણસ હોય છે તેનો મિત્ર પણ તેવો હોય છે.

૧૯. यः पथ्यं न भुङ्क्ते, तस्य वैद्यः किं करोति ? જે હિતકારી વસ્તુ ખાતો નથી તેને વૈદ્ય શું કરે ?

૨૦. वयम् अत्र पुण्यानां पापानां कर्मणां च फलं उपभुञ्ज्महे । અમે અહીં પુણ્ય અને પાપકર્મોનાં ફળને ભોગવીએ છીએ.

૨૧. मदिरामदोन्मत्तो निष्कारणमपि तुष्यति, रुष्यति, नृत्यति, गायति, प्रहसति, प्रणमति, वस्त्रमपि परित्यजति । મદિરાના મદથી ઉન્મત્ત થયેલો માણુસ પ્રયોજન વિના પણ ખુશ થાય છે, ક્રોધ કરે છે, નાચે છે, ગાય છે, હસે છે, નમસ્કાર કરે છે અને વસ્ત્રને પણ ત્યજે છે.

૨૨. इन्द्रियचौरैः सदा यस्य चरणधनं न लुण्टितं, स एव शूरः स एव पण्डितः नित्यं तं प्रशंसामः । ઇન્દ્રિયરૂપી ચોરોવડે હંમેશાં જેનું ચારિત્રરૂપી ધન લૂંટાયું નથી, તે જ શૂરવીર છે, તે જ પંડિત છે. અમે નિત્ય તેની પ્રશંસા કરીએ છીએ.

ગુજરાતી વાક્યો

૧. गुणेषु मत्सरोऽनर्थाय भवति । गुणेसु मच्छरो अणत्थाय होइ ।

૨. सुवर्णस्य पर्यायो भूषणं अस्ति । सुवण्णस्स पज्जाओ भूसणं अत्थि ।

૩. चैत्यशिखरे मयूरो नृत्यति । चइत्तसिहरे मोरो नच्चइ ।

૪. आनंदः श्रावकः सम्यक्त्वे निश्चलो भवति । आणंदो सावगो सम्मत्ते निच्चलो होइ ।

५. जनः पापस्य फलं पश्यति तथापि धर्मं न करोति, अतोऽन्यत् किमाश्चर्यम् । जणो पावस्स फलं पासइ, तहवि धम्मं न कुणेइ अओ अन्नं किं अच्छेरं ।

६. बालः प्रत्यूषे जनकं नमति पश्चात् चात्मीयमध्ययनं करोति। बालो पच्चूसे जणयं नमइ, पच्छा य अप्पकेरं अज्झयणं कुणेइ ।

७. विह्वलस्य जनस्य कार्ये उत्साहो न भवति । विहलस्स जणस्स कज्जे उच्छाहो न होइ ।

८. अस्मिन्नुद्याने वृक्षेषु शोभनानि फलानि सन्ति। इमम्मि उज्जाणे वच्छेसुं सोहणाणि फलाणि संति ।

९. वृद्धत्वे देहो जीर्णो भवति । वुड्ढत्तणे देहो झीणो होइ ।

१०. यः पथ्यमुपभुङ्क्ते स रुग्णो न भवति। जो पच्छं उवभुंजइ सो रुग्गो न होइ ।

११. आचार्याः तीर्थंकरेण सदृशाः सन्ति । आयरिया तित्थयरेण सरिच्छा संति ।

१२. साधर्मिकाणां वात्सल्यमिहलोके धर्मं परलोके च मोक्षं ददाति। साहम्मिआण वच्छल्ल इहलोगे धम्मं परलोगे अ मोक्खं देइ ॥

१३. मेघः पर्वते वर्षति। मेहो पव्वए वरिसइ ॥

१४. श्रमणो व्याख्याने जिनेश्वराणां चरित्राणि कथयति । समणो वक्खाणे जिणीसराणं चरित्ताणि कहइ ।

१५. अहं मार्गे ऋक्षं पश्यामि। हं मग्गे रिच्छं पासमि ।

१६. मूर्ख ! त्वं वराकान् किं पीडयसि । हे मुक्ख ! तुं वराया किं पीलसि ।

१७. त्वं दुर्जनानां वचनेषु विश्वसिषि ततो दुःखं प्राप्नोषि। तुमं दुज्जणाणं वयणेसु विस्ससिस तओ दुक्खं पावसि ॥

પાઠ–૧૧

પ્રાકૃત–વાક્યો

૧. अर्हन्तः सर्वज्ञा भवन्ति। અરિહંત ભગવંતો સર્વજ્ઞ હોય છે.

૨. कृतज्ञेन सह संसर्गः सदा कर्तव्यः । ઉપકાર જાણનારા સાથે હંમેશ સંબંધ કરવો જોઇએ.

૩. षट्पदा मधु आस्वादन्ते । ભમરાઓ મધનો સ્વાદ લે છે.

૪. सूरिणो जिनेन्द्रस्य शासनस्य प्रभावकाः सन्ति । આચાર્યો જિનેશ્વરના શાસનની ઉન્નતિ કરનારા છે.

૫. गुरवः शिष्येभ्यः सूत्राणामर्थमुपदिशन्ति । ગુરુઓ શિષ્યોને સૂત્રોના અર્થનો ઉપદેશ આપે છે.

૬. अभिज्ञाः शास्त्राणामर्थेषु न मुह्यन्ति । પંડિતો શાસ્ત્રોના અર્થોને વિષે મુંઝાતા નથી.

૭. यतयः मनोज्ञेषूद्यानेषु ध्यानं समाचरन्ति । સાધુઓ સુંદર ઉદ્યાનોમાં ધ્યાન ધરે છે.

૮. साधवः तत्त्वेषु विस्मयं न प्राप्नुवन्ति । સાધુઓ તત્ત્વોમાં વિસ્મય પામતા નથી.

सूरिः साधुभिः सह आवश्यकानि कर्माणि करोति । આચાર્ય ભગવંત સાધુઓની સાથે આવશ્યક ક્રિયા કરે છે.

૧૦. साधवः प्रमादात् सूत्राणि विस्मरन्ति । સાધુઓ પ્રમાદથી સૂત્રોને ભૂલી જાય છે.

૧૧. मुनयो धर्मस्य तत्त्वानि सूरिं पृच्छन्ति । મુનિઓ ધર્મનાં તત્ત્વો આચાર્યને પૂછે છે.

૧૨. साधवो गुरुभिः सह ग्रामात् ग्रामं विहरन्ति । સાધુઓ ગુરૂઓ સાથે એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરે છે.

૧૩. कवयो नरेन्द्रस्य गुणान् वर्णयन्ति । કવિઓ રાજાના ગુણોને વખાણે છે.

૧૪. दुःखेषु ये साहाय्यं कुर्वन्ति ते बन्धवः सन्ति। દુઃખોમાં જે મદદ કરે છે. તે ભાઈઓ છે.

૧૫. त्वं अश्रूणि किं मुञ्चसि । તું આંસુને કેમ મૂકે છે?

૧૬. अजीर्णे वारि औषधम् । અજીર્ણમાં પાણી ઔષધ છે.

૧૭. भोजनस्य मध्ये वारि अमृतम् । ભોજનની મધ્યે પાણી અમૃત છે.

૧૮. भिक्षवः सूत्रस्य मार्गेण चरन्ति। સાધુઓ સૂત્રના માર્ગ વડે ચાલે છે.

૧૯. प्रद्युम्नो जनान् दहति। કામ મનુષ્યોને બાળે છે,

૨૦. नृपतिर्मन्त्रिभिः सार्द्धम् राज्यस्य मन्त्रं मन्त्रयते। રાજા મંત્રીઓની સાથે રાજ્યની ગુપ્ત મંત્રણાઓ કરે છે.

૨૧. नृपतयो मनोज्ञैः काव्यैः तुष्यन्ति । રાજાઓ સુંદર કાવ્યો વડે ખુશ થાય છે.

૨૨. धन्येभ्य एव गुरव आदेशं ददति। ધન્ય પુરુષોને જ ગુરુઓ આદેશ આપે છે.

૨૩. धर्मो बन्धुश्च मित्रं च धर्मश्च परमो गुरुः, धर्मो नराणां पालको, धर्मः प्राणिनो रक्षति। ધર્મ ભાઈ અને મિત્ર છે, ધર્મ-શ્રેષ્ઠ ગુરુ છે, ધર્મ મનુષ્યોનું પાલન કરનાર છે, અને ધર્મ પ્રાણીઓનું રક્ષણ કરે છે.

૨૪. दानेन विना न साधवः भवन्ति साधुभिः विरहितं तीर्थं न ततः दानं ददता तीर्थोद्धारः कृतो भवति । દાન વિના સાધુ થતા નથી, સાધુ વિના તીર્થ નથી, તેથી દાન આપતા (માનવ)વડે તીર્થોદ્ધાર કરાયેલો છે.

ગુજરાતી વાક્યો

૧. मुनयः शास्त्रे अभिज्ञा भवन्ति। मुणउ सत्थे अहिण्णू भवन्ति।

૨. यूयं साधुभिः सह सदा प्रतिक्रमणं कुरुथ । तुज्झे साहूहिं सह सया पडिक्कमणं कुणेह ।

૩. अहं मधु त्यजामि । हं महुं चयामि ।

४. योगिनोऽरण्ये वसन्ति, मदनं च जयन्ति । जोगी अरण्णे वसन्ति मयणं च जयन्ति ॥

५. मुनय उत्कृष्टं ब्रह्मचर्यं पालयन्ति, मुणी उक्किट्ठं बम्हचेरं पालइरे ।

६. अभिज्ञा व्याधिना न मुह्यन्ति । अहिण्णवो वाहिणा न मुज्झन्ते ।

७. वैद्यो व्याधीनपनयति । वेज्जो वाही अवणेइ ।

८ अहं स्तोत्रैः सर्वज्ञं स्तौमि । हं थोत्तेहिं सव्वण्णुं थुणामि ।

९. तारकाणां मध्ये चन्द्रः शोभते । तारगाणं मज्झे चंदो सोहए ।

१०. नृपतयः शठान् दण्डयन्ति, सज्जनांश्च पालयन्ति । निवई सढे दंडन्ति, सज्जणे य पालन्ति ।

११. मधु षट्पदेभ्यो रोचते । महुं छप्पआणं रोयइ ।

१२. स नित्यं प्रत्यूषयुद्यानं गच्छत्याचार्यास्तथा साधून् वन्दते । सो णिच्चं पच्चूसे उज्जाणं गच्छइ आयरिया तह साहुणो वंदए ।

१३. साधवः कदापि पापे न प्रवर्तन्ते । साहू कयावि पावे न पवट्टन्ते ।

१४. ऋषिर्मन्त्रेण गगन उड्डयते । रिसी मंतेण गयणे उड्डइ ।

१५. मेघो वारि सिञ्चति । मेहो वारिं सिंचइ ।

१६. दिन इन्दुर्न राजते । दिणे इंदू न छज्जए ।

१७. बालो दधि खादति । बालो दहिं खाइ ।

१८. गुरुरस्मादृशान् पापानप्युद्धरति । गुरू अम्हारिसे पावे वि उद्धरेइ ।

પાઠ–૧૨

પ્રાકૃત વાક્યો

१. सर्वज्ञानामर्हतां भगवतामेकोऽपि नमस्कारो भवं छिनत्ति ।

સર્વજ્ઞ અરિહંત ભગવંતોને (કરેલો) એક પણ નમસ્કાર સંસારને કાપે છે.

२. जन्तवो जरागृहीता तद् नास्ति यद् पराभवं न प्राप्नुवन्ति। તેવી કોઈ વસ્તુ નથી જેથી જરાથી ગ્રહણ કરાયેલા જીવો પરાભવને પામતા નથી.

३. आनन्दः शान्तेः चैत्ये नृत्यं करोति। આનંદ શ્રાવક શાન્તિ-નાથ ભગવાનના દેરાસરમાં નૃત્ય કરે છે.

४. प्रत्यूषे भानोः प्रकाशो रक्तो भवति। સવારમાં સૂર્યનો પ્રકાશ રાતો હોય છે.

५. पूज्येभ्यः केवलिभ्यो गुरुभ्यश्च नमः। પૂજ્ય કેવલીભગવંતોને અને ગુરુઓને નમસ્કાર થાઓ.

६. पण्डिता मृत्योर्नैव बिभ्यति। પંડિતો મૃત્યુથી બીતા જ નથી.

७. यूयं गुरोर्विना सूत्रस्य अर्थान् न लभध्वे। તમે ગુરુ વિના સૂત્રના અર્થો મેળવતાન થી.

८. जन्तूनां जीवातु वार्यस्ति। જીવોનું જીવન પાણી છે.

९. अरण्ये सिंहानां हस्तिनां च, युद्धं भवति। જંગલમાં સિંહો અને હાથીઓનું યુદ્ધ થાય છે.

१०. केवली मधुरेण ध्वनिना प्राणिभ्यो धर्ममुपदिशति। કેવલી ભગવંત મધુરવાણીવડે પ્રાણીઓને ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે.

११. सूरिणोऽपराधेन साधुभ्यः क्रुध्यन्ति। આચાર્યો અપરાધવડે સાધુઓ ઉપર ક્રોધ કરે છે.

१२. अज्ञानिनः केवलिनो वचनमवमन्यते। મૂર્ખાઓ કેવલીના વચનનો તિરસ્કાર કરે છે.

१३. नृपतिभ्यः कवयो बहु धनं लभन्ते। રાજાઓ પાસેથી કવિઓ બહુ ધન મેળવે છે.

१४. वयं प्रभोः प्रसादेन जीवामः। અમે પ્રભુની મહેરબાનીથી જીવીએ છીએ.

૧૫, यतयः कस्मैचित् मनागपि मन्युं न कुर्वन्ति । સાધુઓ કોઈના ઉપર થોડો પણ ક્રોધ કરતા નથી.

૧૬. अङ्गाराणां कार्येण चन्दनस्य तरुं को दहति ? અંગારાના કાર્ય માટે ચંદનનું ઝાડ કોણ બાળે ?

૧૭. यद् जीवो निमेषमपि जीवति स मृत्योः प्रमादः । જે કારણથી જીવ પલકારો માત્ર પણ જીવે છે તે મૃત્યુનો પ્રમાદ છે.

૧૮. ग्रीष्मस्य मध्याह्ने भानोस्तापोऽतीव तीक्ष्णो भवति पूर्वाह्णे अपराह्णे च मन्दो भवति । ઉનાળાની બપોરે સૂર્યનો તાપ ખૂબજ પ્રચંડ હોય છે, સવારે અને સાંજે મંદ હોય છે.

૧૯. गौतमात् गणिनः प्रश्नानामुत्तरं जानीमः । ગૌતમ ગણધર પાસેથી અમે પ્રશ્નોના ઉત્તરને જાણીએ છીએ.

૨૦. गुरोर्विनयेन मुर्खोऽपि पण्डितो भवति । ગુરુના વિનયથી મૂર્ખો પણ પંડિત થાય છે.

૨૧. कामसमो व्याधिर्नास्ति, मोहसमो रिपुर्नास्ति, कोपसमो वह्निर्नास्ति, ज्ञानात् परं सुखं नास्ति ॥ ઈચ્છા સમાન વ્યાધિ નથી, મોહ સમાન શત્રુ નથી, ક્રોધ સમાન અગ્નિ નથી, જ્ઞાનથી બીજું (શ્રેષ્ઠ) સુખ નથી.

ગુજરાતી વાક્યો

૧. शिष्या गुरुं प्रश्नान् पृच्छन्ति । सीसा गुरुं पण्हा पुच्छन्ति ।

૨. वयं सर्वज्ञाद् धर्मं शृणुमः । अम्हे सव्वण्णूओ धम्मं सुणामो ।

૩. अज्ञानिभ्योऽभिज्ञा बिभ्यति । अण्णाणीसुन्तो अहिज्जा बीहइरे ।

૪. अहं सदा पुष्पैः शान्तिमर्चामि । हं सया पुप्फेहिं सन्तिं अच्चामि ।

૫. स तीक्ष्णेन शस्त्रेण रिपुं हन्ति । सो तिक्खेण सत्थेण रिउं हणए ।

६. शान्तेर्ध्यानेन शिवं भवति । संतिस्स झाणेण सिवं होइ ॥

७. प्रमादः प्राणिनां परमो रिपुरस्ति किन्तु शूरास्तं जयन्ति । पमाओ पाणीणं परमो रिऊ अत्थि किंतु सूरा तं जिणन्ते ॥

८. केवलिनो वचनान्यन्यथा न भवन्ति । केवलिणो वयणाइं अन्नह न होन्ति ।

९. कृष्णो नेमेः सम्यक्त्वं प्राप्नोति । किण्हो नेमीउ सम्मत्तं पावइ ।

१०. षट्पदो मधुने भ्रमति । छप्पओ महुणो भमइ ।

११. भटो नृपात् द्रव्यमपेक्षते । भडो निवइओ दव्वं अविक्खेइ ।

१२. सिंहस्य ध्वनिना हरिणानां हृदयं कम्पते । सिंघस्स झुणिणा हरिणाणं हिअअं कम्पइ ॥

१३. इन्दोः प्रकाशः चित्तं प्रीणयति । इंदुस्स पयासो चित्तं पीणइ ।

१४. कपयस्तरोः पक्वानि फलानि खादन्ति । कवउ तरुस्स पक्काणि फलाणि खान्ति ।

१५. वय गुरोः धर्मं शृणुमः । अम्हो गुरुत्तो धम्मं सुणामो ॥

१६. जना व्याधिभिरतीव मुह्यन्ति । जणे वाहीहिं अईव मुज्झन्ति ॥

१७. शिशुभ्यः प्रभोरर्चनं रोचते । सिसूणं पहुणो अच्चणं रोअइ ।

१८. सिंहा हस्तिनः पाटयन्ति । सिंघा हत्थिणो फाडन्ति ।

१९. साधुः शास्त्रं नावमन्यते । साहू सत्थं न अवमन्नइ ।

२०. हस्तिभ्यः सिंहा न बिभ्यति । हत्थीसुन्तो सिंघा न बीहन्ति ।

પાઠ–૧૩

પ્રાકૃત વાક્યો

१. योधाः शत्रुषु शस्त्राणि मुञ्चन्ति । યોદ્ધાઓ શત્રુઓ ઉપર શસ્ત્રોને મૂકે છે.

२. विद्यार्थिनः प्रभाते पूर्वमेव जाग्रति । વિદ્યાર્થીઓ પ્રાતઃકાળે પહેલાં જ જાગે છે.

३ शिष्या गुरौ वत्सला भवन्ति । શિષ્યો ગુરુ ઉપર પ્રેમવાળા હોય છે.

૪. पक्षिणः तरुषु वसन्ति । પક્ષીઓ ઝાડો ઉપર વસે છે.

૫. मुनौ परमं ज्ञानमस्ति । સાધુમાં શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન છે.

૬. यतो हरिः पाणौ वज्रं धारयति ततो लोकाः तं वज्रपाणिः इति वदन्ति । જે કારણથી હરિ હાથમાં વજ્રને ધારણ કરે છે, તે કારણથી લોકો તેને 'વજ્રપાણી' એમ કહે છે.

૭. सर्वज्ञेन जिनेन्द्रेण समो नान्यो देवः। સર્વજ્ઞ જિનેશ્વર સમાન અન્ય કોઈ દેવ નથી.

૮. सिद्धगिरिणा समं नान्यत् तीर्थम् । સિદ્ધગિરિ સમાન અન્ય તીર્થ નથી.

૯. मेरावसुरा असुरेन्द्रा देवा देवेन्द्राश्च प्रभोर्महावीरस्य जन्मनो महोत्सवं कुर्वन्ति । મેરૂપર્વત ઉપર દાનવો, દાનવેન્દ્રો, દેવો અને દેવેન્દ્રો પ્રભુ મહાવીરના જન્મના મહોત્સવને કરે છે.

૧૦. पक्षिषु के उत्तमाः सन्ति । પક્ષીઓમાં કોણ ઉત્તમ છે ?

૧૧. अग्नौ पातो वरं न पुनः शीलेन विरहितानां जीवितम् । અગ્નિમાં પડવું સારું પરંતુ શીલથી રહિતોનું જીવન સારું નથી.

૧૨. सत्यं शीलं तपश्च साधूनां भूषणमस्ति ॥ સત્ય, શીલ અને તપ સાધુઓનું આભૂષણ છે.

૧૩. मूढाः प्राणिनोऽस्यासारस्य संसारस्य स्वरूपं न जानन्ति ॥ મૂઢ પ્રાણીઓ આ અસાર સંસારનું સ્વરૂપ જાણતા નથી.

૧૪. यद् कल्ये कर्त्तव्यं तदद्यैव कर्त्तव्यम् ।
જે કાલે કરવા યોગ્ય છે તે આજે જ કરવું જોઈએ.

૧૫. अमीषु तरुषु कपयो वसन्ति ॥
આ ઝાડો ઉપર વાંદરાઓ રહે છે.

૧૬. हे शिशो ! त्वं दध्नि बह्वासक्तोऽसि ॥
હે બાળક ! તું દહીંને વિષે બહુ આસક્ત છે.

१७. साधवः परोपकाराय नगरान्नगरे विहरन्ति ॥
સાધુઓ બીજાના ઉપકારને માટે એક નગરમાંથી બીજા નગરમાં ફરે છે.

१८. वृषभो वृषभं पश्यति गर्जति च ॥
બળદ બળદને જુએ છે અને ગાજે છે.

१९. जनेषु साधव उत्तमाः सन्ति ॥
માણસોમાં સાધુઓ ઉત્તમ છે.

२०. हस्तिनो विन्ध्ये वसन्ति ॥
હાથીઓ વિન્ધ્યાચલ પર્વતમાં રહે છે.

२१. हे शिशो! त्वं सम्यगध्ययनं नाधीषे ॥
હે બાળક! તું સારી રીતે અભ્યાસ કરતો નથી.

२२. अज्ञानिषु सूत्राणां रहस्यं न तिष्ठति ॥
અજ્ઞાનીઓમાં સૂત્રોનું રહસ્ય રહેતું નથી.

२३. ग्रीष्मे दीर्घा दिवसा भवन्ति ॥
ઊનાળામાં દિવસો લાંબા હોય છે.

२४. शिशो! त्वं जनके वत्सलोऽसि ॥
હે બાળક! તું પિતા ઉપર પ્રેમવાળો છે.

२५. यो दोषांस्त्यजति स सर्वत्र शक्नोति ॥
જે દુર્ગુણોને ત્યજે છે તે સર્વત્ર સમર્થ થાય છે.

२६. गुणिष्वेव गुणिनो रजन्ति नागुणिषु ॥
ગુણવાનો ઉપરજ ગુણીઓ ખુશ થાય છે અવગુણવાળાઓ ઉપર નહીં.

२७. सर्वेषु प्राणिषु तीर्थकरा उत्तमास्सन्ति ॥
સર્વ પ્રાણીઓમાં તીર્થંકરો ઉત્તમ છે.

२८. यद् प्रभुभ्यो रोचते तदेव सेवका नित्यं कुर्वन्ति ॥
જે માલિકોને ગમે છે તે જ (કાર્ય) નોકરો નિત્ય કરે છે.

२९. विषयविषेण यतीनामपि सत्यं श्रुतमपि शीलं, विज्ञानं तथा तपोऽपि वैराग्यं सर्वं क्षणेन व्रजति ॥

વિષયરૂપી ઝેરવડે સાધુઓનું પણ સત્ય, શ્રુત, શીલ, વિજ્ઞાન તપ, તેમજ વૈરાગ્ય, બધું ક્ષણમાત્રમાં ચાલ્યું જાય છે.

३०. यथा यथा दोषो विरमति, यथा यथा विषयेभ्यो वैराग्यं भवति, तथा तथापि ज्ञातव्यमासन्नं परमपदमेव ॥

જેમ જેમ દોષ અટકે છે, જેમ જેમ વિષયોથી વૈરાગ્ય થાય છે તેમ તેમ મોક્ષપદ નજીક જ જાણવું.

३१. जीवलोके स धन्यो यस्य हृदये गुरवो वसन्ति, स धन्यानामपि धन्यः तु यो गुरूणां हृदये वसति ॥

જીવલોકમાં તે ધન્ય છે કે જેના હ્રદયમાં ગુરુઓ વસે છે. તે ધન્યોમાં પણ ધન્ય છે કે જે ગુરુઓના હ્રદયમાં વસે છે.

ગુજરાતી વાક્યો

१. शिशवः कण्ठे हारान् परिदधति । सिसू कंठे हारा परिहाइरे ॥

२. इन्द्रो देवांस्तीर्थंकरस्यातिशयान् कथयति ॥

इंदो देवा तित्थयरस्स अइसया कहए ॥

३. स मधुन्यतीवासक्तः ॥

सो महुम्मि अईव आसत्तो ॥

४. सर्वज्ञे ये गुणा भवन्ति ते गुणा अन्येषु न ॥

सव्वण्णुम्मि जे गुणा होन्ति ते गुणा अन्नेसु न ॥

५. तस्मिन् गिरौ यत्र गुरुवसति तत्राहं वसामि ॥

तम्मि गिरिम्मि जत्थ गुरू वसइ तत्थ हं वसामि ॥

६. गुरूणां बिनयेन विद्यार्थिषु ज्ञानं वर्धते ॥

गुरूणं विणएण विज्जत्थीसुं नाणं वड्ढइ ॥

७. यथा पशुषु सिंहः, पक्षिषु गरुडः, जनेषु नृपतिः देवेषु चेन्द्रः उत्तमोऽस्ति तथा सर्वेषु धर्मेषु जीवानां रक्षणमुत्तममस्ति ॥

जइ पसुसु सिंघो, पक्खीसु गरुलो, जणेसु निवई, देवेसु य इंदो उत्तमो अत्थि, तह सव्वेसु धम्मेसु जीवाणं रक्खणं उत्तममत्थि ॥

८. पक्षिषूत्तमः पक्षी कः ?

पक्खीसु उत्तमो पक्खी को ?

९. अस्मिन् जले बहवो मत्स्याः सन्ति ॥

इमम्मि जले बहू मच्छा सन्ति ॥

१०. इदानीमहं शत्रुभिः सह युध्ये ॥

दाणि हं सत्तूहिं सह जुज्झामि ।

११. जंतूनां जीवातुर्धर्मोऽस्ति ।

जतूणं जीवाऊ धम्मो अत्थि ॥

१२. पर्वतेषु मेरुरुत्तमोऽस्ति ।

पव्वयेसु मेरू उत्तमो अत्थि ॥

१३. पण्डिता अज्ञानिनो न विश्वसन्ति ।

पंडिआ अण्णाणिणो न विस्ससन्ति ॥

१४. जनः तडागे जलं बिभर्ति ।

जणो तलाये जलं भरइ ॥

१५. हे शिशवः ! यूयं क गच्छथ ।

हे सिसू ! तुम्हे कत्थ गच्छह ?

१६. वयं सिद्धगिरिं गच्छामः ।

अम्हे सिद्धगिरिं गच्छेमु ॥

१७. तडागस्य जलयुत्पलानि सन्ति ।

तलायस्स जलम्मि उप्पलाणि सन्ति ॥

१८. साधवः रिपोर्न बिभ्यति ॥

साहू रिऊणो न बीहन्ति ॥

१९. भिक्षुः कृपणं द्रव्यं याचते ।

भिक्खू किवणं दव्वं जायइ ॥

२०. शिशुः इन्दो दर्शनेन नेत्रयोः सुखं लभते ॥
सिसू इंदुस्स दंसणेण नेत्तेसु सुहं लहेइ ॥

२१. साधूनां मृत्योर्भयं न भवति ॥
साहूणं मच्चुणो भयं न होइ ॥

२२. मुनीनां गौतमे गणधरेऽत्यन्तः स्नेहोऽस्ति ॥
मुणीणं गोयमे गणहरे अच्चंतो नेहो अत्थि ॥

પાઠ–૧૪

પ્રાકૃત–વાક્યો

१. गौतमो गणधरः प्रभुं महावीरं धर्मस्याधर्मस्य च फलं पप्रच्छ ॥
ગૌતમગણધરે ભગવાન મહાવીરસ્વામીને ધર્મ અને અધર્મના ફલને પૂછ્યું.

२. प्रत्यूषे साधवः पूर्वं देववन्दनं समाचरन् पश्चात् च शास्त्राण्यपठन् ॥
સવારે પહેલાં સાધુઓએ દેવવંદન કર્યું પછી શાસ્ત્રો ભણ્યા.

३. राजगृहे नगरे श्रेणिको नाम नरपतिर्बभूव, तस्य पुत्रोऽभयकुमारः नामासीत्, स च विज्ञाने अतीव पण्डितो बभूव ॥

રાજગૃહ નગરમાં શ્રેણિક નામે રાજા હતો, તેને અભયકુમાર નામે પુત્ર હતો અને તે વિજ્ઞાનમાં ખૂબ પંડિત હતો,

४. ग्रीष्मे काले विषमेणाऽऽतपेन हालिको दुःखितोऽभवत् ।
ગ્રીષ્મકાળમાં પ્રચંડ તાપવડે ખેડૂત દુઃખી થયો.

५. अद्यैव कुम्भकारः बहून् घटानकरोत् ॥
આજેજ કુંભારે ઘણા ઘડાઓ કર્યા

६ शरदि शशाङ्को जनस्य हृदययानंदमकरोत् ॥
શરદ ઋતુમાં ચન્દ્રે માણસના હૃદયમાં આનંદ કર્યો.

७. शीतकाले मृगाङ्कस्य प्रकाशः शीतल आसीत् ॥
શીયાળામાં ચંદ્રનો પ્રકાશ શીતલ હતો.

૮. बालो जनकस्य वियोगेन दुःखितोऽभूत् ॥
બાળક પિતાના વિયોગથી દુઃખી થયો.

૯. स्नेहेन सोऽत्यन्तं दुःखं प्राप्नोत् ॥
પ્રેમ વડે તે ઘણા દુઃખને પામ્યો.

૧૦. तीर्थंकराणामृषभः प्रथमो बभूव ॥
તીર્થંકરોમાં ઋષભદેવ (ભગવાન) પ્રથમ હતા.

૧૧. ज्ञानेन, दर्शनेन, संयमेन तपसा च साधवोऽशोभन्त ॥
જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ વડે સાધુઓ શોભતા હતા.

૧૨. ते जिनेन्द्रमद्राक्षुर्दर्शनमात्रेण च सम्यक्त्वं चारित्रं चालभन्त ॥
તેઓએ જિનેશ્વરદેવને જોયા અને જોવામાત્રથી સમકિત અને ચારિત્ર મેળવ્યું.

૧૩. यः यादृशं व्यवस्यति सः तादृशं फलमपि लभते ॥
જે જેવો પ્રયત્ન કરે છે, તે ફળ પણ તેવું મેળવે છે.

૧૪. निष्ठुरो जनः सुप्तेऽपि जने खड्गेन प्राहरत् ॥
નિર્દય માણુસે સુતેલા એવા પણ માણુસ ઉપર ખડ્ગથી પ્રહાર કર્યો.

૧૫. धर्मो धर्मिष्ठं पुरुषं स्वर्गमनयत् ॥
ધર્મ ધાર્મિક પુરુષને સ્વર્ગમાં લઈ ગયો.

૧૬. नरेन्द्रो देशस्य जयेनातुष्यत् ॥
રાજા દેશના જય વડે ખુશી થયો.

૧૭. पक्षिण उद्याने तरुषु मधुरं शब्दमकुर्वन् ॥
પક્ષીઓએ બગીચામાં ઝાડો ઉપર મધુર અવાજ કર્યો.

૧૮. सोऽवोचत् त्वमधर्ममकरोः तेन दुःखमलभथाः ॥
તે બોલ્યો, તેં અધર્મને કર્યો તેથી દુઃખ પામ્યો.

૧૯. पुरा आवां द्वौ बन्धू आस्व ॥
પહેલાં અમે બે ભાઈઓ હતા.

૨૦. वयं मार्गे स्वादूनि फलान्यभुञ्ज्महि ॥
અમે માર્ગમાં મીઠાં ફળો ખાધાં.

૨૧. सोऽपठनेन मूर्खोऽभवत् ॥

તે નહિ ભણવાથી મૂર્ખ થયો.

૨૨. स तथा नरेन्द्रमसेवत यथा तस्य बहु द्रव्यमभवत् ॥

તેણે તે પ્રમાણે રાજાને સેવ્યા કે જેમ તેને ઘણું દ્રવ્ય થયું.

૨૩. पारापतः शटितं धान्यं कदापि न खादति ॥

કબુતર સડેલું ધાન્ય કદી પણ ખાતું નથી.

૨૪ केसर्यद्योद्यानेऽवसदिति सोऽब्रवीत् ॥

આજે સિંહ બાગમાં રહ્યો, એ પ્રમાણે તે બોલ્યો.

૨૫ गणधराः सूत्राणि रचयाञ्चक्रुः

ગણધરોએ સૂત્રો રચ્યાં.

૨૬. जिनेश्वरोऽर्थं व्याचकार ॥

જિનેશ્વરે અર્થને કહ્યા.

૨૭. ब्रह्मचर्येण ब्राह्मणा अजायन्त ॥

બ્રહ્મચર્ય વડે બ્રાહ્મણો થયા.

૨૮. श्रोत्रं न हि कुण्डलेन श्रुतेन पाणिः च न भूषणेन दानेन, करुणायुतानां देहो न चन्दनेन परोपकारेण शोभते ॥

ખરેખર કાન કુંડલ વડે નહિ (પણ સત્ પુરૂષોનાં ચરિત્ર) સાંભળવાથી અને હાથ ભૂષણ વડે નહિ પણ દાન વડે તેમજ દયાવાળાઓનું શરીર ચંદન વડે નહિ પણ પરોપકાર વડે શોભે છે.

* * *

ગુજરાતી વાક્યો

૧. अमृतमपिबत् किन्त्वमरो नाभवत् ॥

अमिअं पासी किंतु अमरो न होत्था ॥

२. पराक्रमेण शत्रूनजयत् ॥

परक्कमेण सत्तू जेसी ॥

३. पथिका वृक्षस्याधो व्यश्राम्यन् ॥

पहिआ वच्छस्स हेट्ठे वीसमीअ ॥

४. रामो गुरोरादेशमन्वसरत् ततः सुखी बभूव ॥

रामो गुरुस्स आएसं अणुसरीअ, तओ सुही अभू ॥

५. प्रवासी हालिकं मार्गमपृच्छत् ॥

पवासी हालिअं मग्गं पुच्छीअ ॥

६. दाक्षिणात्यः पवनो वर्षमानयत् ॥

दाहिणिल्लो पवणो वरिसं आणेअसी ॥

७. सज्जनो दुर्जनस्य जालेऽपतत् ॥

सज्जणो दुज्जणस्स जाले पडीअ ॥

८. स प्राणनाशेऽप्यदत्तं नागृह्णात् ॥

सो पाणनासे वि अदिण्णं न गिण्हीअ ॥

९. जैनधर्मे यादृशं तत्त्वज्ञानमपश्याम तादृशमन्यस्मिन् न ॥

जइणधम्मे जारिसं तत्तणाणं पासीअ तारिसं अन्ने न ॥

१०. सुखं दुःखञ्चास्मिन् संसारचक्रेऽनंतकृत्वो जीवोऽभुङ्क्त तस्मिन् किमाश्चर्यम् ?

सुहं दुहं च इमम्मि संसारचक्के अणंतखुत्तो जीवो भुञ्जीअ तम्मि किं अच्छेरं ?

११. त्वं पापादरक्षः तेन त्वमिव अन्य उत्तमः कः ?

तुं पावत्तो रक्खीअ तेण तं विव अन्नो उत्तमो को ?

१२. रावणो नयमतिचक्राम तेन स मृत्युं प्राप ॥

रावणो णयं अइक्कमीअ तेण सो मच्चुं पावीअ ॥

१३. पण्डिता मृत्योर्नाबिभयुः ॥

पंडिआ मच्चुणो न बीहीअ ॥

१४. शिष्या गुरोर्ज्ञानमगृह्णन् ॥

सीसा गुरुत्तो णाणं गिण्हीअ ॥

१५. बहवो भव्यजीवाः तीर्थंकरस्यार्चनेन शाश्वतं सुखमलभन्त ॥

बहवो भव्वजीवा तित्थयरस्स अच्चणेण सासयं सुहं लहीअ ॥

१६. युवां द्वौ प्रत्यूषे कुत्रावसतम् ॥

तुम्हे दोण्णि पच्चूसे कत्थ वसीअ ॥

१७. वयं प्रभोर्महावीरात् धर्मं प्राप्तुम ॥
अम्हो पहुत्तो महावीराओ धम्मं पावीअ ॥
१८. अत्र धर्मः स एव धनस्य सुखस्य च कारणमस्ति ॥
अत्थ धम्मो सोच्च धणस्स सुहस्स य कारणमत्थि ॥
१९. तेषु ज्ञानमभवत् ततः तानार्चन् ॥
तेसु णाणं अभू तओ ते अच्चीअ ॥
२०. त्वं गुरो-र्वैयावृत्यादतीव कुशलोऽभवः ॥
तुं गुरुस्स वेयावच्चत्तो अइव कुसलो होहीअ ॥
२१. स नगराद् बहिरगच्छद्दृक्षाणां च युद्धमपश्यत् ॥
सो नयरत्तो बाहिरं गच्छीअ रिक्खाणं च जुद्धं पासीअ ॥
२२. चैत्यस्य ध्वजेऽहं मयूरमपश्यम् ॥
चेइअस्स झए हं मोरं पेक्खीअ ॥

॥ इति पाठ १४ ॥

પાઠ-૧૫

પ્રાકૃત વાક્યો

१. यूयमत्र तिष्ठत, वयं वीरं जिनमर्चयाम ॥
તમે અહીં ઊભા રહો, અમે વીરપ્રભુને પૂજીએ.
२. सत्यं कथयेत् । धर्मं समाचरेत् ॥
સત્ય કહેવું જોઈએ. ધર્મને આચરવો જોઈએ.
३. उद्यमेन विना धनं न लभेय ॥
ઉદ્યમ વિના હું ધન ન મેળવું.
४. भिक्षुः सूत्रस्य मार्गेण चरेत् ॥
સાધુએ સૂત્રના માર્ગવડે ચાલવું જોઈએ.
५. यो नित्यं गुरुकुले वसेत्, स शिक्षणमर्हति ॥
જે હંમેશાં ગુરુના સહવાસમાં રહે તે શિક્ષણને લાયક થાય છે,
६. मृषावादं न वद ॥
તું અસત્ય ન બોલ.

७. त्वं नयं न त्यज ॥

તું નીતિને ન છોડ.

८. यदि यूयं विद्यार्थिनः स्थ, तदा सुखं त्यजत पठने च उद्यमत ॥

જો તમે વિદ્યાર્થીઓ છો, તો સુખને ત્યજો અને ભણવામાં ઉદ્યમ કરો.

९. अहं दुग्धमपिबम्, यूयमपि पिबत ॥

મેં દૂધ પીધું, તમે પણ પીઓ.

१०. यूयं साधूनां समीपे हितानि वचनानि शृणुत, अहमपि शृणवानि ॥

તમે સાધુઓની પાસે હિતવચનોને સાંભળો, હું પણ સાંભળું.

११. भवात् विरक्तेभ्यः पुरुषेभ्यो गृहे वासः किं रोचेत ॥

ભવથી વિરક્ત માણુસોને ઘરમાં રહેવું કેમ ગમે ?

१२. जैनं शासनं चिरं जयतु ॥

જૈન શાસન લાંબો કાળ જય પામો.

१३. आचार्या दीर्घं कालं जयन्तु ॥

આચાર્યો લાંબા કાળ સુધી જય પામો.

१४. ज्ञातपुत्रः तीर्थं प्रवर्तताम् ॥

(ભગવાન મહાવીર સ્વામી) જ્ઞાતપુત્ર તીર્થને પ્રવર્તાવો.

१५. त्वमकार्यं न कुर्याः सत्यं च वदेः ॥

તું અકાર્ય ન કર, અને સત્ય બોલ.

१६. गुरूणां विनयेन वैयावृत्येन च ज्ञानं पठेत् ॥

ગુરુઓના વિનય અને શુશ્રૂષા વડે જ્ઞાન ભણવું જોઈએ.

१७. अर्थ एव परिवर्धतां येन गुणाः प्रकटा भवन्ति ॥

ધન જ વધો જેનાથી ગુણો પ્રગટ થાય છે.

१८. यदि शिवमिच्छेत तदा कामेभ्यो विरमत ॥

જો તમે કલ્યાણને ઇચ્છો છો તો ઇચ્છાઓથી અટકો.

१९. सज्जनान् यूयं मा निन्दत ॥

તમે સજ્જનોને નિંદો નહિ.

૨૦. प्राणिनामात्मीयं ज्ञानं दर्शनं चारित्रं च सन्ति अन्यत् किमपि न, ततः तैरेव संसारात् पारं व्रजेत ॥

પ્રાણીઓને પોતાનું જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર છે બીજું કાંઈ પણ નથી, તેથી તેના વડે જ સંસારથી પાર પામવું જોઈએ. (જવું જોઈએ.)

૨૧. शठेषु मा विश्वस्यात् ॥

લુચ્ચાઓ પર વિશ્વાસ ન કરવો જોઈએ.

૨૨. सज्जनैस्सार्धं विरोधं कदापि न कुर्यात् ॥

સજ્જન પુરુષોની સાથે કદિપણ વિરોધ ન કરવો જોઈએ.

૨૩. हे ईश्वर ! अस्मादृशान् पापान् जनान् रक्ष रक्ष !

હે ઇશ્વર ! અમારા જેવા પાપીઓનું રક્ષણ કર ! રક્ષણ કર !

૨૪. प्राणिवधो धर्माय न स्यात् ॥

જીવોનો વધ ધર્મ માટે ન થાય.

૨૫. कस्यचित् न विश्वस्यात् ॥

કોઈનો વિશ્વાસ કરવો નહિ.

૨૬. नराः सत्यं च प्रियं च परलोकहितं च वदेयुः ॥

માણસોએ સત્ય, પ્રિય અને પરલોકમાં હિતકારી બોલવું જોઈએ.

૨૭. यद्याचार्या न भवेयुः तदा कः शास्त्रस्य सारं जानीयात् ?

જો આચાર્યો ન હોય તો, શાસ્ત્રના સારને કોણ જાણી શકત ?

૨૮. जलादपि ज्वलनो भवेत्, गोविषाणादपि क्षीरम्, भवेत् विषात् चामृतरसोऽपि, प्राणिवधात् धर्मो न च भवति ॥

પાણીમાંથી કદાચ અગ્નિ થાય, ગાયના શીંગડામાંથી કદાચ ક્ષીર થાય અને વિષમાંથી અમૃત થાય, પણ પ્રાણીના વધથી ધર્મ ન થાય.

૨૯. घना वर्षन्तु मा वा, रिपवो म्रियन्तामहं नृपो भवानि, स जयतु परो भृज्जत्वेवं चिन्तनमपध्यानम् ॥

વાદળાંઓ વરસો અથવા ન વરસો, શત્રુઓ મરો, હું રાજા થાઉં, તે જય પામે, બીજા બળે, આ પ્રમાણે વિચારવું દુષ્ટધ્યાન છે.

३०. गुणैर्गुणिनो विभवै र्विभविनो, गर्विता भवेयुर्नाम दोषैः केवलं गर्वः खलानामेवापूर्वो मार्गः ॥

ગુણોવડે ગુણવાન પુરુષો, ધનવડે ધનવાન પુરુષો ગર્વિષ્ઠ થાય છે. ખરેખર ખલ-પુરુષોનો જ અદ્વિતીય માર્ગ છે કે કેવળ દોષોવડે ગર્વ કરે.

३१. यद्यपि दिवसेन पदं वा पक्षेण श्लोकार्धं धारयेत, यदि ज्ञानं शिक्षितुमिच्छेत उद्योगं मा मुञ्चेत ॥

જો કે દિવસ વડે (એક) પદ અથવા પખવાડીયાવડે અડધો શ્લોક ધારણ કરો, પણ જો જ્ઞાન ભણવાને ઇચ્છો છો, તો ઉદ્યમને ન મૂકવો જોઇએ.

३२. तपः कुर्यात्, संयमं पालयेत्, सकलशास्त्राणि पठेत्, यावत् जीवो न ध्यायति तावत् मोक्षो न जिनो भणति ॥

તપ કરવો જોઇએ, સંયમ પાળવું જોઇએ, સકળ શાસ્ત્રો ભણવા જોઇએ, જ્યાં સુધી જીવ ધ્યાન ધરતો નથી, ત્યાં સુધી મોક્ષ નથી, એમ જિનેશ્વર કહે છે.

ગુજરાતી વાક્યો

१. प्रत्यूषे स्तोत्रैः प्रभुं स्तुयात् पश्चात् चाध्ययनमधीयीत ॥
पच्चूसे थोत्तेहिं पहुं थुणउ पच्छा य अज्झयणं अहिज्जउ ॥

२. व्यापार इव जनः सदा धर्मेऽप्युद्यमेत् ॥
वावारे इव जणो सया धम्मे वि उज्जमेज्ज ॥

३. विद्याधरा विमानैर्गच्छन्तु ॥
विज्जाहरा विमाणेहि गच्छंतु ॥

४. इन्द्रो वैश्रमणमादिशत् ज्ञातपुत्रगृहे द्रव्यं वर्षत ॥
इंदो वेसमणं आदिसीअ नायपुत्तघरे दव्वं वरिसेह ॥

५. यूयं धर्मेण जीवत सत्येन च सुखिनो भवत ॥
तुब्भे धम्मेण जीवेह सच्चेण य सुही होह ॥

६. गुरोरादेशं नातिक्राम्येत् ॥

गुरुस्स आएसं न अइक्कमउ ॥

७. हे बाल ! त्वं मुधा भस्मनि घृतं न क्षिप ॥

हे बालो ! तुं मुहा भप्पम्मि घयं मा खिवे ॥

८. यूयमुपाध्यायात् व्याकरणं शिक्षेध्वम्

तुम्हे ओज्झायत्तो वागरणं सिक्खेह ॥

९. यौवने धर्मं कुर्यात् ॥

जोव्वणे धम्मं करउ ॥

१०. कर्तव्ये प्रमादं न कुर्यात् ॥

कायव्वे पमाअं न करउ ॥

११. साधवो दिने एव विहरेयुः ॥

साहू दिणे च्च विहरेज्ज ॥

१२. त्वं मुधा मन्युं न कुरु, हितं शृणु ॥

तुं मिच्छा मन्नुं मा करेज्जसु हिअं सुणेहि ॥

१३. यूयमभिज्ञाः स्थ ततः तत्त्वानि चिन्तयत

तुम्हे अहिण्णू अत्थि तओ तत्ताणि चिंतेह ॥

१४. लोभं संतोषेण मुञ्च ॥

लोहं संतोसेण मेल्ल ॥

१५. सर्वतीर्थेषु शत्रुञ्जयं तीर्थमुत्तममस्ति, ततः तत्र त्वं गच्छ, शिवं कुरु, पापानि च क्षय ॥

सव्वतूहेसु सत्तुजयं तित्थं उत्तमं अत्थि, तओ तत्थ तुं गच्छ सिवं करे पावाणि य निज्जरसु ॥

१६. संतोषे यादृशं सुखमस्ति तादृशमन्यत्र न, ततः संतोषं धारयेत् ॥

संतोसे जारिसं सुहं अत्थि तारिसं अन्नत्थ न, तओ संतोसं धरेउ ॥

१७. जीवो वृद्धत्वे धर्मं कर्तुं न शक्नोति ॥

जीवो वुड्ढत्तणे धम्मं करेउं ण तरइ

१८. सुष्ठु पक्वं धान्यं खादेत् ॥

सुट्ठु पक्कं धन्नं खाउ ॥

१९. नित्यं जिनेश्वरस्य दर्शनं गुरोश्च उपदेशं शृणुयात् ॥

णिच्चं जिणीसरस्स दंसणं गुरुणो य उवएसं सुणउ ॥

२०. यः संसारात् तारकोऽस्ति तमीश्वरं न निन्द ॥

जो संसारत्तो तारगो अत्थि तं ईसरं ण निन्द ॥

॥ इति पाठ १५ ॥

પાઠ-૧૬

પ્રાકૃત વાક્યો

१. यस्य यत आदित्य उदयति तस्य सा पूर्वा दिग् भवति, यत अस्तमेति सा त्वपरा दिशा दक्षिणपार्श्वे च दक्षिणा दिग्, वामेन तूत्तरा दिशा ज्ञातव्या ।

જેને જ્યાંથી સૂર્યોદય થાય તેને તે પૂર્વ દિશા, અને જ્યાંથી આથમે તે પશ્ચિમ દિશા, જમણી બાજુએ દક્ષિણ દિશા અને ડાબી બાજુએ ઉત્તર દિશા જાણવી જોઈએ.

२. कृपया विना को धर्मः ?

કૃપા વિના કયો ધર્મ હોય ?

३. पाण्डवानां सेनाया दुर्योधनस्य सेनया सह युद्धं बभूव, तस्मिन् युद्धे पाण्डवानां जयो बभूव ॥

પાંડવોની સેનાનું દુર્યોધનની સેના સાથે યુદ્ધ થયું તે યુદ્ધમાં પાંડવોનો જય થયો.

४. कोशा वेश्या सर्वासु कलासु निपुणा तु नृत्ये विशेषेण कुशला ॥

કોશા વેશ્યા સર્વ કળાઓમાં હોંશીયાર હતી પરંતુ નૃત્યકળામાં વિશેષ કુશલ હતી.

५. (अ) धर्मकला सर्वाः कला जयति ।

ધર્મ કળા સર્વ કળાઓને જીતે છે.

૫. (ब) धर्मकथा सर्वाः कथा जयति
ધર્મકથા સર્વ કથાઓને જીતે છે.
૬. यस्य जिह्वा वशीभूता स परमः पुरुषः ॥
જેને જીભ વશ થયેલી છે તે શ્રેષ્ઠ પુરુષ છે.
૭ नार्यो ज्योत्स्नायां रमन्ते ॥
નારીઓ ચંદ્રના પ્રકાશમાં રમે છે.
૮. क्षुधा समाना वेदना नास्ति ॥
ભૂખ સમાન દુઃખ નથી.

૯. पाण्डवानां भार्या द्रौपदी सर्वासु स्त्रीषूत्तमा महासती बभूव ॥
પાંડવોની પત્ની દ્રૌપદી સર્વ સ્ત્રીઓમાં ઉત્તમ મહાસતી હતી.

૧૦. वनस्पतीनामपि संज्ञाः सन्ति तत उदकस्य मृत्तिकायाश्च रसमाहरन्ति ॥

વનસ્પતિઓને પણ સંજ્ઞા હોય છે, તેથી પાણી અને માટીના રસનો આહાર કરે છે.

૧૧. सज्जनाः प्रतिज्ञाभ्यः कथमपि न चलन्ति ॥
સજ્જનો પ્રતિજ્ઞાથી કેમેય ચલાયમાન થતા નથી.

૧૨. स्त्रियः शय्याभ्य उत्तिष्ठन्ति चावश्यकानि कृत्यानि कुर्वन्ति ॥
સ્ત્રીઓ શય્યામાંથી ઉઠે છે અને આવશ્યક કૃત્યોને કરે છે.

૧૩. श्वश्र्वाः स्नुषाया उपरि वध्वाश्च श्वश्र्वा उपर्यतीव प्रीतिरस्ति ॥
સાસુને વહુ ઉપર અને વહુને સાસુ ઉપર ઘણી જ પ્રીતિ હોય છે.
૧૪. दिवसो निशां निशा च दिनमनुसरति ॥
દિવસ રાતને અને રાત દિવસને અનુસરે છે.
૧૫ ऋद्धया जना गर्विष्ठाः प्रायः भवन्ति ॥
ઋદ્ધિ વડે માણસો પ્રાયઃ ગર્વિષ્ઠ થાય છે.

૧૬. यौवनमसारं लक्ष्मीरप्यसारा, संसारोऽसारः ततो धर्मे मतिं दृढां कुर्यात् ॥

યૌવન અસાર છે, લક્ષ્મી પણ અસાર છે, સંસાર અસાર છે, તેથી ધર્મમાં બુદ્ધિને દૃઢ કરવી જોઈએ.

૧૭. स्त्र्येकेन बाहुना भारमनयत् ॥
સ્ત્રી એક હાથ વડે ભાર લઈ ગઈ.

१८. कामें सक्ताः स्त्रियः कुलं शीलं च न रक्षन्ति ॥
વિષયમાં આસક્ત સ્ત્રીઓ કુળ અને શીલનું રક્ષણ કરતી નથી.

१९ स्त्रीणां स्वरूपं पश्य संसारात् चोद्विजेविग्धि ॥
સ્ત્રીઓના સ્વરૂપને જો અને સંસારથી વૈરાગ્ય પામ.

२०. यः संघस्याज्ञामतिक्राम्यति, स शिक्षामर्हति ॥
જે સંઘની આજ્ઞાને ઓળંગે છે, તે શિક્ષાને યોગ્ય છે.

२१. यमुनाया उदकं कृष्णं गङ्गायाश्च उदकं शुक्लमस्ति ॥
યમુનાનું પાણી કાળું અને ગંગાનું પાણી ધોળું છે.

२२. हेमचन्द्रः सरस्वतीं देवीमारराध ॥
શ્રી હેમચન્દ્ર (સૂરીશ્વરજી)એ સરસ્વતી દેવીને આરાધ્યાં.

२३ श्वश्रुर्वधूर्देवालये गमनाय कथयति ॥
સાસુ વહુઓને દેવમંદિરમાં જવાને માટે કહે છે.

२४. यो ह्रियं नीतिं धृतिं च धारयति स श्रियं लभते ॥
જે લજ્જા, નીતિ અને ધૈર્યને ધારણ કરે છે, તે લક્ષ્મી(મોક્ષ)ને મેળવે છે.

२५. अहेर्दंष्ट्राया विषं क्षरति ॥
સર્પની દાઢમાંથી ઝેર પડે છે.

२६. तृष्णाऽऽकाशेन समा विशाला ॥
તૃષ્ણા આકાશ સમાન વિશાળ છે.

२७. तरोश्छायायां स्त्रियो गानमकुर्वन् ॥
ઝાડની છાયામાં સ્ત્રીઓએ ગાન કર્યું.

२८. विक्रमनृपः पृथ्व्याः सुष्ठु पालको बभूव ॥
વિક્રમ રાજા પૃથ્વીના સારી રીતે પાલક હતા.

२९. कुमारः सर्वासु कलासु प्रभवति ॥
કુમાર સર્વ કલાઓમાં સમર્થ છે.

३०. प्रभोर्महावीरस्यातुल्यया सेवया गौतमो गणधरः संसारं ततार ॥

પ્રભુ મહાવીરની અસાધારણ ભક્તિથી ગૌતમ ગણધર સંસારને તર્યા.

३१. याभिः स्वप्नेऽप्यन्यः पुरुषो न प्रार्थितः ता बालिका धन्याः ॥

જેઓવડે સ્વપ્નમાં પણ અન્ય પુરુષ પ્રાર્થના કરાયેલ નથી. તે બાળાઓ ધન્ય છે

ગુજરાતી વાક્યો

१. गुरूणां मर्यादां नातिक्राम्येयुः ॥

गुरूणं मज्जायं न अइक्कमन्तु ॥

२. चौरो ब्राह्मणस्य श्रियमच्छिनद् ॥

चोरो बम्भणस्स सिरिं उद्दालीअ ॥

३. स्नुषा श्वश्र्वाः सर्वकार्याणि विनयेन करोति ॥

सुण्हा सासूअ सव्वकज्जाइं विणयेण करेइ ॥

४. यदा जनस्यर्द्धिर्नश्यति तदा तया सह बुद्धिर्धृतिश्चापि नश्यतः

जया जणस्स रिद्धी नस्सइ तया ताअ सह बुद्धी धिई य वि नस्सन्ति ॥

५. धार्मिको जनो धनवृद्धौ धर्मं न त्यजति ॥

धम्मिओ जणो धणवुड्ढीए धम्मं न चयइ ॥

६. सरस्वत्याः लक्ष्म्याश्च विवादे का जयतु ॥

सरस्सईअ लच्छीअ य विवाअम्मि का जिणउ ॥

७. जनो वेदनायामतीव मुह्यति ॥

जणो वेयणाए अईव मुज्झइ ॥

८. सर्वे जीवाः सुखमिच्छन्ति, दुःखं न ॥

सव्वे जीवा सुहं इच्छन्ति, दुक्खं न ॥

९. उत्तमः पुरुषो यत् कार्यमारभते, तत् कार्यमवश्यं पारंगच्छति ॥

उत्तिमो पुरिसो जं कज्जं आढवेइ, तं अवस्सं पारंगच्छइ ॥

१०. ग्रीष्मे सर्वे पशवो वृक्षाणां छायायां विश्राम्यन्ति ॥

गिम्हे सव्वे पसुणो वच्छाणं छाहीअ विस्समन्ति ॥

११. दक्षिणस्यां चौरा अगच्छन् ॥

दाहिणाए चोरा गच्छीअ ॥

१२. सर्वत्र सुखिनां सुखं दुःखिनां च दुःखमस्ति ॥

सव्वत्थ सुहीणं सुहं दुहीणं च दुक्खं अत्थि ॥

१३. अहं जिनेश्वराणां प्रतिमाः स्तुतिभिः स्तौमि ॥

हं जिणेसराणं पडिमा थुईहिं थुणामि ॥

१४. सर्पा जिह्वाभि र्दुग्धं पिबन्ति ॥

सप्पा जिब्भाहि दुद्धं पान्ति ॥

१५. स्त्रिय उद्याने विहरन्ति पुष्पाणि चाजिघ्रन्ति ॥

इत्थीआ उज्जाणे विहरन्ति पुप्फाणि य आइग्घन्ते

१६. स तीर्थंकराणां वार्ताभिरबोधत् ॥

स तित्थयराणं वत्ताहि बोहीअ ॥

१७. पुरा पृथ्व्यां बहवो राक्षसा अभवन् ॥

पुरा पिच्छीअ बहू रक्खसा हवीअ ॥

१८. दुर्जनस्य जिह्वायाममृतं भवति किन्तु हृदये हलाहलमस्ति ॥

दुज्जणस्य जिहाए अमियं किन्तु हिअए हलाहलं अत्थि ॥

१९ अहं भगिनीभ्यो बहु धनमयच्छम् ॥

हं भइणीणं बहु धणं दासी ॥

२०. कृष्णस्य स्त्रियाः रुक्मिण्याः पुत्रः प्रद्युम्नोऽस्ति ॥

किण्हस्स इत्थीअ रुप्पिणीइ पुत्तो पज्जुण्णो अत्थि ॥

२१. श्वश्रूवधूभ्यः कुप्यति ॥

सासू वहूणं कुप्पइ ॥

२२. वर्षायां मुनय एकस्यामेव वसतौ वसन्ति ॥

वरिसाए मुणउ एगाए च वसहीए वसन्ति ॥

२३. रात्रौ स्त्रियः ज्योत्स्नायां नृत्यन्ति ॥

रत्तीअ इत्थी जोण्हाए नच्चन्ति ॥

२४. प्रभोः सेवया कृपया च कल्याणं भवति ॥

पहुस्स सेवाए किवाअ च कल्लाणं होइ

२५. साधवो जीवितान्तेऽपि मृषा न कथयन्ति ॥
साहू जीवियंते वि मूसा न कहन्ति ॥
२६. बालः शय्यायां प्रलुठ्यति ॥
बालो सेज्जाइ पलोट्टइ ॥
२७. स्त्री, लता, पण्डिताश्चाधारं बिना न शोभन्ते ॥
इत्थीओ, लयाओ, पंडिआ य आहारं विणा न सोहन्ते ॥

॥ इति पाठ १६ ॥

પાઠ–૧૭

પ્રાકૃત વાક્યો

१. अद्य साधवो नगराद् विहरिष्यन्ति ॥
આજે સાધુઓ નગરમાંથી વિહાર કરશે.
२. गोपालाः प्रगे धेनू र्दोग्धारः ॥
ગોવાળો સવારમાં ગાયો દોહશે.
३. अहं शिष्येभ्य उपदेशं करिष्यामि ॥
હું શિષ્યોને ઉપદેશ કરીશ.
४. मक्षिका मधु लेक्ष्यति ॥
માખી મધ ચાટશે.

५. पापर्द्धयोऽरण्ये व्रजिष्यन्ति तत्र च वीणाया ध्वनिना हरिणी-र्वशीकरिष्यन्ति पश्चात् च ताः हिंसिष्यन्ति ॥

પારધીઓ જંગલમાં જશે અને ત્યાં વીણાના અવાજ વડે હરણીઓને વશ કરશે, અને પછી તેઓને મારશે.

६. त्वमरण्ये यास्यसि तदा सिंहः चपेटया प्रहरिष्यति ॥
તું જંગલમાં જઈશ ત્યારે સિંહ પંજા વડે હણશે.

७. लुब्धको मुद्गरेण जनानहन् ॥
લોભીયાએ મોગર વડે માણસોને હણ્યા.

८. यूयं गुरून् भक्त्या सेवध्वं तेषां कृपया कल्याणं भविष्यति ॥
તમે ગુરુઓને ભક્તિ વડે સેવો, તેઓની કૃપાથી કલ્યાણ થશે.

૯. कन्या अद्य प्रभोः पुरतो नर्तिष्यन्ति गानं च करिष्यन्ति ॥

કન્યાઓ આજે પ્રભુની આગળ નાચ કરશે અને ગીત ગાશે.

૧૦. अद्योद्याने यास्यामः तत्र च सरसि जातानि सरोजानि जिनेन्द्राणामर्चनाय ग्रहीष्यामः ॥

આજે બગીચામાં જઈશું અને ત્યાં સરોવરમાં ઉત્પન્ન થયેલાં કમળોને જિનેશ્વરોની પૂજા માટે ગ્રહણ કરીશું.

૧૧. अद्याहं तत्त्वानां चिन्तया रात्रिं नेष्यामि ॥

હું આજે તત્ત્વોની વિચારણાથી રાત્રિ પસાર કરીશ.

૧૨. त्वं कार्यं करिष्यसि तदाऽहं द्रव्यं दास्यामि ॥

તું કામ કરીશ ત્યારે હું પૈસા આપીશ.

૧૩. कलौ नरेन्द्रा धर्मेण प्रजां न पालयितारः ॥

કલિયુગમાં રાજાઓ ધર્મ વડે પ્રજાને પાલશે નહિ.

૧૪. यदि स दुर्जनो भविता तदा परस्य निन्दया तोष्टा ॥

જો તે દુર્જન હશે તો બીજાની નિંદા વડે ખુશ થશે.

૧૫. पुत्राणां श्लाघां न करिष्यामि ॥

હું પુત્રોની પ્રશંસા કરીશ નહિ.

૧૬. तस्यां मालायां सर्पोऽस्ति यदि मालां स्प्रक्ष्यसि तदा स दङ्क्ष्यति ॥

તે માળામાં સર્પ છે, જો માળાને અડીશ તો તે ડંશ દેશે.

૧૭. कल्ये पूर्णिमायां मृगाङ्कोऽतीव विराजिता ॥

કાલે પૂનમે ચંદ્ર ઘણો પ્રકાશશે.

૧૮. विद्यार्थिनोऽध्ययनाय पाठशालां यास्यन्ति ॥

વિદ્યાર્થીઓ ભણવા માટે પાઠશાળાએ જશે.

૧૯. अधुना वयं प्रवचनस्याऽऽलापान् गणयिष्यामः ॥

હમણાં અમે સૂત્રના આલાવા ગણીશું.

૨૦. वयं वाणिज्येन धनिनो भविष्यामः यूयं ज्ञानेन पण्डिता भविष्यथ ॥

અમે વેપાર વડે ધનવાન થઈશું, તમે જ્ઞાન વડે પંડિત થશો.

૨૧. धर्मेण नराः स्वर्गं वा शिवं वा लप्स्यन्ते ॥

ધર્મ વડે માણસો સ્વર્ગ અથવા મોક્ષ મેળવશે.

૨૨. अद्य समवसरणे श्रीवर्धमानो जिनेन्द्रो देशनां करिष्यति तत्र च बहवो भव्याः बोधिमथवा देशविरतिमथवा सर्वविरतिं च ग्रहीष्यन्ति ॥

આજે સમવસરણમાં શ્રી મહાવીર જિનેશ્વર દેશના આપશે, અને ત્યાં ઘણા ભવ્યજીવો બોધિ અથવા દેશવિરતિ અથવા સર્વ-વિરતિ ગ્રહણ કરશે.

૨૩ यदि यूयं सूत्राणि भणिष्यथ, तदा गीतार्था भविष्यथ ॥

જો તમે સૂત્રોને ભણશો, તો ગીતાર્થ થશો.

૨૪. कल्ये धर्मं करिष्यामीति स्वप्नतुल्ये जीवलोके को नु मन्यते ॥

હું કાલે ધર્મ કરીશ એ પ્રમાણે સ્વપ્ન તુલ્ય જીવલોકમાં કોણ માને ?

૨૫. जिनधर्मादन्यत्र सम्यग् जीवदयां न द्रक्ष्यथ ।

જૈનધર્મ સિવાય બીજે ઠેકાણે સારી જીવદયા દેખશો નહિ,

૨૬. कलौ प्रविष्टे मुनीनामागमार्था गलिष्यन्ति, आचार्या अपि शिष्येभ्यः सम्यक् श्रुतं न दास्यन्ति, नरपतयः कुटुम्बिना सह योत्स्यन्ते ।

કલિયુગ પ્રવેશ કર્યે છતે સાધુઓને આગમના અર્થો નાશ પામશે, આચાર્યો પણ શિષ્યોને સારી રીતે જ્ઞાન આપશે નહિ. રાજાઓ કુટુંબી સાથે યુદ્ધ કરશે.

૨૭. ये जिनप्रतिमां सिद्धालयं वा पूजयिष्यन्ति तेषां गृहं स्थिरं भविष्यति ।

જેઓ જિનપ્રતિમા કે સિદ્ધાલયને પૂજશે, તેઓનાં ઘર સ્થિર થશે.

૨૮. यौवनमनुप्राप्तो यः सदा विकाररहितः भवति, स जीवः प्रायः त्रिभुवने नाप्यस्ति, नापि भविष्यति ॥

યૌવન પામેલો જે હંમેશાં વિકાર રહિત હોય, તે જીવ ત્રણ ભુવનમાં પ્રાયઃ છે નહિ અને થશે પણ નહિ.

ગુજરાતી વાક્યો

१. त्वं पापानि निन्दिष्यसि, तर्हि सुखी भविष्यसि ।

तुं पावाणि निंदिहिसि, ता सुही भविहिसे ।

२. वयं नाव्युपवेक्ष्यामः सरसि च क्रीडिष्यामः ।

अम्हे नावाए उवविसिस्सामो सरम्मि य कीलिस्साम ।

३. वयं स्वामिने मालां ग्रन्थिष्यामः ।

अम्हो सामिणो मालं गंठेस्सामो ।

४. स लुब्धकोऽस्ति, ततो ब्राह्मणेभ्यो धनं न दास्यति ।

सो लुद्धओ अत्थि, तओ बंभणाणं धणं न दाहिए ।

५. स्वप्ने चन्द्रो मुखं प्राविशत्, ततस्त्वं राज्यं प्राप्स्यसि ।

सुमिणम्मि चंदो मुहं पविसीअ, तए तुं रज्जं पावेहिसि ।

६. बोधये वयं जिनेश्वराणां चरित्रं श्रोष्यामः ।

बोहीए अम्हे जिणीसराणं चरित्तं सुणेस्सामो ।

७. उज्जयंते बहवो वनस्पतयः सन्ति, यदाऽहं तत्र गन्तास्मि तदा द्रष्टास्मि ।

उज्जयंते बहू वणप्फइओ अत्थि, जया हं तत्थ गच्छिस्सं तया पासिस्सामि ।

८. स त्यागी अस्ति ततो वराकेभ्यो दानं दास्यति ।

सो चाई अत्थि, तओ वरायाणं दाणं दास्सइ ।

९. स तापसः अस्ति ततः फलान्याहरिष्यति ।

सो तावसो, अत्थि तओ फलाणि आहरेहिइ ।

१०. त्वं क्षमां धारयिष्यसि तर्हि दुर्जनः किं करिष्यति ।

तुं खमं धरेहिसे, ता दुज्जणो किं काहिइ ।

११, वसन्ते पौरा उद्याने भ्रमणाय गन्तारस्तदा सा कन्या सखीभिस्सहावश्यमागन्ता ।

वसंते पउरा उज्जाणे भमणाय गच्छिस्सन्ति तया सा कन्ना सहीहिं सहावस्सं आगच्छिस्सइ ।

१२. वने तापस उग्रं तपः करोति, तपसश्च प्रभावेणेन्द्रस्यर्द्धिं लब्धा ।

वणे तावसो उग्गं तवं करइ तवस्स य पहावेणं इन्दस्स रिद्धिं लहेहिइ ।

१३. त्वं गुरूणां सेवां करिष्यसि, तर्हि सुखी भविष्यसि ।

तुं गुरूणं सेवं करिहिसि ता सुही भवेहिसे ।

१४. यूयं सार्थेन सह विहरिष्यथ, तर्हि वने भयं न भविष्यति।

तुम्हे सत्थेण सह विहरिहित्था, ता वणे भयं न भविहिइ।

१५. अहं संसारस्य दुःखेभ्यो बिभेमि ततो दीक्षां ग्रहीष्यामि ।

हं संसारस्स दुहेहि बीहेमि तओ दिक्खं गिण्हिस्सं ।

१६. त्वं जीवहिंसां न कुर्वन्यथा दुःखी भविष्यसि ।

तुं जीवहिंसं न कुणसु अन्नहा दुही भविहिसे ।

१७. क्रोधः प्रीतिं हन्ति, माया मित्राणि हन्ति, मानो विनयं हन्ति, लोभश्च सर्वान् गुणान् हन्ति, तस्मात् तांस्त्यक्ष्यामः ।

कोहो पीइं हणइ, माया मित्ताणि हणइ, माणो विणयं हणइ, लोहो य सव्वे गुणा हणेइ, ता ते चयिस्सामो ।

१८. चौरा दक्षिणामगच्छन्किन्तु तानवश्यं मार्गयिष्यामि ।

चोरा दक्खिणं गच्छीअ किंतु ता अवस्सं मग्गेस्सं ।

१९. त्वं सरसि गमिष्यसि तर्ह्यवश्यं निमङ्क्ष्यसि ।

तुं सरे गच्छेहिसे, ता अवस्सं णुमज्जिहिसे ।

२०. स श्वा भषिष्यति तु न दङ्क्ष्यति ।

सो साणो भसिहिइ उ न डसिहिए ।

२१. जीवदयायाः समानो धर्मो नास्ति, जीवहिंसया च समानोऽधर्मो-नास्ति । जीवदयाइ समाणो धम्मो नत्थि, जीवहिंसाअ य समाणो अहम्मो नत्थि ।

● સમાપ્ત ●

પાઠ–૧૮

પ્રાકૃત–વાક્યો

१. अहं वृक्षाणां पर्णानि छेत्स्यामि ।

હું ઝાડોનાં પાંદડાં કાપીશ.

૨. वयं साधोः सकाशे तत्त्वानि श्रोष्यामः ।
અમે સાધુ પાસે તત્ત્વોને સાંભળીશું.

૩. यदि माता यात्रायै गमिष्यति, ततो वत्सो दुहिता च रोदिष्यतः ।
જો માતા યાત્રાએ જશે, તો પુત્ર અને પુત્રી રડશે.

૪. वयं किल सत्यं वक्ष्यामः ।
અમે ખરેખર સાચું બોલીશું.

૫. सर्वज्ञा झटिति शिवं गमिष्यन्ति ।
સર્વજ્ઞો જલ્દી મોક્ષમાં જશે.

૬. अहं शत्रुञ्जयं गमिष्यामि, तत्र गिरेः शोभां द्रक्ष्यामि तथा शत्रुञ्जय्यां नद्यां स्नास्यामि, पश्चात् च तीर्थकराणां प्रतिमाश्चन्दनेन पुष्पैश्चार्चयिष्यामि, गिरेश्च माहात्म्यं श्रोष्यामि, पापानि च कर्माणि छेत्स्यामि, जीवितं च सफलं करिष्यामि ।

હું શત્રુંજય જઇશ, ત્યાં ગિરિરાજની શોભાને જોઇશ, તથા શેત્રુંજી નદીમાં નાહીશ, અને પછી તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓને ચંદન અને પુષ્પો વડે પૂજીશ, તેમજ ગિરિરાજના પ્રભાવને સાંભળીશ, અને પાપ કર્મોનો નાશ કરીશ તથા જીવન સફલ કરીશ.

૭. यदि अशोकचन्द्रो नरेन्द्रो दिशासु परिमाणमकरिष्यत् तर्हि नरके नैव न्यपतिष्यत् ।

જો અશોકચંદ્ર રાજાએ દિશાઓને વિષે પરિમાણ કર્યું હોત તો નરકમાં ન જ પડત.

૮. स आचाराङ्गमभणिष्यत्, तर्हि गीतार्थोऽभविष्यत् ।
તે આચારાંગ ભણ્યો હોત તો ગીતાર્થ થાત.

૯. यद्यहं शत्रुं न्यग्रहीष्यम्, तदेदृशं दुःखमधुना किमलप्स्ये ।
જો મેં શત્રુને વશ કર્યો હોત તો શું આવું દુઃખ હમણાં પામત ?

૧૦. यदि धर्मस्य फलं भविष्यति तदा परलोके सुखं लप्स्यते ।
જો ધર્મનું ફળ હશે તો પરલોકમાં સુખ મેળવશે.

૧૧. सदा साधर्मिकाणां वात्सल्यं कुर्यादिति वीतरागस्याऽऽज्ञा ।

હંમેશાં સાધર્મિકોની ભક્તિ કરવી જોઈએ, એમ વીતરાગની આજ્ઞા છે.

૧૨. त्रिशलादेवी देवानंदा ब्राह्मणी च प्रभोर्महावीरस्य मातरौ बभूवतुः ।

ત્રિશલાદેવી અને દેવાનંદા બ્રાહ્મણી ભગવાન મહાવીરની માતાઓ હતી.

૧૩. श्रीवर्धमानस्य पिता सिद्धार्थो नरेन्द्रो बभूव ।

શ્રી વર્ધમાન સ્વામીના પિતા સિદ્ધાર્થ રાજા હતા.

૧૪. पूर्वाह्णेऽर्कस्य तापः स्तोकः मध्याह्ने चातीव तीक्ष्णः, अपराह्णे च स्तोको वाऽतिस्तोकः ।

દિવસના પૂર્વ ભાગમાં સૂર્યનો તાપ થોડો હોય છે અને દિવસના મધ્યભાગમાં ઘણો ઉગ્ર હોય છે અને દિવસના પાછલા ભાગમાં થોડો અથવા ઘણો થોડો હોય છે.

૧૫. इह संसारे स्वकर्मभिर्भ्रमतां जन्तूनां माता पिता भ्रातरः स्वसा दुहिता च शरणं न भवन्ति, एकः धर्म एव शरणम् ।

આ સંસારમાં પોતાના કર્મવડે ભમતા જીવોને માતા, પિતા, ભાઈઓ બહેન અને પુત્રી શરણ (રૂપ) નથી, એક ધર્મ જ શરણ (રૂપ) છે.

૧૬. यो बाह्यं पश्यति स मूढोऽन्तः पश्यति स पण्डितो ज्ञेयः ।

જે બાહ્ય જુએ છે તે મૂઢ છે, અંદર જુએ છે તે પંડિત જાણવો.

૧૭ पितुः स्वसा पितृस्वसेति तथा मातुश्च स्वसा मातृस्वसा इति कथयति ।

પિતાની બહેન ફોઈ એમ તથા માતાની બહેન–માસી એમ કહે છે.

૧૮. ननान्दा भ्रातुर्जायायां स्निह्यति ।

નણંદ, ભાઈની પત્ની ઉપર સ્નેહ રાખે છે.

૧૯. दुहिता मातरं पितरं च श्लिष्यति ।

દિકરી માતા અને પિતાને ભેટે છે.

૨૦. रामस्य वासुदेवस्य च पितरि मातृषु च परा भक्तिरस्ति ।

બળદેવ અને વાસુદેવને પિતા ઉપર તથા માતાઓ ઉપર ઉત્તમ ભક્તિ છે.

२१. श्वश्र्वो जामातृभ्यः प्रतिपदि प्राभृतं दास्यन्ति ।

સાસુઓ જમાઈઓને પડવાના દિવસે ભેટ આપશે.

२२. या नारी भर्तरि प्रद्वेष्टि सा सुखं न प्राप्नोति ।

જે નારી, પતિ ઉપર દ્વેષ કરે છે તે સુખ પામતી નથી.

२३. कुलबालिकानां भर्तार एव देवाः ।

કુલબાલિકાઓને પતિઓ એ જ દેવ છે.

२४. माता दुहितृभ्यः पुत्रेभ्यश्च बहु धनमर्पयति ।

માતા દીકરીઓને અને દીકરાઓને બહુ ધન આપે છે.

२५. ये नरा भर्तृणामादेशे न वर्तन्ते ते दुःखिनो भवन्ति ।

જે માણુસો શેઠના આદેશમાં વર્તતા નથી તે દુઃખી થાય છે.

२६. आपत्सु ये साहाय्यास्त एव भ्रातरो भवन्ति ।

જે આપત્તિઓમાં સહાય કરનારા છે, તે જ ભાઈઓ છે.

२७. दुहितुर्मातुश्च परस्परमतीव स्नेहोऽस्ति ।

દીકરી અને માતાને પરસ્પર ઘણો સ્નેહ છે.

२८. श्वश्रूणां जामातरोऽतीव प्रिया भवन्ति ।

સાસુઓને જમાઈઓ ઘણા પ્રિય હોય છે.

२९. अहं मात्रा च पित्रा च भ्रातृभिः च स्वसृभिश्च सह सिद्धगिरे यात्रायै यास्यामि ।

હું માતા, પિતા, ભાઈઓ તથા બહેનો સાથે સિદ્ધગિરિની યાત્રાએ જઇશ.

३०. दातृणां मध्ये कर्णो नृपः प्रथमो बभूव ।

દાતારોની મધ્યે કર્ણ રાજા પ્રથમ હતા.

३१. रामस्य भ्राता लक्ष्मणो निजेन चक्रेण रावणस्य शीर्षं चिच्छेद ।

રામના ભાઈ લક્ષ્મણે પોતાના ચક્રવડે રાવણનું માથું કાપ્યું.

३२. शतेषु जायते शूरः सहस्रेषु च पण्डितः ।

शतसहस्रेषु वक्ता, दाता जायते वा न वा ।

સોમાં (એક) શૂર, અને હજારોમાં (એક) પંડિત, લાખમાં (એક) વક્તા (થાય છે.) (જ્યારે) દાતા થાય કે ન થાય.

३३. इन्द्रियाणां जये शूरो, धर्मं चरति पण्डितः ।
सत्यवदो भवति वक्ता, दाता भूतहिते रतः ।

ઇન્દ્રિયોના વિજયમાં શૂર, ધર્મને આચરે તે પંડિત, સત્ય બોલનાર હોય તે વક્તા, અને જીવહિતમાં આસક્ત તે દાતા (કહેવાય) છે.

ગુજરાતી વાકયો

१. यदि स विषमिश्रितं भोजनमखादिष्यत्, तर्हि स मृत्युं प्राप्स्यत् ।
जइ सो विसमीसिअं भोयणं खान्तो, ता सो मच्चुं पावंतो ।

२. यदि यूयं जिनेश्वरस्य चरित्राण्यश्रोष्यत, तर्हि धर्मं प्राप्स्यत ।
जइ तुम्हे जिणीसरस्स चरित्ताणि सुणन्ता, ता धम्मं पावमाणा ।

३. अभिमन्युरजीविष्यत्, तर्हि कौरवाणां सर्वां सेनामजेष्यत् ।
अहिमज्जू जीवन्तो, ता कउरवाणं सव्वं सेणं जिणन्तो ।

४. यदि तस्य तत्त्वानां ज्ञानमभविष्यत्तर्हि स धर्मं प्राप्स्यत् ।
जइ तस्स तत्ताणं णाणं होन्तं ता सो धम्मं पावन्तो ।

५. यदि यूयं तदा बन्धनादमोक्ष्यत, तर्ह्यहं सत्यमकथयिष्यम् ।
जइ तुम्हे तया बंधणत्तो मुंचंता, ता हं सच्चं कहन्तो ।

६. रावणः परदारमत्यक्ष्यत् तर्हि स मृत्युं न प्राप्स्यत् ।
रावणो परदारं चयेज्जा, ता सो मच्चुं न पावन्तो ।

७. ज्ञातुः स तत्त्वानां ज्ञानमलभत !
णायारत्तो सो तत्ताण णाणं लहीअ ।

८. अहं तडागादुत्पलानि ग्रहीष्यामि मात्रे स्वस्रे च दास्यामि ।
हं तलायाहि उप्पलाइं गिण्हिस्सं माऊए सुसाए य दाहं ।

९. मात्रा पित्रा च सह जिनालयं गमिष्यामि चैत्यवन्दनं च करिष्यामि ।

माअराए पिउणा च सह जिणालयं गच्छं चिइवंदणं च करिस्सं ।

१०. लक्ष्मणस्य भ्राता रामो दीक्षामगृह्णात् मोक्षं चालभत ।
लक्खणस्स भाया रामो दिक्खं गिण्हीअ मोक्खं च लहीअ ।

११. वध्वा ननान्दर्यतीव स्नेहोऽस्ति ।
वहूअ नणंदाए अईव णेहो अत्थि ।

१२. दीनानां पालकाः स्तोका एव सन्ति ।

दिणाणं पालगा थोक्का एव संति ।

१३. धातुर्लेखं कोऽपि नातिक्राम्यति ।

धायारस्स लेहं कोवि न अइक्कमेइ ।

१४. विरूपेषु बालेष्वपि मातुरतीव एव स्नेहोऽस्ति ।

विरूवेसु बालेसु अवि माअराए अईव चिअ नेहो अत्थि ।

१५. यथा बधिरस्य अग्रे गानं निष्फलं तथा मूर्खस्य समीपे तत्त्वानां कथा निरर्थकाऽस्ति ।

जहा बहिरस्स अग्गे गाणं निप्फलं, तह मुक्खस्स समीवे तत्ताणं कहा णिरत्थया अत्थि ।

१६. प्रतिदिनं बहवः प्राणिनो म्रियन्ते तथाप्यज्ञानिन इति मन्यन्ते हि वयं न मरिष्यामः, ततोऽन्यदाश्चर्यं किं भवेत् ?

पइदिणं बहुणो पाणिणो मरन्ते तहावि अण्णाणिणो एवं मन्नन्ति हि अम्हो न मरिस्सामु तओ अन्नं किं अच्छेरं हवेउ ?

१७. नैमित्तिकः तस्य भाले शोभनानि लक्षणान्यपश्यदब्रवीच्च त्वं राजा भविष्यसि ।

नेमित्तिओ तस्स भालम्मि सोहणाणि लक्खणाणि पासीअ अब्बवी य तुं राया होहिसे ।

१८. स वेश्यायां रक्तो नाभविष्यत्, तर्हि धर्माद् भ्रष्टो नाभविष्यत् । सो वेसाए रत्तो न होन्तो, ता धम्मत्तो भट्ठो न होन्तो ।

१९. मूर्खोऽपि शनैः शनैरुद्यमेन निपुणो भवति । मुक्खो वि सणियं सणियं उज्जमेण निउणो होइ ।

॥ इति पाठ १८ ॥

પાઠ–૧૯

१. ये भावाः पूर्वाह्णेऽदृश्यन्त ते अपराह्णे न दृश्यन्ते ।

જે ભાવો દિવસના પૂર્વભાગમાં દેખાયા હતા તે ભાવો દિવસના પાછલા ભાગમાં દેખાતા નથી.

२. यथा पवनस्य रौद्रैर्गुञ्जितैर्मन्दरो न कम्प्यते तथा खलानामसभ्यैर्वचनैः सज्जनानां चित्तानि न कम्प्यन्ते ।

જેમ પવનના ભયંકર ગુંજારવો વડે મેરૂ પર્વત કંપતો નથી, તેમ લુચ્ચા માણુસોનાં અસભ્ય વચનોવડે સારા લોકોનાં મન કંપતાં નથી.

३. धर्मेण सुखानि लभ्यन्ते पापानि च नश्यन्ति ।

ધર્મવડે સુખો મેળવાય છે અને પાપો નાશ પામે છે.

४. श्रमणोपासकैश्चैत्येषु जिनेन्द्राणां प्रतिमा आर्च्यन्त ।

શ્રાવકો વડે મંદિરોમાં જિનેશ્વરોની પ્રતિમાએ। પૂજાઇ.

५. विदुषां पर्षदि मूर्खैर्मौनं सेव्येतान्यथा मूर्खा इति ज्ञास्यन्ते ।

પંડિતોની સભામાં મૂર્ખાઓ વડે મૌન સેવાવું જોઇએ, નહીંતર મૂર્ખાએ। છે–એ પ્રમાણે જણાશે.

६. देवैः शीतलेन सुखस्पर्शेन सुरभिणा मारुतेन योजनपरिमण्डला भूमिः सर्वतः समन्तात् संप्रमृज्यते ।

દેવો વડે ઠંડા, સુખકારી સ્પર્શવાળા સુગંધી પવન વડે ગોળાકાર યોજન પ્રમાણુ ભૂમિ સર્વ ઠેકાણે ચારે બાજુથી સાફ કરાય છે.

७. अग्निना नगरमदह्यत ।

અગ્નિ વડે નગર બળાયું.

८. गुरूणां भक्त्या शास्त्राणां तत्त्वानि ज्ञास्यन्ते ।

ગુરુઓની ભક્તિવડે શાસ્રોનાં તત્ત્વો જણાશે.

९. अद्याप्ययोध्यायाः परिसरयुङ्गकेषु वृक्षेषु स्थितैर्जनैर्निर्मले नभस्तले तस्य गिरेर्धवला शिखरपरंपरा दृश्यते ।

આજે પણુ અયોધ્યાની પાસે ઊંચા ઝાડો ઉપર રહેલ માણુસો વડે નિર્મળ આકાશતળે તે પર્વતની ઉજ્જવલ શિખરપરંપરા દેખાય છે.

१०. गुरूणामुपदेशेन संसारः तीर्यते ।

ગુરુઓના ઉપદેશથી સંસાર તરાય છે.

११. हे भद्रे ! त्वं देवीव का दृश्यसे ?

હે ભદ્રે ! તું દેવી જેવી કોણ દેખાય છે ?

१२. सभा कीदृश्युच्यते ? यत्र स्थविराः सन्ति सा सभा ।

સભા કેવી કહેવાય ? જ્યાં વૃદ્ધ પુરુષો હોય છે તે સભા કહેવાય.

१३. कलावकाले मेघो वर्षति काले न वर्षति, असाधवः पूज्यन्ते साधवो न पूज्यन्ते ।

કળિયુગમાં અકાળે, મેઘ વરસે છે, કાળે વરસતો નથી, અસાધુઓ પૂજાય છે, સાધુઓ પૂજાતા નથી.

१४. वेश्या धनमेव गृह्णन्ति, खलु ता धनेन न गृह्यन्ते ।

વેશ્યાઓ ધનને જ ગ્રહણ કરે છે, પણ ખરેખર તેઓ ધનથી ગ્રહણ કરાતી નથી.

१५. यद् लोके शशिरवी राहुणा गृह्येते, पुनः तारा न, गुरुकाणां व्यसनं गुरुकं भवति, पुनरितरेषां न ।

જે કારણથી લોકમાં સૂર્ય અને ચંદ્ર રાહુવડે ગ્રસિત કરાય છે, પણ તારાઓ નહિ. (તેમ) મોટા માણસોને મોટું દુઃખ હોય છે, પણ ઈતરને નહિ.

१६. ज्वलनोऽपि सुखं गृह्यते केनचित् नयेन पवनो भुजगश्चापि गृह्यते बहुकैर्नयसहस्रैर्महिलामनो न गृह्यते ।

અગ્નિ સુખેથી ગ્રહણ કરાય, કોઈક યુક્તિથી પવન અને સર્પ પણ ગ્રહણ કરી શકાય, પરંતુ ઘણા હજારો યુક્તિઓ વડે સ્ત્રીઓનું મન ગ્રહણ કરી શકાતું નથી.

१७. दयालवो यतयः खलु पूज्यन्ते मत्स्यवधकादयो न,

દયાલુ યતિઓ પૂજાય છે પરંતુ માછીમાર વગેરે નહિ.

अत्र कः कस्य जनकः का माता कः कस्य बान्धवश्चान्योन्यरूपैः स्वकर्मभिर्जीवाः क्रियन्ते ।

અહિં કોણ કોનો પિતા, કોણ માતા, કોણ કોનો ભાઈ છે ? પોતાના કર્મોવડે જીવો ભિન્ન-ભિન્ન રૂપવાળા કરાય છે.

१८. सर्वस्योपक्रियेत परस्योपकारो न विस्मर्येत, विह्वलोऽवलम्ब्येत एष विदुषामुपदेशः ।

સર્વની ઉપર ઉપકાર કરાય, બીજાનો ઉપકાર ભુલાય નહિ, વ્યાકુલ માણુસને આશ્રય અપાય, ખરેખર આ વિદ્વાનોનો ઉપદેશ છે.

૧૯. कदापि रिपवो न विश्वस्येरन्, विश्वस्तो न वञ्च्येत, कृतघ्नैर्न भूयेत एष ज्ञानस्य निःस्यन्दः ।

શત્રુઓનો વિશ્વાસ ક્યારે પણ કરવો નહિ, વિશ્વાસુને ઠગવા નહિ. અને નિમકહરામ ન થવું–આ જ્ઞાનનો સાર છે.

૨૦. भृत्यगुणो वर्ण्येत, सुतस्य प्रत्यक्षे गुणो न वर्ण्येत, खलूभयथापि महिला न, येन माहात्म्यं न नश्येत ।

નોકરોના ગુણ વખાણવા, પુત્રના ગુણ પ્રત્યક્ષ ન વખાણવા, ખરેખર સ્ત્રીઓના ગુણ ઉભય (પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ) ન વખાણવા જેથી મોટાઈ નાશ ન પામે.

૨૧. सदाऽपि जीवदयायां रम्येतेन्द्रियवर्गो दम्येत सत्यमेव कथ्येत धर्मस्य रहस्यमिदमेव ।

હંમેશાં જીવદયામાં રમવું જોઈએ, ઈન્દ્રિયનો સમૂહ દમવો જોઈએ અને સાચું જ બોલવું જોઈએ–આ જ ધર્મનું રહસ્ય છે,

૨૨. विविधचरित्रं दृश्यते, सुजनदुर्जनविशेषो ज्ञायते, धूर्तैर्न वञ्च्यते तेन पृथ्व्यां हिण्ड्यते ।

જુદા જુદા ચરિત્રો દેખાય છે, સારા અને ખરાબ માણુસોનો તફાવત જણાય છે, ધુતારાઓ વડે ઠગાય નહિ તેથી પૃથ્વી ઉપર ફરાય છે.

ગુજરાતી વાક્યો

૧. लक्ष्मणेन शत्रोर्मस्तकमच्छिद्यत ।

लक्खणेण सत्तुणो मत्थयं छिंदिज्जईअ ।

૨. श्रावकैर्गुरूणां वचनानि श्रद्धीयन्ते ।

सावगेहिं गुरूणं वयणाइं सद्दहिज्जन्ति ।

३. श्रद्धयोपाध्यायात् ज्ञानं लभ्यते ।
सद्धाए ओज्झायत्तो णाणं लब्भइ ।
४. योगिभिः श्मशाने मन्त्रा ध्यायन्ते।
जोगीहिं मसाणे मन्ता झाइज्जन्ति ।
५. द्वारे नटैर्नृत्यते ।
दुवारे नडेहिं नच्चिज्जइ ।
६. प्रजा नृपस्याज्ञां नावमन्येरन् ।
पया निवस्स आणं न अवमन्नन्तु ।
७. चौरस्य ललाटेऽग्निना चिह्नं क्रियते ।
चोरस्स ललाडे अग्गिणा चिंधं कीरइ ।
८. पुरा केऽपि जले वनस्पतौ च जीवान्नामन्यन्त, किन्त्वधुना यन्त्रस्य प्रयोगेण तयोर्जीवा साक्षात् दृश्यन्ते ।

पुरा के वि जले वणप्फईए य जीवा न मन्नीअ किन्तु अहुणा जंतस्स पओगेण सक्खं तेसु जीवा दीसन्ति ।

९. राजपुरुषैः चौरोऽगृह्यत, अदण्ड्यत च ।
रायपुरिसेहिं चोरो घेप्पीअ दंडिज्जईअ च ।
१०. यद् धनं न्यायमार्गेणार्ज्यते तत् कदापि न नश्यति ।
जं धणं नायमग्गेण विढप्पेइ, तं कयावि न नस्सेज्ज ।
११. रात्रौ मुनिभिः स्वाध्यायः करिष्यते ।
रत्तीए मुणीहिं सज्झायो करिहिइ ।
१२. शिष्याः सदाऽऽचार्यं सेवेरन् ।
सीसा सया आयरिअं सेवन्तु ।
१३. अहं पापकर्मभि मुच्ये ।
हं पावकम्मेहिं मुंचिज्जामि ।
१४. यूयं मोहेन न मुह्यध्वे ।
तुम्हे मोहेण न मुज्झिज्जित्था ।
१५. त्वं शत्रुणाऽजीयथाः ।
तं सत्तुणा जिव्वईअ ।

१६. यूयं धर्मेणाऽरक्ष्यध्वम् ।

तुब्भे धम्मेण रक्खिज्जईअ ।

१७. यदि नित्यं धर्मः श्रूयेत, दानं दीयेत, शीलं ध्रियेत, गुरवो वन्द्येरन्, विधिना जिनेन्द्राणां प्रतिमाः पूज्येरन्, तत्त्वानां च श्रद्धा क्रियेत, तर्ह्ययं संसारः तीर्येत ।

जइ णिच्चं धम्मो सुणिज्जउ दाणं दिज्जउ, सीलं धरिज्जउ, गुरवो वन्दिज्जन्तु विहिणा जिणिंदाणं पडिमा पूइज्जन्तु, तत्ताणं सद्धा कीरउ ता इमो संसारो तीरउ ।

१८. अल्पोऽप्युपकारः क्रियेत, तर्हि परलोके सुखिना भविष्यते ।

अप्पो वि उवयारो कीरउ ता परलोए सुहिणा होहिइ ।

१९. बालेन पितुराज्ञाऽमन्यत ।

बालेण पिउस्स आणा मन्निज्जईअ ।

२०. उत्तमैः पुरुषैर्यत् कार्यमारभ्यते, तस्मिन् तेऽवश्यं पारं गच्छन्ति ।

उत्तमेहिं पुरिसेहि जं कज्जं आढप्पइ तम्मि ते अवस्सं पारं गच्छन्ति

સમાપ્ત

પાઠ–૨૦

પ્રાકૃત વાક્યો

१. प्राणानामत्ययेऽपि जीवैरकरणीयं न कर्तव्यं, करणीयं च कार्यं न मोक्तव्यम् ।

પ્રાણોના નાશમાં પણ જીવોવડે ન કરવા યોગ્ય ન કરાવું જોઈએ, અને કરવા યોગ્ય ન મૂકાવું જોઈએ.

२. धर्मं कुर्वतो रात्र्यः सफला यान्ति ।

ધર્મ કરતા (માણસ)ની રાત્રીઓ સફળ જાય છે.

३. येनेयं पृथ्वी हिण्डित्वा दृष्टा, स नरो नूनं वस्तूनां परीक्षणे विचक्षणो भवति ।

જેના વડે આ પૃથ્વી ચાલીને જોવાયેલી છે, તે માણસ ખરેખર વસ્તુઓની પરીક્ષા કરવામાં કુશળ હોય છે.

४. एको जायते जीवस्तथैको मृत्वोत्पद्यते, एको भ्राम्यति संसारे, एक एव सिद्धिं प्राप्नोति ।

જીવ એકલો જન્મે છે, તથા એકલો મરીને ઉત્પન્ન થાય છે સંસારમાં એકલો ભમે છે અને એકલો જ મોક્ષને પામે છે.

५. कालसर्पेण खाद्यमाना काया केन धार्यते, तत्र कोऽप्युपायो नास्ति ।

કાલ રૂપી સર્પવડે ખવાતી કાયા કોનાવડે ધારણ કરાય છે? ત્યાં કોઈ ઉપાય નથી.

६. सर्वे जीवा जीवितुमिच्छन्ति न मर्तुं, ततो जीवा न हन्तव्याः।

સર્વ જીવો જીવવાને ઇચ્છે છે, મરવાને નહિ, તેથી જીવો ન મારવા જોઈએ.

७. परस्य पीडा न कर्तव्या इति येन न ज्ञातं तेन पठितया विद्यया किम् ?

બીજાને પીડા ન કરવી જોઈએ એમ જેનાવડે જણાયું નથી તેના વડે ભણાયેલી વિદ્યા વડે સર્યું.

८. मोक्षार्थिभिर्जीवदयामयो धर्मः कर्तव्यः ।

મોક્ષાભિલાષીઓએ જીવદયામય ધર્મ કરવો જોઇએ.

९. ज्ञानेनैव करणीयं तथा च वर्जनीयं च ज्ञायते, ज्ञानी कार्यं कर्तुमकार्यं च वर्जयितुं जानाति

કરવા યોગ્ય અને નહિ કરવા યોગ્ય (કાર્ય) જ્ઞાનવડે જ જણાય છે. (કારણ કે) જ્ઞાની કરવા યોગ્યને કરવાનું અને ન કરવા યોગ્યને વર્જવાનું જાણે છે.

१०. येन यद् सुखमसुखं वा जीवलोके प्राप्तव्यं तद् नियमा प्राप्यते एतस्य प्रतिकारो नास्ति ।

દુનિયામાં જેનાવડે જે સુખ અગર દુઃખ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય છે, તે નક્કી પ્રાપ્ત કરાય છે, તેનો (કોઈ) પ્રતિકાર નથી.

११. जायमानायां शोको वर्धमानायां चिन्ता वर्धते ।
परिणीतायां दण्डो युवतिपिता नित्यं दुःखितः ॥

જન્મતે છતે શોક, મોટી થતે છતે ચિંતા વધે છે. પરણાવે છતે દંડ (થાય છે–ખરેખર) યુવતિનો પિતા હંમેશ દુઃખી હોય છે.

१२. समर्थो यद् क्षाम्यति, धनवान् यद् गर्ववान् न भवति, यत् च सुविद्यः नम्रः त्रिभिस्तैरलंकृता पृथ्वी ।

સમર્થ પણ જેથી ક્ષમાને ધારણ કરે છે. ધનવાન પણ જેથી અભિમાની થતા નથી. અને સારી વિદ્યાવાળા છતાં જે નમવાના સ્વભાવવાળો છે, તે ત્રણવડે પૃથ્વી અલંકૃત છે.

१३. तस्य पुरतः स्थातुं तस्याः का शक्तिः ?

તેની આગળ ઉભા રહેવાની તેણીની કઈ શક્તિ છે ?

१४. हे प्रियसखि ! यस्य कृते लज्जा त्यक्ता शीलं खण्डितमपयशः-घोषणा च दत्ता स एव जनोऽजनः जातः ।

હે પ્રિય સખી ! જેને માટે લજ્જા ત્યાગ કરાઇ, શીલ ખંડાયું. અને અપયશની ઘોષણા કરાઇ, તેજ માણુસ અમાણુસ (દુર્જન) થયો.

१५. परित्यज्य पौरुषं, अदृष्ट्वा निजककुलं, अगणयित्वा वचनीय, अनालोक्याऽऽयतिं तेन द्रव्यलिङ्गं परित्यक्तम् ।

પુરુષાર્થનો ત્યાગ કરીને, પોતાના કુળને જોયા વિના, નિંદાને ગણકાર્યા વિના, ભવિષ્યનો વિચાર કર્યા વિના, તેના વડે સાધુવેશ તજાયો.

१६. यद् जिनैः प्रज्ञप्तं तदेव सत्यमिति बुद्धिर्यस्य मनसि तस्य सम्यक्त्वं निश्चलम् ।

જિનેશ્વરોએ જે કહ્યું છે તે જ સાચું છે, આ પ્રમાણેની બુદ્ધિ જેના મનમાં છે, તેનું સમ્યક્ત્વ નિશ્ચલ છે.

१७. चौरो धनिनो धनं हर्तुं गृहे प्राविशत् ।

ચોર ધનિકના ધનને લઈ જવા ઘરમાં પ્રવેશ્યો.

१८. प्रत्यूषे जिनानर्चित्वा गुरून् वन्दित्वा प्रत्याख्यानं च कृत्वा पश्चात् च भोजनं कुर्यात् ।

સવારમાં જિનેશ્વરોને પૂજીને, ગુરુ ભગવંતોને વંદન કરીને અને પચ્ચક્ખાણ કરીને પછી ભોજન કરવું જોઈએ.

१९. धर्मं कुर्वद्भ्यः श्रावकेभ्यः समाचरन्तीभ्यश्च श्राविकाभ्यो गुरुणोपदेशो दत्तः ।

ધર્મ કરતા શ્રાવકોને અને ધર્મને આચરતી શ્રાવિકાઓને ગુરૂ વડે ઉપદેશ અપાયો.

२०. पित्रा शिक्ष्यमाणः पुत्र शिक्ष्यमाणा च पुत्री गुणान् लभेते ।

પિતા વડે ભણાવાતો પુત્ર અને ભણાવાતી પુત્રી ગુણોને મેળવે છે.

२१. सा महादेवी सुराणां रमणीभिः श्लाघ्यमाना किन्नरीभिर्गीयमाना बुधैः स्तूयमाना बन्धुना मित्रेण चाभिनन्द्यमाना गर्भमुद्वहति ।

દેવતાની મનોહર સ્ત્રીઓ વડે વખાણાતી, કિન્નરીઓ વડે ગવાતી, પંડિત પુરુષોવડે સ્તુતિ કરાતી, ભાઈ અને મિત્રવડે અભિનંદન અપાતી તે પટરાણી ગર્ભને ધારણ કરે છે.

२२. यत्र रमणीनां रमणीयं रूपं प्रेक्ष्यामर्यो लज्जमाना इव चिन्तया कथमपि निद्रां न प्राप्नुवन्ति ।

જ્યાં સ્ત્રીઓના મનોહરરૂપને જોઈને જાણે દેવીઓ લજ્જા પામતી હોય, તેમ ચિંતાવડે કોઈ પણ રીતે નિદ્રાને પામતી નથી.

२३. स्वाध्यायं गायन्तोऽकलङ्कं धर्मध्यानं ध्यायन्तो ज्ञातव्यं जानन्तो मुनय आवश्यके लग्नाः (सन्ति) ।

સ્વાધ્યાયને કરતા નિષ્કલંક ધર્મધ્યાનને ધ્યાતા અને જાણવા યોગ્ય જાણતા એવા મુનિઓ આવશ્યકમાં જોડાયેલા છે.

ગુજરાતી વાક્યો

१. जंबूकुमारः कुमारत्व आत्मीयां सर्वामृद्धिं त्यक्त्वा, चारित्रमगृह्णात् । जंबूकुमारो कुमारत्तणे अप्पकेरं सव्वं रिद्धिं चयिऊण चरित्तं गिण्हीअ ।

२. अहं शास्त्राणि पठितुं गुरोः समीपं गच्छामि ।

हं सत्थाणि पढितुं गुरुणो समीवं गच्छामि ।

३. गुरुः प्रमाद्यन्तं साधुं पठितुं कथयति ।

गुरू पमज्जंतं साहुं पढिउं कहेइ ।

४. रात्र्याः प्रथमे प्रहरे सुप्त्वा, चरमे च प्रहरे जागरित्वा क्रियमाणमध्ययनं स्थिरं भवति ।

रत्तीए पढमे पहरे सुविऊण चरमे य पहरे जग्गितुआण कीरमाणं अज्झयणं थिरं होइ ।

५ जनेषु सुवर्णकारः, पक्षिषु वायसः, पशुषु च शृगालः शठो भवति ।

जणेसु सुवण्णगारो, पक्खीसु वायसो पसुसु य सिआलो सढो हवइ ।

६. पाठशालायामध्ययनं कुर्वन्तीभ्यः कन्याभ्यो यूयं प्राभृतं यच्छत ।

पाढसालाअ अज्झयणं कुणंतीण कन्नाण पाहुडं दाअह ।

७. जनानामाधिं हर्तुं शास्त्राणां श्रवणेन विनाऽन्यः कोऽप्युपायो नास्ति ।

जणाणं आहिं हरिउं सत्थाण सवणेण विणा अन्नो कोवि उवाओ नत्थि ।

८. अग्निना दह्यमानां स्त्रीं सोऽरक्षत् ।

अग्गिणा डज्झन्तिं इत्थिं सो रक्खीअ ॥

९. रामेण कथ्यमानां कथां श्रुत्वा स संवेगमलभत ।

रामेण कहिज्जंतिं कहं सुणिऊण सो संवेगं लहीअ ॥

१०. बोद्धव्यान् भावांस्त्वं बोध । बोहियव्वे भावे तुं बोहसु ॥

११. मत्तो जन आत्मीयं वस्त्रमग्नावक्षिपत्, तच्चादहत् ।

मत्तो जणो अप्पकेरं वत्थं अग्गिम्मि खिवीअ, तं च दहीअ ॥

१२ साधूनां सेवया तस्य दिवसा गताः ।

साहूणं सेवाअ तस्स दिवहा गया ॥

१३. जीवान् हिंसन् मांस च भक्षयञ्जनो राक्षसः कथ्यते ।

जीवे हिंसन्तो मसं च भक्खन्तो जणो रक्खसो कहिज्जइ ॥

१४. स पापानामालोचनां ग्रहीतुं गुरूणां समीपं व्रजन् लज्जते ।

सो पावाणं आलोअणं गिण्हिउं गुरूणं समीवं वच्चन्तो लज्जए ॥

૧૫. स समाधिना मृत्वा स्वर्गे देवो जातः ।

सो समाहिणा मरिऊण सग्गे देवो जाओ ॥

૧૬. रुदन्तं बालं त्वं मा पीडय । रुवन्तं बालं तुं मा पीलिज्जसु ॥

૧૭. हसन् बालः सर्वेभ्यो रोचते । हसन्तो बालो सव्वेसिं रोयइ ॥

૧૮. ग्रहणीयं गृहाण, त्यजनीयं त्यज ।

घेत्तव्वं गिण्हेसु, चइयव्वं चयहि ॥

સમાપ્ત

પાઠ-૨૧

પ્રાકૃત વાક્યો

૧. देवेन्द्रैरर्चितं श्रीमहावीरं शिरसा मनसा वचसा वन्दे ॥

દેવેન્દ્રોવડે પૂજાયેલા શ્રીમહાવીરદેવને હું મસ્તકવડે, મનવડે અને વચનવડે વંદન કરું છું.

૨. महासत्या सीताऽऽत्मानं शोधयन्त्या निजशीलबलेनाऽग्निर्जल· पूरीकृतः ।

પોતાને શુદ્ધ કરતી મહાસતી સીતાવડે પોતાના શીલરૂપ બલથી અગ્નિ જળથી પૂર્ણ કરાયો.

૩. गुरुका आत्मनो गुणानात्मना कदापि न वर्णयन्ति ।

મોટા માણસો પોતાના ગુણોને પોતે ક્યારે પણ વખાણતા નથી.

૪. नराणां सुखं वा दुःखं वा कः करोति ? आत्मनैव कृतानि कर्माणि समये परिणमन्ति ।

માણસોને સુખ અથવા દુઃખ કોણ કરે છે ? પોતાના વડે કરાયેલ કર્મો (ઉદય) કાળે પરિણામ પામે છે.

૫. यदि तु यूयमात्मन ऋद्धिमिच्छथ ततो नित्यमपि जिनेश्वरमाराधयथ ।

જો તમે પોતાની ઋદ્ધિને ઈચ્છો છો. તો હંમેશ પણ શ્રી જિનેશ્વરદેવની આરાધના કરો.

૬. यः क्रोधेनाऽभिभूतो जीवान् हन्ति स इह जन्मनि परस्मिंश्च जन्मन्यप्यात्मनो वधाय भवति ।

ક્રોધવડે પરાભવ પામેલ જે જીવોનો વધ કરે છે તે આ જન્મમાં અને અન્ય જન્મમાં પણ પોતાના વધ માટે થાય છે.

૭. ज्ञातपुत्रो भगवान् महावीरः सिद्धार्थस्य राज्ञोऽपत्यं बभूव ।

જ્ઞાતપુત્ર ભગવાન્ મહાવીર શ્રીસિદ્ધાર્થ રાજાના પુત્ર હતા.

૮. अर्हन्तो मङ्गलं कुर्युः । શ્રી અરિહંતો મંગળ કરે.

૯. अर्हतः शरणं प्रपद्ये । શ્રી અરિહંતોનું હું શરણુ સ્વીકારું છું.

૧૦. गगनेऽप्सरसां नृत्य दृश्यते ।

આકાશમાં અપ્સરાઓનું નૃત્ય દેખાય છે.

૧૧. भिषजस्तनोर्व्याधीनपनयन्ति, लोकोत्तमाश्च, भगवन्तः सूरयश्च मनस आधीन् हरन्ति ।

વૈદ્યો દેહના વ્યાધિઓને દૂર કરે છે અને લોકને વિષે ઉત્તમ એવા અરિહંતો અને આચાર્યો મનની પીડાઓને દૂર કરે છે.

૧૨. शरदि स्त्रियो गृहाणामङ्गणेऽप्सरस इव गानं कुर्वन्ति नृत्यन्ति च ।

શરદ્ઋતુમાં સ્ત્રીઓ ઘરોના આંગણામાં અપ્સરાઓની જેમ ગાયન ગાય છે અને નૃત્ય કરે છે.

૧૩. मुनयः प्रावृष्येकस्यां वसत्यां तिष्ठन्ति ।

મુનિઓ વર્ષાઋતુ (ચોમાસા) માં એક જગાએ રહે છે.

૧૪. जगति दयालवो जना बहुका न भवन्ति ।

જગતમાં દયાળુ માનવો ઘણા હોતા નથી.

૧૫. कलौ श्रीमन्तो लोकाः प्रायो गर्ववन्तो निर्दयाश्च सन्ति ।

કળિયુગમાં શ્રીમંત લોકો ઘણું કરીને ગર્વિષ્ઠ અને દયા-હીન હોય છે.

૧૬. दीनत्वेऽपि य उपकरोति स धर्मवान् ज्ञातव्यः ।

ગરીબ અવસ્થામાં પણ જે ઉપકાર કરે છે તે ધર્મવાળો જાણવો.

१७. ग्राम्येभ्यस्तत्त्वानि न रोचन्ते।
ગામડીયાઓને તત્ત્વો ગમતાં નથી.

१८. पौरा लोकास्तत्त्वानां ज्ञाने कुशलास्सन्ति ।
નગરના લોકો તત્ત્વોના જ્ઞાનમાં નિપુણ હોય છે.

१९. दुःखितकेषु नरेषु सदा दयां कुर्यात्।
દુઃખી માણસો ઉપર હંમેશાં દયા કરવી જોઇએ.

२०. धनवतामपि लक्ष्मीः प्रावृषो विद्युदिव चपला ज्ञातव्या ।
ધનવાનોને પણ લક્ષ્મી વર્ષાઋતુની વિજળીની જેમ અસ્થિર જાણવી.

२१. इदं भोजनं विषमयमस्ति, ततो मा खादत ।
આ ભોજન ઝેર રૂપ છે, તેથી તમે ખાઓ નહી.

२२. राजकीयं द्रव्यं प्रजाया हिताय भाव्यम् ।
રાજાનું ધન પ્રજાના હિતમાટે હેવું જોઇએ.

२३. जीवानामात्मीयं ज्ञानं दर्शनं चारित्रं च सन्ति, अन्यत् सर्वमनित्यम्, ततस्तान्येव सेवध्वम् ।

જીવોને પોતાનું જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર છે, બીજું બધું અનિત્ય છે તેથી તેઓને જ સેવો.

२४. ये निरर्थकं प्राणिवधं कुर्वन्ति, तान धिगस्तु ।
જેઓ કારણવગર જીવહિંસા કરે છે, તેઓને ધિક્કાર હો.

२५. गवां दुग्धं बालकानां शोभनमिति जना वदन्ति ।
'બાલકોને ગાયોનું દૂધ સારું' એમ લોકો બોલે છે.

२६. त्वमीदृशैः कर्मभिरात्मानं नरके मा प्रक्षिप।
તું આવા પ્રકારનાં કાર્યોવડે પોતાને નરકમાં ન નાખ.

२७. दुर्जनानां गिर्यमृतमस्ति, हृदये तु विषम् ।
દુર્જનોની વાણીમાં અમૃત છે, પરંતુ હૈયામાં ઝેર હોય છે.

२८. पापा आत्मनो हितमपि न प्रेक्षन्ते, न शृण्वन्ति च ।
પાપીઓ પોતાના હિતને પણ જોતા નથી અને સાંભળતા નથી.

२९. यः शीलवान् जितेन्द्रियश्च भवति तस्य तेजो यशो धृतिश्च वर्धन्ते ।
જે શીલવાન્ અને જિતેન્દ્રિય છે તેનું તેજ, યશ અને ધૈર્ય વધે છે.

३० नभसश्शोभा चन्द्रः, सरोजानि सरसश्च ।
तपस उपशमश्च, मुखस्य च चक्षुषी नासिका च ॥

આકાશની શોભા ચન્દ્ર, સરોવરની શોભા કમળો, તપની શોભા ઉપશમ અને મુખની શોભા બે આંખ અને નાક છે.

३१. राज्ञोक्तम्—भगवन् वेश्यासु मनः कदापि न करिष्यामि ।
રાજાવડે કહેવાયું, હે ભગવંત! હું ક્યારે પણ વેશ્યાઓને વિષે મન કરીશ નહિં.

३२. आत्मन इव सर्वेषु प्राणिषु यः पश्यति स एव पश्यति ।
પોતાની જેમ દરેક પ્રાણીઓમાં જે જુએ છે તે જ દેખતો છે.

३३. जीवानामजीवानाञ्च सूक्ष्मं स्वरूपं यावद् यादृशं च जिनेन्द्रस्य प्रवचनेऽस्ति, तावत् तादृशञ्च स्वरूपं नाऽन्यत्र दर्शने ।

જીવોનું અને અજીવોનું જેટલું અને જેવું સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ શ્રી જિનેશ્વરદેવના પ્રવચનમાં છે, તેટલું અને તેવું સ્વરૂપ અન્યદર્શનમાં નથી.

३४. एवं जीवतां जीवानां कालेन कदाचित् सम्प्राप्ति र्भवति, मृतानां पुनः कुतः दीर्घे संसारे ? ॥

આ રીતે જીવતા જીવોને કાળયોગે ક્યારેક મેળાપ થાય છે, પરંતુ મરેલા (જીવો)નો લાંબા (એવા) સંસારમાં (મેળાપ) ક્યાંથી (થાય) ?

३५. प्राणेषु धारयत्सु च नियमादुत्साहशक्तिममुञ्चन् ।
प्राप्नोति फलं पुरुषः निजव्यवसायानुरूपं तु ॥

પ્રાણો ધારણ કરતે છતે નિશ્ચે ઉત્સાહના સામર્થ્યને નહિ છોડતો પુરુષ પોતાના વ્યાપારને અનુરૂપ ફળ તો પ્રાપ્ત કરે (જ) છે.

३६. दारांश्च विवाहयन् भ्रमन् मण्डलानि चत्वारि ।
सूचयत्यात्मनस्तथा वध्वाश्चतुर्गतिभवे भ्रमणम् ॥

ઓને પરણુતો અને ચાર ફેરા ફરતો પોતાના તથા પત્નીના ચારગતિરૂપ સંસારમાં ભ્રમણને સૂચવે છે.

ગુજરાતી વાક્યો

१. प्रत्यूषे गोपा गा दुहन्ति। पच्चूसे गोवा गावीउ दुहन्ति ।

२. सुकर्माणो जीवाः शुभानि कार्याणि कृत्वा परलोके सुखिनो भवन्ति। सुकम्माणो जीवा सुहाणि कज्जाइं करिऊण परलोए सुहिणो हवेइरे ।

३. भगवन् ! भवानस्मादसारात् संसारादस्मादृशान् दुःखिन उद्धरतु । भयवं ! भवन्तो इमाओ असाराओ संसाराओ अम्हारिसे दुहिणो उद्धरउ ।

४. शत्रुभ्यः प्रजां रक्षितुं राजपुरुषा नगराद्बहिः परिखामकुर्वन् । सत्तुहिन्तो पयं रक्खिउं रायपुरिसा नयराओ बहिया परिहं करीअ ।

५. ग्राववद् हृदयं धरन्त इमे जना बलीवर्दानतीव पीडयन्ति। गावव्व हिअयं धरमाणा इमे जणा बइल्ले अईव पीलन्ति ॥

६. जनास्तमसि चक्षुर्भ्यां द्रष्टुं समर्था न भवन्ति ।
जणा तमंसि चक्खूहिं पासिउं समत्था न होन्ति ।

७. लोका आश्विने मासे प्रतिपद आरभ्य पूर्णिमापर्यन्तं महोत्सवं कुर्वन्ति। लोगा आसिणे मासे पडिवयाअ आरब्भ पुण्णिमापज्जन्तं महूसवं करंति ।

८. विद्वांसो जना आत्मनो गुणैः सर्वत्र पूज्यन्ते। विउसा जणा अप्पणो गुणेहिं सव्वह पूइज्जन्ति ॥

९. सुवर्णकारो निकषे सुवर्णं परीक्षते। सुवण्णगारो निहसे सुवण्णं परिक्खए ॥

१०. सुवैद्योऽपि त्रुटितमायुः संधातुं पक्कलो न भवति। सुविज्जो वि तुडिअं आउसं संधाउं पक्कलो न हवइ ।

११. युष्मादृशः स्नेहालवः पुरुषा अस्मादृशेषु दीनेषु प्रीतिं कुर्युः। तुम्हारिसा नेहालओ पुरिसा अम्हारिसेसुं दीणेसु पीइं कुणन्तु ॥

१२. सर्वे इन्द्रास्तीर्थकराणां जन्मनः समये मेरौ तीर्थकरान् नीत्वा जन्मनो महोत्सवं कुर्वन्ति । सव्वे इंदा तित्थयराणं जम्मणो समए मेरुम्मि तित्थयरे नेऊण जम्मणो महूसवं करेइरे ।

१३. मनुष्याः सम्पत्तौ गर्ववन्तो न भवेयुरापदि च न मुह्येयुः ।
मणूसा संपत्तीए गव्विरा न होन्तु आवयाए य ण मुज्झंतु ॥

१४. जीव आत्मन एव कर्मभिः सुखं दुःखं च प्राप्नोति, अन्यो ददाति तन्मिथ्याऽस्ति । जीवो अप्पाणस्स चेअ कम्मेहिं सुहं दुहं च पावए, अण्णो देइ तं मिच्छा अत्थि ।

१५. गुरूणामाशीर्भिः शिवमेव भवति ततस्तेषामाज्ञा नातिक्रामेत् ।
गुरूणं आसिसाहिं सिवं च होइ तओ तेसिं आणं ण अइक्कमेउ ।

१६. तपसा कर्माणि क्षयन्ति, क्रोधेन च कर्माणि बध्यन्ते । तवसा कम्माइं णिज्झरेन्ति कोहेण य कम्माइं बंधिज्जइरे ।

१७. शास्त्रं पठितवन्तो मूर्खा बहवो भवन्ति तु य आचारवन्तः सन्ति त एवाभिज्ञाः कथ्यन्ते । सत्थं पढिअवंता मुक्खा बहुओ होइरे उ जे आयारवंता अत्थि ते च्चेअ अहिण्णा कहीअन्ते ।

१८. बन्धू राजानमब्रवीत्, त्वं राज्यं त्यज, अत्र च न तिष्ठ ।
बंधू राइणमब्बवी, तुं रज्जं चयसु, अत्थ य ण चिट्ठसु ।

१९. सुष्ठु पाल्यमानं राज्यं राज्ञे बहु धनं कीर्त्तिं च ददाति । सुट्ठु पालिज्जमाणं रज्जं रण्णो बहु धणं कीत्तिं च देइ ।

२०. वृद्धत्वे शरीरस्य सौन्दर्यं नश्यति । वुड्ढत्तणे सरीरस्स सुंदरत्तणं नासइ ॥

२१. परकीयानि दुःखानि श्रुत्वा महात्मनां चित्तं दयालु भवति ।
पारकेराणि दुहाइं सुणिऊण महप्पाणं चित्तं दयालुं हवइ ।

સમાપ્ત

પાઠ–૨૨

પ્રાકૃત વાક્યો

૧. पापकर्म नैव कुर्यात् न कारयेत् ।
પાપ કાર્ય ન જ કરવું જોઈએ, ન કરાવવું જોઈએ.

૨. प्राकृतकाव्यं लोके कस्य हृदयं न सुखयति ॥
પ્રાકૃત કાવ્ય લોકમાં કોના હૃદયને સુખ આપતું નથી.

૩. बलवन्तः पण्डिताश्च ये केऽपि नराः सन्ति, तेऽपि महिलाया अङ्गुलिभिर्नर्त्यन्ते ॥

બળવાન અને પંડિત જે કોઈ માણસો છે તેઓ પણ સ્ત્રીની આંગળીઓવડે નચાવાય છે.

૪. अहं वैद्योऽस्मि, स्फेटयामि शीर्षस्य वेदनाम्, श्रावयामि बधिरम्, अपनयामि तिमिरम्, प्रणाशयामि कसरम्, उन्मूलयामि व्याधिम्, प्रशमयामि शूलम्, नाशयामि जलोदरं च ॥

હું વૈદ્ય છું, મસ્તકની પીડાને દૂર કરું છું, બહેરાને સાંભળતો કરું છું, નેત્રરોગનો નાશ કરું છું. ખરજવું મટાડું છું. વ્યાધિને મૂળમાંથી કાઢું છું. શૂળને શમાવું છું. અને જલોદરનો વિનાશ કરું છું.

૫. साधूनां दर्शनमपि हि नियमाद् दुरितं प्रणाशयति ॥
ખરેખર ! સાધુઓનું દર્શન પણ નક્કી પાપનો નાશ કરે છે.

૬. सुवर्णकारान् व्याहार्य राज्ञाऽऽत्मनो मुकुटे वज्राणि वैडूर्याणि च रत्नान्यरच्यन्त ॥

સોનીઓને બોલાવીને રાજાવડે પોતાના મુકુટમાં વજ્ર અને વૈડૂર્યરત્નો રચાવાયાં.

૭. सम्प्रतिनरेन्द्रेण सकलायां पृथ्व्यां जिनेश्वराणां चैत्यानि कारितानि ।
સંપ્રતિ રાજાવડે સમસ્ત પૃથ્વી ઉપર શ્રી જિનેશ્વરોનાં મંદિરો કરાવાયાં.

८. तपस्वी भिक्षुर्न छिनत्ति, न छेदयति, न पचति, न पाचयति ।

તપસ્વી સાધુ છેદન કરતા નથી, છેદન કરાવતા નથી, રાંધતા નથી. રંધાવતા નથી.

९. श्रमणोपासकः प्रतिष्ठाया महोत्सवे सर्वान् साधर्मिकानभोजयत् ।

શ્રાવકે પ્રતિષ્ઠા–મહોત્સવમાં સર્વ સાધર્મિકોને જમાડ્યા,

१०. यदि पिता पुत्रान् सम्यगपाठयिष्यत् तर्हि वृद्धत्वे स किमेवंविधं दुःखमलप्स्यत ?

જો પિતાએ પુત્રોને સારી રીતે ભણાવ્યા હોત તો ઘડપણમાં શુ તે આવા દુ:ખને પામત ?

११. नरेन्द्रेण तत्र गिरौ चैत्यं निर्मापितम् ।

રાજાવડે તે પર્વત ઉપર જિનમંદિર બનાવાયું.

१२. क्षन्तव्यं क्षमयितव्यमुपशान्तव्यमुपशमयितव्यम् , य उपशाम्यति तस्यास्त्याराधना, यो नोपशाम्यति तस्य नास्त्याराधना, तत आत्मनैवोपशान्तव्यम् ॥

ખમવું જોઇએ, ખમાવવું જોઇએ, શાન્ત થવું જોઈએ, શાન્ત કરવું જોઇએ, જે શાન્ત થાય છે તેને આરાધના છે. જે શાન્ત થતો નથી તેને આરાધના નથી. તેથી જાતે જ શાન્ત થવા યોગ્ય છે.

१३. ईदृशी कन्या परस्मै दत्त्वाऽऽत्मनो गृहात् किं निस्सार्यते सर्वथा न युक्तमेतद् ॥

આવી કન્યા બીજાને આપીને પોતાના ઘરમાંથી કેમ કઢાય છે ? આ સર્વથા યોગ્ય નથી.

१४. अहो कष्टं कष्टं, वसुदेवपुत्रो भूत्वा सकलजनानां मनोवल्लभं कनिष्ठं भ्रातरं विनाशयिष्यामि ।

અહો કષ્ટ છે, કષ્ટ છે! વસુદેવનો પુત્ર થઇને સર્વજનોના મનને પ્રિય નાનાભાઇનો હું નાશ કરીશ.

१५. हेमचन्द्रसूरेः पार्श्वे देवानां स्वरूपं ज्ञात्वाऽहं सर्वत्राऽपि तीर्थङ्कराणां मन्दिराणि कारयिष्यामीति प्रतिज्ञां कुमारपालनरेन्द्रश्चकार ॥

શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિજીની પાસે દેવોના સ્વરૂપને જાણીને હું બધે જ ઠેકાણે શ્રીતીર્થંકરદેવોનાં ચૈત્યો કરાવીશ એમ કુમારપાલરાજાએ પ્રતિજ્ઞા કરી.

१६. स प्रतिदिनमभ्यस्यन् जिनधर्मम्, पर्युपासमानो मुनिजनम्, परिचिन्तयन् जीवाजीवादीन्नव पदार्थान्, रक्षन् रक्षयञ्च प्राणिगणं बहुमानयन् साधर्मिकान् जनान्, सर्वादरेण प्रभावयन् जिनशासनं कालं गमयति ॥

હંમેશાં જિન-ધર્મનો અભ્યાસ કરતો, મુનિજનની સેવા કરતો, જીવ-અજીવ વગેરે નવ પદાર્થોની વિચારણા કરતો, જીવ-સમૂહની રક્ષા કરતો અને રક્ષા કરાવતો, સાધર્મિક લોકોનું બહુમાન કરતો, શ્રીજિનશાસનની સર્વ આદરવડે પ્રભાવના કરતો તે કાળને પસાર કરે છે.

१७. एष राज्यस्य योग्यस्तस्मात् झटिति राज्ये स्थाप्यताम्, अलं निर्गुणैरन्यैः ।

આ રાજ્યને યોગ્ય છે, તેથી જલદી રાજ્ય ઉપર સ્થપાઓ, ગુણ હીન બીજાઓવડે સર્યું.

१८. गृहं यथा कोऽपि न जानाति तथा प्रवेशयामि, निस्सारयामि च ॥

જેમ કોઈ જાણે નહિ તેમ હું ઘરમાં પ્રવેશ કરાવું છું અને બહાર કાઢું છું.

१९. यः सावद्ये प्रसक्तः स्वयमप्यतरन् कथं तारयेदन्यम् ।

પાપમાં આસક્ત જે પોતે પણ નહિ તરતો બીજાને કેવી રીતે તારી શકે!

२०. गुरुणा पुनः पुनरनुशासितोऽपि न कुप्येत् ।

ગુરુવડે વારંવાર શિખામણ અપાયેલાએ પણ ગુસ્સો ન કરવો.

२१. एकस्यैव दुःखं मार्यमाणस्य भवति क्षणमेकम्, यावज्जीवं सकुटुम्बकस्य पुरुषस्य धनहरणे ।

(મારવામાં આવે ત્યારે) મરાતા એવા એકને જ એક ક્ષણ દુઃખ થાય છે, (પરંતુ) ધનહરણ કરવામાં કુટુંબસહિત પુરુષને જીવન પર્યન્ત દુઃખ થાય છે.

२२. दुःषमसमयेऽपि खलु हेमसूरिणः निश्रुत्य वचनानि ।
सर्वजनः जीवदयां कारितः कुमारपालेन ॥

દુઃષમકાળે પણ ખરેખર શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિજીનાં વચનોને સાંભળીને કુમારપાલ રાજાવડે સર્વ જન પાસે જીવદયા કરાવાઈ.

२३. रुदन्ति रोदयन्ति च, अलीकं जल्पन्ति प्रत्याययन्ति ।
कपटेन च खादन्ति विषं, म्रियन्ते न च यान्ति सद्भावम् ॥

રડે છે, રડાવે છે, જુઠું બોલે છે અને વિશ્વાસ પમાડે છે, કપટવડે ઝેર ખાય છે અને મરે છે પણ સદ્ભાવ પામતા નથી.

२४ मरणभय उपगते देवा अपि सेन्द्रका न तारयन्ति ।
धर्मस्तेषां शरणं गति-रिति चिन्तय शरणत्वम् ॥

મરણનો ભય પ્રાપ્ત થયે છતે ઇન્દ્રસહિત દેવો પણ તારી શકતા નથી, તેઓને ધર્મ (જ) શરણ (અને) ગતિ છે એમ શરણપણાનો તું વિચાર કર.

२५. हत्वा परप्राणान् आत्मानं यः करोति सप्राणम् ।
अल्पानां दिवसानां कृते स नाशयत्यात्मानम् ॥

બીજાના પ્રાણોનો નાશ કરીને જે પોતાને પ્રાણોસહિત કરે છે, તે થોડા દિવસો માટે (પોતાનો) આત્માનો વિનાશ કરે છે.

ગુજરાતી વાક્યો

१. पितोपाध्यायात् पुत्रांस्तत्त्वानां ज्ञानमग्राहयद् ।
पिआ ऊज्झायत्तो पुत्ते तत्ताणं णाणं गिण्हावीअ ॥

२. सिद्धराजो हेमचन्द्रसूरिणा व्याकरणं रचयामास ततः 'सिद्धहैम'मिति तस्याभिधानं स्थापयाम्बभूवे ।

सिद्धराओ हेमचन्द्रसूरिणा वागरणं रयावीअ तए सिद्धहेमं ति तस्साभिहाणं ठविज्जईअ ॥

३. शोभनाः शिष्या गुरुनात्मीयानि स्खलितानि श्रावयन्ति, श्रावयित्वा च पश्चात्ते क्षमयन्ति। सोहणा सीसा गुरुणो अप्पकेराइं खलिआइं सुणावन्ति, सुणाविऊण य पच्छा ते खमावेन्ति।

४. ये पुस्तकानि नाशयन्ति, ते परलोके मूका अन्धा बधिराश्च भवन्ति। जे पोत्थयाइं णासेन्ति ते परलोए मूगा, अंधा बहिरा य होन्ति।

५. आचार्यश्शिष्यान् निशायाश्चरमे याम उत्थाप्य सदा स्वाध्यायं कारयति। आयरिओ सीसे णिसाअ चरिमे जामे उट्ठाविऊण सया सज्झायं कारइ।

६. नटो नृपतिं परिषदो जनांश्च भरतराजस्य नाटकमदर्शयत्, तच्च दर्शयन्नर्त्तकः केवलज्ञानं प्राप। नडो निवइं परिसाए जणे य भरहरायस्स नाडगं दावीअ, तं च दक्खवन्तो नट्टओ केवलणाणं पावीअ।

७. पिता पुत्रान् विद्वांसं गुरुमनुशासयति। पिआ पुत्ते विउसं गुरुं अणुसासेइ।

८. नृपस्य बुद्धिमान्मन्त्री आत्मीयया बुद्धया नगरमागच्छतो रिपूननाशयत्। निवस्स बुद्धिमंतो मंती अप्पकेराअ बुद्धीअ नयरं आगच्छंता रिऊ नासवीअ।

९. राजोपाध्यायं व्याहार्योऽकथयद् यूयं राजपुत्रान् नीतिशास्त्रं व्याकरणशास्त्रञ्च पाठयत। रायाणो ऊज्झायं वाहरिऊण कहीअ तुम्हे रायपुत्ते नीइसत्थं वागरणसत्थं च पढावह।

१०. रामस्तस्मिन् समये तं विषमजेमयिष्यत्तर्हि स नूनममरिष्यत्। रामो तम्मि समए तं विसं जेमावन्तो ता स णूणं मरन्तो।

११. माता कनिष्ठान् शिशून् न भापयेत्। माअरा कणिट्ठे सिसू ण बीहावेउ।

१२. तीर्थंकरा भव्याञ्जीवान् संसारस्य बन्धनाद् मोचयित्वा शाश्वतं सुखं दापयति । तित्थयरा भव्वे जीवे संसारस्स बंधणत्तो मोयाविऊण सासयं सुहं देआवन्ति ।

१३. यैश्चौर्यं कृतं तान् पार्थिवोऽदण्डयत् ।

जेहिं चोरिअं कयं ते पत्थिवो दंडावीअ ।

१४. कुमारो गृहादभिनिष्क्रम्य सर्वं त्यक्त्वोद्यानयाचार्यस्य समीपे संयममगृह्णाद् बहून्कुमारांश्चाग्राहयत् । कुमारो गेहाउ अभिनिक्खमित्ता सव्वं चइऊण उज्जाणे आयरियस्स समीवे संजमं गिण्हीअ, बहुणो य कुमारे गाहीअ ।

१५. संयमे स्थिताः साधवः सुखेन दिवसान् यापयन्ति ।

संजमे ठिआ साहवो सुहेण दिवसा जावेन्ति ।

१६. यद् भ्रातॄन् मित्राणि च परस्परं योधयति, काले च जने-नात्मनः शीर्षमपि छेदयति तद् दैवमेवास्ति । जं भाऊ मित्ताणि य परप्परं जुज्झावए, काले य जणेण अप्पणो सीसं वि छिंदावए तं दइव्वं चिअ अत्थि ।

१७. तुष्टा महिषी स्तेनमात्मनो गृहं नीत्वा शोभनं भोजनमकारय-न्ततो वस्त्राणि भूषणानि च दत्त्वाऽन्वजानात् । तुट्ठा महिसी थूणं अप्पणो गिहं नेऊण सोहणं भोयणं कारीअ तओ वत्थाइं भूसणाइं च दाउं अणुजाणीअ ।

१८. ज्ञातपुत्रः समवसरण उपविश्य जन्मनो मृत्योश्च कारणं मनुष्यान् देवांश्च बोधयति । नायपुत्तो समोसरणे उवविसिऊण जम्मणो मच्चुणो य कारणं मणूसे देवे य बोहावइ ।

१९ साधवः कथयन्ति-पापानि कर्माणि जीवान् सदा संसारचक्रे भ्रामयन्ति । साहवे कहन्ति-पावाइं कम्माइं जीवे सया संसारचक्के भमाडन्ति ।

२०. सर्वान् धर्मान् त्यक्त्वैकं वीतरागं देवं त्वं सेवस्व, स एव सर्वेभ्यः पापेभ्यस्त्वां मोचयिष्यति । सव्वे धम्मे चइऊण एगं वीयरागं देवं तुं सेवहि सो च्चेअ सव्वत्तो पावत्तो तं मोयाविस्सइ ।

પાઠ—૨૩

પ્રાકૃત વાક્યો

१. साधवो मनसाऽपि न प्रार्थयन्ते बहुजीवाकुलं जलारम्भम् ।

સાધુઓ મનથી પણ ઘણા જીવોથી વ્યાપ્ત પાણીના આરંભને ઈચ્છતા નથી.

२. क्षान्तिशूरा अर्हन्तः, तपःशूरा अनगाराः, दानशूरः वैश्रमणः, युद्धशूरो वासुदेवः ।

અરિહંતો ક્ષમામાં શૂરા છે. સાધુઓ તપમાં શૂર હોય છે. કૂબેર દાનમાં શૂરવીર છે અને વાસુદેવ યુદ્ધમાં પરાક્રમી હોય છે.

३. ते शक्तिमन्तः पुरुषाः, येऽभ्यर्थनावत्सलाः, समापतितकार्या न गणयन्ति आयतिम्, अभ्युद्धरन्ति दीनकम्, पूरयन्ति परमनोरथान्, रक्षन्ति शरणागतम् ।

તે શક્તિમાન્ પુરુષો છે (કે) પ્રાર્થનામાં વાત્સલ્યવાળા આવી પડેલ કાર્યવાળા જેઓ ભાવિને ગણકારતા નથી, દીનનો ઉદ્ધાર કરે છે પરના મનોરથોને પૂર્ણ કરે છે (અને) શરણાગતનું રક્ષણ કરે છે.

४. ये निर्दुर्जनानि तपोवनानि सेवन्ते ते जनाः सुधन्याः ।

જેઓ દુર્જન વગરનાં તપોવનો સેવે છે તે માનવો અત્યંત ધન્ય છે.

५. अहो नु खलु नास्ति दुष्करं स्नेहस्य, स्नेहो नाम मूलं सर्व दुःखानाम्, निवासोऽविवेकस्य, अर्गला निर्वृतेः, बान्धवः कुगतिवासस्य, प्रतिपक्षः कुशलयोगानाम्, देशकः संसाराटव्याः, वत्सलोऽसत्यव्यवसायस्य, एतेनाऽभिभूताः प्राणिनो न गणयन्त्यायतिम्, न पश्यन्ति कालोचितम्, न सेवन्ते धर्मम्, न प्रेक्षन्ते परमार्थम्, महालोहपञ्जरगताः केशरिण इव समर्था अपि विषीदन्तीति ।

અહો! ખરેખર સ્નેહને દુષ્કર (કંઈ) નથી, સ્નેહ ખરેખર સર્વ દુઃખોનું મૂળ છે. અવિવેકનું રહેઠાણ છે. મોક્ષની બેડી છે.

દુર્ગતિમાં નિવાસનો મિત્ર છે, કુશળયોગોનો શત્રુ છે, ભવરૂપી અટવીને બતાવનાર છે, અસત્ય વ્યવસાયનો રાગી છે, આનાથી પરાભવ પામેલ પ્રાણીઓ ભાવિને ગણકારતા નથી, અવસરોચિતને જોતા નથી, ધર્મને સેવતા નથી, પરમાર્થને જોતા નથી, મોટા લોઢાના પાંજરામાં રહેલા સિંહની જેમ સમર્થ છતાં પણ આ પ્રમાણે ખેદને પામે છે.

૬. उत्तमपुरुषाः न स्वपन्ति सन्ध्यायाम् ।

શ્રેષ્ઠ માનવો સન્ધ્યાકાળે સુતા નથી.

૭. नैव व्यसनवशगतेन बुद्धिमता विषादः कर्त्तव्यः ।

સંકટને આધીન બનેલ બુદ્ધિશાળીએ ખેદ ન જ કરવો જોઈએ.

૮. वयं सन्मुखं गत्वा पित्रोः चरणेषु पतिताः ।

અમે સન્મુખ જઈને મા–બાપના ચરણોમાં પડ્યા.

૯ अथ निर्नाशिततिमिरो वियोगविधुराणां चक्रवाकानाम् ।
सङ्गमकरणैकरसो विजृम्भितोऽरुणकिरणौघः ॥

હવે વિયોગથી વ્યાકુલ એવાં ચક્રવાક પક્ષીઓનો મેળાપ કરવામાં એક રસવાળો, (અને) નાશ કરાયો છે અંધકાર જેનાવડે એવો અરુણના કિરણોનો સમૂહ વિસ્તાર પામ્યો.

૧૦. पुत्राः ! यूयमपि संयमे नियमे चोद्यमं कुरुत, अमृतभूतेन च जिनवचनेनाऽऽत्मानं भावयत ।

હે પુત્રો ! તમે પણ સંયમ અને નિયમમાં પુરુષાર્થ કરો અને અમૃતસમ જિન વચનવડે આત્માને વાસિત કરો.

૧૧. देवदानवगन्धर्वा, यक्षराक्षसकिन्नराः ।

ब्रह्मचारिणं नमस्यन्ति, दुष्करं यः करोति तम् ॥

જે દુષ્કરને કરે છે તે બ્રહ્મચારીને દેવો, દાનવો, ગાંધર્વો, યક્ષો, રાક્ષસો અને કિન્નરો નમસ્કાર કરે છે.

११. विरला जानन्ति गुणान्, विरला जानन्ति ललितकाव्यनि श्रामण्यधना विरलाः, परदुःखे दुःखिता विरलाः ।

થોડા (લોકો) ગુણોને જાણે છે. થોડા મનોહર કાવ્યોને જાણે છે. સાધુતા રૂપી ધનવાળા થોડા હોય છે અને પારકાના દુઃખમાં દુઃખ પામનારા થોડા હોય છે.

१३ गलति बलमुत्साहः, अपैति शिथिलयति सकलव्यापारः, नश्यति सत्त्व–मरतिर्विवर्धते अशनरहितस्य ।

આહાર રહિતનું બળ નાશ પામે છે. ઉત્સાહ ચાલ્યો જાય છે, સર્વ વ્યાપાર શિથિલ થાય છે. સત્ત્વ નાશ પામે છે (અને) અપ્રીતિ વધે છે.

१४. सौम्यगुणैः प्राप्नोति न तं नवशरद्–शशी, तेजोगुणैः प्राप्नोति न तं नवशरद्रविः, रूपगुणैः प्राप्नोति न तं त्रिदशगणपतिः, सारगुणैः प्राप्नोति न तं धरणीधरपतिः ।

નવીન શરદ્ઋતુનો ચન્દ્ર સૌમ્યગુણોવડે તે (પ્રભુ)ને પહોંચી શકતો નથી. નવીન શરદ્ઋતુનો સૂર્ય તેજ ગુણવડે તે (પ્રભુ)ને પહોંચી શકતો નથી, ઈન્દ્ર રૂપ ગુણવડે તે (પ્રભુ)ને પામી શકતો નથી અને મેરુપર્વત સારગુણવડે તે (પ્રભુ)ને પહોંચી શકતો નથી.

१५. यस्यार्थस्तस्य सुखम्, यस्यार्थः पण्डितश्च स लोके, यस्यार्थः स गुरुकः, अर्थविहीनश्च लघुकश्च ॥

લોકમાં જેની પાસે ધન છે તેને સુખ છે, જેની પાસે ધન છે તે પંડિત છે. જેની પાસે ધન છે તે મોટો છે અને ધનરહિત (માનવ) નાનો છે.

१६. वञ्चयति मित्रकलत्राणि, नापेक्षते मातापितृस्वजनांश्च । मारयति बन्धूनपि खलु, पुरुषो यो भवति धनलुब्धः ॥

જે પુરુષ ધનમાં લુબ્ધ હોય છે (તે) મિત્રો અને પત્નીઓને ઠગે છે, માતા-પિતા અને સ્વજનોને ઈચ્છતો નથી, અને ભાઈઓને પણ મારે છે.

૧૭. न गणयन्ति कुलं न गणयन्ति पापकं पुण्यमपि न गणयन्ति ।
ऐश्वर्येण हि मत्ताः तथैव परलोकमिहलोकम् ॥

ખરેખર ! વૈભવવડે ઉન્મત્ત બનેલા કુળને ગણુતા નથી. પાપને ગણુતા નથી, પુણ્યને પણુ ગણુતા નથી અને આ લોક તથા પરલોકને (પણુ) ગણુતા નથી.

૧૮. न गणयन्ति पूर्वस्नेहं, न च नीतिं ज्ञेयलोकापवादम् ।
न च भाव्यापदः पुरुषा महिलाया आयत्ताः ॥

સ્રીને વશ બનેલ પુરુષો પૂર્વના સ્નેહને ગણુતા નથી, નીતિને, સમજવા યોગ્ય લોકનિંદાને અને ભાવિ-આપદાઓને ગણુકારતા નથી.

૧૯. मेरुर्गरिष्ठो यथा पर्वताना-मैरावणः सारबलो गजानाम् ।
सिंहो बलिष्ठो यथा श्वापदानां, तथैव शीलं प्रवरं व्रतानाम् ॥

જેમ-પર્વતોમાં મેરુ સર્વથી મોટો છે, હાથીઓમાં ઐરાવણુ શ્રેષ્ઠ બળવાળો છે, શિકારી પશુઓમાં સિંહ સૌથી બળવાન્ છે તે જ પ્રમાણે વ્રતોમાં શીયલવ્રત શ્રેષ્ઠ છે.

૨૦ बालत्वे जनको, यौवनप्राप्तायां भर्त्ता भवति ।
वृद्धत्वे(न) पुत्रः, स्वच्छन्दत्वं न नारीणाम् ॥

સ્રીઓને બાળપણુમાં પિતા, યૌવન પ્રાપ્ત થયે છતે પતિ અને વૃદ્ધપણુામાં પુત્ર (સાચવનાર) હોય છે (તેથી તેઓને) સ્વચ્છંદપણું નથી.

प्रश्नम् :–किं भवति रथस्य वरं, बुद्धिप्रसादेन को जनो जयति ।
किञ्च कुर्वन्ती बाला, नुपूरशब्दं प्रकाशयति ॥

પ્રશ્નઃ – રથને શ્રેષ્ઠ શું ? બુદ્ધિની મહેરબાનીથી કયો માણુસ જય મેળવે છે ? શું કરતી બાળા ઝાંઝરના અવાજને જણુાવે છે ?

उत्तर :– चक्क (चक्र) मंती (मन्त्री)
चक्कमंती (भ्रमन्ती)

ગુજરાતી વાક્યો

१. रामलक्ष्मणौ रावणस्य सेनां जिग्यतुः, लक्ष्मणस्य च चक्रहतो रावणो मृत्वा नरकं जगाम । रामलक्खणा रावणस्स सेणं जिणीअ, लक्खणस्स य चक्कहओ रावणो मरिऊण निरयं गच्छीअ ॥

२. सज्जना दुःखपतिता अप्यसत्यवचनं न वदन्ति । सज्जणा दुह-वडिआ वि असच्चवयणं ण वयन्ति ।

३. विद्यार्थिनः प्रत्यूषे पूर्वमुत्थाय पितरौ गुरुं वा नत्वाऽऽत्मीय-मध्ययनमधीयीरन् । विज्जत्थिणो पच्चूसे पुव्वं उट्ठिउं पिअरे गुरुं वा णमिऊण अप्पकेरं अज्झयणं अहिज्जन्तु ॥

४. संसारदुःखानि दृष्ट्वा स संसाराद् निर्विद्यते ॥ संसारदुहाइं देक्खिअ सो संसाराओ णिव्विज्जइ ॥

५. सा बाला हस्तकमलेन नृपस्य ललाटे तिलकमकरोत् । सा बाला हत्थकमलेण णिवस्स ललाडे तिलयं करीअ ॥

६. कृतनिदानानां तेषां बोधिलाभः कुतो भवेत् । कडणिआणाणं ताणं बोहिलाहो कत्तो हवेउ ॥

७. तीर्थंकरो गम्भीरवाचा समवसरणे देवदानवमानवपर्षदि देशनामर्पयति, तां च श्रुत्वा भव्या जीवा दर्शनज्ञानचारित्राणि गृह्णन्ति, अनाहारञ्च मोक्षपदं लभन्ते । तित्थयरो गंभीरवायाअ समोसरणंमि देव-दाणवमाणवपरिसाइ देसणं अप्पेइ, तं च सुणिअ भव्वा जीवा दंसणणाण-चरित्ताइं गिण्हन्ति, अणाहारं च मुक्खपयं लहन्ते ॥

८. पुष्पहस्ता नगरस्य कन्यका लोकोत्तमे राजनि पुष्पवृष्टिमकुर्वन् । पुप्फहत्था नगरस्स कन्नगा लोगुत्तमे राइम्मि पुप्फवुट्ठिं करीअ ॥

९. त्रिभुवने सर्वेभ्यो जीवेभ्यस्तीर्थंकरा अनन्तरूपास्सन्ति । तिहुअणे सव्वासुन्तो जीवेहिन्तो तित्थयरा अणंतरूवा अत्थि ॥

१०. संयमधनानां साधूनां परलोकभयं नास्ति । संजमधणाणं साहूणं परलोगभयं नत्थि ॥

११. भगवतां सिद्धानामाहारदेहायुःकर्माणि न सन्ति तत एव तेऽनन्तसुखाः सन्ति । भगवंताणं सिद्धाणं आहारदेहाउकम्मा ण संति तओ च्चिय ते अणंतसुहा सन्ति ॥

१२. यो यथाविधि मन्त्रानाराधयति सोऽवश्यं फलं लभते । जो जहविहिं मंता आराहेइ सो अवस्सं फलं लहेइ ॥

१३. यो यथाशक्त्यहिंसा–संयम–तपोधर्मे उद्यच्छति स भवार्णवात् तरति। जो जहसत्ति अहिंसासंजमतवधम्मे उज्जमेइ सो भवण्णवाओ तरइ॥

१४. अज्ञानतिमिरान्धानां ज्ञानं, तदेवोत्तममञ्जनमस्ति । अन्नाणतिमिरंधाणं णाणं तं च्चिअ उत्तिमं अंजणं अत्थि ॥

१५. यः कुमारपालः पुरा सिद्धराजभयेन बभ्राम स पश्चाद् हेमचन्द्रसूरिसाहाय्येन भयमुक्तो भूत्वा राज्यं प्राप। जो कुमारवालो पुरा सिद्धरायभयेण भमीअ सो पच्छा हेमचंदसूरिसाहज्जेण भयमुत्तो होऊण रज्जं पावीअ ॥

१६. बहुधनावस्मिंश्च पर्वते शोभनजिनालयानि निर्माप्य जनान् संतोष्य प्राप्तमहायशसाविमौ वस्तुपालतेजपालमहामन्त्रिणौ स्तः। बहुधणाइमम्मि य पव्वयम्मि सोहणजिणालयाइं णिम्मविउं जणे संतोसिऊण पत्तमहाजसा इमे वत्थुवालतेयवाला महामंतिणो संति ।

સમાપ્ત

પાઠ–૨૪

પ્રાકૃત–વાક્યો

૧. यदि तस्य पिता न प्रव्रजितोऽभविष्यत् ततः सुन्दरमभविष्यत्।
જો તેના પિતાએ દીક્ષા ન લીધી હોત તો સારું થાત.

૨. तदैव प्रव्रज्यामग्रहीष्यम् तर्हीदानीमीदृशं पराभवं नैव प्राप्स्यम्।

તેજ વખતે જો મેં દીક્ષા ગ્રહણ કરી હોત તો અત્યારે આવા પરાભવને ન જ પામત.

૩. सर्वेषां गुणानां ब्रह्मचर्यमुत्तममस्ति ।
બધા ગુણોમાં બ્રહ્મચર્ય ઉત્તમ (ગુણ) છે.

૪. गुरवस्सदाऽस्मान् रक्षन्तु ।
ગુરુઓ હંમેશાં અમારું રક્ષણ કરે.

૫. कृष्णेन भगवान् पृष्टः, स्वामिन्! कुतो मे मरणं भविष्यति? स्वामिना कथितम्, य एष' ते ज्येष्ठभ्राता' वसुदेवपुत्रो जरादेव्या जातो जराकुमारो नाम, अस्मात् तव मृत्युः, ततो यादवानां जराकुमारे सविषादा शोकेन निपतिता दृष्टिः, चिन्तितमनेन, अहो! कष्टम्, अहं वसुदेवपुत्रो भूत्वा सकलजनेष्टं कनिष्ठं भ्रातरं विनाशयितास्मि–इति, तत आपृच्छ्य यादवजनं जनार्दनरक्षणार्थं गतो वनवासं जराकुमारः ।

કૃષ્ણવડે ભગવંત પૂછાયા, હે સ્વામિન્! મારું મરણ કોનાથી થશે? સ્વામિવડે કહેવાયું. જે આ વસુદેવનો પુત્ર, જરાદેવીથી ઉત્પન્ન થયેલ જરાકુમાર નામે 'તારો મોટો ભાઇ' આનાથી તારું મૃત્યુ (છે). તેથી જરાકુમાર ઉપર યાદવોની શોકવડે ખેદસહિત નજર પડી, આ (જરાકુમાર)વડે વિચારાયું, અહો! ખેદની વાત છે કે હું વસુદેવનો પુત્ર થઇને સકલજનને ઇષ્ટ નાનાભાઇનો નાશ કરીશ? તેથી જનાર્દન (કૃષ્ણ)ના રક્ષણ માટે યાદવલોકની રજા લઇને જરાકુમાર વનવાસ ગયો.

૬. यदि रूपमभविष्यत् तर्हि सर्वगुणसम्पदाऽभविष्यत् ।

જો રૂપ હોત તો સર્વગુણોની સંપદા હોત.

૭. हे वीरजिनेश्वर! तथा कुर्वस्माकं प्रसादं, यथा न संसारे वयं निपतेम ।

હે વીર જિનેશ્વરદેવ! અમારી ઉપર તેવી મહેરબાની કરો (કે) જેમ અમે સંસારમાં ન પડીએ.

૮ तिष्ठतु दूरे मन्त्रस्तव प्रणामोऽपि बहुफलो भवति ।

મન્ત્ર (તો) દૂર રહો, તમને (કરેલ) નમસ્કાર પણ ઘણા ફળવાળો છે.

૯. न मां मुक्त्वाऽन्य उचितोऽस्याः, तस्मान्मुञ्चैतां, युद्धसज्जो वा भव ।

મને મૂકીને આ (સ્ત્રી)ને યોગ્ય બીજો (કોઇ) નથી, તેથી એણીને છોડ અથવા યુદ્ધ માટે તૈયાર થા.

૧૦. साधुभ्यामुक्तम्, यदि तेऽतिनिर्बन्धस्ततः सङ्घसहितावावां मेरौ नीत्वा चैत्यानि वन्दय, तया (देव्या) भणितम् युवां द्वौ जनौ अहं देवान् तत्र वन्दयामि ।

બે સાધુઓ વડે કહેવાયું. જો તારો અત્યંત આગ્રહ છે તો સંઘ સહિત અમને બેને મેરુ ઉપર લઇ જઈ ચૈત્યોને વંદન કરાવ. તે (દેવીવડે) કહેવાયું. તમને બે જણને હું ત્યાં દેવોને વંદન કરાવીશ, (વંદાવું છું.)

૧૧. अस्मासु कालगतेषु सत्सु परिणतवयस्यनगारितां प्रव्रजितासि ।

અમે કાળ પામ્યે છતે, પાકટવયે તું અણગારપણાને પામીશ.

૧૨. किं मे कृतम्? किञ्च मे कृत्यशेषम्? किञ्च शक्यं न समाचरामीति प्रत्यूषे सदा ध्यातव्याम्

મારું શું કરાયું છે? મારે કરવા યોગ્ય શું બાકી છે? બની શકે તેવું હું શું કરતો નથી? એમ પ્રભાતે હંમેશ વિચારવું જોઇએ.

१३. यद् येन यदा यत्र यादृशं कर्म शुभमशुभं वोपार्जितम् ।

तत् तेन तदा तत्र तादृशं कर्म दवरिकानिबद्धमिव सम्पद्यते ॥

જેના વડે જ્યારે જ્યાં જેવા પ્રકારનું શુભ (કે) અશુભ જે કર્મ ઉપાર્જન કરાયું હોય, તેના વડે ત્યારે ત્યાં તેવા પ્રકારનું દોરીથી બંધાયેલાની જેમ તે કર્મ પ્રાપ્ત કરાય છે.

१४. त्वं कुरु धर्मम्, येन सुखं स एव चिन्तयति तव सर्वम् ॥

તું ધર્મ કર, જેથી તારા સર્વ સુખની તે (ધર્મ) જ ચિંતા કરશે.

१५. क्षमयामि सर्वजीवान्, सर्वे जीवा क्षमन्ताम् माम् ।
मैत्री मे सर्वभूतेषु, वैरं मम न केनचित् ॥

હું સર્વ જીવોને ખમાવું છું સર્વ જીવો મને માફ કરો. મારે સર્વ જીવો ઉપર મૈત્રી છે, મારે કોઈ સાથે વેર નથી.

१६. सर्वस्य श्रमणसङ्घस्य, भगवतोऽञ्जलिं कृत्वा शीर्षे ।
सर्वं क्षमयित्वाऽहमपि सर्वस्य क्षाम्यामि ॥

પૂજ્ય સર્વ શ્રમણસંઘને મસ્તકે અંજલિ કરીને સર્વને ખમાવીને હું પણ સર્વને ખમું છું.

१७. यस्याः क्षेत्रे साधवो दर्शनज्ञानाभ्यां चरणसहिताभ्याम् ।
साध्नुवन्ति मोक्षमार्गं, सा देवी दुरितानि हरतु ॥

જેણીના ક્ષેત્રમાં ચારિત્ર સહિત દર્શન અને જ્ઞાનવડે સાધુઓ મુક્તિમાર્ગની સાધના કરે છે, તે દેવી પાપોને દૂર કરો.

१८. हसतु च रमताम् च तव सखिजनः, हसानि च रमै चाहमपि ।
हस च रमस्व च त्वमपि–इति भणिष्यति मम प्रिय इदानीम् ॥

તારો સખીજન હસે અને રમે, હું પણ હસું અને રમું, તું પણ હસ અને રમ—એમ હમણાં મારો પ્રિય બોલશે.

१९. सामायिके तु कृते, श्रमण इव श्रावको भवति यस्मात्।
एतेन कारणेन, बहुशः सामायिकं कुर्यात् ॥

જેથી સામાયિક કર્યે છતે તો શ્રાવક સાધુ જેવો થાય છે એ કારણથી સામાયિક ઘણીવાર કરવું જોઈએ.

२०. यदि मे भवेत्प्रमादोऽस्य देहस्याऽस्यां रजन्याम् ।
आहारमुपधिदेहं, सर्वं त्रिविधेन व्युत्सृष्टम् ॥

જો મારા આ દેહનો આ રાત્રિમાં પ્રમાદ (મૃત્યુ) થાય (તો) આહાર, ઉપધિ અને શરીર (આ) બધું ત્રિવિધે મેં વોસિરાવ્યું છે.

२१. एकोऽहं नास्ति मे कोऽपि, नाहमन्यस्य कस्यचित्।
एवमदीनमना आत्मानमनुशास्ति ॥

હું એકલો છું, મારું કોઈ નથી, હું બીજા કોઈનો નથી એ પ્રમાણે દૈન્યરહિત મનવાળો પોતાને શિખામણ આપે છે.

२२. एको मे शाश्वत आत्मा, ज्ञानदर्शनसंयुतः ।
शेषा मे बाह्या भावाः, सर्वे संयोगलक्षणाः ॥

જ્ઞાન–દર્શનથી યુક્ત એક મારો આત્મા શાશ્વત છે. સંયોગ લક્ષણવાળા મારા શેષ સર્વ ભાવો બાહ્ય છે.

२३. संयोगमूला जीवेन, प्राप्ता दुःखपरम्परा ।
तस्मात् संयोगसम्बन्धः, सर्वस्त्रिविधेन व्युत्सृष्टः ॥

જીવવડે પ્રાપ્ત કરાયેલ દુઃખોની પરંપરા સંયોગ–મૂળવાળી છે તે કારણથી સર્વ સંયોગસંબંધ (મારાવડે) ત્રિવિધે ત્યાગ કરાયેલ છે.

२४. अर्हन् मम देवो, यावज्जीवं सुसाधवो गुरवः ।
जिनप्रज्ञप्तं तत्त्व-मिति सम्यक्त्वं मया गृहीतम् ॥

હું જીવું ત્યાં સુધી અરિહંત મારા દેવ છે. સારા સાધુઓ ગુરુ છે, જિનપ્રભુએ કહેલ (તે) તત્ત્વ છે એમ મારાવડે સમ્યક્ત્વ ગ્રહણ કરાયું છે.

ગુજરાતી વાક્યો

१. देवदानववृन्दवन्दिता जिनेन्द्रा अस्मान् रक्षन्तु। देवदाणवविंद-वंदिया जिणिंदा अम्हे रक्खन्तु ॥

२. ये विह्वलितेभ्यः शान्तिं यच्छन्ति, दुःखपतितानुद्धरन्ति, शरणागतांश्च रक्षन्ति तैः पुरुषैः पृथ्व्यलङ्कृता अस्ति। जे विहलिआणं संतिं देन्ति, दुहपडिए उद्धरेन्ति, सरणागए य रक्खन्ते तेहिं पुरिसेहिं पुढवी अलंकिआ अत्थि।

३. अहिंसा च संयमश्च तपश्च एष धर्मो येषां हृद्यस्ति तान् देवा अपि नमन्ति। अहिंसा य संजमो य तवो य इणमो धम्मो जेसिं हिअये अत्थि ता देवा वि नमन्ति ॥

४. यो मनुष्यो धर्मं त्यक्त्वा केवलं कामभोगान् सेवते, स कदापि सुखं न लभते। जो मणूसो धम्मं चइऊण केवलं कामभोए सेवइ सो कयावि सुहं णाइ लहेइ ॥

५. सर्वेषां मङ्गलानां प्रथमं मङ्गलं किमस्ति?। सव्वेसिं मंगलाणं पढमं मंगलं किं अत्थि? ॥

६. हे भगवन्! धर्मोपदेशदानेन यूयं मामन्वगृह्णीत। हे भयवं! धम्मोवएसदाणेण तुब्भे अम्मि अणुगिण्हीअ ॥

७. स्वामिन आज्ञायां वसनम्, तस्मिन्नेव युष्माकं कल्याणमस्ति। सामिणो आणाए वसणं, तम्मि णइ तुम्हाण कल्लाणमत्थि।

८. यदा पुण्यं नश्यति तदा सर्वविपरीतं भवति। जया पुण्णं णस्सइ तया सव्वविवरीअं हवइ।

९. हे प्रभो! युष्माकं चरणयोश्शरणं गृहीत्वा को जनः संसारं न तरिता। हे पहु! तुवाण चरणाणं सरणं गिण्हिऊण को जणो संसारं ण तरिहिइ।

१०. इह लोके शुभाशुभकर्म कृतं तदेव परलोके सहाऽऽगच्छति, ततस्त्वं शुभं कर्म सञ्चिनु। इहं लोगम्मि सुहासुहकम्मं कयं तंचिअ परलोगे सहागच्छइ तओ तुं सुहं कम्मं संचिणेहि॥

११. अस्मिन् संसारे कस्य जीवितं सफलमस्ति?। अस्सिं संसारे कस्स जीविअं सहलं अत्थि? ॥

१२. यस्मिञ्जीवति सज्जना मुनयश्च जीवेयुः, यश्च सदा परोपकारी भवेत् तस्य (जीवितं सफलमस्ति)। जम्मि जीवंते सज्जणा मुणउ य जीवंतु, जो य सया परोवयारी हवेउ तस्स (जीविअं सहलं अत्थि)

१३. इदञ्च ममास्ति, इदञ्च तवास्तीति लघुचेतसां भवति, महात्मनां तु सर्वं जगदात्मीयमेव भवति। इणं च मह अत्थि इणं च तुह अत्थि इइ लहुचेयाणं हवइ, महप्पाणं तु सव्वं जगं अप्पकेरं णइ हवइ॥

१४. त्वं कथयसीदं पुस्तकं ममास्ति, तव मित्रञ्च कथयतीदं पुस्तकं तस्यास्ति तर्हि युवयोः सत्यवदः कोऽस्ति?। तुं कहसे इणमो पुत्थयं मम अत्थि तव मित्तं च कहए इणं पुत्थयं तस्सत्थि ता तुवसु सच्चवओ को अत्थि?॥

१५. स मनुष्य एभ्यो बालेभ्योऽमूभ्यश्च बालिकाभ्यः सर्वाणि फलान्ययच्छत्॥ सो मणूसो इमेसिं बालाणं अमूणं बालिआणं सव्वाइं फलाइं दासी॥

१६. राजा सहसाऽभाषत, अमी जनाः के सन्ति? कुत आगच्छन्ति? मम समीपे च तेषां किं कार्यमस्ति? राया सहसा भासीअ अमूओ जणा के संति? कत्तो आगच्छन्ति?। मज्झ समीवे तेसिं किं कज्जमत्थि?

* समाप्त *

પાઠ–૨૫
પ્રાકૃત વાક્યો

૧. उपाध्यायश्चतुर्भ्यः श्रमणेभ्यः सूत्रस्य वाचनां यच्छति ॥

ઉપાધ્યાય ચાર સાધુઓને સૂત્રની વાચના આપે છે.

૨. पञ्च पाण्डवाः सिद्धगिरौ निर्वाणं प्रापुः ॥

પાંચ પાંડવો શ્રી સિદ્ધગિરિ ઉપર નિર્વાણપદ પામ્યા.

૩. कामः क्रोधो लोभो मोहो मदो मत्सरश्च षड्विकारा जीवानामहितकराः ॥

કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ અને ઇર્ષ્યા, છ વિકારો જીવોનું અહિત કરનારા છે.

૪. अस्मिन्नुद्याने पञ्चविंशतिराम्राः षट्त्रिंशच्च निम्बाः, एकाशीतिः कदल्यः, सप्तषष्टिश्चम्पकाः सन्ति ॥

આ ઉદ્યાનમાં પચ્ચીસ આંબા, છત્રીશ લીંબડા, એકાશી કેળ અને સડસઠ ચંપા છે.

૫. सः श्रमणः प्रव्रजितोऽर्द्धचतुर्थैः सह खण्डिकशतैः ॥

સાડા ત્રણસો વિદ્યાર્થીઓ સાથે તે શ્રમણે દીક્ષા લીધી.

૬. नभसि सप्तानामृषीणां सप्त तारा दृश्यन्ते ॥

આકાશમાં સાત ઋષિઓના સાત તારાઓ દેખાય છે.

૭. समवसरणे भगवान्महावीरो देवदानवमनुजपर्षदि चतुर्भिर्मुखैरर्द्ध-मागध्या भाषया धर्ममाचष्टे ॥

સમવસરણમાં ભગવાન્ મહાવીર દેવો, દાનવો અને માનવોની પર્ષદામાં ચાર મુખે અર્ધમાગધી ભાષાથી ધર્મ કહે છે.

૮. त्रिशलादेवी चैत्रमासस्य शुक्लपक्षे त्रयोदश्यां तिथौ महावीरं पुत्रं प्रजज्ञे ॥

ત્રિશલા મહારાણીએ ચૈત્રમાસના અજવાળીયામાં તેરમા દિવસે શ્રી મહાવીર પુત્રને જન્મ આપ્યો.

૯. दशभिर्दशभिः शतं भवति, दशभिश्शतैस्सहस्रम् ।
दशभिस्सहस्रैरयुतं दशभिरयुतैर्लक्षञ्च ॥

દશ દશવડે સો, દશ સો વડે હજાર, દશ હજાર વડે દશહજાર અને દશ દશહજાર વડે લાખ થાય છે.

૧૦. ऋषभोऽर्हन् कौशलिकः प्रथमराजः प्रथमभिक्षाचरकः प्रथमतीर्थंकरः विंशतिं पूर्वशतसहस्राणि कुमारवासे उषित्वा, त्रिषष्टिं पूर्वशतसहस्राणि राज्यमनुपालयमानो लेखादिकाः शकुनरुतपर्यवसाना द्वासप्ततिं कलाः चतुष्षष्टिं महिलागुणान् शिल्पानामेकशतम्, एतानि त्रीणि प्रजाहितार्थमुपदिशति, उपदिश्य पुत्रशतं राज्यशतेऽभिषिञ्चति ततः पश्चाल्लोकान्तिकैर्देवैस्सम्बोधितः सांवत्सरिकं दानं दत्त्वा परिव्रजितः ॥

અયોધ્યા નગરીમાં જન્મધારણ કરેલ, પ્રથમ રાજા, પ્રથમ શ્રમણ, પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવ અરિહંત વીશ લાખ પૂર્વ કુમારવાસમાં રહીને, ત્રેસઠ લાખ પૂર્વ રાજ્યનું પાલન કરતાં લેખ વગેરે પક્ષીના અવાજ પર્યન્તની બહોંતેર કલાઓ, ચોસઠ સ્ત્રીઓના ગુણો, એકસો શિલ્પ, આ ત્રણ પ્રજાના હિતમાટે ઉપદેશે છે. બતાવીને સો પુત્રોને સો રાજ્ય ઉપર અભિષેક કરે છે. ત્યારબાદ લોકાન્તિક દેવોવડે સંબોધન કરાયેલ (પ્રભુ) સાંવત્સરિક દાન આપીને પ્રવ્રજિત થયા.

૧૧. जिनमते एकादशाङ्गानि, द्वादशोपाङ्गानि, षट् छेदग्रन्थाः, दश प्रकीर्णकानि, चत्वारि मूलसूत्राणि, नन्दिसूत्रानुयोगद्वारे च द्वे इति पञ्चचत्वारिंशदागमाः सन्ति ॥

જિનદર્શનમાં અગિયાર અંગો, બાર ઉપાંગો, છ છેદગ્રંથો,

દશ પયન્ના, ચાર મૂળસૂત્રો, નન્દિસૂત્ર અને અનુયોગદ્વાર (એ) બે એમ પીસ્તાલીશ આગમો છે.

१२. भगवन् ! ज्ञानं कतिविधं प्रज्ञप्तम् ? गौतम ! ज्ञानं पञ्चविधं प्रज्ञप्तम् , तद्यथा—मतिज्ञानं, श्रुतज्ञानमवधिज्ञानं, मनःपर्यवज्ञानं केवलज्ञानञ्च ॥

હે ભગવંત ! જ્ઞાન કેટલા પ્રકારે કહ્યું છે ? હે ગૌતમ ! જ્ઞાન પાંચ પ્રકારે કહ્યું છે તે આ પ્રમાણે—મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાન,

१३. चत्वारो लोकपालाः सप्त चानीकानि तिस्रः पर्षदः।
ऐरावणो गजेन्द्रो, वज्रं च महायुधं तस्य (शक्रस्य) ॥

તે (ઇન્દ્ર)ને ચાર લોકપાલો, સાત સૈન્યો, ત્રણ પર્ષદા, ઐરાવણ હાથી અને વજ્ર (નામે) મહા—આયુધ હોય છે.

१४. द्वात्रिंशत् किल कवला, आहारः कुक्षिपूरको भणितः।
पुरुषस्य महिलाया अष्टाविंशतिर्ज्ञातव्याः ॥

ખરેખર ! પુરુષને બત્રીશ કોળીયા આહાર પેટ ભરનાર કહ્યો છે. (અને) સ્ત્રીને અઠ્ઠાવીશ (કોળીયા) જાણવા.

१५. अष्टाविंशतिर्लक्षाणि अष्टाचत्वारिंशच्च तथा सहस्राणि।
सर्वेषां जिनानां यतीनां मानं विनिर्दिष्टम् ॥

સર્વ તીર્થંકરદેવોના સાધુઓનું પ્રમાણ અઠ્ઠાવીશ લાખ અને અડતાલીશ હજાર જણાવ્યું છે.

१६. प्रथमे न पठिता विद्या, द्वितीये नाऽर्जितं धनम्। तृतीये न तपस्तप्तम्, चतुर्थे किं करिष्यति ? ॥

પહેલી (વય)માં વિદ્યા ન ભણાઈ, બીજીમાં ધન ઉપાર્જન ન કરાયું, ત્રીજીમાં તપ ન કરાયો (તો) ચોથી (વય)માં શું કરશે ?

૧૭. सक्तः शब्दे हरिणः, स्पर्शे नागो रसे च वारिचरः ।
कृपणपतङ्गो रूपे, भ्रमरो गन्धेन विनष्टः ॥

શબ્દમાં આસક્ત હરણ, સ્પર્શમાં હાથી, રસમાં માછલું, રૂપમાં કૃપણ પતંગીયું અને ભ્રમર ગંધવડે નાશ પામ્યો.

૧૮. पञ्चसु सक्ताः पञ्चापि, नष्टा यत्राऽगृहीतपरमार्थाः ।
एकः पञ्चसु सक्तः, प्रयाति भस्मान्ततां मूढः ।

જ્યાં વાસ્તવિકતાને ગ્રહણ ન કરી શકેલા પાંચમાં આસક્ત પાંચ નાશ પામ્યા, પાંચમાં આસક્ત એક મૂઢ (તો) રાખપણાને પામે છે.

૧૯. कुरुजनपदहस्तिनापुरनरेश्वरः प्रथमं, ततो महाचक्रवर्त्तिभोगो महाप्रभावः । यो द्वासप्ततिपुरवरसहस्रवरनगरनिगमजनपदपतिः, द्वात्रिंशद्राजवरसहस्रानुयातमार्गः । चतुर्दशवररत्ननवमहानिधि–चतुष्षष्टि-सहस्रप्रवरयुवतीनां सुन्दरपतिः । चतुरशीतिहयगजरथशतसहस्रस्वामी, षण्णवतिग्रामकोटिस्वामी बभूव यो भारते भगवान् ॥वेष्टकः॥

પહેલાં કુરુદેશના હસ્તિનાપુરનગરના રાજા, ત્યારબાદ ચક્રવર્ત્તિના મોટા ભોગવાળા, જે બહોંતેર હજાર, શ્રેષ્ઠ શહેર, શ્રેષ્ઠનગર, નિગમ અને દેશોના સ્વામી; બત્રીશ હજાર ઉત્તમ રાજાઓવડે અનુસરણ કરાયેલ માર્ગવાળા, ચૌદ શ્રેષ્ઠ રત્નો, નવ મહાનિધિ અને ચોસઠ હજાર શ્રેષ્ઠ યુવતિઓના સુંદર સ્વામી, ચોરાશી લાખ ઘોડા, હાથી અને રથના સ્વામી તથા છન્નુ ક્રોડ ગામના સ્વામી જે ભગવંત ભારતમાં થયા. (વેષ્ટક–છંદ)

૨૦. तं शान्ति शान्तिकरं, संतीर्णं सर्वभयात् । शान्तिं स्तौमि जिनं, शान्तिं विदध्यात् मम ॥ रासानन्दितकम् ॥

શાન્તિરૂપ, શાન્તિના કરનાર, સર્વ ભયથી પાર પામેલા, તે શાન્તિનાથ જિનેન્દ્રની હું સ્તુતિ કરું છું. (તેઓ) મને શાન્તિ કરો.

(રાસાનન્દિતક–છંદ)

ગુજરાતી વાક્યો

१. स एकविंशतिं वर्षाणि चारित्रं पालयित्वा ससमाधि मृत्वा द्वादशे कल्पे देवो जातः । सो एगवीसं वरिसाइं चरित्तं पालिअ ससमाहिं मरिऊण दुवालसे कप्पे देवो जाओ ॥

२. भगवान् महावीर आश्विनमासामावास्याया रात्रावष्टानां कर्मणां क्षयं कृत्वा शिवं जगाम, तदनन्तरं प्रत्यूषे कार्त्तिकमासप्रतिपदि गौतमस्वामिनः केवलज्ञानं बभूव तत इमौ द्वौ दिवसौ जगति श्रेष्ठौ मन्येते ॥ भयवं महावीरो आसिणमासामावासाअ रत्तीए अट्ठण्हं कम्माणं खयं करिऊण सिवं गच्छीअ, तयणंतरं पच्चूसे कत्तिअमासपडिवयाइ गोयमसामिणो केवलणाणं हवीअ तओ इमे दुण्णि दिवहा जगम्मि सिट्ठा मन्निज्जन्ति ॥

३. जैनाः षड् द्रव्याणि, अष्ट कर्माणि, जीवादीनि नव तत्त्वानि, दश यतिधर्मान् चतुर्दश च गुणस्थानकानि मन्यन्ते । जइणा छ दव्वाइं, अट्ठ कम्माइं, जीवाईणि नव तत्ताणि दस जइधम्मा, चोद्दस य गुणठाणाणि मन्नन्ति ।

४. श्रमणोपासका जिनालयानां चतुरशीतिमाशातना गुरूणां च त्रयस्त्रिंशदाशातना वर्जयुः ॥ समणोवासगा जिणालयाणं चुलसिं आसायणाओ गुरूणं च तित्तीसाऽऽसायणाओ वज्जन्तु ।

५ यो भरतवर्षस्य त्रीन् खण्डाञ्जयेत् स वासुदेवो भवेद्, यश्च षट् खण्डाञ्जयेत् स चक्रवर्त्ती भवति । जो भरहवासस्स तिण्णि खंडे जिणेज्ज सो वासुदेवो हवेज्ज, जो य छ खंडा जिणउ सो चक्कवट्टी हवइ ॥

६. तीर्थङ्कराणां चत्वारोऽतिशया जन्मतो भवन्ति तथैव कर्मक्षयेणैकादशाऽतिशयाः, देवकृताश्चैकोनविंशतिरतिशया एवं चतुस्त्रिंशदतिशयविराजितास्तीर्थंकरास्सन्ति । तित्थयराणं चउरो अइसया जम्मत्तो होन्ति, तहेव कम्मक्खएण एगारह अइसया, देवकया य एगूणवीसा अइसया एवं चोत्तीसअइसयविराइया तित्थयरा अत्थि ।

७. सर्वेष्वङ्गोपाङ्गादिषु सूत्रेषु पञ्चमं भगवत्यङ्गं श्रेष्ठं बृहत्तरं चास्ति। सव्वेसु अंगोवंगाइसु सुत्तेसु पंचमं भगवईअंगं सिट्ठं वड्डयरं च अत्थि॥

८. चतुष्षष्टिरिन्द्रा मेरुगिरौ तीर्थंकरस्य जन्ममहोत्सवं कुर्वन्ति। चउसट्ठी इंदा मेरुगिरिम्मि तित्थयरस्स जम्ममहुस्सवं कुणन्ति॥

९. सिद्धा भगवन्तोऽष्टकर्मरहितास्सन्ति। सिद्धा भगवंता अट्ठकम्मरहिआ सन्ति॥

१०. कुमारपालनरेन्द्रोऽष्टादशसु देशेषु जीवदयां पालयाञ्चकार। कुमारवालनरिंदो अट्ठारहसु देसेसु जीवदयं पालेईअ॥

११. श्रीहेमचन्द्रसूरयः सिद्धहेमव्याकरणस्याष्टमेऽध्याये प्राकृतव्याकरणं ददुः। सिरिहेमचंदसूरओ सिद्धहेमवागरणस्स अट्ठमे अज्झाए पाइयवागरणं दाहीअ॥

१२. अस्मिञ्जम्बूद्वीपे षड् वर्षधराः पर्वता भरतादयश्च सप्त वर्षास्सन्ति। इमंमि जंबूदीवे छ वासहरा पव्वया भरहाई य सत्त वासा संति॥

१३. जीवा द्विविधा गतयश्चतुर्धा व्रतानि पञ्चविधानि भिक्षुप्रतिमाश्च द्वादशधा सन्ति। जीवा दुविहा, गई चउहा, वयाइं पंचविहाइं भिक्खुपडिमा य बारसहा सन्ति॥

१४. अयं पण्डितोऽस्य व्याकरणस्याष्टावध्यायानरचयत् प्रत्यध्यायञ्च चत्वारश्चत्वारः पादास्सन्ति, तस्याहं सप्ताऽध्यायान्, अष्टमस्य चाऽध्यायस्य द्वौ पादावध्यैयि। इमो पंडिओ अस्स वागरणस्स अट्ठ अज्झाए रयीअ पइअज्झायं च चत्तारि चत्तारि पाया सन्ति, तस्सहं सत्त अज्झाए अट्ठमस्स य अज्झायस्स दुण्णि पाया अहिज्जीअ॥

१५. तस्य यक्षस्य द्वे आनने स्तः, चत्वारश्च हस्तास्सन्ति, तेष्वेकस्मिन् हस्ते शङ्खोऽस्ति, द्वितीये हस्ते गदाऽस्ति, तृतीये हस्ते चक्रं चतुर्थे च हस्ते इषुरस्ति। तस्स जक्खस्स दोण्णि आणणाइं सन्ति, चत्तारि य हत्था सन्ति,

तेसुं एगम्मि हत्थे संखो अत्थि दुइज्जे हत्थे गया अत्थि, तच्चे हत्थे चक्कं, तुरियम्मि य हत्थम्मि इसू अत्थि ॥

१६. अस्य पुस्तकस्याहं पञ्चविंशतिं पाठानभणम्, एतस्य चत्वारि सहस्राणि शब्दानस्मरम्, सहस्राणि वाक्यान्यकरवमधुना मम प्राकृतं सुलभं भवेदेतस्मिन् किमाश्चर्यम्? ॥

अस्स पुत्थयस्स अहयं पणवीसं पाढा भणीअ, एयस्स चत्तारि सहस्साइं सद्दा सुमरीअ, सहस्साइं वक्काइं करीअ, अहुणा मज्झ पाइयं सुलहं हवेज्ज एअस्सिं किं अच्छेरं?

● સમાપ્ત ●

सिरिपाइअ-गज्ज-पज्ज-माला

* श्रीप्राकृत-गद्य-पद्य-माला *

શ્રીપ્રાકૃત-ગદ્ય-પદ્ય-માલા

॥ णमोत्थु णं समणस्स भगवओ महावीर–वद्धमाणसामिस्स ॥
॥ नमोऽस्तु श्रमणाय भगवते महावीर–वर्द्धमानस्वामिने ॥
શ્રમણુભગવાન મહાવીર–વર્દ્ધમાનસ્વામીને નમસ્કાર થાઓ.

१. मंगलं

॥ पंच नमुक्कारमहामंतो ॥

—पञ्च नमस्कार महामंत्रः— —પાંચ નમસ્કાર મહામન્ત્ર—

नमो अरिहंताणं। नमो सिद्धाणं। नमो आयरियाणं।
नमो उवज्झायाणं। नमो लोए सव्वसाहूणं।

एसो पंच नमुक्कारो, सव्व पावप्पणासणो;
मंगलाणं च सव्वेसिं, पढमं हवइ मंगलं ॥

नमोऽर्हद्भ्यः। नमः सिद्धेभ्यः। नम आचार्येभ्यः।
नम उपाध्यायेभ्यः। नमो लोके सर्व साधुभ्यः।
एषः पञ्चनमस्कारः, सर्वपापप्रणाशनः;
मंगलानां च सर्वेषां, प्रथमं भवति मंगलम् ॥

શ્રી અરિહંતોને નમસ્કાર થાઓ, સિદ્ધ (ભગવંતો)ને નમસ્કાર થાઓ, આચાર્યોને નમસ્કાર થાઓ, ઉપાધ્યાયોને નમસ્કાર થાઓ, લોકમાં (રહેલ) સર્વ સાધુઓને નમસ્કાર (થાઓ).
એ પાંચે ને કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરનાર (છે.) અને સર્વ મંગલોમાં શ્રેષ્ઠ મંગલ છે.

॥ चत्तारि मंगलं ॥

—चत्वारि मंगलम्— —ચાર મંગલ—

अरिहंता मंगलं, सिद्धा मंगलं,
साहू मंगलं, केवलिपन्नत्तो धम्मो मंगलं ॥

अर्हन्तो मगलम्, सिद्धा मंगलम्,
साधवो मंगलम्, केवलिप्रज्ञप्तो धर्मो मंगलम् ॥

શ્રી અરિહંતો મંગલ રૂપ છે, સિદ્ધો મંગલ રૂપ છે. સાધુઓ મંગલ રૂપ છે. કેવલીએ પ્રરૂપેલો ધર્મ મંગલ રૂપ છે,

॥ चत्तारि लोगुत्तमा ॥

—चत्वारः लोकोत्तमाः— —ચાર લોકોત્તમ—

अरिहंता लोगुत्तमा, सिद्धा लोगुत्तमा;
साहू लोगुत्तमा, केवलि-पन्नत्तो धम्मो लोगुत्तमो ॥
अर्हन्तो लोकोत्तमाः, सिद्धा लोकोत्तमाः;
साधवः लोकोत्तमाः, केवलि-प्रज्ञप्तो धर्मो लोकोत्तमः ॥

અરિહંતો લોકોત્તમ (છે) સિદ્ધો લોકોત્તમ (છે), સાધુઓ લોકોત્તમ (છે), કેવલીએ પ્રરૂપેલો ધર્મ લોકમાં ઉત્તમ (છે).

—चत्तारि सरणं पवज्जामि—

—चत्वारि शरणं प्रपद्ये— —ચાર શરણુ સ્વીકારૂં છું—

अरिहंते सरणं पवज्जामि, सिद्धे सरणं पवज्जामि,
साहू सरणं पवज्जामि, केवलि-पन्नत्तं धम्मं सरणं पवज्जामि ॥
अर्हतः शरणं प्रपद्ये, सिद्धान् शरणं प्रपद्ये,
साधून् शरणं प्रपद्ये, केवलिप्रज्ञप्तं धर्मं शरणं प्रपद्ये.

હું અરિહંતોનું શરણુ અંગીકાર કરું છું, સિદ્ધોનું શરણુ અંગીકાર કરું છું, સાધુઓનું શરણુ અંગીકાર કરું છું, કેવલીએ પ્રરૂપેલા ધર્મનું શરણુ અંગીકાર કરું છું.

સમાપ્ત

२. सीयावण्णणं

शिबिका वर्णनम्—શિબિકાનું વર્ણન.

सीया उवणीया जिण-वरस्स, जरमरणविप्पमुक्कस्स ।
ओसत्तमल्लदामा, जलथलयदिव्वकुसुमेहिं ॥१॥
शिबिकोपनीता जिनवरस्य, जरामरणविप्रमुक्तस्य ।
अवसक्तमाल्यदामा, जलस्थलजदिव्यकुसुमैः ॥१॥

જરા અને મરણથી મુક્ત શ્રી જિનેશ્વરપ્રભુની જળ અને સ્થળમાં થયેલ ઉત્તમ કુસુમોથી સંયુક્ત પુષ્પોની માળાવાળી શિબિકા નજીકમાં લવાઈ.

सिबियाइ मज्झयारे दिव्वं वररयणरूवचिंचइयं ।
सीहासणं महरिहं सपायपीठं जिणवरस्स ॥२॥
शिबिकाया मध्ये, दिव्यं वररत्नरूपमण्डितम् ।
सिंहासनं महार्हं, सपादपीठं जिनवरस्य ॥२॥

શિબિકાના મધ્યભાગમાં શ્રી જિનેશ્વરપ્રભુનું દિવ્ય ઉત્તમ રત્નો અને આકૃતિથી સુશોભિત, પાદપીઠ સહિત મહાકિંમતી સિંહાસન છે.

आलइयमालमउडो, भासुरबुंदी वराभरणधारी ।
खोमियवत्थणियत्थो, जस्स य मुल्लं सयसहस्सं ॥३॥
आलगितमालामुकुटो, भासुरशरीरो वराभरणधारी ।
परिहितक्षौमिकवस्त्रः, यस्य च मूल्यं शतसहस्रम् ॥३॥

જેનું મૂલ્ય એક લાખ (સોનામહોર) છે (તેવાં) રેશમી વસ્ત્રો ધારણ કરાયાં છે જેનાવડે એવા યોગ્યસ્થાને સ્થપાયેલ માળા અને મુકુટવાળા, દેદીપ્યમાન દેહવાળા, ઉત્તમ આભૂષણોને ધારણ કરનારા,

छट्ठेण उ भत्तेणं अज्झवसाणेण सुन्दरेण जिणो ।
लेसाहिं विसुज्झंतो आरुहइ उत्तम सीयं ॥४॥
षष्ठेन तु भक्तेन, अध्यवसानेन सुन्दरेण जिनः ।
लेश्याभिर्विशुद्धयन्ना-रोहत्युत्तमां शिबिकाम् ॥४॥

છટ્ઠતપ, સુંદર અધ્યવસાય અને લેશ્યાઓ વડે વિશુદ્ધ થતા શ્રી જિનેશ્વરદેવ શ્રેષ્ઠ શિબિકામાં આરોહણ કરે છે. (ચડે છે.)

सीहासणे णिविट्ठो सक्कीसाणा य दोहिं पासेहिं ।
वीयंति चामराहिं, मणिरयणविचित्तदंडाहिं ॥५॥
सिंहासने निविष्टः शक्रेशानौ च द्वाभ्यां पार्श्वाभ्याम् ।
वीजयतश्चामरै-र्मणिरत्नविचित्रदण्डैः ॥५॥

(પ્રભુ) સિંહાસન ઉપર બિરાજમાન થયા (ત્યારે) સૌધર્મેન્દ્ર અને ઈશાનેન્દ્ર બે પડખે મણિ અને રત્નોથી અદ્‌ભુત દંડવાળાં ચામરોથી વીંજે છે.

पुव्विं उक्खित्ता माणुसेहिं, साहट्ठरोमकूवेहिं ।
पच्छा वहंति देवा, सुरअसुरा गरुलनागिंदा ॥६॥
पूर्वमुत्क्षिप्ता मनुष्यैः, संहृष्टरोमकूपैः ।
पश्चाद् वहन्ति देवाः, सुरासुरा गरुडनागेन्द्राः ॥६॥

પ્રથમ પુલકિત બનેલ રોમકૂપવાળા મનુષ્યોથી (પાલખી-શિબિકા) ઉપાડાઈ, પછી સુર, અસુર, ગરુડ અને નાગેન્દ્ર દેવો વહન કરે છે.

पुरओ सुरा वहंति, असुरा पुण दाहिणंमि पासंमि ।
अवरे वहंति गरुला, नागा पुण उत्तरे पासे ॥७॥
पुरतः सुरा वहन्ति असुराः पुनर्दक्षिणे पार्श्वे ।
अपरे वहन्ति गरुडा, नागाः पुनरुत्तरे पार्श्वे ॥७॥

પૂર્વમાં દેવો વહન કરે છે, અસુરો વળી દક્ષિણ બાજુ વહન કરે છે. પશ્ચિમમાં રહેલ ગરુડો અને ઉત્તર બાજુ નાગેન્દ્રો વહન કરે છે.

वणखंडं व कुसुमियं, पउमसरो वा जहा सरयकाले ।
सोहइ कुसुमभरेणं, इय गगणयलं सुरगणेहिं ॥८॥
वनखण्डमिव कुसुमितं, पद्मसरो वा यथा शरत्काले ।
शोभते कुसुमभरेण, इति गगनतलं सुरगणैः ॥८॥

જેમ ફુલોવાળું વનખંડ અથવા શરદ્ઋતુમાં જેમ પદ્મસરોવર કુસુમના સમૂહથી શોભે છે-એમ દેવ સમૂહથી આકાશતળ શોભે છે.

सिद्धत्थवणं व जहा, कणियारवणं व चंपगवणं वा ।
सोहइ कुसुमभरेणं, इय गगणयलं सुरगणेहिं ॥९॥
सिद्धार्थवनं वा यथा, कर्णिकारवनं वा चम्पकवनं वा ।
शोभते कुसुमभरेण, इति गगनतलं सुरगणैः ॥९॥

જેમ કુસુમના સમૂહથી સરસવનું વન, કણેરનું વન અથવા ચમ્પકનું વન શોભે છે, તેમ દેવ-ગણોથી ગગન-તલ શોભે છે.

वरपडहभेरिझल्लरि-संखसयसहस्सिएहिं तूरेहिं ।
गयणयले धरणियले, तूरणिणाओ परमरम्मो ।१०।
वरपटहभेरीझल्लरी,-शङ्खशतसहस्रैस्तूर्यैः ।
गगनतले धरणीतले, तूर्यनिनादः परमरम्यः ॥१०॥

ઉત્તમ પડહ, ભેરી, ઝાલર, શંખ (વગેરે) લાખો વાજિંત્રોથી આકાશતલ અને પૃથ્વીતલ ઉપર અત્યંત મધુર વાજિંત્રોને અવાજ (થઈ રહ્યો છે.)

ततविततं घणझुसिरं, आउज्जं चउव्विहं बहुविहियं ।
वाइंति तत्थ देवा, बहुहिं आनट्टगसएहिं ॥११॥
ततविततं घनशुषिर,-मातोद्यं चतुर्विधं बहुविधिकं ।
वादयन्ति तत्र देवा, बहुभिरानर्तकशतैः ॥११॥

ઘણા સેંકડો નૃત્ય કરનારાઓ સાથે દેવતાઓ ત્યાં તત (વીણા વગેરે) વિતત (મૃદંગ-આદિ) ઘન (કાંસી-જોડાદિ) શુષિર (શંખ-આદિ) ચાર પ્રકારનાં વાજિંત્ર અનેક રીતે વગાડે છે.

आचाराङ्ग-द्वितीय-श्रुतस्कन्धे

३. इंदियविसय-भावणा

"इन्द्रिय विषयभावना" ઇન્દ્રિયોના વિષયની વિચારણા

ण सक्का ण सोउं सद्दा, सोत्तविसयमागया ।
रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥१॥
न शक्नुयात् न श्रोतुं, शब्दान् श्रोत्रविषयमागतान् ।
राग-द्वेषौ तु यौ तत्र, तौ भिक्षुः परिवर्जयेत् ॥१॥

કર્ણના વિષયમાં પ્રાપ્ત થયેલ શબ્દો ન સાંભળવા શક્ય નથી. પરંતુ ત્યાં જે રાગ અને દ્વેષ (થાય) તે સાધુએ છોડવા જોઈએ.

ण सक्का रूवमद्दट्ठुं, चक्खुविसयमागयं ।
रागदोसा उ जे तत्थ ते भिक्खू परिवज्जए ॥२॥
न शक्नुयात् रूपमद्रष्टुं चक्षुर्विषयमागतम् ।
राग-द्वेषौ तु यौ तत्र, तौ भिक्षुः परिवर्जयेत् ॥२॥

દૃષ્ટિના વિષયમાં આવેલું રૂપ ન જોવું શક્ય નથી, પરંતુ ત્યાં જે રાગ અને દ્વેષ (થાય) તે શ્રમણે છોડવા જોઇએ.

ण सक्का गंधमग्घाउं, णासाविसयमागयं ।
रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥३॥
न शक्नुयाद् न गन्धमाघ्रातुं नासाविषयमागतम् ।
राग-द्वेषौ तु यौ तत्र, तौ भिक्षुः परिवर्जयेत् ॥३॥

નાસિકાના વિષયમાં આવેલ ગંધને સુંઘવા સમર્થ ન થાય (એમ) નહી (અર્થાત્ નાકમાં ગંધ આવે જ) પરંતુ ત્યાં જે રાગ-દ્વેષ (થાય) તેને સંયમીએ છોડવા જોઈએ.

ण सक्का रसमणासातुं, जीहाविसयमागयं ।
रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥४॥
न शक्नुयाद् रसमना-स्वादितुं जिह्वाविषयमागतम् ।
राग-द्वेषौ तु यौ तत्र, तौ भिक्षुः परिवर्जयेत् ॥४॥

જિહ્વાના વિષયમાં આવેલ રસનો સ્વાદ ન લેવા સમર્થ ન થાય, પરંતુ ત્યાં જે રાગ-દ્વેષ (થાય) તે ભિક્ષુએ છોડવા જોઈએ.

ण सक्का ण संवेदेतुं, फासं विसयमागयं ।
रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ।।५।।

न शक्नुयान्न संवेत्तुं, स्पर्शं विषयमागतम् ।
राग-द्वेषौ तु यौ तत्र, तौ भिक्षुः परिवर्जयेत् ।।५।।

વિષયમાં આવેલ સ્પર્શને જાણુવા સમર્થ ન થાય એમ નહીં, પરંતુ ત્યાં જે રાગ-દ્વેષ (થાય) તેનો સાધુએ ત્યાગ કરવો જોઈએ.

आचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे

४. णिम्ममो भिक्खू चरे

"निर्ममो भिक्षुश्चरेत्"

"શ્રમણ મમત્વરહિત વિચરે"

कयरे धम्मे अक्खाए, माहणेण मतीमता ?
अंजुं धम्मं जहातच्चं, जिणाणं तं सुणेह मे ।१।
कतरो धर्म आख्यातो माहनेन मतिमता ।
ऋजुं धर्म्मं यथातथ्यं, जिनानां तं शृणुत मे ।१।

(જીવોને) હણો-મારો નહિ તેવું કહેનારા કેવલજ્ઞાની (પ્રભુ-મહાવીર) વડે કયો ધર્મ કહેવાયો છે? (એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં શ્રી સુધર્માસ્વામિજી કહે છે કે) જિનેશ્વરોના તે યથાવસ્થિત સરળ ધર્મને (કહેતા એવા) મને તમે સાંભળો.

माहणा खत्तिया वेस्सा, चंडाला अदु बोक्कसा ।
एसिया वेसिया सुद्दा, जे य आरंभणिस्सिया ।२।
ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्या,-श्चाण्डाला अथ बोक्कसाः ।
एषिका वैशिकाः शूद्रा, ये चारम्भनिश्रिताः ।२।

બ્રાહ્મણો, ક્ષત્રિયો, વૈશ્યો, ચંડાલો, વર્ણસંકર જાતિવિશેષ,

શિકારીઓ (પાખંડીઓ) કળાથી જીવનારા માયા પ્રધાન જીવો, ખેડૂત વગેરે, વળી જેઓ આરંભમાં આસક્ત છે

परिग्गहनिविट्ठाणं, वेरं तेसिं पवड्ढई ।
आरंभसंभिया कामा, न ते दुक्खविमोयगा ।३।
परिग्रहनिविष्टानां, वैरं तेषां प्रवर्द्धते ।
आरम्भसम्भृताः कामा, न ते दुःखविमोचकाः ।३।

પરિગ્રહમાં આસક્ત બનેલ તેઓને વૈર વૃદ્ધિ પામે છે. (કારણ કે) કામનાઓ જીવહિંસાથી ભરેલ છે (અને) તે (ઇચ્છાઓ) દુઃખ (કર્મ) થી છોડાવનાર નથી.

आघायकिच्चमाहेउं, नाइओ विसएसिणो ।
अन्ने हरंति तं वित्तं, कम्मी कम्मेहिं किच्चति ।४।
आघातकृत्यमाधाय, ज्ञातयो विषयैषिणः ।
अन्ये हरन्ति तद्वित्तं, कर्मी कर्मभिः कृत्यते ।४।

મરણકાર્ય કરીને વિષયસુખની ઇચ્છાવાળા અન્ય જ્ઞાતિજનો તે ધનને ઉપાડી જાય છે (અને) (પાપ) કર્મ કરનારો જીવ (પોતાનાં) કર્મોથી પીડાય છે.

माया पिया ण्हुसा भाया, भज्जा पुत्ता य ओरसा ।
नालं ते तव ताणाय, लुप्पंतस्स सकम्मुणा ।५।
माता पिता स्नुषा भ्राता, भार्या पुत्राश्चौरसाः ।
नालं ते तव त्राणाय, लुप्यमानस्य स्वकर्मणा ।५।

પોતાનાં કર્મથી પીડાતા એવા તારું રક્ષણ કરવા માટે તે માતા, પિતા, પુત્રવધૂ, ભાઈ, પત્ની અને પેટના જણ્યા (પોતાના જ પુત્રો), સમર્થ નથી.

एयमट्ठं स पेहाए, परमट्ठाणुगामियं ।
निम्ममो निरहंकारो, चरे भिक्खू जिणाहियं ।६।
एतदर्थं स प्रेक्ष्य, परमार्थानुगामुकम् ।
निर्ममो निरहङ्कार-श्चरेद् भिक्षुर्जिनाहितम् ।६।

(પોતાના કરેલ પાપો પોતે જ ભોગવવા પડે છે બીજો કોઈ રક્ષણ કરનાર નથી) આ અર્થનો વિચાર કરીને (તથા) પરમાર્થને અનુસરનાર (મોક્ષ અથવા સંયમના કારણભૂત સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર) ને જાણીને મમત્વ અને અહંકાર રહિત સાધુ શ્રી જિનેશ્વર-દેવે કહેલ (ધર્મ) નું આચરણ કરે.

"श्री सूत्रकृताङ्ग द्वितीय श्रुतस्कन्धे"

५. पुक्खरिणीवण्णणं

-पुष्करिणीवर्णनम्- -પુષ્કરિણીવર્ણન-

से जहाणामए पुक्खरिणी सिया, बहुउदगा बहुसेया बहुपुक्खला लद्धट्ठा पुंडरीकिणी पासादिया दरिसणीया अभिरूवा पडिरूवा, तीसे णं पुक्खरिणीए तत्थ तत्थ देसे देसे तहिं तहिं बहवे पउमवरपोंडरीया बुइया, आणुपुव्वुट्ठिया ऊसिया रुइला वण्णमंता गंधमंता फासमंता पासादिया दरिसणीया अभिरूवा, पडिरूवा, तीसे णं पुक्खरिणीए बहु-मज्झदेसभाए एगे महं पउमवरपोंडरीए बुइए, अणुपुव्वुट्ठिए उस्सिए रुइले वन्नमंते गंधमंते रसमंते पासादीए जाव पडिरूवे ।

सा यथानामका पुष्करिणी स्यात्, बहूदका, बहुसेया, बहुपुष्कला, लब्धार्था पुण्डरीकिणी प्रासादीया (प्रासादिता), दर्शनीया, अभिरूपा, प्रतिरूपा, तस्या नु पुष्करिण्यास्तत्र तत्र देशे देशे तस्मिन् तस्मिन् बहूनि पद्मवरपुण्डरीकाण्युक्तानि, आनुपूर्व्युत्थितानि, उच्छ्रितानि, रुचिलानि, वर्ण-वन्ति, गन्धवन्ति, (रसमन्ति) स्पर्शवन्ति, प्रासादीयानि, दर्शनीयानि, अभिरूपाणि, प्रतिरूपाणि तस्या नु पुष्करिण्या बहुमध्यदेशभागे एकं महत् पद्मवरपुण्डरीकमुक्तम्, आनुपूर्व्युत्थितम्, उच्छ्रितं, रुचिलं, वर्णवद्, गन्धवद्, रसवत्, प्रासादीयं यावत् प्रतिरूपम् ।

(શ્રી સૂત્રકૃતાંગમાં બીજા શ્રુતસ્કંધમાં પૌણ્ડરીકનામે અધ્યયનમાં વર્ણન આવે છે કે) જેમ (નામ વગરની) કોઈ વાવડી હોય, (જે

વાવ) ઘણા પાણીવાળી, ઘણા કાદવવાળી, ઘણાં કમળોવાળી, સાર્થક, મહેલ યુક્ત (પ્રસન્નતાજનક), દર્શનલાયક, સુંદર અને શ્રેષ્ઠ આકારવાળી છે.

તે વાવના તે તે પ્રત્યેક વિભાગમાં ઘણાં ઉત્તમ શ્વેતકમળો કહેલાં છે (જે) વિશિષ્ટ રચનાપૂર્વક રહેલાં છે, પાણી અને કાદવનો ત્યાગ કરી ઉપર રહેલાં છે. ઉત્તમ કાન્તિવાળાં, શ્રેષ્ઠ વર્ણવાળાં, સુગંધિત (રસયુક્ત) કોમળ સ્પર્શવાળાં, ચિત્તને પ્રસન્ન કરનાર, દેખવા યોગ્ય, સુંદર અને શ્રેષ્ઠ આકારવાળાં છે.

તે પુષ્કરિણીના લગભગ મધ્યભાગમાં વિશિષ્ટ રચનાપૂર્વક રહેલું, પાણી અને કાદવનો ત્યાગ કરી રહેલું, ઉત્તમ કાન્તિવાળું, શ્રેષ્ઠ વર્ણ-વાળું, સુગંધિત, રસવાળું, ચિત્તને આહ્લાદ કરનારું યાવત્ શ્રેષ્ઠ આકૃતિવાળું એક મોટું અત્યુત્તમ શ્વેતકમળ કહેલું છે.

सव्वावंति च णं तीसे पुक्खरिणीए तत्थ तत्थ देसे देसे तहिं तहिं बहवे पउमवरपोंडरीया बुइया अणुपुव्वुट्ठिया ऊसिया रुइला जाव पडि-रूवा, सव्वावंति च णं तीसे णं पुक्खरिणीए बहुमज्झदेसभाए एगं महं पउमवरपोंडरीए बुइए अणुपुव्वुट्ठिए जाव पडिरूवे ।

सर्वस्याश्च नु तस्याः पुष्करिण्यास्तत्र तत्र देशे देशे तस्मिन् तस्मिन् बहूनि पद्मवरपुण्डरीकाण्युक्तानि, आनुपूर्व्युत्थितान्युच्छ्रितानि, रुचिलानि यावत् प्रतिरूपाणि, सर्वस्याश्च तस्याः पुष्करिण्या बहुमध्यदेशभागे एकं महत् पद्मवरपुण्डरीकमुक्तम्, आनुपूर्व्युत्थितं यावत् प्रतिरूपम् ।

તે સંપૂર્ણ વાવના તે તે દેશમાં તે તે વિભાગમાં વિશિષ્ટ રચનાપૂર્વક રહેલાં, પાણી અને કાદવનો ત્યાગ કરી ઉપર રહેલાં, શ્રેષ્ઠ કાન્તિવાળાં યાવત્ શ્રેષ્ઠ આકૃતિવાળાં ઘણાં શ્રેષ્ઠ શ્વેત કમળો કહેલાં છે.

તે સંપૂર્ણ વાવના લગભગ મધ્ય દેશ ભાગમાં વિશિષ્ટ રચના-પૂર્વક રહેલું યાવત્ અદ્વિતીય રૂપવાળું એક મોટું ઉત્તમ શ્વેતકમળ કહેલું છે.

"सूत्रकृताङ्ग द्वितीयश्रुतस्कन्धे"

९. नमि—पव्वज्जा

—नमिप्रव्रज्या— **—નમિપ્રવ્રજ્યા—**

चइऊण देवलोगाओ, उववण्णो माणुसंमि लोगम्मि ।
उवसंतमोहणिज्जो, सरई पोराणिअं जाइं ।१।
च्युत्वा देवलोका-दुपपन्नो मानुषे लोके ।
उपशान्तमोहनीयः, स्मरति पौराणिकीं जातिम् ।१।

દેવલોકમાંથી ચ્યવી માનવલોકમાં ઉત્પન્ન થયેલ, શાન્ત થયું છે મોહનીય કર્મ જેનું એવા નમિ-રાજર્ષિ પૂર્વ જન્મને યાદ કરે છે.

जाइं सरित्तु भयवं, सयंबुद्धो अणुत्तरे धम्मे ।
पुत्तं ठवित्तु रज्जे, अभिणिक्खमई नमी राया ।२।
जातिं स्मृत्वा भगवान्, स्वयंबुद्धोऽनुत्तरे धर्मे ।
पुत्रं स्थापयित्वा राज्ये, अभिनिष्क्रामति नमी राजा ।२।

પૂર્વ જન્મને યાદ કરી જાતે જ સર્વ શ્રેષ્ઠ ધર્મમાં બોધ પામેલા નમિ રાજા રાજ્ય ઉપર પુત્રને સ્થાપન કરી અભિનિષ્ક્રમણ કરે છે.

से देवलोगसरिसे, अंतेउरवरगओ वरे भोए ।
भुंजित्तु नमी राया, बुद्धो भोगे परिच्चयई ।३।
स देवलोकसदृशान्, अन्तःपुरवरगतो वरान् भोगान् ।
भुक्त्वा नमी राजा, बुद्धो भोगान् परित्यजति ।३।

શ્રેષ્ઠ અન્તઃપુરમાં રહેલ તે નમિ રાજા દેવલોક જેવા ઉત્તમ ભોગોને ભોગવીને બોધ પામ્યા છતા ભોગોને છોડી દે છે.

मिहिलं सपुरजणवयं, बलमारोहं च परिअणं सव्वं ।
चिच्चा अभिनिक्खंतो, एगंतमहिट्ठिओ भयवं ।४।
मिथिलां सपुरजनपदां, बलमवरोधं च परिजनं सर्वं ।
त्यक्त्वाऽभिनिष्क्रान्त, एकान्तमधिष्ठितो भगवान् ।४।

નગર અને દેશ સહિત મિથિલા નગરી, સૈન્ય, રાણીવાસ,

અને સર્વ પરિવારનો ત્યાગ કરી દીક્ષિત થયેલ ભગવાન્ (નમિ-રાજા) એકાન્તમાં રહ્યા.

कोलाहलगभूयं, आसी मिहिलाए पव्वयंतम्मि ।
तइआ रायरिसिम्मि, नमिम्मि अभिणिक्खमंतम्मि ।५।
कोलाहलकभूतं बभूव, मिथिलायां प्रव्रजति ।
तदा राजर्षौ नमौ, अभिनिष्क्रामति ।५।

મિથિલા નગરીમાં નમિ રાજર્ષિ દીક્ષા લેતે છતે (અને) અભિનિષ્ક્રમણ કરતે છતે હાહાકાર જેવું (વાતાવરણ) થઈ ગયું.

अब्भुट्ठियं रायरिसिं पव्वज्जाठाणमुत्तमं ।
सक्को माहणरूवेण, इमं वयणमब्बवी ।६।
अभ्युत्थितं राजर्षिं, प्रव्रज्यास्थानमुत्तमम् ।
शक्रो ब्राह्मणरूपेण, इदं वचनमब्रवीत् ।६।

ઉત્તમ સંયમ સ્થાનમાં આરૂઢ થયેલ રાજર્ષિને બ્રાહ્મણ રૂપે (આવીને) ઈન્દ્ર આ વચન બોલ્યો.

किण्णु भो अज्ज मिहिलाए, कोलाहलगसंकुला ।
सुव्वंति दारुणा सद्दा, पासाएसु गिहेसु अ ।७।
किं नु भो आर्य मिथिलायां, कोलाहलकसंकुलाः ।
श्रयन्ते दारुणाः शब्दाः, प्रासादेषु गृहेषु च ।७।

હે પૂજ્ય ! મિથિલાનગરીમાં મહેલ-મહેલમાં અને ઘર-ઘરમાં હાહાકારથી પૂર્ણ ભરેલ ભયંકર શબ્દો કેમ સંભળાય છે ?

एयमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्बवी ।८।
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणचोदितः ।
ततो नमी राजर्षि-र्देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ।८।

તેથી આ અર્થને સાંભળી હેતુ અને કારણથી પ્રેરણા કરાયેલ નમિ રાજર્ષિએ દેવેન્દ્રને આ (વચન) કહ્યું.

मिहिलाए चेइए वच्छे, सीयच्छाए मणोरमे ।
पत्तपुप्फफलोवेए, बहूणं बहुगुणे सया ।९।
मिथिलायां चैत्यो वृक्षः, शीतच्छायो मनोरमः ।
पत्रपुष्पफलोपेतो, बहूनां बहुगुणः सदा ।९।

મિથિલાનગરીમાં શીતલ છાયાવાળું, મનોહર, પત્રો, પુષ્પો અને ફળોથી યુક્ત, હંમેશાં ઘણા લોકોને ઘણા ગુણ કરનારું (એક) ચૈત્ય વૃક્ષ છે.

वाएण हीरमाणम्मि, चेइअम्मि मणोरमे ।
दुहिआ असरणा अत्ता, एए कंदंति भो! खगा ।१०।
वातेन ह्रियमाणे, चैत्ये मनोरमे ।
भोः दुःखिता अशरणा आर्त्ता एते खगाः क्रन्दन्ति ।१०।

(તે) મનોહર ચૈત્યવૃક્ષ વાયુવડે છીનવાઈ જતે છતે હે (બ્રાહ્મણ)! દુઃખી, શરણ વિનાનાં (અને) પીડાયેલ આ પંખીઓ આક્રંદ કરી રહ્યાં છે.

एयमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविंदो इणमब्बवी ।११।
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणचोदितः ।
ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ।११।

તેથી આ અર્થને સાંભળી હેતુ અને કારણથી પ્રેરણા કરાયેલ દેવરાજે નમિ રાજર્ષિને આ (વચન) કહ્યું.

एस अग्गी अ वाऊ अ, एअं डज्झइ मंदिरं ।
भयवं अंतेउरं तेणं, कीस णं नावपेक्खह ।१२।
एषोऽग्निश्च वायुश्च, एतद् दहति मन्दिरम् ।
भगवन्! अन्तःपुरं तेन, कस्माद् नावप्रेक्षध्वम् ।१२।

આ અગ્નિ અને વાયુ આ (રાજ) મંદિરને બાળી રહ્યો છે, તો હે ભગવંત! (બળતું) અન્તઃપુર તમે શા માટે જોતા નથી?

एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्बवी ।१३।

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणचोदितः ।
ततो नमी राजर्षि–र्देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ।१३।

આ અર્થને સાંભળીને હેતુ અને કારણથી પ્રેરણા કરાયેલ નમિ રાજર્ષિએ ત્યારબાદ દેવરાજ (ઈન્દ્ર) ને આ (વચન) કહ્યું.

सुहं वसामो जीवामो, जेसिं मो नत्थि किंच णं ।
मिहिलाए डज्झमाणीए, न मे डज्झइ किंचणं ।१४।

सुखं वसामो जीवामो, येषामस्माकं नास्ति किञ्चन ।
मिथिलायां दहन्त्याम्, न मम दहति किञ्चन ।१४।

જે અમારું કંઈ નથી (તેથી) અમે સુખ પૂર્વક રહીએ છીએ અને જીવીએ છીએ (એટલે) મિથિલા નગરી બળતે છતે મારું કંઈ બળતું નથી.

चत्तपुत्तकलत्तस्स, निव्वावारस्स भिक्खुणो ।
पिअं न विज्जए किंचि, अप्पिअं पि न विज्जए ।१५।

त्यक्तपुत्रकलत्रस्य, निर्व्यापारस्य भिक्षोः ।
प्रिय न विद्यते किञ्चिदप्रियमपि न विद्यते ।१५।

ત્યાગ કરાયાં છે પુત્ર અને પત્ની જેના વડે એવા (અને સંસારના) વ્યાપારથી રહિત સાધુને કંઈ પ્રિય હોતું નથી (અને) અપ્રિય પણ કંઈ હોતું નથી.

बहुं खु मुणिणो भद्द, अणगारस्स भिक्खुणो ।
सव्वओ विप्पमुक्कस्स, एगंतमणुपस्सओ ।१६।

बहु खलु मुनेर्भद्रम्, अनगारस्य भिक्षोः ।
सर्वतो विप्रमुक्तस्य, एकान्तमनुपश्यतः ।१६।

ઘર–બાર વગરના, બધાથી મુક્ત બનેલા. એકાન્તને (હું એકલો જ છું એ પ્રમાણે) જોતા શ્રમણને ખરેખર ઘણું કલ્યાણ થાય છે.

एयमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं, देविंदो इणमब्बवी ।४५।
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणचोदितः ।
ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ।४५।

આ અર્થને સાંભળીને હેતુ-કારણથી પ્રેરણા કરાયેલ દેવેન્દ્રે ત્યારબાદ નમિ રાજર્ષિને આ (વચન) કહ્યું.

हिरण्णं सुवण्णं मणिमुत्तं, कंसं दूसं च वाहणं ।
कोसं वड्ढावइत्ताणं, तओ गच्छसि खत्तिआ ।४६।
हिरण्यं सुवर्णं मणिमुक्तं, कांस्यं दूष्यं च वाहनम् ।
कोशं वर्धयित्वा, ततो गच्छसि क्षत्रिय ! ।४६।

હે ક્ષત્રિય ! રજત, સુવર્ણ, ઇન્દ્રનીલાદિ મણિ, મોતી, કાંસુ, વસ્ત્ર, વાહન અને ભંડારની વૃદ્ધિ કરીને ત્યારબાદ તમે જાઓ.

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्बवी ।४७।
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणचोदितः ।
ततो नमी राजर्षि-र्देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ।४७।

આ અર્થને સાંભળીને હેતુ અને કારણથી પ્રેરાયેલા નમિ રાજર્ષિએ ત્યારબાદ ઇન્દ્રને આમ કહ્યું.

सुवण्णरूप्पस्स उ पव्वया भवे, सिआ हु केलाससमा असंखया ।
नरस्स लुद्धस्स न तेहिं किंचि, इच्छा हु आगाससमा अणंतया ।४८।
सुवर्ण-रूप्यस्य तु पर्वता भवेयुः,
स्युः खलु कैलाससमा असङ्ख्यकाः ।
नरस्य लुब्धस्य न तैः किञ्चित्,
इच्छाः खलु आकाशसमा अनन्तकाः ।४८।

સોના અને રૂપાના ભલે પર્વતો થાય (અને તે) ખરેખર કૈલાસપર્વત જેવા અસંખ્યાતા થાય, (પરંતુ) લોભી માનવને તેનાથી

કંઈ (સંતોષ થતો) નથી, કારણ કે ખરેખર ઇચ્છાઓ આકાશ-સમાન અનંતી છે.

पुढवी साली जवा चेव, हिरण्णं पसुभिस्सह ।
पडिपुण्णं नालमेगस्स, इइ विज्जा तवं चरे ।४९।
पृथिवी शाल्यो यवाश्चैव, हिरण्यं पशुभिस्सह ।
प्रतिपूर्णं नालमेकस्मै, इति विदित्वा तपश्चरेत् ।४९।

પૃથ્વી, ચોખા, જવ, અને પશુઓ સાથે સુવર્ણ—સંપૂર્ણ (હોય તો પણ) એક માનવ માટે પૂરતું નથી—એમ જાણીને તપ કરવો જોઈએ.

एवमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इणमब्बवी ।५०।
एवमर्थं निशम्य, हेतुकारणचोदितः ।
ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ।५०।

આ પ્રમાણે અર્થને સાંભળીને હેતુ અને કારણથી પ્રેરણા કરાયેલ દેવેન્દ્રે ત્યારબાદ નમિરાજર્ષિને આ કહ્યું.

अच्छेरगमब्भुदए, भोए चयसि पत्थिवा ! ।
असंते कामे पत्थेसि, संकप्पेण विहम्मसि ।५१।
आश्चर्यकम्, अद्भुतान् भोगान् त्यजसि पार्थिव ! ।
असतः कामान् प्रार्थयसे, सङ्कल्पेन विहन्यसे ।५१।

હે રાજન્ ! આશ્ચર્ય છે (કે) (વિદ્યમાન) અદ્ભુત ભોગોને તમે તજો છો (અને) અવિદ્યમાન વિષયોની તમે યાચના કરો છો. (આ રીતે તમે) યોગ્ય આચારથી હણાઓ છો.

एयमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं, इणमब्बवी ।५२।
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणचोदितः ।
ततो नमी राजर्षि–र्देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ।५२।

આ અર્થને સાંભળીને હેતુ અને કારણથી પ્રેરણા કરાયેલ નમિ રાજર્ષિએ ત્યારબાદ દેવેન્દ્રને આ કહ્યું.

सल्लं कामा विसं कामा, कामा आसीविसोवमा ।
कामे पत्थेमाणा, अकामा जंति दोग्गइं ।५३।
शल्यं कामा विषं कामाः, कामा आशीविषोपमाः ।
कामान् प्रार्थयमाना अकामा यान्ति दुर्गतिम् ।५३।

વિષયો શલ્યરૂપ છે, વિષયો ઝેરરૂપ છે, વિષયો આશીવિષ સર્પ જેવા છે. વિષયોની પ્રાર્થના કરતા (પણ) વિષયોને પ્રાપ્ત કર્યા વિના (જ જીવો) દુર્ગતિમાં જાય છે.

अहे वयन्ति कोहेणं, माणेणं अहमा गई ।
माया गइपडिग्घाओ, लोहाओ दुहओ भयं ।५४।
अधो व्रजन्ति क्रोधेन, मानेन अधमा गतिः ।
मायया गतिप्रतिघातो, लोभाद् द्विधातो भयम् ।५४।

ક્રોધથી અધોગતિમાં જાય છે. અભિમાનથી અધમગતિ થાય છે. માયાથી સદ્ગતિનો નાશ થાય છે (અને) લોભથી (તો) (આ લોક અને પરલોક) બંને રીતે ભય છે.

अवउज्झिऊण माहणरूवं, विउव्विऊण इंदत्तं ।
वंदइ अभित्थुणंतो इमाहिं महुराहिं वग्गूहिं ।५५।
अपोज्झ्य माहनरूपं, विकृत्य इन्द्रत्वम् ।
वन्दतेऽभिष्टुवन् आभिर्मधुराभिर्वाग्भिः ।५५।

(ત્યારબાદ) બ્રાહ્મણ રૂપનો ત્યાગ કરી ઈન્દ્રપણું બનાવીને આવા પ્રકારની મધુર વાણીવડે સ્તુતિ કરતાં (ઈન્દ્ર) વંદન કરે છે.

अहो ते निज्जिओ कोहो, अहो माणो पराजिओ ।
अहो निरक्किआ माया, अहो लोहो वसीकओ ।५६।

अहो त्वया निर्जितः क्रोधः, अहो मानः पराजितः ।
अहो निराकृता माया, अहो लोभो वशीकृतः ।५६।

અહો ! આપવડે ક્રોધ જિતાયો, અહો ! અભિમાન દૂર કરાયું, અહો ! માયા દૂર કરાઈ (અને) અહો ! (આપવડે) લોભ વશ –સ્વાધીન કરાયો.

अहो ते अज्जवं साहु, अहो ते साहु मद्दवं ।
अहो ते उत्तमा खंती, अहो ते मुत्ति उत्तमा ।५७।

अहो तवार्जवं साधु, अहो ते मार्दवं साधु ।
अहो तवोत्तमा क्षान्ति-रहो ते मुक्तिरुत्तमा ।५७।

અહો ! તમારી સરળતા શ્રેષ્ઠ છે, અહો ! તમારી નમ્રતા ઉત્તમ છે, અહો ! તમારી ક્ષમા ઉત્કૃષ્ટ છે. અહો ! તમારી નિર્લોભતા પરમ સુંદર છે.

इहंसि उत्तमो भंते ! पेच्चा होहिसि उत्तमो ।
लोगुत्तमुत्तमं ठाणं, सिद्धिं गच्छसि नीरओ ।५८।

इहासि उत्तमो भगवन्, प्रेत्य भविष्यस्युत्तमः ।
लोकोत्तमोत्तमं स्थानं, सिद्धिं गच्छसि नीरजाः ।५८।

હે ભગવંત ! આપ અહીં ઉત્તમ છો, પરલોકમાં (પણ) ઉત્તમ થશો, કર્મ–રજ રહિત આપ લોકમાં સર્વ શ્રેષ્ઠ સિદ્ધિ સ્થાનને પામશો.

एवं अभित्थुणंतो, रायरिसिं उत्तमाए सद्धाए ।
पयाहिणं करेंतो, पुणो पुणो वंदइ सक्को ।५९।

एवमभिष्टुवन् राजर्षिमुत्तमया श्रद्धया ।
प्रदक्षिणां कुर्वन् पुनः पुनर्वन्दते शक्रः ।५९।

આ પ્રમાણે ઉત્તમ શ્રદ્ધાવડે રાજર્ષિની સ્તુતિ કરતા અને પ્રદક્ષિણા કરતા દેવેન્દ્ર ફરી ફરી (નમિરાજર્ષિને) વંદન કરે છે.

तो वंदिऊण पाए, चक्कंकुसलक्खणे मुणिवरस्स ।
आगासेणुप्पइओ, ललिअचवलकुंडलतिरीडी ।६०।

ततो वन्दित्वा पादौ, चक्राङ्कुशलक्षणौ मुनिवरस्य ।
आकाशेनोत्पतितः, ललितचपलकुण्डलकिरीटी ।६०।

ત્યારબાદ મુનિવરના ચક્ર અને અંકુશ લક્ષણવાળાં ચરણોને વંદન કરી શોભાયુક્ત અને ચંચળ કુંડલ તથા મુકુટધારી (ઈન્દ્ર) આકાશમાર્ગે ઉપર ગયા.

नमी नमेइ अप्पाणं, सक्खं सक्केण चोइओ ।
चइऊण गेहं चवइदेही, सामन्ने पज्जुवट्ठिओ ।६१।

नमि र्नमत्यात्मानं, साक्षात् शक्रेण चोदितः ।
त्यक्त्वा गृहं च वैदेही, श्रामण्ये पर्युपस्थितः ।६१।

સાક્ષાત્ શક્રવડે પ્રેરણા કરાયેલ નમિ (રાજર્ષિ) આત્માને નમસ્કાર કરે છે (નમ્ર બનાવે છે) અને ઘરનો ત્યાગ કરી વિદેહ દેશના રાજવી (નમિરાજર્ષિ) શ્રમણપણામાં (સાધુતામાં) તત્પર (પ્રયત્નવંત) થયા.

"उत्तराध्ययन सूत्रे"

---

७. वयछक्कं

"व्रतषट्कम्" ६ व्रतो।

तत्थिमं पढमं ठाणं, महावीरेण देसिअं ।
अहिंसा णिउणा दिट्ठा सव्वभूएसु संजमो ।१।

तत्रेदं प्रथमं स्थानं, महावीरेण देशितम् ।
अहिंसा निपुणा दृष्टा, सर्वभूतेषु संयमः ।१।

સર્વ પ્રાણીઓ પ્રતિ સંયમ (એ) ઉત્તમ અહિંસા જોવાઈ છે. (વિરાધનાનાં ૧૮ સ્થાનો છોડવા ૧૮ આચાર સ્થાનો બતાવ્યાં છે) ત્યાં શ્રી મહાવીર પ્રભુવડે આ પ્રથમ સ્થાન દર્શાવેલ છે.

जावंति लोए पाणा, तसा अदुव थावरा ।
ते जाणमजाणं वा, न हणे णोवि घायए ।१०।

यावन्तो लोके प्राणा-स्त्रसा अथवा स्थावराः ।
तान् जानन्नजानन् वा, न हन्यान्नोऽपि घातयेत् ।१०।

લોકમાં જેટલા ત્રસ અથવા સ્થાવર જીવો છે, તેઓને જાણતાં અથવા અજાણતાં મારે નહી અને મરાવે પણ નહી.

सव्वे जीवा वि इच्छंति, जीविउं न मरिज्जिउं ।
तम्हा पाणिवहं घोरं, निग्गंथा वज्जयंति णं ।११।

सर्वे जीवा अपीच्छन्ति, जीवितुं न मर्त्तुम् ।
तस्मात् प्राणिवधं घोरं, निर्ग्रंथा वर्जयन्ति तम् ।११।

દરેક જીવો પણ જીવવાનું ઈચ્છે છે, મરવાનું નહી, તેથી તે ભયંકર જીવહિંસાનો નિર્ગ્રંથો (સાધુઓ) ત્યાગ કરે છે.

अप्पणट्ठा परट्ठा वा कोहा वा, जइ वा भया ।
हिंसगं न मुसं बूआ, नो वि अन्नं वयावए ।१२।

आत्मार्थं परार्थं वा, क्रोधाद् वा यदि वा भयात् ।
हिंसिकां न मृषां ब्रूयाद्, नाप्यन्यं वादयेत् ।१२।

પોતાના માટે કે બીજાના માટે ક્રોધથી કે ભયથી (પણ) (અન્યને) પીડા કરનારું જુઠ બોલે નહી અને બીજા પાસે (પીડા કરનારું) બોલાવે (પણ) નહીં.

मुसावाओ य लोगम्मि, सव्वसाहूहिं गरिहिओ ।
अविस्सासो अ भूआणं, तम्हा मोसं विवज्जए ।१३।

मृषावादश्च लोके, सर्वसाधुभि र्गर्हितः ।
अविश्वास्यश्च भूतानां, तस्मान्मृषां विवर्जयेत् ।१३।

મૃષાવાદ લોકમાં સર્વ શ્રમણોવડે નિંદા કરાયેલ છે અને (તેનાથી) જીવોને અવિશ્વાસનું સ્થાન થાય છે. તેથી અસત્ય ભાષણનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

चित्तमंतमचित्तं वा, अप्पं वा जइ वा बहुं ।
दंतसोहणमित्तंपि, उग्गहंसि अजाइया ।१४।

चित्तवदचित्तं वा, अल्पं वा यदि वा बहु ।
दन्तशोधनमात्रमपि, अवग्रहेऽयाचित्वा ।१४।

तं अप्पणा न गिण्हंति, नो वि गिण्हावए परं ।
अन्नं वा गिण्हमाणं वा, नाणुजाणंति संजया ।१५।

तदात्मना न गृह्णन्ति, नोऽपि ग्राहयन्ति परम् ।
अन्यं वा गृह्णन्तमपि, नानुजानन्ति संयताः ।१५।

જેની વસતિમાં રહ્યા હોય તેની રજા વિના સચિત્ત કે અચિત્ત, થોડું કે ઘણું તે દાંત ખોતરવાની સળી જેવું પણ સાધુઓ જાતે ગ્રહણ કરે નહિ, બીજા પાસે પણ ગ્રહણ કરાવે નહિ અને ગ્રહણ કરતા અન્ય (માનવ)ને સંમતિ પણ આપે નહીં.

अबंभचरिअं घोरं, पमायं दुरहिट्ठिअं ।
नायरंति मुणी लोए, भेयाययणवज्जिणो ।१६।

अब्रह्मचर्यं घोरं, प्रमादं दुरधिष्ठितम् ।
नाचरन्ति मुनयो लोके, भेदायतनवर्जिनः ।१६।

લોકમાં (ચારિત્રની) વિરાધનાનાં સ્થાનોને વર્જનારા શ્રમણો ભયંકર, પ્રમાદરૂપ, દુષ્ટ સ્થાન (દુરાચાર) રૂપ અબ્રહ્મનું સેવન કરતા નથી.

मूलमेयमहम्मस्स महादोससमुस्सयं ।
तम्हा मेहुणसंसग्गं, निग्गंथा वज्जयंति णं ।१७।

मूलमेतदधर्मस्य, महादोषसमुच्छ्रयम् ।
तस्मान् मैथुनसंसर्गं, निर्ग्रन्था वर्जयन्ति तम् ॥१७॥

આ (અબ્રહ્મ) અધર્મનું મૂળ છે, મોટા દોષોનો ભંડાર(સમૂહ) છે. તે કારણથી નિર્ગ્રંથ (શ્રમણો) તે મૈથુનના સંબંધનો ત્યાગ કરે છે.

बिडमुब्भेइमं लोणं, तिल्लं सप्पिं च फाणिअं ।
न ते संनिहिमिच्छंति, नायपुत्तवओरया ।१८।

बिडमुद्भेद्यं लवणं, तैलं सर्पिश्च फाणितम् ।
न ते सन्निधिमिच्छिन्ति, ज्ञातपुत्रवचोरताः ।१८॥

જ્ઞાતપુત્ર (પ્રભુ મહાવીરદેવ)ના વચનોમાં રક્ત (જિનાજ્ઞા-પાલક) તે (શ્રમણ ભગવંતો) બીડ લવણ (અચિત્ત મીઠું), સમુદ્રાદિકનું મીઠું (સચિત્ત મીઠું) તેલ, ઘી અને ઢીલા ગોળ (ઉપલક્ષણથી બીજા પણ ખાદ્ય કે પેય પદાર્થો)ને વાસી (વાપરવા માટે પડયા) રાખવાનું ઈચ્છતા નથી.

लोहस्सेस अणुफासे, मन्ने अन्नयरामपि ।
जे सिया सन्निहिं कामे, गिही पव्वइए न से ।१९।
लोभस्यैषोऽनुस्पर्शो, मन्येऽन्यतरामपि ।
यः स्यात् सन्निधिं कामयेत्, गृही प्रव्रजितो न सः ॥१९॥

આ (સંનિધિ) લોભનો (જ) પ્રભાવ છે, (એમ) હું માનું છું. જે કોઈપણ જાતની સંનિધિ (પદાર્થને રાત્રિ સુધી પડયા રાખવાનું) સ્યાત્ (કોઈ પ્રસંગે) ઈચ્છે છે તે સાધુ નથી, ગૃહસ્થ છે.

जंपि वत्थं व पायं वा, कंबलं पायपुंछणं ।
तंपि संजमलज्जट्ठा, धारंति परिहरंति अ ।२०।
यदपि वस्त्रं वा पात्रं वा, कम्बलं पादप्रोञ्छनम् ।
तदपि संयमलज्जार्थं, धारयन्ति परिहरन्ति च ॥२०॥

(શાસ્ત્રાજ્ઞા મુજબ) જે પણ વસ્ત્ર, પાત્ર, કામળ અને રજોહરણ (વગેરે છે) તે પણ સંયમ માટે અને લજ્જા માટે ધારણ કરે છે અને ઉપભોગ કરે છે.

न सो परिग्गहो वुत्तो, नायपुत्तेण ताइणा ।
मुच्छा परिग्गहो वुत्तो, इइ वुत्तं महेसिणा ।२१।

न स परिग्रह उक्तो, ज्ञातपुत्रेण त्रायिणा ।
मूर्च्छा परिग्रह उक्त, इत्युक्तं महर्षिणा ॥२१॥

રક્ષણ કરવામાં સમર્થ શ્રી જ્ઞાતપુત્ર (પ્રભુ) વડે તે પરિગ્રહ કહેવાયેલ નથી, (પરંતુ) મૂર્ચ્છા (એ) પરિગ્રહ કહેવાયો છે. આ પ્રમાણે મહર્ષિ (ગણધર ભગવંત) વડે કહેવાયું છે.

संतिमे सुहुमा पाणा, तसा अदुव थावरा ।
जाइं राओ अपासंतो, कहमेसणीअं चरे ।२४।
सन्ति इमे सूक्ष्माः प्राणा–त्रसा अथवा स्थावराः ।
यान् रात्रावपश्यन्, कथमेषणीयं चरेत् ॥२४॥

આ ત્રસ અથવા સ્થાવર જીવો સૂક્ષ્મ છે, જેઓને રાત્રે ન જોઈ શકતા (મુનિ) નિર્દોષ આહાર માટે કેવી રીતે ફરે ?

एअं च दोसं दट्ठूणं, नायपुत्तेण भासिअं ।
सव्वाहारं न भुंजंति, निग्गंथा राइभोअणं ।२६।
एतं च दोषं दृष्ट्वा, ज्ञातपुत्रेण भासितम् ।
सर्वाहारं न भुञ्जते, निर्ग्रन्था रात्रिभोजनम् ॥२६॥

આ દોષને જોઈને જ્ઞાતપુત્ર શ્રી વર્ધમાનસ્વામીએ કહ્યું છે (કે) નિર્ગ્રન્થ શ્રમણો સર્વ (ચારે પ્રકારના) આહારનું રાત્રે ભોજન કરતા નથી.

—दशवैकालिकसूत्रे—

८. रावणस्स पच्छायावो

"रावणस्य पश्चात्तापः" "રાવણનો પશ્ચાત્તાપ"

दट्ठूण जणयतणया, सेन्नं लङ्काहिवस्स अइबहुयं ।
चिन्तेइ वुण्णहियया, न य जिणइ इमं सुरिन्दो वि ।२१।

दृष्ट्वा जनकतनया, सैन्यं लङ्काधिपस्यातिबहुकम् ।
चिन्तयति त्रस्तहृदया, न च जयतीमं सुरेन्द्रोऽपि ।।२१।।

લંકાધિપતિ (રાવણ)ના ઘણા મોટા સૈન્યને જોઈને ઉદ્વિગ્ન હૃદયવાળી જનક (રાજા)ની પુત્રી (સીતા) વિચાર કરે છે કે આ (રાવણ)ને દેવરાજ ઈન્દ્ર પણ જીતી શકે તેમ નથી.

सा एव उस्सुयमणा, सीया लङ्काहिवेण तो भणिया ।
पावेण मए सुन्दरि, हरिया छम्मेण विलवन्ती ।२२।

सैवोत्सुकमनाः सीता, लङ्काधिपेन ततो भणिता ।
पापेन मया सुन्दरि !, हृता छद्मना विलपन्ती ।।२२।।

ત્યારબાદ ઉત્સુક મનવાળી તે સીતા જ લંકાધિપતિવડે કહેવાઈ. હે સુંદરી ! પાપી એવા મારાવડે વિલાપ કરતી તું કપટથી હરણ કરાઈ.

गहियं वयं किसोयरि ! अणन्तविरियस्स पायमूलम्मि ।
अपसन्ना परमहिला, न भुञ्जियव्वा मए निययं ।२३।

गृहीतं व्रतं कृशोदरि !, अनन्तवीर्यस्य पादमूले ।
अप्रसन्ना परमहिला, न भोक्तव्या मया नियतम् ।।२३।।

હે કૃશોદરી ! અનંતવીર્ય (શ્રમણ ભગવંત)ના ચરણમાં મારાવડે વ્રત ગ્રહણ કરાયું છે (કે) પ્રસન્નતા વિનાની પરસ્ત્રી મારે નિશ્ચે ભોગવવા યોગ્ય નથી.

सुमरन्तेण वयं तं, न मए रमिया तुमं विसालच्छी ।
रमिहामि पुणो सुन्दरि, संपइ आलम्बणं छेत्तुं ।२४।

स्मरता व्रतं तद्, न मया रता त्वं विशालाक्षि ! ।
रंस्ये पुनः सुन्दरि !, सम्प्रत्यालम्बनं छित्त्वा ॥२४॥

તે વ્રતનું સ્મરણ કરતા મારાવડે હે વિશાલાક્ષી ! તું ક્રીડા કરાઈ નથી, પરંતુ હે સુંદરી ! હવે (તો) (એ) આલંબન (નિયમ)નો ભંગ કરીને (પણ) હું (તારી સાથે) ક્રીડા કરીશ.

पुप्फविमाणारूढा पेच्छसु, सयलं सकाणणं पुहइं ।
भुञ्जसु उत्तमसोक्खं, मज्झ पसाएण ससिवयणे ।२५।

पुष्पकविमानारूढा, प्रेक्षस्व सकलां सकाननां पृथ्वीम् ।
भुङ्क्ष्युत्तमसौख्यं, मम प्रसादेन शशिवदने ! ॥२५॥

હે ચન્દ્ર જેવા વદનવાળી ! પુષ્પક વિમાનમાં આરોહણ કરાયેલ તું અરણ્યો સહિત સમગ્ર પૃથ્વીનું દર્શન કર (અને) મારી પ્રસન્નતાથી ઉત્તમ સુખને ભોગવ.

सुणिऊण इमं सीया, गग्गरकण्ठेण भणइ दहवयणं ।
निसुणेहि मज्झ वयणं, जइ मे नेहं समुव्वहसि ।२६।

श्रुत्वेदं सीता गद्गदकण्ठेन भणति दशवदनम् ।
निशृणु मम वचनं, यदि मयि स्नेहं समुद्वहसि ॥२६॥

આ સાંભળીને સીતા દશમુખવાળા (રાવણ)ને ગદ્ગદ કંઠે કહે છે (કે) જો તું મારી ઉપર સ્નેહ રાખે છે તો મારી વાત સાંભળ.

घणकोववसगएण वि, पउमो भामण्डलो य संगामे ।
एए न घाइयव्वा, लङ्काहिव ! अहिमुहावडिया ।२७।

घनकोपवशगतेनाऽपि, पद्मो भामण्डलश्च सङ्ग्रामे ।
एतौ न हन्तव्यौ, लङ्काधिप ! अभिमुखापतितौ ॥२७॥

હે લંકાધિપતિ! યુદ્ધમાં ગાઢ કોપને આધીન થયેલા પણ તારે સન્મુખ આવેલા રામ અને ભામંડલ આ (બંને)ને મારવા નહીં.

ताव य जीवामि, अहं, जाव य एयाण पुरिससीहाणं ।
न सुणेमि मरणसद्दं, उच्चयणिज्जं अयण्णसुहं ।२८।

तावच्च जीवाम्यहं, यावच्चैतयोः पुरुषसिंहयोः ।
न शृणोमि मरणशब्द–मुत्त्यजनीयमकर्णसुखम् ॥२८॥

જ્યાંસુધી આ (બે) પુરુષસિંહોના ત્યજવા લાયક (અને) કર્ણને દુઃખકર મરણશબ્દને હું સાંભળું નહીં ત્યાંસુધી જ હું જીવીશ.

सा जंपिऊण एवं, पडिया धरणीयले गया मोहं ।
दिट्ठा य रावणेणं, मरणावत्था पयलियंसू ।२९।

सा जल्पित्वैवं, पतिता धरणीतले गता मोहम् ।
दृष्टा च रावणेन, मरणावस्था प्रगलिताश्रुः ॥२९॥

આ પ્રમાણે બોલીને પૃથ્વીતળ ઉપર પડી ગયેલ તે મૂર્છા પામી, ઝરતાં અશ્રુવાળી અને મરણ અવસ્થાવાળી (તે) રાવણવડે જોવાઈ.

मिउमाणसो खणेणं, जाओ परिचिन्तिउं समाढत्तो ।
कम्मोयएण बद्धो, को वि सिणेहो अहो गरुओ ।३०।

मृदुमानसः क्षणेन जातः, परिचिन्तयितुं समारब्धः ।
कर्मोदयेन बद्धः, कोऽपि स्नेहः अहो गुरुकः ॥३०॥

ક્ષણમાત્રમાં મૃદુમનવાળો થયેલ (તે) વિચાર કરવા લાગ્યો. અહો! કર્મના ઉદયથી બંધાયેલ કોઈ (આ) ભારે સ્નેહ છે.

धिद्धि त्ति गरहणिज्जं, पावेण मए इमं कयं कम्मं ।
अन्नोन्नपीइपमुहं, विओइयं जेणिमं मिथुणं ।३१।

धिग् धिगिति गर्हणीयं, पापेन मयेदं कृतं कर्म।
अन्योन्यप्रीतिप्रमुखं, वियोजितं येनेदं मिथुनम् ॥३१॥

ધિક્કાર હો, ધિક્કાર હો–પાપી એવા મારાવડે નિંદનીય આ કાર્ય કરાયું. (કે) જેથી પરસ્પર પ્રીતિની પ્રધાનતાવાળું આ યુગલ (મારા વડે) વિખૂટું પડાયું.

ससि-पुण्डरीयधवलं; निययकुलं उत्तमं कयं मलिणं ।
परमहिलाए कएणं, वम्महअणियत्तचित्तेणं ।३२।

शशिपुण्डरीकधवलं, निजककुलमुत्तमं कृतं मलिनम् ।
परमहिलायाः कृते, मन्मथानिवृत्तचित्तेन ॥३२॥

કામને પરાધીન ચિત્તવાળા મારાવડે પરસ્ત્રી માટે ચન્દ્ર અને શ્વેત કમળ જેવું ઉજ્જ્વળ (અને) શ્રેષ્ઠ એવું મારું કુળ મલિન કરાયું.

धिद्धी ! अहो ! अकज्जं, महिला जं तत्थ पुरिससीहाणं ।
अवहरिऊण वणाओ, इहाऽऽणिया मयणमूढेणं ।३३।

धिग् धिगहो अकार्यं, महिला यत्तत्र पुरुषसिंहानाम् ।
अपहृत्य वनादिह, आनीता मदनमूढेन ॥३३॥

અહો ! અકૃત્યને ધિક્કાર હો, ધિક્કાર હો, જેથી પુરુષસિંહની પત્ની ત્યાં હતી (તેણીને) વનમાંથી અપહરણ કરી કામથી મૂંઝાયેલ (મારાવડે) અહિં લવાઈ.

नरयस्स महावीही, कढिणा सग्गग्गला अणयभूमी ।
सरिय व्व कुडिलहियया, वज्जेयव्वा हवइ नारी ।३४।

नरकस्य महावीथी, कठिना स्वर्गार्गला-अनयभूमिः ।
सरिदिव कुटिलहृदया, वर्जयितव्या भवति नारी ॥३४॥

નરકના મોટા માર્ગસમાન, સ્વર્ગની કઠિન ભોગળ સમાન, અન્યાયનીભૂમિરૂપ, નદીની જેમ વક્રહૃદયવાળી નારી ત્યાગ કરવાલાયક છે.

जा पढमदिट्ठसन्ती, अमएण व मज्झ फुसइ अङ्गाइं ।
सा परमसत्तचित्ता, उच्चयणिज्जा इहं जाया ।३५।

या प्रथमदृष्टा सती, अमृतेनेव मम स्पृशत्यङ्गानि ।
सा परमसत्त्वचित्ता, उत्त्यजनीयेह जाता ॥३५॥

જે પ્રથમ (નજરે) જોવાઈ છતી જાણે મારા અંગોને અમૃતથી સ્પર્શ કરતી લાગે છે. (પરંતુ) અત્યંત સાત્વિક ચિત્તવાળી તે અહીં ત્યજવા લાયક થઈ છે.

जइ वि य इच्छेज्ज ममं, संपइ एसा विमुक्कसब्भावा ।
तह वि य न जायइ धिई, अवमाणसुदूमियमणस्स ।३६।

यद्यपि चेच्छेद् माम् , सम्प्रत्येषा विमुक्तसद्भावा ।
तथापि च न जायते धृति-रपमान-सुदूनस्य ॥३६॥

જો સદ્‌ભાવ વિનાની આ કદાચ હવે મને ઈચ્છે તો પણ અપમાનથી અત્યંત દુભાયેલ મને ધીરજ-સંતોષ થઈ શકશે નહીં.

भाया मे आसि जया, बिभीसणो निययमेव अणुकूलो ।
उवएसपरो तइया, न मणो पीइं समल्लीणो ।३७।

भ्राता ममासीत् यदा, बिभीषणो नियतमेवानुकूलः ।
उपदेशपरस्तदा, न मनः प्रीतिं समालीनम् ॥३७॥

જ્યારે મારો ભાઈ બિભીષણ હંમેશ જ મને અનુકૂળ અને ઉપદેશ દેવામાં તત્પર હતો ત્યારે મને પ્રીતિનો આશ્રય ન કર્યો. (મન પ્રીતિ પામ્યું નહીં.)

बद्धा य महासुहडा, अन्ने वि विवाइया पवरजोहा ।
अवमाणिओ य रामो, संपइ मे केरिसी पीई ।३८।

बद्धाश्च महासुभटा, अन्येऽपि विपादिताः प्रवरयोधाः ।
अपमानितश्च रामः, सम्प्रति मम कीदृशी प्रीतिः ॥३८॥

(જ્યારે) મોટા-મોટા સુભટો બંધાયા, બીજા પણ શ્રેષ્ઠ યોદ્ધાઓ હણાયા, અને રામ અપમાન કરાયા હવે મારી પ્રીત કેવી (કહેવાય)?

जइ वि समप्पेमि अहं, रामस्स किवाए जणयनिवतणया ।
लोओ दुग्गहहियओ, असत्तिमन्तं गणेही मे ।३९।

यद्यपि समर्पयाम्यहं, रामाय कृपया जनकनृपतनया ।
लोको दुर्ग्रहहृदयो, मामशक्तिमन्तं गणयिष्यति ॥३९॥

જો હું દયાથી રામને જનકરાજાની પુત્રી (સીતા) (પાછી) દઉં તો દુઃખે ગ્રહણ કરી શકાય તેવા હૃદયવાળો લોક મને શક્તિ વિનાનો ગણશે.

इह सीह-गरुडकेऊ, संगामे राम-लक्खणे जिणिउं ।
परमविभवेण सीया, पच्छा ताणं समप्पे हं ।४०।

इह सिंह-गरुडकेतू सङ्ग्रामे रामलक्ष्मणौ जित्वा ।
परमविभवेन सीता, पश्चात्ताभ्यां समर्पयाम्यहम् ॥४०॥

સિંહ અને ગરુડ ચિહ્નવાળા રામ અને લક્ષ્મણને અહીં યુદ્ધમાં જીતીને પછી પરમ વૈભવ સાથે સીતા હું તેમને પાછી સોંપીશ.

न य पोरुसस्स हाणी, एव कए निम्मला य मे कित्ती ।
होह(हि)इ समत्थलोए, तम्हा ववसामि संगामं ।४१।

न च पौरुषस्य हानि-रेवं कृते निर्मला च मे कीर्तिः ।
भविष्यति समस्तलोके, तस्मात् सद्ग्रामं व्यवस्यामि ॥४१॥

આ પ્રમાણે કરાયે છતે પુરુષાર્થની હાનિ નહીં થાય અને અખિલ વિશ્વમાં મારી કીર્તિ નિર્મળ થશે તેથી હું યુદ્ધનો નિશ્ચય કરું છું.

"पउम चरिए"

दयावीरमेहरहनरिंदो

दयावीरमेघरथनरेन्द्रः "દયાવીર મેઘરથરાજા"

अन्नया य मेहरहो उम्मुक्कभूसणाहरणो पोसहसालाए पोसह-जोग्गासणनिसण्णो –

सम्मत्तरयणमूलं, जगजीवहियं सिवालयं फलयं ।
राईणं परिकहेइ, दुक्खविमुक्खं तहि धम्मं ॥१॥

अन्यदा च मेघरथ उन्मुक्तभूषणाभरणः पौषधशालायां पौषधयोग्यासननिषण्णः —

सम्यक्त्वरत्नमूलं जगज्जीवहितं शिवालयं फलदम् ।
राजभ्यः परिकथयति, दुःखविमोक्षं तत्र धर्मम् ॥१॥

એકવાર (શરીરની) શોભા અને અલંકારોનો ત્યાગ કરેલ મેઘરથરાજા પૌષધશાલામાં પૌષધને યોગ્ય આસન ઉપર બેઠેલ છે.

ત્યાં સમ્યક્ત્વરત્નરૂપી મૂળવાળા, જગતના જીવોને હિતકર, મુક્તિસ્થાન રૂપી ફળને આપનાર (અને) દુઃખોથી છોડાવનાર, ધર્મ રાજાઓને કહે છે.

एयम्मि देसयाले, भीओ पारेवओ थरथरंतो ।
पोसहसालमइगओ, 'रायं ! सरणं ति सरणं' ति ॥२॥

एतस्मिन् देशकाले, भीतः पारापतः कम्पमानः ।
पौषधशालामधिगतो, 'राजन् ! शरणमिति शरणमिति' ॥२॥

તે દેશ (અને તે) કાલે ભય પામેલ અને કમ્પતો પારેવો હે રાજન્ ! શરણ હો, શરણ હો, એમ (બોલતો) પૌષધશાળામાં આવ્યો...૨.

'अभओ' त्ति भणइ राया, 'मा भाहि' त्ति भणिए ट्ठिओ अह सो।
तस्स य अणुमग्गओ पत्तो, भिडिओ सो वि मणुयभासी ॥३॥
अभय इति भणति राजा, 'मा बिभीहि' इति भणिते स्थितोऽथ सः।
तस्य चानुमार्गतः प्राप्तः, श्येनः सोऽपि मनुजभाषी ॥३॥

'અભય' એ પ્રમાણે રાજા બોલે છે. "તું ભય ન પામ" એમ કહે છતે તે સ્થિર થયો અને તેની પાછળ-પાછળ બાજ પક્ષી આવ્યો. તે પણ માનવની ભાષા બોલનાર છે.

नहयलत्थो रायं भणइ–मुयाहि एयं पारेवयं, एस मम भक्खो।
नभस्तलस्थो राजान भणति–मुञ्चैतं पारापतम्, एष मम भक्ष्यः।

આકાશમાં રહેલ તે (બાજ) રાજાને કહે છે, આ પારેવો છોડી દે, એ મારો ખોરાક છે.

मेहरहेण भणियं–न एस दायव्वो, सरणागतो।
मेघरथेन भणितम्–नैष दातव्यः, शरणाऽऽगतः।

મેઘરથ વડે કહેવાયું–શરણે આવેલો આ આપવા યોગ્ય નથી.

भिडिएण भणियं–नरवर! जइ न देसि मे तं, खुहिओ क सरण-मुवगच्छामि त्ति।

श्येनेन भणितम्–नरवर! यदि न यच्छसि मह्यं तम्, क्षुधितः कं शरणमुपगच्छामि? इति।

બાજપક્ષીએ કહ્યું–હે નરોત્તમ! જો તું મને તે (પારેવો) નહિ આપે (તો) ભૂખ્યો થયેલ હું એમ કોના ચરણે જાઉં?

मेहरहेण भणियं–जह जीवियं तुब्भं पियं, निस्संसयं तहा सव्व-जीवाणं।

मेघरथेन भणितम्–यथा जीवितं तव प्रियम्,
निस्संशयं तथा सर्वजीवानाम् ।

મેઘરથવડે કહેવાયું. જેમ તારું જીવન (તને) વહાલું છે, તેમ સર્વજીવોને (પોતાનું જીવન) શંકારહિતપણે (પ્રિય) છે.

भणियं च–हंतूण परप्पाणे, अप्पाणं जो करेइ सप्पाणं ।
अप्पाणं दिवसाणं, कएण नासेइ अप्पाणं ॥४॥
भणितञ्च–हत्वा परप्राणान्, आत्मानं यः करोति सप्राणम् ।
अल्पानां दिवसानां, कृते नाशयत्यात्मानम् ॥४॥

કહ્યું છે કે–બીજાના પ્રાણોનો નાશ કરી પોતાને જે (માનવ) પ્રાણ સહિત કરે છે (તે) થોડા દિવસો માટે પોતાનો (આત્માનો) નાશ કરે છે.

दुक्खस्स उव्वियंतो, हंतूण परं करेइ पडियारं ।
पाविहिति पुणो दुक्खं, बहुययरं तन्निमित्तेण ॥५॥
दुःखादुद्विजन्, हत्वा परं करोति प्रतिकारम् ।
प्राप्स्यति पुनर्दुःखं, बहुकतरं तन्निमित्तेन ॥५॥

દુઃખથી ઉદ્વેગ પામતો (કંટાળતો) (જે) બીજાનો નાશ કરીને (દુઃખનો) પ્રતિકાર કરે છે (તે) તે (હિંસા)ના નિમિત્તે ફરી ઘણું વધારે દુઃખ પામશે.

एवं अणुसिट्ठो सिडिओ भणइ–कत्तो मे धम्ममणो भुक्खदुक्खद्दियस्स !
एवमनुशिष्टः श्येनो भणति–कुतो मे धर्ममनः बुभुक्षादुःखार्दितस्य !

આ પ્રમાણે શિખામણ અપાયેલ સિંચાણો (બાજ) કહે છે. ભૂખના દુઃખથી પીડાયેલ મારું ધર્મમાં મન ક્યાંથી (રહી શકે)?

मेहरहो भणइ–अण्णं मंसं अहं तुहं देमि भुक्खपडिघायं, विसज्जेह पारेवयं,

मेघरथो भणति–अन्यं मांसमहं तुभ्यं ददामि बुभुक्षाप्रतिघातम्, विसृजत पारापतम् ।

મેઘરથ કહે છે. હું ભૂખના વિનાશ રૂપ બીજું માંસ તને આપું છું, (પરંતુ તું) પારેવાને મુક્ત કર.

भिडिओ भणइ–नाहं सयं मयं मंसं खामि, फुरफुरेंतं सत्तं मारेउं मंसं अहं खामि ।

श्येनो भणति–नाहं स्वयं मृतं मांसं खादामि, पोस्फुरायमाणं सत्त्वं मारयित्वा मांसमहं खादामि ।

સિંચાણો કહે છે. હું જાતે મરેલું માંસ ખાતો નથી, (પરંતુ) તરફડતા જીવને મારીને હું (તેનું) માંસ ખાઉં છું.

मेंहरहेण भणियं–जत्तियं पारावओ तुलइ तत्तियं मंसं मम सरीराओ गेण्हाहि । "एवं भवउ" त्ति भणइ (भिडिओ) ।

मेघरथेन भणितम्–यावत् पारापतस्तोलयति तावन्मांसं मम शरीराद् गृहाण । "एवं भवतु" इति भणति (श्येनः) ।

મેઘરથ વડે કહેવાયું. જેટલું પારેવો તોલાવે, તેટલું માંસ મારા શરીરમાંથી તું ગ્રહણ કર, "એમ થાઓ" એ પ્રમાણે (સિંચાણો) કહે છે.

भिडियवयणेण य राया पारेवयं तुलाए चडावेऊण बीयपासे निययं मंसं छेत्तण चडावेइ ।

श्येनवचनेन च राजा पारापतं तुलायामारोह्य द्वितीयपार्श्वे निजकं मांसं छित्त्वाऽऽरोहयति ।

અને સિંચાણાના વચનથી રાજા પારેવાને ત્રાજવામાં ચડાવીને બીજી બાજુ કાપી-કાપીને પોતાનું માંસ (ત્રાજવે) ચડાવે છે.

जह जह छुभेइ मंसं, तह तह पारावओ बहु तुलेइ ।
इअ जाणिऊण राया, आरुहइ सयं तुलाए उ ॥६॥
यथा यथा क्षिपति मांसं, तथा तथा पारापतो बहु तोलयति ।
इति ज्ञात्वा राजा, आरोहति स्वयं तुलायां तु ॥६॥

જેમ જેમ માંસ મૂકતા જાય છે તેમ તેમ પારેવો ઘણું તોલાવે છે, (વજન વધારે છે.) એમ જાણીને રાજા જાતે ત્રાજવામાં ચડી જાય છે.

हा ! हा ! त्ति नरवरिंदा ! कीस इमं साहस ववसियं ? ति ।
उप्पाइयं खु एयं, न तुलइ पारेवओ बहुयं ॥७॥
हा ! हा ! इति नरवरेन्द्र ! कस्मादिदं साहसं व्यवसितमिति ? ।
औत्पातिकं खल्वेतद्, न तोलयति पारापतो बहुकम् ॥७॥

હા,...હા...! હે રાજેન્દ્ર ! તમે આ સાહસ શાથી કર્યું ? આ તો અસ્વાભાવિક છે. પારેવો ઘણું તોલાવે નહિ...(એમ લોકો બોલવા લાગ્યા.)

एयम्मि देसयाले देवो दिव्वरूवधारी दरिसेइ अप्पाणं, भणइ रायं ! लाभा हु ते सुलद्धा, जं सि एवं दयावंतो, पूयं काउं खमावेत्ता गतो ॥
एतस्मिन्देशकाले, देवो दिव्यरूपधारी दर्शयत्यात्मानम् ।
भणति राजन् ! लाभाः खलु तव सुलब्धाः यद् असि एवं दयावान्, पूजां कृत्वा क्षमयित्वा गतः ॥

તે સ્થળે (અને તે) સમયે દિવ્ય સ્વરૂપને ધારણ કરનાર દેવ પોતાનું દર્શન કરાવે છે. અને કહે છે, હે રાજન્ ! તમારે (બધા) લાભો સારી રીતે મેળવાયા છે, જે કારણથી તમે દયાળુ છો. એમ પૂજા કરી, ખમાવીને (તે દેવ) ગયો. (અદૃશ્ય થયો.)

"वसुदेवहिंडीए प्रथम खण्डे द्वितीयभागे"

---

१०. "महेसरदत्तकहा"

"महेश्वरदत्तकथा" — મહેશ્વરદત્તની કથા

तामलित्तीनयरीते महेसरदत्तो सत्थवाहो । तस्स पिया समुद्दनामो वित्तसंचयसारक्खणपरिवुड्ढिलोभाभिभूओ, मओ मायाबहुलो महिसो जाओ तम्मि चेव विसए ।

ताम्रलिप्तीनगर्यां महेश्वरदत्तः सार्थवाहः। तस्य पिता समुद्रनामा वित्तसञ्चय-संरक्षण-परिवृद्धि-लोभाभिभूतो मृतः, मायाबहुलो महिषो जातस्तस्मिन्नेव विषये ।

તામ્રલિપ્તી નગરીમાં મહેશ્વરદત્ત નામે સાર્થવાહ હતો, સમુદ્ર નામે તેનો પિતા ધન "એકઠું કરવું, સાચવવું અને વધારવું" ના લોભથી પરાભવ પામેલો મૃત્યુ પામ્યો અને ઘણી માયાવાળો (તે) તે જ દેશમાં પાડો થયો.

माया वि से उवहिनियडिकुसला बहुला नाम चोक्खवाइणी पइसोगेण मया सुणिया जाया तम्मि चेव नयरे ।

माताऽपि तस्योपधिनिकृतिकुशला बहुलानाम्नी चोक्षवादिनी पतिशोकेन मृता शुनी जाता तस्मिंश्चैव नगरे ।

માયા-કપટ કરવામાં કુશળ, શૌચધર્મવાદિની બહુલા નામે તેની માતા પણ પતિના શોકથી મૃત્યુ પામી અને તેજ નગરમાં કૂતરી થઈ.

महेसरदत्तस्स भारिया गंगिला गुरुजणविरहिए घरे सच्छंदा इच्छिएण पुरिसेण सह कयसंकेया पओसे तं उदिक्खमाणी चिट्ठइ ।

महेश्वरदत्तस्य भार्या गाङ्गिला गुरुजनविरहिते गृहे स्वच्छन्दा इष्टेन पुरुषेण सह कृतसङ्केता प्रदोषे तमुदीक्षमाणा तिष्ठति ।

મહેશ્વરદત્તની પત્ની ગાંગિલા વડીલ જન રહિત ઘરમાં સ્વચ્છંદ બનેલી. ઈષ્ટ પુરુષ સાથે સંકેત કરેલી સંધ્યા સમયે તેની રાહ જોતી ઉભી છે.

सो य तं पएसं साउहो उवगओ महेसरदत्तस्स चक्खुभागे पडिओ । तेण पुरिसेण अत्तसंरक्खणनिमित्तं महेसरदत्तो तक्किओ विवाडेउं ।

स च तं प्रदेशं सायुध उपगतो महेश्वरदत्तस्य चक्षुर्भागे पतितः, तेन पुरुषेणाऽऽत्मसंरक्षणनिमित्तं महेश्वरदत्तस्तर्कितो विपादयितुम् ।

આયુધ સહિત તે પ્રદેશમાં આવેલો તે (પુરુષ) મહેશ્વરદત્તના દષ્ટિ–વિભાગમાં પડયો, પોતાના રક્ષણ માટે તે પુરુષ વડે મહેશ્વરદત્તને મારી નાખવાનું વિચારાયું.

तेण लहुहत्थयाए गाढप्पहारीकओ नाइदूरं गंतूण पडिओ । चिंतेइ –अहो ! अणायारस्स फलं पत्तो अहं मंदभागो । एवं च अप्पाणं निंदमाणो जायसंवेगो मतो गंगिलाए उयरे दारगो जाओ । संवच्छरजायओ य महेसरदत्तस्स पिओ पुत्तो त्ति ।

तेन लघुहस्तकया गाढप्रहारीकृतो नातिदूरं गत्वा पतितः । चिन्तयति–अहो ! अनाचारस्य फलं प्राप्तोऽहं मन्दभागः । एवञ्च आत्मानं निन्दन्, जातसंवेगो मृतो गाङ्गिलाया उदरे दारको जातः । संवत्सरजातकश्च महेश्वरदत्तस्य प्रियः पुत्र इति ।

ते (મહેશ્વરદત્ત) વડે લઘુલાઘવી કળાથી ગાઢ પ્રહાર કરાયેલો (તે પુરુષ) થોડે દૂર જઈને પડયો, વિચાર કરે છે, અહો ! મંદ ભાગ્યવાળો હું અનાચારનું ફળ પામ્યો. એ પ્રમાણે પોતાની નિંદા કરતો સંવેગ પામેલો તે મરણ પામ્યો (અને) ગાંગિલાની કુક્ષિમાં પુત્ર થયો. વર્ષ થયું છે જેને એવો (તે) મહેશ્વરદત્તનો પ્રિય પુત્ર થયો.

तम्मि य समए पिउकिच्चे सो महिसो णेण किणेऊण मारिओ । सिद्धणि य वंजणाणि पिउमंसाणि, दत्ताणि जणस्स । बितीयदिवसे तं मंसं मज्जं च आसाएमाणो पुत्तमुच्छंगे काऊण तीसे माउसुणिगाए मंसखंडाणि खिवइ । सा वि ताणि परितुट्ठा भक्खइ ।

तस्मिंश्च समये पितृकृत्ये स महिषोऽनेन क्रीत्वा मारितः । सिद्धानि च व्यञ्जनानि पितृमांसानि, दत्तानि जनाय । द्वितीयदिवसे तं मांसं

मद्यञ्चाऽऽस्वादयन् पुत्रमुत्सङ्गे कृत्वा तस्यै मातृशुनिकायै मांसखण्डानि क्षिपति । साऽपि तानि परितुष्टा भक्षयति ।

તે સમયે પિતૃકાર્ય (શ્રાદ્ધ) માં તે પાડો આ (મહેશ્વરદત્ત) વડે ખરીદીને મરાયો. પિતૃ-માંસ સંબંધી શાક રંધાયાં (અને) લોકને અપાયાં. બીજા દિવસે તે માંસ અને મદિરાનું આસ્વાદન કરતો પુત્રને ખોળામાં લઈને (તે) કૂતરી (રૂપે થયેલી) માતાને માંસના ટુકડા નાખે છે. તે (કૂતરી) પણ ખુશ થઈ છતી તે (ટૂકડા) ખાય છે.

साहू य मासखवणपारणए तं गिहमणुपविट्ठो, पस्सइ य महेसरदत्तं परमपीतिसपउत्तं तदवत्थं च ओहिणा आभोएऊण चिंतिअमणेणं–अहो ! अन्नाणयाए एस सत्तुं उच्छंगेण वहइ, पिउमंसाणि य खायइ सुणिगाए देइ मंसाणि । 'अकज्जं' ति य वोत्तूण निग्गओ ।

साधुश्च मासक्षपणपारणके तद्गृहमनुप्रविष्टः, पश्यति च महेश्वर-दत्तं परमप्रीतिसप्रयुक्तां तदवस्थां चाऽवधिनाऽऽभोग्य चिन्तितमनेन–अहो ! अज्ञानतयैष शत्रुमुत्सङ्गेन वहति, पितृमांसानि च खादति, शुनिकायै ददाति मांसानि । अकार्यमिति चोक्त्वा निर्गतः ।

(આ બાજુ) માસક્ષમણના પારણે સાધુ મહારાજ તેના ઘરમાં પ્રવેશ્યા. મહેશ્વરદત્તને તેમજ અતિશય રાગ યુક્ત તે અવસ્થાને જુએ છે. અને અવધિજ્ઞાનદ્વારા જોઈને આ (મુનિ) વડે વિચાર કરાયો. અહો ! અજ્ઞાનપણાથી આ (મહેશ્વરદત્ત) શત્રુને ઉત્સંગે વહન કરે છે, પિતાના માંસને ખાય છે અને કુતરીને માંસ આપે છે. (આ) અયોગ્ય કૃત્ય (છે) એમ કહીને (મુનિરાજ) નીકળી ગયા.

महेसरदत्तेण चिंतियं–कीस मन्ने साहू अगहियभिक्खो 'अकज्जं' ति य वोत्तूण निग्गओ ? ।

महेश्वरदत्तेन चिन्तितम्–कस्माद् मन्ये साधुः अगृहीतभिक्षः 'अकार्यम्' इति चोक्त्वा निर्गतः ? ।

મહેશ્વરદત્તવડે વિચાર કરાયો—સાધુ ભગવંત શાથી ભિક્ષા ગ્રહણ કર્યા વિના ‘અયોગ્ય કૃત્ય’ છે એમ કહીને નીકળી ગયા હશે ?

आगओ य साहुं गवेसंतो, विवित्तपएसे दट्ठूण, वंदिऊण पुच्छइ —भयवं ! किं न गहियं भिक्खं मम गेहे ? । जं वा कारणं उदीरियं तं कहेह ।

आगतश्च साधुं गवेषयन् , विविक्तप्रदेशे दृष्ट्वा वन्दित्वा पृच्छति —भगवन् किं न गृहीता भिक्षा मम गेहे ? । यद् वा कारणमुदीरितं तत् कथय ।

સાધુને શોધતો (તે મહેશ્વરદત્ત) આવ્યો, એકાન્ત પ્રદેશમાં (મુનિરાજને) જોઈને વંદન કરીને પૂછે છે, હે ભગવંત ! મારા ઘેર (આપે) ભિક્ષા કેમ ગ્રહણ ન કરી ? અથવા જે કારણ કરાયું હોય તે કહો.

साहुणा भणिओ—सावग ! ण ते मंतुं कायव्वं । पिउरहस्सं कहियं, भज्जारहस्सं सत्तुरहस्सं च साभिण्णाणं जहावत्तमक्खायं ।

साधुना भणितः—श्रावक ! न तव मन्युः कर्त्तव्यः । पितृरहस्यं कथितम्, भार्यारहस्यं शत्रुरहस्यं च साभिज्ञानं यथावृत्तमाख्यातम् ।

સાધુ ભગવંત વડે કહેવાયું—હે શ્રાવક ! તારે શોક કરવો નહીં (એમ કહી) પિતાનું રહસ્ય કહેવાયું, પત્નીનું રહસ્ય અને શત્રુનું રહસ્ય (પણ) નિશાની સહિત જે રીતે બન્યું હતું તે રીતે કહ્યું.

तं च सोऊण जायसंसारणिव्वेओ तस्सेव समीवे मुक्कगिहवासो पव्वइओ ।

तच्च श्रुत्वा जातसंसारनिर्वेदः तस्यैव समीपे मुक्तगृहवासः प्रव्रजितः ।

અને તે સાંભળીને સંસારથી નિર્વેદ પામેલા અને તજાયો છે ઘરવાસ જેના વડે એવા (મહેશ્વરદત્તે) તે (ગુરુ)ની જ પાસે સંયમ ગ્રહણ કર્યું.

वसुदेवहिंडीए प्रथमखण्डे प्रथमभागे.

११. गामेयगोदाहरणं

ग्रामेयकोदाहरणम् — ગમારનું ઉદાહરણ

एगम्मि नगरे एगा महिला, सा भत्तारे मए कट्ठाईणि वि ता विक्कीयाइणि, घिच्छामो त्ति ता अजीवमाणी खुड्डगं पुत्तं घेत्तुं गामं गया ।

एकस्मिन् नगरे एका महिला, सा भर्त्तरि मृते काष्ठादीन्यपि तावत् विक्रीतवती, गर्हितास्मः इति तदा अजीवन्ती क्षुल्लकं पुत्रं गृहीत्वा ग्रामं गता ।

એક નગરમાં એક સ્ત્રી (રહેતી હતી) પતિ મૃત્યુ પામ્યે છતે તે તો લાકડાં વગેરે પણ વેચતી હતી. તે સમયે 'અમે નિંદાપાત્ર થઈશું'' એથી (ત્યાં) આજીવિકા ચલાવવાને નહિ ઇચ્છતી (તે સ્ત્રી) બાલ-પુત્રને ગ્રહણ કરી (બીજા) ગામે ગઈ.

सो दारओ वड्ढंतो मायरं पुच्छइ-कहिं मम पिया ? तीए सिट्ठं, जहा मओ इति, तओ सो पुणो पुच्छइ-केण पगारेण सो जीवियाइओ ? सा भणइ-ओलग्गाए ।

स दारको वर्द्धमानो मातरं पृच्छति—क्व मम पिता ? तया शिष्टम्, यथा मृत इति, ततः स पुनः पृच्छति-केन प्रकारेण स जीविकायितः ? सा भणति-अवलगया,

તે બાળક મોટો થતાં માતાને પૂછે છે. મારા પિતા ક્યાં છે ? તેણીએ જે રીતે મૃત્યુ પામ્યા હતા, એમ જણાવ્યું. તેથી તે (પુત્ર) ફરી પૂછે છે. તે કઈ રીતિએ આજીવિકા ચલાવતા હતા ? તે (માતા) કહે છે. (બીજાની) સેવા કરવાથી.

तो खाइं अहंपि ओलग्गामि, सा भणइ-न जाणिहिसि ओलग्गिउं, तओ पुच्छइ, कहं ओलग्गिज्जइ ? भणिओ-विणयं करेज्जासि, केरिसो

विणओ ? भणइ—जोक्कारो कायव्वो, नीयं चंकमियव्वं, छंदाणुवत्तिणा होयव्वं,

ततः खलु अहमप्यवलगामि, सा भणति—न ज्ञास्यसि अवलगितुम्, ततः पृच्छति, कथमवलगेयम् ? भणितः—विनयं कुर्याः, कीदृशो विनयः ? भणति-जयकारः कर्त्तव्यः, नीचं चङ्क्रमितव्यम् छन्दानुवर्त्तिना भवितव्यम्।

તો પછી હું પણ સેવા કરીશ. તેણી (માતા) કહે છે તું સેવા કરવાનું જાણતો નથી. તેથી પૂછે છે, હું કેવી રીતે સેવા કરું ? (માતા વડે) કહેવાયો (કે) વિનય કરવો જોઈએ. (તે પુત્ર કહે છે) વિનય કેવો હોય ? (માતા) કહે છે. 'જય' 'જય' કરવું (બોલવું), 'નીચું ચાલવું,' 'ઈચ્છાને અનુસરનારા થવું.'

तओ सो नगरं पहाविओ, अन्तरा अणेण वाहा मयाण गहणत्थं निलुक्का दिट्ठा, तओ सो वड्डेणं सद्देणं तेसिं जोक्कारो त्ति भणइ।

ततः स नगरं प्रधावितः, अन्तराऽनेन व्याधा मृगाणां ग्रहणार्थं निलीना दृष्टाः, ततः स बृहता शब्देन तेषां (तेभ्यः) "जयकार" इति भणति।

ત્યારબાદ તે નગર તરફ ચાલ્યો, વચ્ચે આનાવડે મૃગલાઓને પકડવા માટે છૂપાયેલા શિકારીઓ જોવાયા, તેથી મોટા અવાજે તેઓને તે 'જય-જય' એમ કહે છે.

तेण सद्देण मया पलाया, तओ तेहिं रुट्ठेहिं सो घेत्तुं पहओ, सब्भावो अणेण कहिओ, ततो तेहिं भणियं—जया एरिसं पेच्छेज्जासि तया णिलुक्कंतेहिं नीयं आगंतव्वं, न य उल्लविज्जइ, सणियं वा।

तेन शब्देन मृगाः पलायिताः, ततस्तै रुष्टैः स गृहीत्वा प्रहतः, सद्भावोऽनेन कथितः, ततस्तैर्भणितम्—यदा 'ईदृशं' प्रेक्षेथास्तदा निलिनद्भिर्नीचमागन्तव्यम्, न चोल्लप्यते, शनैर्वा।

તે અવાજથી હરણો ભાગી ગયાં, તેથી ગુસ્સે થયેલા તેઓવડે તે પકડીને મરાયો, આનાવડે સત્યાર્થ=પરમાર્થ કહેવાયો, તેથી તેઓ વડે કહેવાયું. જયારે 'આવું તું જુએ, ત્યારે છૂપાતા તારા વડે નીચું (જોઇને) આવવા યોગ્ય છે, બોલાય નહી, અથવા ધીમેથી બોલાય.

तओ अग्गे गच्छंतेण रयगा दिट्ठा, तओ निलुक्कंतो सणियं सणियं एइ, तेसिं च रयगाणं पोत्तगा हीरंति, ते ठाणं बंधिऊण रक्खंति, सो निलुक्कंतो एइ ।

ततोऽग्रे गच्छता रजका दृष्टाः, ततो निलिनन् शनैः शनैरेति, तेषां च रजकानां पोतकानि ह्रियन्ते, ते स्थानं बद्ध्वा रक्षति, स निलिनन्नेति ।

ત્યારબાદ આગળ જતા (તેના) વડે ધોબીઓ જોવાયા, તેથી છૂપાતો-છૂપાતો ધીમે-ધીમે જાય છે. વળી તે ધોબીઓનાં વસ્રો (કોઈવડે) લઇ જવાય છે, તે (ધોબી)ઓ આશ્રય બાંધીને સાચવે છે તે (ગામડીઓ=ગમાર) છૂપાતો-છૂપાતો જઇ રહ્યો છે.

एस चोरो त्ति, तेहिं गहिओ बंधिओ पिट्टिओ य, सब्भावे कहिए मुक्को, तेहिं भणियं-एवं भणिज्जासि-सुद्धं नीरयं निम्मलं च भवतु ऊसं पडउ, तओ सो नयरसम्मुहं एइ ।

एष चौर इति, तैर्गृहीतो बद्धः पिट्टितश्च, सद्भावे कथिते मुक्तः, तै र्भणितम्-एवं भणेः—शुद्धं, नीरजः, निर्मलं च भवतु, ऊषः पततु, ततः स नगरसन्मुखमेति ।

આ ચોર છે એમ (માનીને) તે (ધોબી)ઓ વડે પકડાયો, બંધાયો અને તાડન કરાયો, સત્યાર્થ કહેવાયે છતે મુક્ત કરાયો, તેઓ વડે કહેવાયું. (આવા પ્રસંગે) તું એમ બોલજે-શુદ્ધ થાઓ, સ્વચ્છ થાઓ. અને નિર્મળ થાઓ, ખાર પડો. ત્યારબાદ તે નગર સન્મુખ જાય છે.

एगत्थ बीयाणि वाविज्जन्ति, तेण भणियं-भट्टा ! सुद्धं नीरयं भवउ, ऊसो य पडउ, तओ तेहिं किमकारणवेरिओ एवं भासइ ? त्ति गहिओ, बंधिओ पिट्टिओ य, सब्भावे कहिए मुक्को, भणितो य-एरिसे कज्जे एवं भण्णइ,-बहुं एरिसं भवतु, भंडं भरेह एयस्स, तओ पुणो नयरसंमुहं एइ ।

एकत्र बीजानि वाप्यन्ते, तेन भणितम्-भट्टाः ! शुद्धं, नीरजः, भवतु, ऊषश्च पततु, ततस्तैः किमकारणवैरिक एवं भासते ? इति गृहीतः, बद्धः पिट्टितश्च, सद्भावे कथिते मुक्तः, भणितश्च-ईदृशे कार्ये एवं भण्यते -बहु ईदृशं भवतात् , भाण्डं बिभृतात् एतेन, ततः पुनर्नगरसन्मुखमेति ।

એક સ્થાને બીજ વવરાવાય છે, તેના વડે કહેવાયું. હે ભટ્ટો ! શુદ્ધ (અને) સ્વચ્છ થાઓ, ખાર પડો. તેથી કારણ વગરનો વૈરી આવું કેમ બોલે છે ? એથી તેઓ વડે ગ્રહણ કરાયો, બંધાયો અને મરાયો, સત્યાર્થ કહ્યે છતે મુકાયો, અને કહેવાયો. આવા કાર્યમાં એમ બોલાય (કે) આવું ઘણું થાઓ, આનાથી ઘર ભરાઓ, ત્યાર બાદ વળી નગરસન્મુખ જાય છે.

एगत्थ मडयं नीणिज्जंतं दट्ठुं भणइ-बहुं एरिसं भवउ, भंडं भरेह एयस्स, तत्थ वि गहिओ, पिट्टिओ य सब्भावे कहिए मुक्को, भणिओ य एरिसे कज्जे एवं वुच्चइ, एरिसेणं अच्चंतवियोगो भवउ,

एकत्र मृतकं नीयमानं दृष्ट्वा भणति-बहु ईदृशं भवतु, भाण्डं बिभर्तु एतेन, तत्रापि गृहीतः पिट्टितश्च, सद्भावे कथिते मुक्तः, भणितश्च-ईदृशे कार्ये एवमुच्यते, ईदृशेनाऽत्यन्तवियोगो भवतु ।

એક સ્થાને મડદું લઈ જવાતું જોઈને બોલે છે. આવું ઘણું થાઓ આનાથી ઘર ભરાઓ, ત્યાં પણ પકડાયો અને પીટાયો, સત્યાર્થ કહ્યે છતે મુકાયો અને કહેવાયો કે આવા કાર્યમાં એમ કહેવાય (કે) આનાથી અત્યંત વિયોગ થાય.

अन्नत्थ विवाहे भणइ–अच्चंतविओगो भवउ, तत्थ वि पिट्टिओ सब्भावे कहिए मुक्को, भणितो य–एरिसे कज्जे एवं भणणइ–निच्चं एरिसयाणि पेच्छंतया होह, सासयं एयं भवउ ।

अन्यत्र विवाहे भणति–अत्यन्तवियोगो भवतु, तत्रापि पिट्टितः सद्भावे कथिते मुक्तः, भणितश्च ईदृशे कार्ये एवं भण्यते, नित्यमीदृशकानि प्रेक्षमाणा भवत, शाश्वतमेतद् भवतु ।

અન્ય સ્થળે વિવાહપ્રસંગે કહે છે. 'અત્યન્ત વિયોગ થાઓ' ત્યાં પણ પીટાયો, સત્ય વાત કહ્યે છતે મુકાયો. અને કહેવાયો (કે) આવા કાર્યમાં એમ કહેવાય. હંમેશ આવું જોનારા થાઓ, આ શાશ્વત થાઓ.

ततो गच्छन्तो एगत्थ नियलबद्धं दंडियं दट्ठूण एवं भणइ–निच्चं एरिसयाणि पेच्छंतया होह, सासयं च भे एयं हवउ, तत्थ वि गहिओ, पिट्टिओ य, सब्भावे कहिए मुक्को भणितो य–एरिसे कज्जे एवं भणिज्जासि–एयाओ भे लहुं मुक्खो हवउ त्ति ।

ततो गच्छन्नेकत्र निगडबद्धं दण्डिकं दृष्ट्वैवं भणति नित्यमीदृशकानि प्रेक्षमाणा भवत, शाश्वतश्च युष्माकमेतद्भवतु, तत्रापि गृहीतः, पिट्टितश्च, सद्भावे कथिते मुक्तः, भणितश्च–ईदृशे कार्ये एवं भणेः–एतस्माद् युष्माकं लघु मोक्षो भवत्विति ।

ત્યાંથી જતાં એક સ્થળે (એક) ઠાકોરને બેડીમાં બંધાયેલ જોઇને આ પ્રમાણે બોલે છે. હંમેશાં આવું જોનારા થાઓ, અને હંમેશ તમને આ થાઓ, ત્યાં પણ પકડાયો, અને પીટાયો, સાચી બીના કહ્યે છતે મુકાયો અને કહેવાયો, આવા કાર્યમાં તારે એમ બોલવું જોઇએ (કે) આમાંથી તમારો જલથી છુટકારો થાઓ. ઇતિ.

ततो गच्छंतो एगत्थ केइ मित्ता संघाडयं करिंते पिच्छइ, तत्थ भणइ–एयाओ भे लहु मोक्खो भवउ, तओ तत्थ वि पिट्टिओ, सब्भावे कहिए मुक्को, गओ नयरे तत्थ एगस्स दंडि(ग)–कुल–पुत्तस्स अल्लीणो सो सेवंतो अच्छइ ।

ततो गच्छन्नेकत्र कानिचिद् मित्राणि सङ्घाटकं कुर्वन्ति प्रेक्षते, तत्र भणति–एतस्माद् युष्माकं लघु मोक्षो भवतु, ततस्तत्रापि पिट्टितः, सद्भावे कथिते मुक्तो गतो नगरे, तत्रैकस्य दण्डिककुलपुत्रस्याऽऽलीनः स सेवमान आस्ते ।

ત્યાંથી જતાં એક જગ્યાએ કોઈક મિત્રોને ભેગા કરતા જુએ છે, ત્યાં કહે છે. આમાંથી તમારો જલદી છુટકારો થાઓ, તેથી ત્યાં પણ મરાયો, સાચી વાત કહ્યે છતે મુકાયેલો (તે) નગરમાં ગયો, એક ઠાકોરના કુલપુત્રનો આશ્રય કરેલો તે સેવા કરતાં ત્યાં રહે છે.

अन्नया दुब्भिक्खे तस्स कुलपुत्तस्स अंबखल्लिया (जवागू) सिद्धिल्लिया, तस्स भज्जाए सो भण्णइ, जाहि महाजणमज्जाओ सद्दावेहि जेण भुंजइ, सीयला अपाओग्गा भविस्सइ ।

अन्यदा दुर्भिक्षे तस्य कुलपुत्रस्य अम्लयवागूः सिद्धिमती, तस्य भार्यया स भण्यते,–याहि महाजनमध्यात् शब्दायय, येन भुङ्क्ते, शीतला अप्रायोग्या भविष्यति ।

એકવાર દુકાળમાં તે કુલપુત્રને (ઘેર) (છાસ વગેરેથી બનેલ) ખાટી રાબ રાંધેલી છે. તે (કુલપુત્ર)ની પત્ની વડે તે (ગમાર–ગામડીયો) કહેવાય છે (કે) જા, (તેમને) મહાજન વચ્ચેથી બોલાવી લાવ, જેથી ખાઈ લે, ઠંડી (રાબ) વાપરવા યોગ્ય રહેશે નહિ.

तेण गंतुं महायणमज्जे वड्डेणं सद्देणं भणिओ, एहि एहि सीयली किर होइ अंबखल्लिया, सो लज्जितो, घरं गएण अंबाडिओ भणितो य–एरिसे कज्जे नीयमागन्तूण कण्णे कहिज्जइ ।

तेन गत्वा महाजनमध्ये बृहता शब्देन भणितः,–एहि एहि शीतला किल भवत्यम्लयवागूः, स लज्जितः, गृहं गतेन तिरस्कृतः, भणितश्च–ईदृशे कार्ये नीचमागत्य कर्णे कथयेत् ।

તે (ગામડીયા) વડે મહાજન વચ્ચે મોટા અવાજે (તે કુલપુત્ર)

કહેવાયો, ચાલો, ચાલો, ખાટી રાબ ઠરી જાય છે, તે લજ્જા પામ્યો, ઘેર ગયેલ (તે કુલપુત્રવડે તે ગામડીયો) તિરસ્કાર કરાયો અને કહેવાયો (કે) આવા કામમાં ધીમે-ધીમે આવીને કાનમાં કહેવું જોઈએ.

अन्नया घरं पलित्तं, तस्स भज्जाए-भणितो-लहुं सद्दावेह ठक्कुरं ति, ततो सो तत्थ गओ, सणियं सणियं आसन्नं होऊण कण्णे कहेइ, जाव सो तत्थ गच्चा सणियं सणियं आसन्नं होऊण अक्खाउ पयट्टो, ताव घरं सव्वं झामियं ।

अन्यदा गृहं प्रदीप्तं तस्य भार्यया भणितः-लघु शब्दायय ठक्कुरमिति, ततः स तत्र गतः, शनैः शनैः आसन्नो भूत्वा कर्णे कथयति, यावत् स तत्र गत्वा शनैः शनैः आसन्नो भूत्वाऽऽख्यातुं प्रवृत्तः, तावत् गृहं सर्वं दग्धम् ।

એકવાર ઘર બળવા લાગ્યું, તે (કુલપુત્ર)ની પત્ની વડે (તે) કહેવાયો, (કે) જલદી ઠાકોરને બોલાવી લાવ, તેથી તે ત્યાં જવા લાગ્યો, ધીમે ધીમે નજીક થઈને કાનમાં કહે છે, જેટલામાં તે ત્યાં જઈને ધીમે ધીમે નજીક થઈને કહેવાની શરૂઆત કરે છે. તેટલામાં (તો) આખું ઘર બળી ગયું.

तत्थ वि अंबाडिओ, भणियो य-एरिसे कज्जे न आगम्मइ, न वि अक्खाइज्जइ, किंतु अप्पणा चेव पाणियं वा गोमुत्तं वा आदिं काउं गोरसं पि छुब्भइ, ताव जाव विज्जाइ ।

तत्रापि तिरस्कृतो भणितश्च-ईदृशे कार्ये नाऽऽगम्यते, नाप्याख्यायते, किन्त्वात्मनैव पानीयं वा गोमुत्रं वाऽऽदिं कृत्वा गोरसमपि क्षुभ्येत तावद् यावद् विध्यायति ।

ત્યાં પણ તિરસ્કાર કરાયો અને કહેવાયો (કે) આવા પ્રસંગમાં અવાય નહિ (અને) કહેવાય પણ નહિ, પરંતુ જાતે જ પાણી, અથવા ગોમુત્ર આદિથી માંડીને (યાવત્) દૂધ (છાશ) પણ ત્યાં સુધી નાખવા જોઈએ યાવત્ (આગ-અગ્નિ) બુઝાઈ જાય,

अन्नया तस्स दंडिपुत्तगस्स ण्हाइऊण धूवितस्स धूमो निग्गच्छइ त्ति गोमुत्तं छूढं, गोमुत्ताइयं च ॥

अन्यदा तस्य दण्डिकपुत्रस्य स्नात्वा धूपायतो धूमो निर्गच्छति-इति गोमूत्रं क्षिप्तं गोमूत्रादिकञ्च ॥

કોઈ સમયે સ્નાન કરીને ધૂપ કરતા તે દંડિકપુત્ર (ઠાકોર) ને ધૂમાડો નીકળે છે. એમ (સમજી) ગોમૂત્ર અને ગોમૂત્ર વગેરે નાખ્યું.

"आवश्यकसूत्रवृत्तौ"

---

१२. सिसुवालकहा

"शिशुपाल कथा" "શિશુપાલ કથા"

वसुदेवसुसाए सुओ, दमघोसणराहिवेण मद्दीए ।
जाओ चउब्भुओऽब्भुय-बलकलिओ कलहपत्तट्ठो ॥१॥

वसुदेवस्वसुः सुतः, दमघोषनराधिपेन माद्र्याः ।
जातश्चतुर्भुजोऽद्भुत-बलकलितः कलहप्राप्तार्थः ॥१॥

વસુદેવની બહેન માદ્રીને દમઘોષરાજાથી ચાર ભુજાવાળો, અદ્ભુત બળથી યુક્ત અને કલહમાં આસક્ત પુત્ર ઉત્પન્ન થયો.

दट्ठूण तओ जणणी, चउब्भुयं पुत्तमब्भुयमणग्घं ।
भय-हरिस-विम्हयमुही, पुच्छइ नेमित्तियं सहसा ॥२॥

दृष्ट्वा ततो जननी, चतुर्भुजं पुत्रमद्भुतमनर्घम् ।
भयहर्षविस्मयमुखी, पृच्छति नमित्तिकं सहसा ॥३॥

તેથી ચાર ભુજાવાળા, અદ્ભુત, મહાન્ પુત્રને જોઈને ભય, હર્ષ અને આશ્ચર્ય છે મુખ ઉપર જેને એવી માતા શીઘ્ર નિમિત્તજ્ઞને પૂછે છે.

णेमित्तिएण मुणिऊण, साहियं तीइ हट्ठहिययाए ।
जह एस तुब्भ पुत्तो, महाबलो दुज्जओ समरे ॥३॥
नैमित्तिकेन ज्ञात्वा, कथितं तस्यै हृष्टहृदयायै ।
यथैष तव पुत्रो, महाबलो दुर्जयः समरे ॥३॥

નૈમિત્તિકવડે (જ્ઞાનબલે) જાણીને આનંદિત હૃદયવાળી તેણીને કહેવાયું (કે) જેમ આ તારો પુત્ર મહા-પરાક્રમી (અને) યુદ્ધમાં દુઃખે જિતવા યોગ્ય (થશે).

एयस्स य जं दट्ठूण, होइ साभावियं भुयाजुगलं ।
होही तओ चिय भयं, सुतस्स ते नत्थि संदेहो ॥४॥
एतस्य च यं दृष्ट्वा, भवति स्वाभाविकं भुजायुगलम् ।
भविष्यति तत एव भयं, सुतस्य तव नास्ति सन्देहः ॥४॥

જેને જોઈને આ (બાળક)નું સ્વાભાવિક બાહુયુગલ થશે તેનાથી જ તારા બાળકને ભય થશે (એમાં) સંશય નથી.

सावि भयवेविरंगी, पुत्तं दंसेइ जाव कण्हस्स ।
तावच्चिय तस्स ठियं, पयइत्थं वरभुयाजुगलं ॥५॥
साऽपि भयवेपमानाङ्गी, पुत्रं दर्शयति यावत् कृष्णस्य ।
तावदेव तस्य स्थितं, प्रकृतिस्थं वरभुजायुगलम् ॥५॥

ભયથી કંપતાં અંગવાળી તે (માદ્રી) પણ જેટલામાં કૃષ્ણને પુત્ર દેખાડે છે તેટલામાં જ તે (પુત્ર)નું સ્વાભાવિક શ્રેષ્ઠ ભુજાયુગલ થયું.

तो कण्हस्स पिउच्छा, पुत्तं पाडेइ पायपीढंमि ।
अवराहखामणत्थं, सो वि सयं से खमिस्सामि ॥६॥
ततः कृष्णस्य पितृष्वसा, पुत्रं पातयति पादपीठे ।
अपराधक्षामणार्थं, सोऽपि शतं तस्य क्षमिष्ये ॥६॥

તેથી કૃષ્ણની ફોઇ અપરાધ માફ કરવા માટે પુત્રને (તેના) પગમાં પાડે છે (અને) તે (કૃષ્ણ) પણ તેના સો (અપરાધ) ને હું માફ કરીશ (એમ કહે છે.)

सिसुवालो वि हु जुव्वण-मएण नारायणं असब्भेहिं ।
वयणेहिं भणइ सो वि हु, खमइ खमाए समत्थो वि ॥७॥
शिशुपालोऽपि खलु यौवन-मदेन नारायणमसभ्यैः ।
वचनै भणति सोऽपि खलु, क्षमते क्षमया समर्थोऽपि ॥७॥

શિશુપાલ પણ યૌવનના મદથી કૃષ્ણને અસભ્ય વચનોથી કહે છે, (ત્યારે) સમર્થ છતાં પણ તે (કૃષ્ણ) ક્ષમાભાવથી (તેને) માફ કરે છે.

अवराहसए पुण्णे, वारिज्जन्तो ण चिट्ठइ जाहे ।
कण्हेण तओ छिन्नं, चक्केण उत्तमंगं से ॥८॥
अपराधशते पूर्णे, वार्यमाणोऽपि न तिष्ठति यदा ।
कृष्णेन ततश्छिन्नं, चक्रणोत्तमाङ्गं तस्य ॥८॥

સો અપરાધ પૂર્ણ થયે છતે અટકાવવા છતાં પણ જ્યારે તે રહેતો નથી. (અટકતો નથી) ત્યારે (તેથી) કૃષ્ણવડે તેનું મસ્તક ચક્રથી છેદાયું.

"सूत्रकृताङ्गसूत्रवृत्तौ"

---

१३ कमलामेला

कमलामेला "કમલામેલા"

बारवईए बलदेवपुत्तस्स निसढस्स पुत्तो सागरचंदो नाम कुमारो, रूवेण य उक्किट्ठो सव्वेसिं संबाईणं इट्ठो ।

द्वारवत्यां बलदेवपुत्रस्य निषधस्य पुत्रः सागरचन्द्रो नाम कुमारः, रूपेण चोत्कृष्टः सर्वेषां शाम्बादीनामिष्टः ।

દ્વારિકા નગરીમાં બળદેવના પુત્ર નિષધનો સાગરચંદ્ર કુમાર નામે પુત્ર (છે તે) રૂપથી શ્રેષ્ઠ અને શામ્બ વગેરે સર્વને પ્રિય છે.

तत्थ य बारवईए वत्थव्वस्स चेव अण्णस्स रण्णो कमलामेला नाम धूआ उक्किट्ठसरीरा ।

तत्र च द्वारवत्यां वास्तव्यस्यैवान्यस्य राज्ञः कमलामेला नाम दुहितोत्कृष्टशरीरा ।

તે દ્વારિકા નગરીમાં જ રહેનારા અન્ય રાજાની કમલામેલા નામે પુત્રી ઉત્તમ શરીરવાળી છે.

सा य उग्गसेणनत्तुस्स धणदेवस्स वरिल्लिया ।

सा च उग्रसेननप्त्रा धनदेवेन घृता ।

અને તે ઉગ્રસેનના પૌત્ર ધનદેવવડે વરાયેલી છે.

इओ य नारओ सागरचंदस्स कुमारस्स सगासं आगओ । अब्भुट्ठिओ । उवविट्ठं समाणं पुच्छइ–भयवं ! किंचि अच्छेरयं दिट्ठं ? आमं दिट्ठं । कहिं ?, इहैव बारवईए नयरीए कमलामेला नामं दारिया । कस्सइ दिन्निया ?, आमं । कस्स ? । उग्गसेणनत्तुस्स धणदेवस्स । तओ सो भणइ–कहं मम ताए समं संजोगो होज्जा ? । 'न याणामु'त्ति भणित्ता गओ ।

इतश्च नारदः सागरचन्द्रस्य कुमारस्य सकाशमागतः । अभ्युत्थितः । उपविष्टे सति पृच्छति–भगवन् ! किञ्चिदाश्चर्यं दृष्टम् ? आम दृष्टम् । कुत्र ? इहैव द्वारवत्यां नगर्यां कमलामेला नाम दारिका । कस्मैचिद् दत्ता ? आम । कस्मै ? उग्रसेननप्त्रे धनदेवाय । ततः स भणति–कथं मम तया समं संयोगो भवेत् ? 'न जानीम' इति भणित्वा गतः ।

આ બાજુ નારદ સાગરચંદ્ર કુમારની પાસે આવ્યો, (સાગર ચંદ્ર) સત્કાર કરવા ઉભો થયો. (નારદ) બેઠે છતે (સાગરચંદ્ર કુમાર) પૂછે છે, હે ભગવંત ! (આપવડે) કંઈ આશ્ચર્ય જોવાયું ? (નારદ–) હા, જોવાયું. (સાગરચંદ્ર–) કયાં (જોવાયું) ? (નારદ–) આ જ દ્વારિકા નગરીમાં કમલામેલા નામે છોકરી છે. (સાગરચન્દ્ર–)

કોઈને અપાઈ છે ? (નારદ-) હા, (સાગરચન્દ્ર-) કોને (અપાઈ છે) ? (નારદ-) ઉગ્રસેન રાજાના પૌત્ર ધનદેવને (અપાઈ છે). તેથી તે (સાગરચન્દ્ર) કહે છે-તેણીની સાથે મારો સંયોગ કેવી રીતે થશે ? (નારદ-) હું જાણુતો નથી, એમ કહીને (નારદ) ગયો.

सो य सागरचंदो तं सोउं न वि आसणे, न वि सयणे धिइं लहइ । तं दारियं फलए पासंतो नामं च गिण्हन्तो अच्छइ ।

स च सागरचन्द्रस्तच्छ्रुत्वा नाऽप्यासने, नाऽपि शयने धृतिं लभते । तां दारिकां फलके पश्यन् नाम च गृह्णन्नास्ते ।

તે સાગરચંદ્ર કુમાર તે સાંભળીને ન તો આસન ઉપર (કે) ન તો પથારીમાં સ્થિરતા પામે છે. તે છોકરીને ચિત્રપટમાં જોતો અને નામ લેતો બેસી રહે છે.

नारओ वि कमलामेलाए अंतियं गओ । ताए पुच्छिओ किंचि अच्छेरयं दिट्ठं ? । नारओ भणइ-दुवे दिट्ठाणि, रूवेण सागरचंदो, विरूवत्तणेण धणदेवो । तओ सागरचंदे मुच्छिया, धणदेवे विरत्ता । नारएण आसासिआ । तेण गंतुं सागरचंदस्स आइक्खियं, जहा 'इच्छइ'त्ति ।

नारदोऽपि कमलामेलाया अन्तिकं गतः । तया पृष्टः-किञ्चिदाश्चर्यं दृष्टम् ? । नारदो भणति-द्वे दृष्टे, रूपेण सागरचन्द्रः, विरूपत्वेन धनदेवः । ततः सागरचन्द्रे मूर्च्छिता, धनदेवे विरक्ता । नारदेनाऽऽश्वासिता । तेन गत्वा सागरचन्द्रायाऽऽख्यातम् , यथा 'इच्छति इति' ।

નારદ પણ કમલામેલાની પાસે ગયો, તે (કમલામેલા) વડે પૂછાયું-(તમારાવડે) કંઈ આશ્ચર્ય જોવાયું છે ? નારદ કહે છે. બે (આશ્ચર્ય) જોવાયાં, (એક) રૂપ વડે સાગરચન્દ્ર (અને) કુરૂપતાથી ધનદેવ. તેથી (કમલામેલા) સાગરચંદ્ર ઉપર મોહ પામી (અને) ધનદેવ ઉપર રાગ વગરની થઈ. નારદવડે આશ્વાસન અપાયું, તે (નારદ) વડે જઈને સાગરચન્દ્રને કહેવાયું, જેમ તેણી (કમલામેલા તને) ઇચ્છે છે. ઇતિ.

ततो य सागरचंदस्स माया, अन्ने य कुमारा अदन्ना, मरति नूणं सागरचंदो। संबो आगओ जाव पिच्छइ सागरचंदं विलवमाणं।

ततश्च सागरचन्द्रस्य माता, अन्ये च कुमाराः खिन्नाः, म्रियते नूनं सागरचन्द्रः। शाम्ब आगतः, यावत्प्रेक्षते सागरचन्द्रं विलपमानम्।

તેથી સાગરચંદ્રની માતા અને અન્ય કુમારો વ્યાકુળ થયા, નક્કી, સાગરચન્દ્ર મરી જશે. શામ્બ આવ્યો, જેટલામાં વિલાપ કરતા સાગરચન્દ્રને જુએ છે.

ताहे अणेण पच्छओ धाइऊण अच्छीणी दोहि वि हत्थेहिं छाइयाणि। सागरचंदेण भणियं-कमलामेले!। संबेण भणियं-नाहं कमलामेला, कमलामेलो हं।

तदाऽनेन पश्चात्तो धावित्वाऽक्षिणी द्वाभ्यामपि हस्ताभ्यां छादिते। सागरचन्द्रेण भणितम्-कमलामेले! शाम्बेन भणितम्-नाऽहं कमलामेला, कमलामेलोऽहम्।

ત્યારે આ (શામ્બ) વડે પાછળથી દોડીને બંને ય હાથ વડે બંને આંખો ઢાંકી દેવાઈ, સાગરચન્દ્ર વડે કહેવાયું-હે કમલામેલા! (ત્યારે) શામ્બ વડે કહેવાયું-હું કમલામેલા નથી, કમલામેલ છું

सागरचंदेण भणियं-आमं तुमं चेव कमलामेलं दारियं मेलेहिसि। ताहे तेहिं कुमारेहिं संबो भणिओ-कमलामेलं मेलेहि सागरचंदस्स। न मन्नइ। तओ मज्जं पाएऊण अब्भुवगच्छाविओ।

सागरचन्द्रेण भणितम्-आम, त्वमेव कमलामेलां दारिकां मेलयिष्यसि। तदा तैः कुमारैः शाम्बो भणितः-कमलामेलां मेलय सागरचन्द्राय। न मन्यते। ततो मद्यं पाययित्वाऽभ्युपगमितः।

સાગરચંદ્ર વડે કહેવાયું,-હા, તમે જ કમલામેલા કન્યાને મેળવી આપશો. ત્યારે તે કુમારો વડે શામ્બ કહેવાયો-સાગરચંદ્રને

કમલામેલાનો મેળાપ કરાવી આપો. (શામ્બ) માનતો નથી. તેથી મદિરા પીવડાવીને સ્વીકાર કરાવ્યો.

तओ विगयमओ चिंतइ–अहो! मए आलो अब्भुवगओ, किं सक्का इयाणिं निव्वहिउं ? ति पज्जुन्नं पन्नत्तिं विज्जं मग्गइ, तेण दिन्ना ।

ततो विगतमदश्चिन्तयति–अहो ! मयाऽऽलोऽभ्युपगतः, किं शक्नुयामिदानीं निर्वोढुम् ? इति प्रद्युम्नं प्रज्ञप्तिं विद्यां मार्गयति, तेन दत्ता ।

ત્યારબાદ ઉતરી ગયેલ નશાવાળો (શામ્બ) વિચાર કરે છે, અહો ! મારા વડે દોષારોપણ સ્વીકારાયું. હવે નિર્વાહ કરવા કેવી રીતે શક્તિમાન થાઉં ? એમ (વિચારી) પ્રદ્યુમ્ન પાસે પ્રજ્ઞપ્તિ વિદ્યા માગે છે. તેના વડે (તે વિદ્યા) અપાઈ.

तओ जम्मि दिवसे धणदेवस्स विवाहो, तम्मि दिवसे विज्जाए पडिरूवं विउव्विऊणं कमलामेला अवहरिया, रेवए उज्जाणे नीया । संबप्पमुहा कुमारा उज्जाणं गंतुं नारयस्स रहस्सं भिंदित्ता कमलामेलं सागरचंदं परिणावित्ता तत्थ किड्डंता अच्छंति ।

ततो यस्मिन्दिवसे धनदेवस्य विवाहस्तस्मिन् दिवसे विद्यया प्रतिरूपं विकुर्व्य कमलामेलाऽपहृता, रैवत उद्याने नीता । शाम्बप्रमुखाः कुमारा उद्यानं गत्वा नारदस्य रहस्यं भित्त्वा कमलामेलां सागरचन्द्रं परिणाय्य तत्र क्रीडमाना आसते ।

ત્યારબાદ જે દિવસે ધનદેવનો વિવાહ છે તે (જ) દિવસે વિદ્યાવડે કમલામેલા જેવું રૂપ બનાવીને કમલામેલા અપહરણ કરાઈ (અને) રૈવત ઉદ્યાનમાં લઈ જવાઈ. શામ્બ વગેરે કુમારો ઉદ્યાનમાં જઈને નારદના રહસ્યને ભેદીને કમલામેલાને સાગરચંદ્રને પરણાવીને ત્યાં ક્રીડા કરતા રહે છે.

विज्जापडिरूवगं पि विवाहे वट्टमाणे अट्टट्टहासं काऊणं उप्पइयं । तओ जाओ खोभो । न नज्जइ 'केणइ हरिय'त्ति ? नारओ पुच्छिओ भणइ–दिट्ठा रेवइए उज्जाणे केण वि विज्जाहरेण अवहरिआ ।

विद्याप्रतिरूपकमपि विवाहे वर्त्तमानेऽट्टट्टहासं कृत्वोत्पतितम् । ततो जातः क्षोभः । न ज्ञायते 'केनचिद् हृता' इति ?, नारदः पृष्टो भणति—दृष्टा रैवतिके उद्याने केनाऽपि विद्याधरेणाऽपहृता ।

વિદ્યાથી બનાવેલું કમલામેલા જેવું રૂપ પણ વિવાહ પ્રવર્ત્તતે છતે અટ્ટટ્ટ હાસ્ય કરીને ઉડી ગયું. તેથી ખળભળાટ થયો, કોનાવડે હરણ કરાઈ? એ જણાતું નથી. પૂછાયેલ નારદ કહે છે–કોઈ વિદ્યાધરવડે અપહરણ કરાયેલ (તે) રૈવતિક ઉદ્યાનમાં જોવાઇ છે.

तओ सबलवाहणो नारायणो निग्गओ । संबो विज्जाहररूवं काऊण जुज्झिउं संपलग्गो । सव्वे दसाराइणो पराइया । तओ नारायणेण सद्धिं लग्गो । तओ जाहे णेणं णायं 'रुट्ठो ताउ'त्ति तओ से चलणेसु पडिओ ।

ततः सबलवाहनो नारायणो निर्गतः । शाम्बो विद्याधररूपं कृत्वा योद्धुं संप्रलग्नः । सर्वे दशार्हराजानः पराजिताः । ततो नारायणेन सार्द्धं लग्नः । ततो यदा तेन ज्ञातम्—'रुष्टस्तात' इति, ततस्तस्य चरणयोः पतितः ।

તેથી લશ્કર અને વાહનો સહિત કૃષ્ણ નીકળ્યા, શામ્બ વિદ્યાધરનું રૂપ બનાવીને લડવા લાગ્યો, સર્વે દશાર્હ રાજાઓ પરાજિત કરાયા, ત્યારબાદ કૃષ્ણ સાથે (લડવા) લાગ્યો, તેથી જ્યારે તેનાવડે એમ જણાયું (કે) પિતાજી ગુસ્સે થયા છે તેથી તેમના ચરણોમાં પડ્યો.

कण्हेण अंबाडियो, तओ संबेण भणियं–एसा अम्हेहिं गवक्खेण अप्पाणं मुयंति दिट्ठा, तओ कण्हेण उग्गसेणो अणुगामिओ । पच्छा इमाणि भोगे भुंजमाणाणि विहरंति ।

कृष्णेन तिरस्कृतः । ततः शाम्बेन भणितम्–एषाऽस्माभिर्गवाक्षेणाऽऽत्मानं मुञ्चती दृष्टा । ततः कृष्णेनोग्रसेनोऽनुगमितः । पश्चादिमौ भोगान् भुञ्जन्तौ विहरतः ।

કૃષ્ણવડે (શામ્બ) તિરસ્કાર કરાયો, તેથી શામ્બવડે કહેવાયું

–ઝરુખેથી પોતાને મુકતી (પડતું નાખતી) આ અમારાવડે જોવાઇ. તેથી કૃષ્ણવડે ઉગ્રસેન સમજાવાયા, પછી ભોગોને ભોગવતાં આ બંને આનંદ કરે છે.

अन्नया भयवं अरिट्ठनेमिसामी समोसरिओ। तओ सागरचंदो कमलामेला य सामिसगासे धम्मं सोऊण गहियाणुव्वयाणि संवुत्ताणि। तओ सागरचंदो अट्ठमी–चउद्दसीसु सुन्नघरे वा सुसाणे वा एगराइयं पडिमं ठाइ।

अन्यदा भगवानरिष्टनेमिस्वामी समवसृतः। ततः सागरचन्द्रः कमलामेला च स्वामिसकाशे धर्मं श्रुत्वा गृहीतानुव्रतौ संवृतौ। ततः सागरचन्द्रोऽष्टमी–चतुर्दशीषु शून्यगृहे वा श्मशाने वा एकरात्रिकीं प्रतिमां तिष्ठति।

એકવાર ભગવાન્ અરિષ્ટ–નેમિસ્વામી સમવસર્યા. તેથી સાગર-ચંદ્ર અને કમલામેલા પ્રભુની પાસે ધર્મ સાંભળીને ગ્રહણ કરેલ વ્રતવાળાં (વ્રતો ગ્રહણ કરેલ) થયાં, ત્યારથી સાગરચંદ્ર આઠમ–ચૌદશે નિર્જન ઘરમાં અથવા સ્મશાનમાં એક રાત્રિકી પ્રતિમામાં રહે છે, (પડિમા વહન કરે છે.)

धणदेवेणं एयं नाऊणं तंबियाओ सूईओ घडाविआओ। तओ सुन्नघरे पडिमं ठियस्स वीससु वि अंगुलीनहेसु अक्को (क्खो)डियाओ। तओ सम्ममहियासमाणो वेयणाभिभूओ कालगतो देवो जाओ।

धनदेवेनैतज्ज्ञात्वा ताम्रिकाः सूच्यो घटिताः। ततः शून्यगृहे प्रतिमां स्थितस्य विंशतिष्वप्यङ्गुलीनखेष्वाक्षोदिताः। ततः सम्यगध्यासानो वेदनाऽभिभूतः कालगतो देवो जातः।

આ જાણીને ધનદેવવડે તાંબાની સોયો બનાવરાવી, ત્યારબાદ નિર્જન-ઘરમાં પડિમામાં રહેલ (સાગરચંદ્ર) ની વીશે ય આંગળી-ઓના નખોમાં (તે સોયો) ખોસાઈ, તેથી સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરતા વેદનાથી પરાસ્ત થયેલ (તે સાગરચંદ્ર) મૃત્યુ પામી દેવ થયા.

ततो बिइअदिवसे गवेसिंतेहिं दिट्ठो । अक्कंदो जाओ । दिट्ठाओ सूईओ, गवेसिंतेहिं तंबकुट्टगसगासे उवलद्धं–धणदेवेण काराविआओ । रूसिया कुमारा धणदेवं मग्गंति । दुण्हं वि बलाणं जुद्धं संपलग्गं । सागरचंदो देवो अंतरे ठाऊणं उवसामेइ । पच्छा कमलामेला भयवओ सगासे पव्वइया ।

ततो द्वितीयदिवसे गवेषयद्भिः दृष्टः । आक्रन्दो जातः । दृष्टाः सूच्यः । गवेषयद्भिस्ताम्रकुट्टकसकाशे उपलब्धम्–धनदेवेन कारिताः । रुष्टाः कुमारा धनदेवं मार्गयन्ति । द्वयोरपि बलयो युद्धं सम्प्रलग्नम् । ततस्सागरचन्द्रो देवोऽन्तरे स्थित्वोपशमयति । पश्चात् कमलामेला भगवतः सकाशे प्रव्रजिता ।

ત્યારબાદ બીજા દિવસે શોધતા (રક્ષકો) વડે (સાગરચંદ્ર) જોવાયા. હાહાકાર થઇ ગયો, સોયો જોવાઈ, શોધતા (રક્ષકો) વડે તાંબુ કુટનારાઓ પાસે જાણુવા મળ્યું (કે) (આ સોયો) ધનદેવે કરાવી છે, (તેથી) ગુસ્સે થયેલ કુમારો ધનદેવને શોધે છે, બંને ય (પક્ષ) ના સૈન્યનું યુદ્ધ શરૂ થઈ ગયું. તેથી સાગરચંદ્ર દેવ વચ્ચે ઉભા રહીને શાન્ત કરે છે, પછી કમલામેલાએ પ્રભુજીની પાસે દીક્ષા લીધી.

बृहत्कल्पपीठिकायाम् ।

---

१४ वुड्ढा तरुणा य मंतिणो

वृद्धास्तरुणाश्च मन्त्रिणः   વૃદ્ધ અને તરુણ મન્ત્રિઓ.

परिणयबुद्धी वुड्ढो पावायारे नेव पवत्तइ, अत्थ कहा–

परिणतबुद्धिर्वृद्धः पापाचारे नैव प्रवर्त्तते, अत्र कथा–

પરિપક્વ બુદ્ધિવાળો વૃદ્ધ પાપના આચરણમાં પ્રવર્ત્તતો જ નથી, અહિં કથા છે—

एगस्स रण्णो दुविहा मंतिणो, तरुणा वुड्ढा य । तरुणा भणंति–एए वुड्ढा मइभंसपत्ता, न सम्मं मंतिन्ति ।

एकस्य राज्ञो द्विविधा मन्त्रिणः, तरुणा वृद्धाश्च । तरुणा भणन्ति–एते वृद्धा मतिभ्रंशप्राप्ताः, न सम्यग् मन्त्रयन्ते ।

એક રાજાને બે પ્રકારના મંત્રીઓ છે, તરુણો અને વૃદ્ધો, તરુણો બોલે છે–આ વૃદ્ધો બુદ્ધિના નાશને પામેલા છે. (તેથી) સમ્યક્ પ્રકારે મંત્રણા કરતા નથી.

ता अलमेएहिं, अम्हे चेव पहाणा । अन्नया तेसिं परिच्छानिमित्तं राया भणइ, भो सचिवा ! जो मम सीसे पण्हिपहारं दलयइ, तस्स को दंडो कीरइ ? ।

तर्हि अलमेतैः, वयमेव प्रधानाः । अन्यदा तेषां परीक्षानिमित्तं राजा भणति, भोः सचिवाः ! यो मम शीर्षे पार्ष्णिप्रहारं दलयति, तस्य को दण्डः क्रियते ? ।

તેથી આ (વૃદ્ધ મંત્રી) ઓ વડે સર્યું, અમે જ શ્રેષ્ઠ છીએ, એકવાર તેઓની પરીક્ષા નિમિત્તે રાજા કહે છે–હે મન્ત્રીઓ ! જે મારા માથા ઉપર પગની પાનીનો પ્રહાર કરે, તેનો શું દંડ કરાય ?.

तरुणेहिं भणियं–किमेत्थ जाणियव्वं ?, तस्स सरीरं तिलं तिलं कप्पिज्जइ, सुहुयहुयासणे वा छुब्भइ ।

तरुणै भणितम्–किमत्र ज्ञापितव्यम् ?, तस्य शरीरं तिलं तिलं कल्प्यते, सुहुतहुताशने वा क्षिप्यते ।

તરુણોવડે કહેવાયું–અહિં જણાવવા જેવું શું છે ? તેનું શરીર તલ તલ જેવડું કરાય અથવા પ્રજ્વલિત અગ્નિમાં નખાય,

तओ रन्ना वुड्ढा पुच्छिया, तेहिं एगंते गंतूण मंतियं, आसंधयपहाणा महादेवी चेव एवं करेइ, ता तीए पूया चेव कीरइ ।

ततो राज्ञा वृद्धाः पृष्टाः, तैरेकान्ते गत्वा मन्त्रितम्, स्नेहप्रधाना महादेव्येवैवं करोति, ततस्तस्याः पूजैव क्रियते ।

ત્યારબાદ રાજા વડે વૃદ્ધો પૂછાયા, તેઓવડે એકાન્તમાં જઈને મંત્રણા કરાઈ, અતિસ્નેહવાળી મહારાણી જ આ પ્રમાણે કરે છે તેથી તેણીની પૂજા જ કરાય=કરવી જોઈએ.

एयमेयत्थं वत्तव्वं ति निच्छिऊण भणियं, जं माणुसमेरिसं महासाहसमायरइ, तस्स शरीरं ससीसवायं कंचणरयणालंकारेहिं अलंकिज्जइ ।

एवमेवात्र वक्तव्यमिति निश्चित्य भणितम्, यो मनुष्य ईदृशं महासाहसमाचरति, तस्य शरीरं सशीर्षपादं काञ्चनरत्नालङ्कारैरलंक्रियते ।

એ પ્રમાણે જ અહિં કહેવા યોગ્ય છે એમ નિશ્ચય કરીને (વૃદ્ધોવડે) કહેવાયું. જે માનવ આવું મોટું સાહસ કરે છે, તેનું શરીર પગથી મસ્તક સુધી સુવર્ણ અને રત્નોના અલંકારોથી શણગારવું જોઈએ.

तुट्ठेण भणियं रन्ना, साहु विन्नायं ति, सच्चदंसिणो त्ति रन्ना ते चेव पमाणं कयत्ति,

तुष्टेन भणितं राज्ञा, साधु विज्ञातमिति, सत्यदर्शिन इति राज्ञा त एव प्रमाणं कृता इति ।

સંતોષ પામેલ રાજાવડે એમ કહેવાયું (કે) (તમારાવડે) સારું વિચારાયું. (તમે) સત્યને જોનારા છો, એમ રાજાવડે તેઓ જ પ્રમાણ રૂપ (માન્ય) કરાયા.

यतः–"वृद्धा नाहितेषु प्रवर्त्तन्ते, ततो वृद्धानुगेन भवितव्यम्, सोऽप्येवमेव पापे न प्रवर्त्तते, केन हेतुना? इत्याह–साङ्गत्यजनिता गुणाः प्राणिनां स्युः । अत एवोक्तम्"

જે કારણથી–વૃદ્ધો અહિતમાં પ્રવૃત્તિ કરતા નથી, તેથી વૃદ્ધને

અનુસરનાર થવું જોઈએ, તે (વૃદ્ધને અનુસરનાર) પણ આ પ્રમાણે જ પાપમાં પ્રવૃત્તિ કરતો નથી. કયા કારણે (પ્રવર્તતો નથી)? એ કહે છે. પ્રાણીઓને સોબતથી ઉત્પન્ન થયેલ ગુણો હોય, એથી જ કહ્યું છે.

उत्तमजणसंसग्गी, सीलदरिद्दंपि कुणइ सीलड्ढं ।
जह मेरुगिरिविलग्गं, तणंपि कणयत्तणमुवेइ ॥१॥

उत्तमजनसंसर्गी, शीलदरिद्रमपि करोति शीलाढ्यम् ।
यथा मेरुगिरिविलग्नं, तृणमपि कनकत्वमुपैति ॥ १ ॥

ઉત્તમ માનવની સોબત કરનારો સદાચારથી રહિતને પણ સદાચાર યુક્ત કરે છે. જેમ મેરુપર્વતને લાગેલું તણખલું પણ સુવર્ણપણાને પ્રાપ્ત કરે છે.

"धर्मरत्न प्रकरणे"

१५ "विणओ सव्वगुणाणं मूलं

विनयः सर्वगुणानाम् मूलम् **વિનય સર્વગુણોનું મૂળ**

मगहमंडलमंडणभूओ धणधन्नसमिद्धो सालिग्गामो नाम गामो। तत्थ पुप्फसालगाहावई (तस्स य) फलसालो नाम पुत्तो अहेसि। पयइभद्दओ पयइविणीओ परलोगभीरू य।

मगधमण्डलमण्डनभूतो धन-धान्यसमृद्धः शालिग्रामो नाम ग्रामः। तत्र पुष्पशालगृहपतिः (तस्य च) फलशालो नाम पुत्र आसीत्। प्रकृतिभद्रकः प्रकृतिविनीतः परलोकभीरुश्च ।

મગધદેશના અલંકાર રૂપ, ધન-ધાન્યથી સમૃદ્ધ શાલિગ્રામ નામે ગામ છે. ત્યાં પુષ્પશાલ (નામે એક) ગૃહસ્થ (રહેતો હતો) (અને તેને) ફલશાલ નામે પુત્ર હતો (તે ફલશાલ) સ્વભાવથી ભદ્રિક, સ્વભાવે વિનયશીલ અને પરલોકથી ભય પામનાર હતો.

तेण धम्मसत्थपाढयाओ सुयं। जो उत्तमेसु विणयं पउंजइ सो जम्मंतरे उत्तमुत्तमो होइ। तओ सो ममेस जणओ उत्तमो त्ति सव्वायरेण तस्स विणए पवत्तो।

तेन धर्मशास्त्रपाठकाच्छ्रुतम्। य उत्तमेषु विनयं प्रयुङ्क्ते स जन्मान्तरे उत्तमोत्तमो भवति। ततः स ममैष जनक उत्तम इति सर्वादरेण तस्य विनये प्रवृत्तः।

તેનાવડે ધર્મશાસ્ત્ર ભણાવનાર પાસેથી સંભળાયું (કે) જે ઉત્તમને વિષે વિનય કરે છે તે અન્ય જન્મમાં સર્વથી શ્રેષ્ઠ થાય છે, તેથી તે આ મારા પિતાજી ઉત્તમ છે એથી સર્વ–આદરથી તેમના વિનયમાં પ્રવૃત્ત થયો.

अन्नया दिट्ठो जणओ गामसामिस्स विणयं पउंजंतो। तओ एत्तो वि इमो उत्तमो त्ति जणयमापुच्छिऊण पवत्तो गामसामिमोलग्गिउं।

अन्यदा दृष्टो जनको ग्रामस्वामिनो विनयं प्रयुञ्जानः। तत एतस्मादपि अयमुत्तम इति जनकमापृच्छ्य प्रवृत्तो ग्रामस्वामिनमवलगितुम्।

એકવાર (તેનાવડે) ગામધણીના વિનયને કરતા પિતાજી જોવાયા, તેથી આ (પિતાજી) કરતાં પણ આ શ્રેષ્ઠ છે એમ (વિચારી) પિતાજીની રજા લઇ ગામધણીની સેવા કરવા પ્રવૃત્ત થયો.

कयाइ तेण सद्धिं गओ रायगिहं। तत्थ गामाहिवं महंतस्स पणामाइ कुणमाणमालोइऊण इमाओ वि एस पहाणो त्ति ओलग्गिओ महंतयं।

कदाचित्तेन सार्द्धं गतो राजगृहम्। तत्र ग्रामाधिपं महतः प्रणामादि कुर्वन्तमालोक्याऽस्मादप्येष प्रधान इत्यवलगितो महन्तम्।

કયારેક તે (ગામધણી) ની સાથે રાજગૃહીમાં ગયો, ત્યાં ગામસ્વામિને ઉત્તમને પ્રણામાદિ કરતા જોઇને આ (ગામ–માલિક)થી પણ આ શ્રેષ્ઠ છે એથી મહત્–ઉત્તમની સેવા કરવા લાગ્યો.

तंपि सेणियस्स विणयपरायणमवलोइऊण सेणियमोलग्गिउमारद्धो, अन्नया तत्थ भगवं वद्धमाणसामी समोसढो। सेणिओ सबलवाहणो वंदिउं निग्गओ।

तमपि श्रेणिकस्य विनयपरायणमवलोक्य श्रेणिकमवलगितुमारब्धः, अन्यदा तत्र भगवान् वर्द्धमानस्वामी समवसृतः। श्रेणिकः सबलवाहनो वन्दितुं निर्गतः।

તેને પણ શ્રેણિક (રાજા)ના વિનયમાં તત્પર જોઈને શ્રેણિકની સેવા કરવા લાગ્યો. એકવાર ત્યાં ભગવાન્ મહાવીરસ્વામી સમવસર્યા. લશ્કર અને વાહનો સહિત શ્રેણિક (પ્રભુજીને) વંદન કરવા નીકળ્યા.

तओ फलसालो भगवंतं समोसरणलच्छीए समाइच्छियं नियच्छंतो पविम्हिओ। नूणमेस सव्वुत्तमो जो एवं नरिंददेविंददाणविंदेहिं वंदिज्जइ ता अलमन्नेहिं। एयस्स चेव विणयं करेमि।

ततः फलशालो भगवन्तं समवसरणलक्ष्म्या समागतं पश्यन् प्रविस्मितः। नूनमेष सर्वोत्तमो य एव नरेन्द्रदेवेन्द्रदानवेन्द्रै र्वन्द्यते। तस्मादलमन्यैः। एतस्यैव विनयं करोमि।

તેથી સમવસરણની લક્ષ્મીથી સત્કાર કરાયેલ પ્રભુને જોતો ફલશાલ આશ્ચર્ય પામ્યો. ખરેખર ! આ (જ) સર્વોત્તમ છે. જે આ પ્રમાણે નરેન્દ્રો, દેવેન્દ્રો અને દાનવેન્દ્રોથી વંદન કરાય છે. તેથી બીજાઓ વડે સર્યું. એમનો જ વિનય હું કરું (કરીશ.)

तओ अवसरं पाविऊण खग्गखेडगकरो चलणेसु निवडिऊण विन्नविउं पवत्तो। भयवं! अणुजाणह, अहं भे ओलग्गामि। भगवया भणियं भद्द! नाहं खग्गफलगहत्थेहिं ओलग्गिज्जामि, किंतु रओहरणमुहपोत्तियापाणीहिं, जहा एए अन्ने ओलग्गंति।

ततोऽवसरं प्राप्य खड्गखेटककरश्चरणयो र्निपत्य विज्ञपयितुं प्रवृत्तः। भगवन्! अनुजानीत, अहं युष्मानवलगामि। भगवता भणितम् भद्र! नाऽहं खड्गफलकहस्तैरवलग्ये, किन्तु रजोहरण-मुखपोतिकापाणिभिः, यथैतेऽन्येऽवलगन्ति।

ત્યારબાદ અવસર પ્રાપ્ત કરી તલવાર અને ઢાલ હાથમાં છે જેને એવો તે (ફલશાલ પ્રભુના) ચરણોમાં પડીને (પ્રભુને) વિનંતિ કરવા લાગ્યો. હે પ્રભો ! આપ રજા આપો, હું તમારી સેવા કરું. ભગવંતવડે કહેવાયું. હે ભદ્ર ! હું હાથમાં તલવાર, ઢાલ રાખનારાઓ વડે સેવા કરાતો નથી. પરંતુ જેમ આ બીજાઓ સેવા કરે છે. (તેમ) હાથમાં રજોહરણ (ઓઘો) અને મુહપત્તિ રાખનારાઓ વડે સેવા કરાઉં છું,

तेण भणियं–जहा तुब्भे आणवेह तहेवोलग्गामि । तओ जोग्गो त्ति भगवया पव्वाविओ, सुगइं च पाविओ । एवं विणीओ धम्मारिहो होइ त्ति ।

तेन भणितम् यथा यूयमाज्ञापयत तथैवावलगामि । ततो योग्य इति भगवता प्रव्राजितः, सुगतिं च प्राप्तः । एवं विनीतो धर्मार्हो भवतीति ।

તે (ફલશાલ) વડે કહેવાયું–આપ જેમ આજ્ઞા કરો તેમ હું (આપની) સેવા કરીશ. તેથી યોગ્ય છે એટલે ભગવંતવડે દીક્ષા અપાયો અને સદ્‌ગતિને પામ્યો. આ પ્રમાણે (જે) વિનયવંત છે તે ધર્મને યોગ્ય થાય છે. "इति."

"धर्मरत्नप्रकरणे"

१६ "कुमारवालभूवालस्स जीवहिंसाइचाओ"

कुमारपालभूपालस्य जीवहिंसादित्यागः

"શ્રી કુમારપાલરાજાને જીવહિંસા વગેરેનો ત્યાગ"

इय जीवदयारूवं, धम्मं सोऊण तुट्ठचित्तेण ।
रन्ना भणियं मुणिनाह !, साहिओ सोहणो धम्मो ॥ १ ॥

इति जीवदयारूपं, धर्मं श्रुत्वा तुष्टचित्तेन ।
राज्ञा भणितं मुनिनाथ !, कथितः शोभनो धर्मः ॥ १ ॥

આ પ્રમાણે જીવદયારૂપ ધર્મને સાંભળીને સંતુષ્ટ મનવાળા રાજાવડે કહેવાયું–હે મુનિનાથ ! (આપવડે) સુંદર ધર્મ કહેવાયો.

एसो मे अभिरुइओ, एसो चित्तंमि मज्झ विणिविट्ठो ।
एसो च्चिय परमत्थेण, घडए जुत्तीहिं न हु सेसो ॥ २ ॥

एष मेऽभिरुचितः, एष चित्ते मम विनिविष्टः ।
एष एव परमार्थेन, घटते युक्तिभिर्न खलु शेषः ॥ २ ॥

આ (ધર્મ) મને ખૂબ ગમ્યો છે, આ (ધર્મ) મારા મનમાં સ્થિર થયો છે (અને) પરમાર્થથી આ જ (ધર્મ) યુક્તિઓથી ઘટે છે. બીજો (કોઇ) (ઘટતો) નથી.

मन्नंति इमं सव्वे, जं उत्तमअसणवसणपमुहेसु ।
दिन्नेसु उत्तमाइं, इमाइं लब्भन्ति परलोए ॥ ३ ॥
मन्यन्ते इदं सर्वे, यदुत्तमाऽशनवसनप्रमुखेषु ।
दत्तेषूत्तमानीमानि, लभ्यन्ते परलोके ॥ ३ ॥

જે કારણથી દરેક એમ માને છે (કે) ઉત્તમ ભોજન, વસ્ત્ર (રહેઠાણ) વગેરે અપાયે છતે પરલોકમાં આ (ભોજન, વસ્ત્ર વગેરે) શ્રેષ્ઠ મેળવાય છે.

एवं सुहदुक्खेसु, कीरन्तेसु परस्स इह लोए ।
ताइं चिय परलोए, लब्भन्ति अणंतगुणियाइं ॥ ४ ॥
एवं सुखदुःखेषु, क्रियमाणेषु परस्येह लोके ।
तान्येव परलोके, लभ्यन्तेऽनन्तगुणितानि ॥ ४ ॥

આ પ્રમાણે આ લોક (ભવ)માં બીજાને સુખ-દુઃખ કરાતે (અપાતે) છતે પરલોકમાં (બીજા ભવમાં) તે જ (સુખ-દુઃખ) અનંતગુણાં મેળવાય છે.

जो कुणइ नरो हिंसं, परस्स जो जणइ जीवियविणासं ।
विरएइ सोक्खविरहं, संपाडइ संपयाभंसं ॥ ५ ॥
यः करोति नरो हिंसां, परस्य यो जनयति जीवितविनाशम् ।
विरचयति सौख्यविरहं, सम्पादयति सम्पदाभ्रंशम् ॥ ५ ॥

જે માનવ હિંસા કરે છે (અને) જે બીજાના જીવનનો વિનાશ કરે છે (તે માનવ પોતાને) સુખનો અભાવ કરે છે (અને) સંપત્તિનો વિનાશ કરે છે.

सो एवं कुणमाणो, परलोए पावए परेहिंतो ।
बहुसो जीवियनासं, सुहविगमं संपओच्छेयं ॥ ६ ॥
स एवं कुर्वन्, परलोके प्राप्नोति परेभ्यः ।
बहुशो जीवितनाशं, सुखविगमं सम्पदोच्छेदम् ॥ ६ ॥

આ પ્રમાણે (જીવહિંસાને) કરતો (મનુષ્ય) પરલોકમાં (પરભવમાં) બીજાઓથી અનેકવાર જીવનનો નાશ, સુખનો અભાવ (અને) સમ્પત્તિનો વિનાશ પામે છે.

जं उप्पइ तं लब्भइ, पभूयतरमत्थ नत्थि संदेहो ।
ववियएसु कोद्दवेसुं, लब्भंति हि कोद्दवा चेव ॥७॥
यदुप्यते तल्लभ्यते, प्रभूततरमत्र नास्ति सन्देहः ।
उप्तेषु कोद्रवेषु, लभ्यन्ते हि कोद्रवा एव ॥ ७ ॥

જે વાવવામાં આવે છે તે (જ) ઘણું વધારે મેળવાય છે અહિં (કોઈ) સંદેહ નથી. કારણ કે કોદ્રવા વવાયે છતે કોદ્રવા જ મેળવાય છે.

जो उण न हणइ जीवे, तो तेसिं जीवियं सुहं विभवं ।
न हणइ तत्तो तस्स वि, तं न हणइ को वि परलोए ॥८॥
यः पुनर्न हन्ति जीवान्, ततस्तेषां जीवितं सुखं विभवम् ।
न हन्ति ततस्तस्याऽपि, तन्न हन्ति कोऽपि परलोके ॥ ८ ॥

વળી જે (માનવ) જીવોને મારતો નથી તેથી તે (જીવો)ના જીવન, સુખ (અને) વૈભવનો નાશ કરતો નથી, તે કારણથી તે (માનવ)નાં પણ તે જીવન આદિ ને પરભવમાં કોઈ નાશ કરતું નથી.

ता भद्देण व नूणं, कयाणुकंपा मए वि पुव्वभवे ।
जं लंघिऊण वसणाइं, रज्जलच्छी इमा लद्धा ॥९॥
तस्माद् भद्रेणेव नूनं, कृताऽनुकम्पा मयाऽपि पूर्वभवे ।
यल्लङ्घित्वा व्यसनानि, राज्यलक्ष्मीरियं लब्धा ॥९॥

તેથી સજ્જન (માનવ)ની જેમ મારાવડે પણ ખરેખર પૂર્વ-ભવમાં અનુકંપા કરાઈ હશે જેથી મુશ્કેલીઓને ઓળંગી આ રાજ્યલક્ષ્મી મારાવડે પ્રાપ્ત કરાઈ છે.

ता संपइ जीवदया, जावज्जीवं मए विहेयव्वा ।
मंसं न भक्खियव्वं, परिहरियव्वा य पारद्धी ॥१०॥

तस्मात् सम्प्रति जीवदया, यावज्जीवं मया विधातव्या ।
मांसं न भक्षयितव्यं, परिहर्त्तव्या च पापर्द्धिः ॥१०॥

તેથી હવે મારે જીવનપર્યન્ત જીવદયા પાળવા યોગ્ય છે. માંસ ખાવા યોગ્ય નથી અને શિકાર (પણ) છોડવા યોગ્ય છે.

जो देवयाण पुरओ, कीरइ आरुग्गसंतिकम्मकए ।
पसुमहिसाण विणासो, निवारियव्वो मए सो वि ॥११॥
यो देवतानां पुरतः, क्रियत आरोग्यशान्तिकर्मकृते ।
पशुमहिषाणां विनाशो, निवारितव्यो मया सोऽपि ॥११॥

(વળી) દેવતાઓની આગળ આરોગ્ય અને શાન્તિકાર્ય માટે પશુઓનો અને પાડાઓનો જે વધ કરાય છે તે પણ મારે અટકાવવા યોગ્ય છે.

बालो वि मुणइ एवं, जीववहेणं लब्भइ न सग्गो ।
किं पन्नगमुहकुहराओ, होइ पीऊसरसवुट्ठी ॥१२॥
बालोऽपि जानात्येवं, जीववधेन लभ्यते न स्वर्गः ।
किं पन्नगमुखकुहरात्, भवति पीयूषरसवृष्टिः ॥१२॥

બાળક પણ એમ જાણે છે (કે) જીવહિંસાથી સ્વર્ગ મેળવાતો નથી. શું સર્પના મુખરૂપી ગુફામાંથી અમૃતરસની વૃષ્ટિ થઈ શકે છે ?

तो गुरुणा वागरियं, नरिंद ! तुह धम्मबंधुरा बुद्धी ।
सव्वुत्तमो विवेगो, अणुत्तरं तत्तदंसित्तं ॥१३॥
ततो गुरुणा व्याकृतम्, नरेन्द्र ! तव धर्मबन्धुरा बुद्धिः ।
सर्वोत्तमो विवेको-ऽनुत्तरं तत्त्वदर्शित्वम् ॥१३॥

તેથી (રાજાની આવા પ્રકારની ઉચ્ચ ભાવના જોઈ) ગુરુવડે કહેવાયું-હે રાજન્ ! તારી બુદ્ધિ ધર્મથી સુશોભિત છે. વિવેક સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે. (અને) તત્ત્વદર્શિપણું અસાધારણ છે.

जं जीवदयारम्मे, धम्मे कल्लाणजणणकयकम्मे ।
सग्गापवग्गपुरमग्ग-दंसणे तुह मणं लीणं ॥१४॥
यज्जीवदयारम्ये, धर्मे कल्याणजननकृतकर्मणि ।
स्वर्गाऽपवर्गपुरमार्ग-दर्शने तव मनो लीनम् ॥१५॥

જે કારણથી જીવદયાથી રમણીય, કલ્યાણને ઉત્પન્ન કરવાનું કાર્ય જેનાવડે કરાયું છે એવા (તેમજ) સ્વર્ગ અને મુક્તિરૂપી નગરના માર્ગમાં ચક્ષુ સમાન ધર્મમાં તમારું મન લીન થયું છે.

तओ रण्णा रायाएसपेसणेण सव्वगामनगरेसु अमारिघोषणापड-हवायणपुव्वं पवत्तिया जीवदया ।

ततो राज्ञा राजादेशप्रेषणेन सर्वग्रामनगरेष्वमारिघोषणापटहवादनपूर्वं प्रवर्त्तिता जीवदया ।

ત્યારબાદ રાજાવડે સર્વ ગામ અને નગરોમાં રાજાજ્ઞા મોકલવા દ્વારા અમારિ ઘોષણાનો પટહ વગડાવવા પૂર્વક જીવદયા પ્રવર્તાવી.

गुरुणा भणिओ राया, महाराय! दुप्पच्चया पाएण मंसगिद्धी ।
धन्नो तुमं भायणं सकलकल्लाणाणं जेण कया मंसनिवित्ती ।
गुरुणा भणितो राजा, महाराज! दुष्प्रत्यजा प्रायो मांसगृद्धिः ।
धन्यस्त्वं भाजनं सकलकल्याणानां येन कृता मांसनिवृत्तिः ।

ગુરુવડે રાજા કહેવાયો.–હે મહારાજ! માંસની લોલુપતા (પણ) ઘણું કરીને દુઃખે ત્યજાય તેવી છે. તું ધન્ય છે (અને) સર્વ કલ્યાણોને યોગ્ય છે. જે કારણથી (તારાવડે) માંસની નિવૃત્તિ કરાઈ છે.

संपयं मज्जवसणदोसे सुणसु–

હવે દારૂના વ્યસનથી થતા દોષોને તું સાંભળ.

साम्प्रतं मद्यव्यसनदोषान् शृणु–

नच्चइ गायइ पहसइ, पणमइ परिभमइ मुयइ वत्थं पि ।
तूसइ रूसइ निक्कारणं पि मइरामउम्मत्तो ॥१॥

नृत्यति गायति प्रहसति, प्रणमति परिभ्रमति मुञ्चति वस्त्रमपि ।
तुष्यति रुष्यति निष्कारणमपि मदिरामदोन्मत्तः ॥१॥

મદિરાના મદથી ઉન્મત્ત થયેલ (માનવ) કારણવગર પણ નાચે છે, ગાય છે, હસે છે, પગે લાગે છે, રખડે છે, વસ્ત્રને પણ ફેંકી દે છે. ખુશ થાય છે (અને) ગુસ્સે થાય છે.

जणणिं पि पिययमं, पिययमं पि जणणिं जणो विभावन्तो ।
मइरामएण मत्तो, गम्मागम्मं न याणेइ ॥२॥
जननीमपि प्रियतमां, प्रियतमामपि जननीं जनो विभावयन् ।
मदिरामदेन मत्तो, गम्याऽगम्यं न जानाति ॥२॥

મદિરાના નશાથી ગાંડો બનેલ માનવ માતાને પણ પત્નીરૂપે (અને) પત્નીને પણ માતા રૂપે સમજતો ભોગને યોગ્ય-અયોગ્યને જાણતો નથી.

न हु अप्पपरविसेसं वियाणए मज्जपाणमूढमणो ।
बहु मन्नइ अप्पाणं, पहुं पि निब्भत्थए जेण ॥३॥
न खल्वात्मपरविशेषं, विजानाति मद्यपानमूढमनाः ।
बहु मन्यत आत्मानं, प्रभुमपि निर्भर्त्सयते येन ॥३॥

મદિરાના પાનથી મૂઢ મનવાળો (માનવ) પોતાના અને પારકાના ભેદને જાણતો નથી, પોતાને મોટો-શ્રેષ્ઠ માને છે જેથી (પોતાના) માલિકનો પણ તિરસ્કાર કરે છે.

वयणे पसारिए साणया, विवरब्भमेण मुत्तंति ।
पहपडियस्स सवस्स व, दुरप्पणो मज्जमत्तस्स ॥४॥
वदने प्रसारिते श्वानो, विवरभ्रमेण मूत्रयन्ति ।
पथिपतितस्य शवस्येव, दुरात्मनो मद्यमत्तस्य ॥४॥

મડદાની જેમ માર્ગમાં પડેલા, મદિરાપાનથી ઉન્મત્ત બનેલ દુરાત્માના ખુલ્લા કરાયેલ મુખમાં કૂતરાઓ છિદ્રના ભ્રમથી મૂતરે છે.

धम्मत्थकामविग्घं, विहणियमइकित्तिकंतिमज्जायं।
मज्जं सव्वेसिं पि हु, भवणं दोसाण किं बहुणा ? ॥५॥

धर्मार्थकामविघ्नं, विहतमतिकीर्त्तिकान्तिमर्यादम् ।
मद्यं सर्वेषामपि खलु भवनं दोषाणां किं बहुना ? ॥५॥

ધર્મ, અર્થ અને કામ (પુરુષાર્થ) માં વિઘ્નરૂપ, બુદ્ધિ, કીર્ત્તિ, કાન્તિ અને મર્યાદાનો નાશ કરનાર મદિરા ખરેખર બધા જ દોષોનું સ્થાન છે. ઘણું કહેવાવડે સર્યું.

जं जायवा ससयणा, सपरियणा सविहवा सनयरा य।
निच्चं सुरापसत्ता, खयं गया तं जए पयडं ॥६॥

यद् यादवा सस्वजनाः सपरिजनाः सविभवाः सनगराश्च ।
नित्यं सुराप्रसक्ताः, क्षयं गतास्तज्जगति प्रकटम् ॥६॥

જે કારણથી હંમેશાં મદિરામાં આસક્ત યાદવો સ્વજનો સહિત, પરિજનો સહિત, વૈભવ સહિત અને નગર સહિત નાશ પામ્યા. તે જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે.

एवं नरिंद ! जाओ, मज्जाओ जायवाण सव्वखओ ।
ता रण्णा नियरज्जे, मज्जपवित्ती वि पडिसिद्धा ॥७॥
एवं नरेन्द्र ! जातो, मद्याद् यादवानां सर्वक्षयः ।
तस्माद् राज्ञा निजराज्ये, मद्यप्रवृत्तिरपि प्रतिषिद्धा ॥७॥

હે રાજન્ ! આ પ્રમાણે મદિરાથી યાદવોનો સર્વનાશ થયો. તેથી રાજાવડે પોતાના રાજ્યમાં મદિરા (પાન) ની પ્રવૃત્તિ પણ અટકાવાઈ.

" कुमारपालप्रतिबोधे "

१७ पाइअ-सुभासिअ-पज्जाणि

प्राकृत-सुभाषित-पद्यानि "પ્રાકૃત સુભાષિત પદ્યો"

न वि मुंडिएण समणो, न ओंकारेण बंभणो ।
न मुणी रण्णवासेण, कुसचीरेण न तावसो ॥१॥
नाऽपि मुण्डितेन श्रमणो, नौंकारेण ब्राह्मणः ।
न मुनिररण्यवासेन, कुशचीरेण न तापसः ॥१॥

મુંડન કરવા વડે સાધુ થતો નથી. ઓંકાર (ના જાપ) વડે બ્રાહ્મણ થતો નથી, જંગલમાં વસવાથી મુનિ થઈ જતો નથી (અને) ડાભનાં વસ્ત્ર (ધારણ કરવા) થી તાપસ થઈ જતો નથી.

समयाए समणो होइ, बंभचेरेण बंभणो ।
नाणेण य मुणी होइ, तवेणं होइ तावसो ॥२॥
समतया श्रमणो भवति, ब्रह्मचर्येण ब्राह्मणः ।
ज्ञानेन च मुनिर्भवति, तपसा भवति तापसः ॥२॥

સમતા (ભાવ રાખવા) થી શ્રમણ થાય છે, બ્રહ્મચર્ય (ના પાલન)થી બ્રાહ્મણ થાય છે, જ્ઞાનથી મુનિ થાય છે અને તપ (કરવા) થી તાપસ થાય છે.

कम्मुणा बंभणो होइ, कम्मुणा होइ खत्तिओ ।
वइसो कम्मुणा होइ, सुद्दो हवइ कम्मुणा ॥३॥
कर्मणा ब्राह्मणो भवति, कर्मणा भवति क्षत्रियः ।
वैश्यः कर्मणा भवति, शूद्रो भवति कर्मणा ॥३॥

(માનવ) કર્મથી બ્રાહ્મણ થઈ શકે છે, કર્મથી ક્ષત્રિય થઈ શકે છે, કર્મથી વણિક થઈ શકે છે (અને) કર્મથી શૂદ્ર થઈ શકે છે.

धम्मो धर्मः ધર્મ.

जत्थ य विसयविरागो, कसायचाओ गुणेसु अणुराओ ।
किरियासु अप्पमाओ, सो धम्मो सिवसुहोवाओ ॥४॥
यत्र च विषयविरागः, कषायत्यागो गुणेष्वनुरागः ।
क्रियास्वप्रमादः, स धर्मः शिवसुखोपायः ॥४॥

જ્યાં (જે ધર્મમાં) વિષયોથી વૈરાગ્ય, કષાયોનો ત્યાગ, ગુણોમાં પ્રીતિ, અને ક્રિયાઓમાં અપ્રમાદભાવ છે તે ધર્મ મોક્ષસુખના ઉપાય રૂપ છે.

जाएण जीवलोगे, दो चेव नरेण सिक्खियव्वाइं ।
कम्मेण जेण जीवइ, जेण मओ सुग्गइं जाइ ॥५॥
जातेन जीवलोके, द्वे एव नरेण शिक्षितव्ये ।
कर्मणा येन जीवति, येन मृतः सुगतिं याति ॥५॥

જગતમાં જન્મધારણ કરેલ માનવવડે બે જ (વાત) શિખવા જેવી છે (કે) જે (ધર્મ) કર્મથી જીવે છે (અને) જે (ધર્મ) થી મૃત્યુ પામેલ સદ્ગતિમાં જાય છે.

धम्मेण कुलप्पसूई, धम्मेण य दिव्वरूवसंपत्ती ।
धम्मेण धणसमिद्धी, धम्मेण सवित्थरा कित्ती ॥६॥
धर्मेण कुलप्रसूतिः, धर्मेण च दिव्यरूपसम्प्राप्तिः ।
धर्मेण धनसमृद्धिः, धर्मेण सविस्तरा कीर्त्तिः ॥६॥

ધર્મવડે (ઉત્તમ) કુલમાં જન્મ, ધર્મવડે દિવ્ય રૂપની પ્રાપ્તિ, ધર્મવડે ધનની સમૃદ્ધિ અને ધર્મવડે વિસ્તારવાળી કીર્તિ (યશ) મળે છે.

मा सुअह जग्गिअव्वे, पलाइअव्वंमि कीस वीसमह ।
तिन्नि जणा अणुलग्गा, रोगो अ जरा य मच्चू अ ॥७॥

मा स्वपित जागरितव्ये, पलायितव्ये कस्माद् विश्राम्यथ ।
त्रयो जना अनुलग्ना, रोगश्च जरा च मृत्युश्च ॥७॥

જાગવા યોગ્યમાં તમે સુવો નહી, (અને) ભાગવું શકય હોય ત્યાં શાથી વિસામો લો છો. (કારણ કે) રોગ, જરા અને મરણ (આ) ત્રણ જણા પાછળ પડેલા છે.

सग्गो ताण घरंगणे, सहयरा सव्वा सुहा संपया,
सोहग्गाइगुणावली विरयए सव्वंगमालिंगणं ।
संसारो न दुरुत्तरो, सिवसुहं पत्तं करंभोरुहे;
जे सम्मं जिणधम्मकम्मकरणे वट्टंति उद्धारया ॥८॥

स्वर्गस्तेषां गृहाङ्गणे सहचरास्सर्वाश्शुभास्सम्पदः,
सौभाग्यादिगुणावलि-र्विरचयति सर्वाङ्गमालिङ्गनम् ।
संसारो न दुरुत्तरः, शिवसुखं प्राप्तं कराम्भोरुहे;
ये सम्यग् जिनधर्मकर्मकरणे वर्त्तन्त उद्धारकाः ॥८॥

જે ઉદ્ધાર કરનારાઓ જિનેશ્વરપ્રભુના ધર્મનાં કાર્યોને કરવામાં સારી રીતે વર્ત્તે છે તેઓને સ્વર્ગ ઘરના આંગણામાં છે, સર્વ મંગલકારી સંપત્તિઓ સહાય કરનારી હોય છે. સૌભાગ્ય વગેરે ગુણોની શ્રેણિ સર્વ અંગને આલિંગન કરે છે. સંસાર તરવો મુશ્કેલ નથી. (અને) મુક્તિ સુખ હસ્ત-કમળમાં (જ) પ્રાપ્ત થયેલું છે.

दाणं | दानम् | દાન.

नो तेसिं कुवियं व दुक्खमखिलं आलोयए सम्मुहं,
नो मिल्लेइ घरं कमंकवडिया, दासिव्व तेसिं सिरी ।
सोहग्गाइगुणा चयंति न गुणाऽऽबद्ध व्व तेसिं तणुं;
जे दाणंमि समीहियत्थजणणे कुव्वंति जत्तं जणा ॥९॥

नो तेषां कुपितमिव दुःखमखिलमालोकते सम्मुखम्,
नो मुञ्चति गृहं क्रमाङ्कपतिता दासीव तेषां श्रीः ।
सौभाग्यादिगुणास्त्यजन्ति न गुणाऽऽबद्धेव तेषां तनुम्;
ये दाने समीहितार्थजनने कुर्वन्ति यत्नं जनाः ॥९॥

જે લોકો ઈષ્ટ અર્થને આપનાર દાન (આપવા)માં પ્રયત્ન કરે છે તેઓને ગુસ્સે થયેલાની જેમ સઘળાં ય દુઃખ સામું પણ જોતાં નથી, ચરણુ મધ્યે (ચરણોમાં) પડેલી દાસીની જેમ લક્ષ્મી તેઓના ઘરને છોડતી નથી, (અને) સૌભાગ્ય વગેરે ગુણો દોરીથી બંધાયેલાની જેમ તેઓના શરીરને ત્યજતા નથી.

ववसायफलं विहवो, विहवस्स फलं सुपत्तविणिओगो ।
तयभावे ववसाओ, विहवो वि अ दुग्गइनिमित्तं ॥१०॥
व्यवसायफलं विभवो, विभवस्य फलं सुपात्रविनियोगः ।
तदभावे व्यवसायो, विभवोऽपि च दुर्गतिनिमित्तम् ॥१०॥

વ્યાપારનું ફળ વૈભવ છે, વૈભવનું ફળ સુપાત્રમાં ઉપયોગ (સુપાત્રદાન) છે. તે (સુપાત્રદાન)ના અભાવમાં વ્યાપાર અને વૈભવ પણ દુર્ગતિના કારણ રૂપ છે.

लच्छी   लक्ष्मीः   લક્ષ્મી.

विगुणमवि गुणड्ढं, रूवहीणं पि रम्मं,
जडमवि मइमंतं, मंदसत्तं पि सूरं ।
अकुलमवि कुलीणं, तं पयंपंति लोया;
नवकमलदलच्छी, जं पलोएइ लच्छी ॥११॥
विगुणमपि गुणाढ्यं रूपहीनमपि रम्यम्,
जडमपि मतिमन्तं, मन्दसत्त्वमपि शूरम् ।
अकुलमपि कुलीनं तं प्रजल्पन्ति लोकाः,
नवकमलदलाक्षी यं प्रलोकते लक्ष्मीः ॥११॥

નવીન કમળની પાંખડીઓ જેવી આંખોવાળી લક્ષ્મી જેની ઉપર નજર કરે છે તે (વ્યક્તિ) ને લોકો ગુણરહિતને પણ ગુણવાન, કદરૂપાને પણ મનોજ્ઞ, મૂર્ખને પણ બુદ્ધિમાન, મંદશક્તિવાળાને પણ શૂરવીર (અને) કુળ-હીન (નીચ કુળવાળા) ને પણ કુળવાન (ખાનદાન) કહે છે.

जाई रूवं विज्जा, तिण्णि वि निवडंतु कंदरे विवरे ।
अत्थु च्चिअ परिवड्ढउ, जेण गुणा पायडा हुंति ॥१२॥
जाती रूपं विद्यास्त्रीण्यपि निपतन्तु कन्दरे विवरे ।
अर्थ एव परिवर्द्धताम्, येन गुणाः प्रकटा भवन्ति ॥१२॥

જાતિ, રૂપ અને વિદ્યા (એ) ત્રણે પણ ઊંડા ખાડામાં પડો, (એક) ધન જ વૃદ્ધિ પામો, જેનાવડે (બધા) ગુણો પ્રકટ થાય છે.

सीलं शीलम् શીલ

अलसा होइ अकज्जे, पाणिवहे पंगुला सया होइ ।
परतत्तिसु बहिरा, जच्चंधा परकलत्तेसु ॥१३॥
अलसा भवति (भवन्तु) अकार्ये, प्राणिवधे पङ्गुलाः सदा भवति ।
परतप्तिषु बधिरा, जात्यन्धाः परकलत्रेषु ॥१३॥

અયોગ્ય કાર્યમાં આળસુ થવું જોઈએ, જીવહિંસામાં હંમેશાં પાંગળા થવું જોઈએ, બીજાની નિંદા (સાંભળવા)માં બહેરા થવું (અને) પારકી સ્ત્રીઓને વિષે જન્માંધ (બનવું જોઈએ.)

जो वज्जइ परदारं, सो सेवइ नो कयाइ परदारं ।
सकलत्ते संतुट्ठो, सकलत्तो सो नरो होइ ॥१४॥
यो वर्जति परदारं, स सेवते नो कदापि परद्वारम् ।
स्वकलत्रे सन्तुष्टः, सकलत्रः स नरो भवति ॥१४॥

જે (માનવ) પારકી સ્રીને તજે છે તે ક્યારે પણ પારકાના ઘરને સેવતો નથી. (જે) પોતાની સ્રીમાં સંતુષ્ટ છે તે (માનવ) સર્વનું રક્ષણ કરનાર થાય છે.

वरं अग्गिम्मि पवेसो, वरं विसुद्धेण कम्मुणा मरणं ।
मा गहिअव्वयभगो, मा जीअं खलिअसीलस्स ॥१५॥
वरमग्नौ प्रवेशो, वरं विशुद्धेन कर्मणा मरणम् ।
मा गृहीतव्रतभङ्गो, मा जीवितं स्खलितशीलस्य ॥१५॥

અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો શ્રેષ્ઠ છે, વિશુદ્ધ કાર્યદ્વારા મરવું સારું છે. (પરંતુ) ગ્રહણ કરાયેલ વ્રતનો ભંગ (શ્રેષ્ઠ) નથી, (તેમજ) શીલભ્રષ્ટનું જીવન શ્રેષ્ઠ નથી.

भावो भावः ભાવ

जा दव्वे होइ मई, अहवा तरुणीसु रूववंतीसु ।
सा जइ जिणवरधम्मे, करयलमज्झे ठिआ सिद्धी ॥१६॥
या द्रव्ये भवति मति–रथवा तरुणीषु रूपवतीषु ।
सा यदि जिनवरधर्मे, करतलमध्ये स्थिता सिद्धिः ॥१६॥

પૈસામાં અથવા સ્વરૂપવતી યુવતિઓમાં જે બુદ્ધિ થાય છે તે (બુદ્ધિ) જો જિનેશ્વરદેવના ધર્મમાં થાય (તો) મોક્ષ હથેળીમાં (જ) રહેલ છે.

तक्कविहूणो विज्जो, लक्खणहीणो अ पंडिओ लोए ।
भावविहूणो धम्मो, तिन्नि वि नूणं हसिज्जन्ति ॥१७॥
तर्कविहीनो वैद्यो (विद्वान्) लक्षणहीनश्च पण्डितो लोके ।
भावविहीनो धर्म–स्त्रयोऽपि नूनं हस्यन्ते ॥१७॥

તર્ક વિનાનો વૈદ્ય (વિદ્વાન), વ્યાકરણશાસ્ર વિનાનો પંડિત અને ભાવ વગરનો ધર્મ ખરેખર લોકમાં (આ ત્રણેય) હાંસી કરાય છે.

वंझं बिंति जहित्थ सत्थपढणं अत्थावबोहं विणा,
सोहग्गेण विणा मडप्पकरणं दाणं विणा संभमं ।
सब्भावेण विणा पुरंधिरमणं नेहं विणा भोयणं;
एवं धम्मसमुज्जमं पि विबुहा सुद्धं विणा भावणं ॥१८॥
वन्ध्यं ब्रुवन्ति यथाऽत्र शास्त्रपठनमर्थावबोधं विना,
सौभाग्येन विनाऽहङ्कारकरणं दानं विना सम्भ्रमम् ।
सद्भावेन विना पुरन्ध्रीरमणं स्नेहं विना भोजनम्;
एवं धर्मसमुद्यममपि विबुधाः शुद्धां विना भावनाम् ॥१८॥

અહિં (જગતમાં) અર્થના બોધ વિનાનો શાસ્ત્રાભ્યાસ, સૌભાગ્ય વિના અહંકારનું કરવું, આદર વિનાનું દાન, સદ્‌ભાવ વિના સ્ત્રી સાથે ક્રીડા અને સ્નેહ વિનાનું ભોજન જેમ નકામું છે (તેમ) શુદ્ધ ભાવ વગરના ધર્મના ઉદ્યમને પણ પંડિતો નકામો કહે છે.

दया दया દયા

किं ताए पढियाए, पयकोडीए पलालभूआए ।
जत्थित्तियं न नायं, परस्स पीडा न कायव्वा ॥१९॥
किं तया पठितया, पदकोट्या पलालभूतया ।
यत्रैतावन्न ज्ञातं, परस्य पीडा न कर्त्तव्या ॥१९॥

'અન્યને પીડા ન કરવી જોઈએ' જ્યાં આટલું (પણ) જ્ઞાન કરાયું નથી તે તૃણસમાન ભણાયેલ ક્રોડો પદોવડે સર્યું.

इक्कस्स कए निअजीविअस्स, बहुआओ जीवकोडीओ ।
दुक्खे ठवन्ति जे केइ, ताणं किं सासयं जीअं? ॥२०॥
एकस्य कृते निजजीवितस्य, बहुका जीवकोटीः ।
दुःखे स्थापयन्ति ये केऽपि, तेषां किं शाश्वतं जीवितम् ॥२०॥

એક પોતાના જીવનને માટે જે કોઈ અનેક ક્રોડ જીવોને દુઃખમાં નાખે છે. (રાખે છે) તેઓનું જીવતર શું શાશ્વત છે?

जं आरुग्गमुदग्गमप्पडिहयं, आणेसरत्तं फुडं,
रूवं अप्पडिरूवमुज्जलतरा, कित्ती धणं जुव्वणं ।
दीहं आउ अवंचणो परिअणो, पुत्ता सुपुण्णासया;
तं सव्वं सचराचरं वि जए नूणं दयाए फलं ॥२१॥
यदारोग्यमुदग्रमप्रतिहत-माज्ञेश्वरत्वं स्फुटम्,
रूपमप्रतिरूप-मुज्ज्वलतरा कीर्त्तिर्धनं यौवनम् ।
दीर्घमायुरवञ्चनः परिजनः, पुत्राः सुपूर्णाऽऽशयाः;
तत्सर्वं सचराचरेऽपि जगति नूनं दयायाः फलम् ॥२१॥

જે સુંદર આરોગ્ય, અખંડિત સ્પષ્ટ આજ્ઞાનું ઐશ્વર્ય, અસાધારણ રૂપ, અતિ-નિર્મળ યશ, ધન, યૌવન, લાંબુ આયુષ્ય, પ્રતારણા (છેતરામણ) વિનાનો (સરળ) પરિવાર, મનના ભાવોને સારી રીતે પૂર્ણ કરનારા પુત્રો, સચરાચર જગતમાં ખરેખર તે બધું દયાનું (જ) ફળ છે.

सच्चं सत्यम् સત્ય

सच्चेण फुरइ कित्ती, सच्चेण जणंमि होइ वीसासो ।
सग्गापवग्गसुहसंपयाउ, जायंति सच्चेण ॥२२॥
सत्येन स्फुरति कीर्त्तिः, सत्येन जने भवति विश्वासः ।
स्वर्गापवर्गसुख-सम्पदो जायन्ते सत्येन ॥२२॥

સત્યવડે કીર્ત્તિ સ્ફુરાયમાન (નિર્મળ-સ્પષ્ટ) થાય છે, સત્યવડે લોકમાં વિશ્વાસ થાય છે (અને) સત્યવડે સ્વર્ગ અને મોક્ષની સુખ-સમ્પદાઓ પ્રાપ્ત થાય છે.

पलए वि महापुरिसा, पडिवन्नं अन्नहा न हु कुणंति ।
गच्छंति न दीणयं (खलु) कुणंति न हु पत्थणाभंगं ॥२३॥

प्रलयेऽपि महापुरुषाः, प्रतिपन्नमन्यथा न खलु कुर्वन्ति ।
गच्छन्ति न दीनतां (खलु) कुर्वन्ति न खलु प्रार्थनाभङ्गम् ॥२३॥

પ્રલયકાળે પણ મહાપુરુષો સ્વીકારેલ (વાત)ને અન્યથા કરતા નથી. દીનતાને પામતા નથી અને ખરેખર! (કોઇની પણ) પ્રાર્થનાનો ભંગ કરતા નથી.

जेण परो दूमिज्जइ, पाणिवहो होइ जेण भणिएण ।
अप्पा पडइ अणत्थे, न हु तं जंपंति गीअत्था ॥२४॥
येन परो दूयते, प्राणिवधो भवति येन भणितेन ।
आत्मा पतत्यनर्थे, न खलु तज्जल्पन्ति गीतार्थाः ॥२४॥

જે (વચન) થી બીજો દુઃખ અપાય છે, જે બોલવાવડે પ્રાણીઓનો નાશ થાય છે (અને) પોતે (આત્મા) અનર્થમાં પડે છે ખરેખર! તે વચન ગીતાર્થો બોલતા નથી.

पुण्णं पुण्यम् પુણ્ય

संगामे गयदुग्गमे हुयवहे जालावलीसंकुले,
कंतारे करिवग्घसीहविसमे सेले बहूवद्दवे ।
अंबोहिम्मि समुल्लसंतलहरी-लंघिज्जमाणंबरे;
सव्वो पुव्वभवज्जिएहि पुरिसो पुन्नेहि पालिज्जए ॥२५॥

सङ्ग्रामे गजदुर्गमे हुतवहे ज्वालावलीसङ्कुले,
कान्तारे करिव्याघ्रसिंहविषमे शैले बहूपद्रवे ।
अम्भोधौ समुल्लसल्लहरी-लङ्घ्यमानाम्बरे;
सर्वः पूर्वभवार्जितैः पुरुषः पुण्यैः पाल्यते ॥२५॥

હાથીઓથી દુઃખે જઈ શકાય તેવા યુદ્ધમાં, જ્વાળાની શ્રેણિથી વ્યાપ્ત એવા અગ્નિમાં, હાથી, વાઘ અને સિંહથી વિકટ એવા

જંગલમાં, ઘણા ઉપદ્રવો વાળા પર્વત ઉપર (અને) ઉછળતા તરંગો વડે ઓળંગી જવાતું આકાશ છે જેનાવડે એવા સમુદ્રમાં દરેક પુરુષ પૂર્વભવમાં ઉપાર્જન કરાયેલ પુણ્યથી પાલન કરાય છે.

नाणाई ज्ञानादि જ્ઞાન વગેરે

नाणं मोहमहंधयारलहरी–संहारसूरुग्गमो,
नाणं दिट्ठअदिट्ठइट्ठघडणा–संकप्पकप्पद्दुमो ।
नाणं दुज्जयकम्मकुंजरघडा–पंचत्तपंचाणणो;
नाणं जीवअजीववत्थुविसर–स्सालोयणे लोयणं ॥२६॥

ज्ञानं मोहमहान्धकारलहरीसंहारसूर्योद्गमः,
ज्ञानं दृष्टाऽदृष्टेष्टघटनासङ्कल्पकल्पद्रुमः ।
ज्ञानं दुर्जयकर्मकुञ्जरघटापञ्चत्वपञ्चाननः ;
ज्ञानं जीवाजीववस्तुविसरस्याऽऽलोकने लोचनम् ॥२६॥

જ્ઞાન (એ) મોહરૂપી મહા–અંધકારના તરંગોનો નાશ કરવામાં સૂર્યના ઉદય સમાન છે. જ્ઞાન (એ) જોયેલ અને નહિ જોયેલ ઇષ્ટના સંયોગના અધ્યવસાયમાં કલ્પવૃક્ષ સમાન છે. જ્ઞાન (એ) દુઃખે જીતી શકાય એવા કર્મરૂપી હાથીઓના સમૂહનો નાશ કરવામાં સિંહ સમાન છે. (અને) જ્ઞાન (એ) ચેતન અને જડ પદાર્થોના સમૂહને જોવામાં નેત્ર સમાન છે.

जहा खरो चंदणभारवाही, भारस्स भागी न हु चंदणस्स ।
एवं खु नाणी चरणेण हीणो, नाणस्स भागी न हु सुग्गईए ॥२७॥
यथा खरश्चन्दनभारवाही, भारस्य भागी न खलु चन्दनस्य ।
एवं खलु ज्ञानी चरणेन हीनो, ज्ञानस्य भागी न खलु सुगतेः ॥२७॥

જેમ ચંદનના ભારને વહન કરનાર ગધેડો ભારનો ભાગીદાર

છે. પણ ચંદનનો નહી, એમ ચારિત્ર વિનાનો જ્ઞાની જ્ઞાનનો ભાગીદાર છે, પણ સદ્‌ગતિનો નહીં.

सुच्चा जाणइ कल्लाणं, सुच्चा जाणइ पावगं ।
उभयं पि जाणइ सोच्चा जं सेयं तं समायरे ॥२८॥

श्रुत्वा जानाति कल्याणं, श्रुत्वा जानाति पापकम् ।
उभयमपि जानाति श्रुत्वा, यच्छ्रेयस्तत् समाचरेत् ॥२८॥

સાંભળીને કલ્યાણને (પુણ્યને) જાણી શકે છે, સાંભળીને પાપને જાણી શકે છે, સાંભળીને બંનેને (પુણ્ય અને પાપને) જાણી શકે છે, (તેમાં) જે કલ્યાણરૂપ છે તે આચરવું જોઈએ.

तं रूवं जत्थ गुणा, तं मित्तं जं निरंतरं वसणे ।
सो अत्थो जो हत्थे, तं विन्नाणं जहिं धम्मो ॥२९॥

तद् रूपं यत्र गुणा–स्तन्मित्रं यन्निरन्तरं व्यसने ।
सोऽर्थो यो हस्ते, तद् विज्ञानं यत्र धर्मः ॥२९॥

તે (જ) રૂપ છે જ્યાં ગુણો છે, તે (જ) મિત્ર છે જે મુશ્કેલીમાં અંતરવગરનો છે (સાથે રહેનાર છે) તે (જ) ધન છે જે હાથમાં છે. (અને) તે (જ) વિજ્ઞાન છે જ્યાં ધર્મ છે.

पइन्नगगाहा प्रकीर्णकगाथाः "છૂટક ગાથાઓ."

तावच्चिअ होइ सुहं, जाव न कीरइ पिओ जणो को वि ।
पिअसंगो जेण कओ, दुक्खाण समप्पिओ अप्पा ॥३०॥

तावदेव भवति सुखं, यावन्न क्रियते प्रियो जनः कोऽपि ।
प्रियसङ्गो येन कृतो, दुःखेभ्यः समर्पित आत्मा ॥३०॥

જ્યાં સુધી કોઈ પ્રિય જન કરાતો નથી ત્યાં સુધી જ સુખ છે, જેનાવડે પ્રિયનો સંબંધ કરાયો છે (તેનાવડે) આત્મા દુઃખોને સમર્પણ કરાયો છે.

न हु होइ सोइअव्वो, जो कालगओ दढं समाहीए ।
सो होइ सोइअव्वो, तवसंजमदुब्बलो जो उ ॥३१॥

न खलु भवति शोचितव्यो, यः कालगतो दृढं समाधिना ।
स भवति शोचितव्य–स्तपःसंयमदुर्बलो यस्तु ॥३१॥

જે અત્યંત સમાધિપૂર્વક કાળ (મૃત્યુ) પામ્યો છે ખરેખર તે શોક કરવા યોગ્ય નથી, પરંતુ જે તપ અને સંયમથી નિર્બળ છે તે (જ) શોક કરવા યોગ્ય છે.

जं चिअ विहिणा लिहिअं, तं चिअ परिणमइ सयललोअस्स ।
इअ जाणिऊण धीरा, विहुरे वि न कायरा हुंति ॥३२॥
यदेव विधिना लिखितं, तदेव परिणमति सकललोकस्य ।
इति ज्ञात्वा धीरा, विधुरेऽपि न कातरा भवन्ति ॥३२॥

ભાગ્યથી જ જે લખાયું હોય છે તે જ દરેક જીવને પરિણમે છે (થાય છે.) એમ જાણીને ધૈર્યવંત (જીવો) મુશ્કેલીમાં પણ અધીરા બનતા નથી.

पत्ते वसंतमासे, रिद्धिं पावंति सयलवणराई ।
जं न करीरे पत्तं, ता किं दोसो वसंतस्स ॥ ३३ ॥
प्राप्ते वसन्तमासे, ऋद्धिं प्राप्नुवन्ति सकलवनराजयः ।
यन्न करीरे पत्रं, तर्हि को दोषो वसन्तस्य ॥ ३३ ॥

વસંત માસ આવ્યે છતે સર્વ વૃક્ષસમૂહ ઋદ્ધિને પામે છે. (ખીલી ઉઠે છે.) પરંતુ કેરડાના વૃક્ષઉપર જે પાંદડું પ્રાપ્ત ન થાય ત્યારે (તેમાં) વસંતઋતુનો શું દોષ ?

उइअंमि सहस्सकरे, सलोयणो पिच्छइ सयललोओ ।
जं न उलूओ पिच्छइ, सहस्सकिरणस्स को दोसो ? ॥३४॥
उदिते सहस्रकरे, सलोचनः प्रेक्षते सकललोकः ।
यन्नोलूकः पश्यति, सहस्रकिरणस्य को दोषः ॥३४॥

સૂર્ય ઉદય પામ્યે છતે નેત્રવંત દરેક લોક જોઈ શકે છે (પરંતુ) જેથી ઘૂવડ જોઈ શકતું નથી (તેમાં) સૂર્યનો શું દોષ ?

गयणंमि गहा सयणंमि, सुविणया सउणया वणग्गेसु ।
तह वाहरंति पुरिसं, जह दिट्ठं पुव्वकम्मेहिं ॥३५॥
गगने ग्रहाः, शयने स्वप्नानि, शकुना वनाग्रेषु ।
तथा व्याहरन्ति पुरुषं, यथा दृष्टं पूर्वकर्मभिः ॥३५॥

જે રીતે પૂર્વનાં કર્મોવડે જોવાયું હોય છે તેમ આકાશમાં ગ્રહો, નિદ્રામાં સ્વપ્નો, (અને) વનના અગ્રભાગમાં પક્ષિઓ (શકુનો) પુરુષને બોલાવે છે.

कत्थइ जीवो बलवं, कत्थइ कम्माइं हुन्ति बलिआइं ।
जीवस्स य कम्मस्स य, पुव्वनिबद्धाइं वेराइं ॥३६॥
कुत्रचिज्जीवो बलवान्, क्वचित् कर्माणि भवन्ति बलिकानि ।
जीवस्य च कर्मणश्च, पूर्वनिबद्धानि वैराणि ॥३६॥

કોઈ જગ્યાએ જીવ બળવાન હોય છે (તો) ક્યાંક કર્મ બળવાન્ હોય છે. જીવને અને કર્મને પૂર્વનાં બંધાયેલ વેર છે.

दैवस्स मत्थए पाडिऊण, सव्वं सहन्ति कापुरिसा ।
दैवो वि ताण संकइ, जेसिं तेओ परिप्फुरइ ॥३७॥
दैवस्य मस्तके पातयित्वा, सर्वं सहन्ते कापुरुषाः ।
दैवोऽपि तान् शङ्कते, येषां तेजः परिस्फुरति ॥३७॥

કાયર પુરુષો નસીબના માથે નાખીને બધું સહન કરે છે. (પરંતુ) જેઓનું તેજ સ્ફુરાયમાન છે તેઓની દૈવ પણ શંકા કરે છે.

जीअं मरणेण समं, उप्पज्जइ जुव्वणं सह जराए ।
रिद्धी विणाससहिआ, हरिसविसाओ न कायव्वो ॥३८॥
जीवितं मरणेन सम-मुत्पद्यते यौवनं सह जरया ।
ऋद्धिर्विनाशसहिता, हर्ष-विषादौ न कर्त्तव्यौ ॥३८॥

જીવન મરણની સાથે (અને) યૌવન ઘડપણ સાથે ઉત્પન્ન થાય છે. સમૃદ્ધિ વિનાશ સાથે (ઉત્પન્ન થાય) છે. (તેથી) આનંદ કે ખેદ કરવા યોગ્ય નથી.

अवगणइ दोसलक्खं, इक्कं मन्नेइ जं कयं सुकयं ।
सयणो हंससहावो, पिअइ पयं वज्जए नीरं ॥३९॥
अवगणयति दोषलक्ष-मेकं मन्यते यत् कृतं सुकृतम् ।
सज्जनो हंसस्वभावः, पिबति पयो वर्जयति नीरम् ॥३९॥

(જેમ હંસ) દૂધને પીએ છે અને પાણીને ત્યજે છે, (તેમ) હંસ જેવા સ્વભાવવાળો સજ્જન લાખ દોષોને ગણકારતો નથી (પણ) જે સારું કાર્ય કરાયું (હોય તે) એકને માન આપે છે.

संतगुणकित्तणेण वि, पुरिसा लज्जंति जे महासत्ता ।
इअरा अप्पस्स पसंसणेण, हियए न मायंति ॥४०॥
सद्गुणकीर्त्तनेनाऽपि, पुरुषा लज्जन्ते ये महासत्त्वाः ।
इतर आत्मनः प्रशंसनेन, हृदये न मान्ति ॥४०॥

વિદ્યમાન ગુણોની પ્રશંસાવડે પણ જે મહા-સત્ત્વશાળી પુરુષો (છે તે) લજ્જા પામે છે (અને) બીજાઓ પોતાની પ્રશંસાથી હૃદયમાં સમાતા નથી.

संतेहिं असंतेहिं अ, परस्स किं जंपिएहिं दोसेहिं ।
अच्छो जसो न लब्भइ, सो वि अमित्तो कओ होइ ॥४१॥
सद्भिरसद्भिश्च, परस्य किं जल्पितै दोषैः ।
अच्छं यशो न लभ्यते, सोऽप्यमित्रः कृतो भवति ॥४१॥

બીજાના વિદ્યમાન અને અવિદ્યમાન દોષો બોલવા વડે સર્યું,

(એક તો) ઉજ્જવલ યશ મેળવાતો નથી. (વધારામાં) તે (વ્યક્તિ) પણ શત્રુ કરાય છે.

विहलं जो अवलंबइ, आवइपडिअं च जो समुद्धरइ ।
सरणागयं च रक्खइ, तिसु तेसु अलंकिया पुहवी ॥४२॥
विह्वलं योऽवलम्बते, आपत्पतितं च यः समुद्धरति ।
शरणागतं च रक्षति, त्रिभिस्तैरलङ्कृता पृथ्वी ॥४२॥

જે વિહ્વલને આશ્રય આપે છે, વળી જે આપદામાં પડેલનો ઉદ્ધાર કરે છે અને (જે) શરણાગતનું રક્ષણ કરે છે તે ત્રણવડે પૃથ્વી શોભી રહી છે.

सह जागराण सह सुआणाणं, सह हरिससोअवंताणं ।
नयणाणं व धन्नाणं, आजम्मं निच्चलं पिम्मं ॥४३॥
सह जाग्रतोः सह स्वपतोः सह हर्षशोकवतोः ।
नयनयोरिव धन्याना-माजन्म निश्चलं प्रेम ॥३३॥

સાથે જાગતાં, સાથે સુતાં (અને) સાથે (જ) હર્ષ-શોકવાળાં બે નેત્રોની જેમ ધન્યપુરૂષોનો જીવનપર્યન્ત અટલ પ્રેમ હોય છે.

विणए सिस्सपरिक्खा, सुहडपरिक्खा य होइ संग्रामे ।
वसणे मित्तपरिक्खा, दाणपरिक्खा य दुक्काले ॥४४॥
विनये शिष्यपरीक्षा, सुभटपरीक्षा च भवति सङ्ग्रामे ।
व्यसने मित्रपरीक्षा, दानपरीक्षा च दुष्काले ॥४४॥

વિનયમાં શિષ્યની પરીક્ષા અને યુદ્ધમાં યોદ્ધાની પરીક્ષા, મુશ્કેલીમાં મિત્રની પરીક્ષા અને દુકાળમાં દાનની પરીક્ષા થાય છે.

आरंभे नत्थि दया, महिलासंगेण नासए बंभं ।
संकाए सम्मत्तं, पव्वज्जा अत्थगहणेण ॥४५॥
आरम्भे नास्ति दया, महिलासङ्गेन नश्यति ब्रह्म ।
शङ्कया सम्यक्त्वं, प्रव्रज्याऽर्थग्रहणेन ॥४५॥

આરંભ (જીવહિંસા) માં દયા નથી, નારીના સંપર્કથી બ્રહ્મચર્ય, શંકા (કરવા)થી સમ્યક્ત્વ (અને) ધન ગ્રહણ કરવાથી સંયમ નાશ પામે છે.

दीसइ विविहच्छरिअं, जाणिज्जइ सुअणदुज्जणविसेसो ।
अप्पा णं कलिज्जइ, हिंडिज्जइ तेण पुहवीए ॥४६॥
दृश्यते विविधाश्चर्यं, ज्ञायते सुजनदुर्जनविशेषः ।
आत्मा कल्यते, हिण्डयेत् तेन पृथ्व्याम् ॥४६॥

વિધ-વિધ આશ્ચર્ય જોવાય છે, સજ્જન અને દુર્જનનો ભેદ જણાય છે, (અને) આત્મા જણાય છે (આત્મા કલાવાળો કરાય છે) તેથી પૃથ્વી ઉપર ફરવું જોઈએ.

सत्थं हिअयपविट्ठं, मारइ जणे पसिद्धमिणं ।
तं पि गुरुणा पउत्तं, जीवावइ पिच्छ अच्छरिअं ॥४७॥
शस्त्रं हृदयप्रविष्टं, मारयति जने प्रसिद्धमिदम् ।
तदपि गुरुणा प्रयुक्तं, जीवयति प्रेक्षस्वाश्चर्यम् ॥४७॥

હૃદયમાં પ્રવેશેલું શસ્ત્ર મારી નાંખે છે આ (હકીકત) લોકમાં પ્રસિદ્ધ છે, (પરંતુ) ગુરુવડે ઉપયોગ કરાયેલું તે જ (સત્થં=શાસ્ત્ર) જીવાડે છે (આ) આશ્ચર્ય તું જો.

जणणी जम्मुप्पत्ती, पच्छिमनिद्दा सुभासिआ गुट्ठी ।
मणइट्ठं माणुस्सं, पंच वि दुक्खेहिं मुच्चंति ॥४८॥
जननी जन्मोत्पत्तिः, पश्चिमनिद्रा सुभाषिता गोष्ठी ।
मनइष्टं मानुष्यं, पञ्चापि दुःखै मुच्यन्ते ॥४८॥

માતા, જન્મભૂમિ, પાછલી (રાતની) ઉંઘ, સુભાષિત (જ્ઞાન) ગોષ્ઠી, (અને) મનગમતું મનુષ્યપણું (આ) પાંચેય ઘણા દુઃખે તજાય છે.

जं अवसरे न हूअं, दाणं विणओ सुभासिअं वयणं ।
पच्छा गयकालेणं, अवसररहिएण किं तेण ॥४९॥

यद्वसरे न भूतं, दानं विनयः सुभाषितं वचनम् ।
पश्चाद् गतकालेन, अवसररहितेन किं तेन ॥४९॥

જે દાન, વિનય (કે) સુભાષિત વચન અવસરે (પ્રસંગે) ન થયું, પાછળથી અવસર રહિત, વીતી ગયેલ કાળવાળા તે (દાનાદિ) વડે સર્યું. (શું લાભ)?

उवभुंजिउं न याणइ, रिद्धिं पत्तो वि पुण्णपरिहीणो ।
विमले वि जले तिसिओ, जीहाए मंडलो लिहइ ॥५०॥
उपभोक्तुं न जानाति, ऋद्धिं प्राप्तोऽपि पुण्यपरिहीणः ।
विमलेऽपि जले तृषितो, जिह्वया मण्डलो लेढि ॥५०॥

ઋદ્ધિને પ્રાપ્ત કરેલ પણ પુણ્યવિનાનો (જીવ) ઉપભોગ કરવાનું જાણતો નથી, તરસ્યો કૂતરો નિર્મળ જળ હોવા છતાં પણ જીભવડે ચાટે છે.

आकड्ढिऊण नीरं, रेवा रयणायरस्स अप्पेइ ।
न हु गच्छेइ मरुदेसे, सच्चं भरिआ भरिज्जंति ॥५१॥
आकृष्य नीरं रेवा, रत्नाकरायाऽर्पयति ।
न खलु गच्छति मरुदेशे, सत्यं भृता भ्रियन्ते ॥५१॥

નર્મદા (નદી) પાણી ખેંચી-ખેંચીને સમુદ્રને આપે છે પરંતુ મારવાડ દેશમાં જતી નથી, ખરેખર ભરેલાઓ (જ) ભરાય છે.

सा साई तं पि जलं, पत्तविसेसेण अंतरं गुरुअं ।
अहिमुहि पडिअं गरलं, सिप्पिउडे मुत्तियं होइ ॥५२॥
सा स्वातिस्तदपि जलं, पात्रविशेषेणाऽन्तरं गुरुकम् ।
अहिमुखे पतितं गरलं, शुक्तिपुटे मौक्तिकं भवति ॥५२॥

તે (જ) સ્વાતિ (નક્ષત્ર) છે અને તે જ પાણી છે. (પરંતુ) પાત્રવિશેષથી મોટો તફાવત (પડી જાય) છે. સર્પના મુખમાં પડેલ (તે પાણી) ઝેર (બની જાય) છે (અને) છીપની અંદર (પડેલું તે પાણી) મોતી (રૂપે) થાય છે.

केसिं चि होइ वित्तं, चित्तं अन्नेसिमुभयमन्नेसिं ।
चित्तं वित्तं पत्तं, तिण्णि वि केसिंचि धन्नाणं ॥५३॥
केषाञ्चिद्भवति वित्तं, चित्तमन्येषामुभयमन्येषाम् ।
चित्तं वित्तं पात्रं, त्रीण्यपि केषाञ्चिद् धन्यानाम् ॥५३॥

કેટલાકની પાસે ધન હોય છે (તો) અન્યની પાસે મન હોય છે (જ્યારે) બીજાઓની પાસે બંને હોય છે. પણ મન, ધન અને પાત્ર (આ) ત્રણેય કોઇક ધન્ય જીવોને હોય છે.

कत्थ व दलं न गंधो, कत्थ वि गधो न होइ मयरंदो ।
इक्ककुसुमंमि महुयर! दो तिण्णि गुणा न दीसन्ति ॥५४॥
कुत्राऽपि दलं न गन्धः, क्वापि गन्धो न भवति मकरन्दः ।
एककुसुमे मधुकर! द्वौ त्रयो गुणा न दृश्यन्ते ॥५४॥

ક્યાંક પાંખડી હોય છે (પણ) ગંધ નથી હોતી, ક્યાંક ગંધ હોય છે (પરંતુ) પુષ્પ-પરાગ હોય નહીં. હે ભ્રમર એક ફૂલમાં બે-ત્રણ ગુણો દેખાતા નથી.

कत्थ वि जलं न छाया, कत्थ वि छाया न सीअलं सलिलं ।
जल-छाया-संजुत्तं, तं पहिअ! सरोवरं विरलं ॥५५॥
कुत्राऽपि जलं न छाया, क्वाऽपि छाया न शीतलं सलिलं ।
जल-छाया-संयुक्तं, तत् पथिक! सरोवरं विरलम् ॥५५॥

ક્યાંક જલ હોય છે (તો) છાયા હોતી નથી, ક્યાંક છાયા હોય છે (તો) ઠંડું પાણી હોતું નથી, હે મુસાફર! જળ અને છાયા (બંને)થી યુક્ત સરોવર (બહુ) થોડાં હોય છે.

कत्थ वि तवो न तत्तं, कत्थ वि तत्तं न सुद्धचारित्तं ।
तवतत्तचरणसहिआ, मुणिणो वि अ थोव संसारे ॥५३॥
कुत्राऽपि तपो न तत्त्वं, क्वाऽपि तत्त्वं न शुद्धचारित्रम् ।
तपस्तत्त्वचरणसहिता, मुनयोऽपि च स्तोकाः संसारे ॥५६॥

ક્યાંક તપ હોય છે (તો) તત્ત્વ હોતું નથી અને ક્યાંક તત્ત્વ હોય છે (તો) શુદ્ધ આચરણ હોતું નથી. તપ, તત્ત્વ અને ચારિત્રવંત મુનિઓ પણ સંસારમાં થોડા હોય છે.

दुक्खाण एउ दुक्खं, गुरुआण जणाण हिअयमज्झंमि ।
जं पि परो पत्थिज्जइ, जंपि य परपत्थणाभंगो ॥५७॥
दुःखानामेतद् दुःखं, गुरुकाणां जनानां हृदयमध्ये ।
यदपि परः प्राथ्यते, यदपि च परप्रार्थनाभङ्गः ॥५७॥

જે કારણથી પણ બીજો પ્રાર્થના કરાય છે, વળી જે બીજાની પ્રાર્થનાનો ભંગ (કરાય છે), એ મોટા માણસોના હૃદયની અંદર દુઃખોનું દુઃખ (અર્થાત્ મોટામાં મોટું દુઃખ) છે.

किं किं न कयं, को को न पत्थिओ, कह कह न नामिअं सीसं ।
दुब्भरउअरस्स कए, किं न कयं किं न कायव्वं ॥५८॥
किं किं न कृतं, कः को न प्रार्थितः, कुत्र कुत्र न नामितं शीर्षम् ।
दुर्भरोदरस्य कृते, किं न कृतं, किं न कर्त्तव्यम् ॥५८॥

દુઃખે ભરી શકાય તેવા પેટ માટે શું શું નથી કરાયું ? કોણ કોણ પ્રાર્થના કરાયું નથી ? ક્યાં ક્યાં મસ્તક નમાવાયું નથી ? (અરે !) શું કર્યું નથી ? અને શું કરવા યોગ્ય નથી ?

जीवंति खग्गछिन्ना, पव्वयपडिआ वि के वि जीवंति ।
जीवंति उदहि-पडिआ, चट्टुच्छिन्ना न जीवंति ॥५९॥
जीवन्ति खड्गच्छिन्नाः, पर्वतपतिता अपि केऽपि जीवन्ति ।
जीवन्त्युदधिपतिता, श्चटुच्छिन्ना न जीवन्ति ॥५९॥

ખડ્ગથી છેદાયેલા જીવી શકે છે, પર્વતથી પડેલા પણ કોઈક જીવી શકે છે, સમુદ્રમાં પડેલા (પણ) જીવી શકે છે (પરંતુ) પેટથી છેદાયેલા (પેટ પૂરતો ખોરાક નહિ પામનારા) જીવી શકતા નથી.

जं अज्जिअं चरित्तं, देसूणाए अ पुव्वकोडीए ।
तं पि कसाइयमित्तो, हारेइ नरो मुहुत्तेण ॥६०॥

यदर्जितं चारित्रं, देशोनया च पूर्वकोट्या ।
तदपि काषायिकमित्रो, हारयति नरो मुहूर्त्तेन ॥६०॥

કંઈક ન્યૂન પૂર્વક્રોડ વર્ષવડે જે ચારિત્ર પાલન કરાયું-તે (ચારિત્ર) પણ કષાયમિત્રવાળો માનવ મુહૂર્ત્ત (માત્ર)થી હારી જાય છે.

तं नत्थि घरं, तं नत्थि राउलं, देउलं पि तं नत्थि ।
जत्थ अकारणकुविआ, दो तिन्नि खला न दीसंति ॥६१॥
तन्नास्ति गृहं, तन्नास्ति राजकुलं, देवकुलमपि तन्नास्ति ।
यत्राऽकारणकुपिता द्वौ त्रयः खला न दृश्यन्ते ॥६१॥

જ્યાં કારણ વિના કોપ પામેલા બે-ત્રણ દુર્જનો દેખાય નહીં-તે ઘર નથી, તે રાજકુલ નથી (કે) તે દેવકુલ (દેવાલય) પણ નથી.

अइतज्जणा न कायव्वा, पुत्तकलत्तेसु सामिए भिच्चे ।
दहिअं पि महिज्जंतं, छंडेइ देहं न संदेहो ॥६२॥
अतितर्जना न कर्त्तव्या, पुत्रकलत्रयोः स्वामिनि भृत्ये ।
दध्यपि मथ्यमानं, मुञ्चति देहं न सन्देहः ॥६२॥

પુત્ર, પત્ની, સ્વામી (કે) નોકર ઉપર અત્યંત તર્જના ન કરવી. દહીં પણ વલોવાતું છતું દેહ (દધિપણા) ને છોડી દે છે (અહિં) સંદેહ નથી.

वल्ली नरिंदचित्तं, वक्खाणं पाणिअं च महिलाओ ।
तत्थ य वच्चंति सया, जत्थ य धुत्तेहिं निज्जंति ॥६३॥
वल्ली नरेन्द्रचित्तं, व्याख्यानं पानीयं च महिलाः ।
तत्र च व्रजन्ति सदा, यत्र च धूर्तैर्नीयन्ते ॥६३॥

લત્તા, રાજાનું ચિત્ત, વ્યાખ્યાન, પાણી અને સ્ત્રીઓ હંમેશાં જ્યાં ધૂર્ત્તોવડે લઈ જવાય છે, ત્યાં જાય છે.

अवलोअइ गंथत्थं, अत्थं गहिऊण पावए मुक्खं ।
परलोए देइ दिट्ठी, मुणिवरसारिच्छया वेसा ॥६४॥

अवलोकयति ग्रन्थार्थ-मर्थं गृहीत्वा प्राप्नोति मोक्षम् ।
परलोके ददाति दृष्टिं, मुनिवरसदृक्षा वेश्या ॥६४॥

(સાધુ ભગવંતો ગ્રંથોના અર્થનું અવલોકન કરે છે. અર્થને ગ્રહણ કરી=અર્થ પ્રમાણે આચરણ કરી મુક્તિપદને પામે છે અને પરભવમાં નજર નાખે છે. તે જ રીતે) મુનિવર સમાન વેશ્યા ગાંઠે રહેલ ધનને જુએ છે, ધનને ગ્રહણ કરી (તે પુરુષથી) છૂટકારો મેળવે છે, (અને) અન્ય પુરુષ ઉપર નજર નાખે છે.

दो पंथेहिं न गम्मइ, दोमुहसूई न सीवए कंथं ।
दुन्नि न हुंति कयावि हु, इंदियसुक्खं च मुक्खं च ॥६५॥
द्वाभ्यां पथिभ्यां न गम्यते, द्विमुखसूची न सीव्यति कन्थाम् ।
द्वे न भवतः कदाऽपि खलु, इन्द्रियसौख्यं च मोक्षश्च ॥६५॥

(એક સાથે) બે માર્ગવડે જવાતું નથી, બે મુખવાળી સોય કંથા (ગોદડી)ને સીવી શકતી નથી (એજ રીતે) ખરેખર, ઈન્દ્રિય સુખ અને મોક્ષ (એ) બંને ક્યારે પણ (એક સાથે) થઈ શકતાં નથી.

वसणे विसायरहिया, संपत्तीए अणुत्तरा हुंति ।
मरणे वि अणुव्विग्गा, साहससारा य सप्पुरिसा ॥६६॥
व्यसने विषादरहिताः, सम्पत्तावनुत्तरा भवन्ति ।
मरणेऽप्यनुद्विग्नाः, साहससाराश्च सत्पुरुषाः ॥६६॥

સજ્જન પુરુષો મુશ્કેલીમાં ખેદ વગરના (અને) સમૃદ્ધિમાં સર્વશ્રેષ્ઠ હોય છે (અને) મરણ પ્રસંગે પણ ઉદ્વેગ વિનાના અને સાહસ કરવામાં સત્ત્વશાલી હોય છે.

अणुवट्ठिअस्स धम्मं, मा हु कहिज्जाहि सुट्ठु वि पियस्स ।
विच्छायं होइ मुहं, विज्झायग्गिं धमंतस्स ॥६७॥
अनुपस्थितस्य धर्मं, मा खलु कथयेः सुष्ठ्वपि प्रियस्य ।
विच्छायं भवति मुखं, विध्याताऽग्निं धमतः ॥६७॥

અત્યંત પ્રિય છતાં પણ (ધર્મ સાંભળવા) તૈયાર નહિ થયેલાને

ધર્મ કહેવો જોઈએ નહી, બુઝાયેલા અગ્નિને ફુંકતાનું મુખ કાન્તિ રહિત=મલિન થાય છે.

रयणिं अभिसारिआओ, चोरा परदारिआ य इच्छंति ।
तालायरा सुभिक्खं, बहुधन्ना केइ दुब्भिक्खं ॥६८॥
रजनीमभिसारिका-श्चौराः पारदारिकाश्चेच्छन्ति ।
तालाचराः सुभिक्षं, बहुधान्याः केचिद् दुर्भिक्षम् ॥६८॥

અભિસારિકાઓ=સંકેત કરેલ સ્થાને મળવા જનાર સ્ત્રીઓ, ચોરો અને પરસ્ત્રી પાસે જનાર પુરુષો રાત્રિને ઇચ્છે છે. નટલોકો સુકાળને અને ઘણા ધાન્યવાળા કેટલાક દુષ્કાળને ઇચ્છે છે,

जं किंचि पमाएणं, न सुट्ठु भे वट्टियं मए पुव्विं ।
तं भे खामेमि अहं, निस्सल्लो निक्कसाओ अ ॥६९॥
यत्किञ्चित् प्रमादेन, न सुष्ठु वो वर्त्तितं मया पूर्वम् ।
तद् युष्मान् क्षाम्याम्यहं, निःशल्यो निष्कषायश्च ॥६९॥

મારાવડે પ્રમાદથી આપના પ્રતિ પહેલાં જે કંઈ સારું વર્તન ન કરાયું હોય તેની શલ્ય વિનાનો અને કષાય વિનાનો હું આપની પાસે ક્ષમા યાચું છું.

गुणसुट्ठिअस्स वयणं, घयपरिसित्तोव्व पावओ भाइ ।
गुणहीणस्स न सोहइ, नेहविहूणो जह पईवो ॥७०॥
गुणसुस्थितस्य वदनं, घृतपरिसिक्त इव पावको भाति ।
गुणहीनस्य न शोभते, स्नेहविहीनो यथा प्रदीपः ॥७०॥

ગુણમાં સારી રીતે રહેલ (ગુણવંત પુરુષ)નું મુખ ઘીથી સિંચાયેલ અગ્નિની જેમ શોભે છે, (પરંતુ) ગુણહીન (માનવ)નું મુખ સ્નેહ (ઘી-તેલ) વગરના દીપકની જેમ શોભતું નથી.

अइबहुयं अइबहुसो, अइप्पमाणेण भोयणं भुत्तं ।
हाएज्ज व वामेज्ज व, मारेज्ज व तं अजीरंतं ॥७१॥
अतिबहुकमतिबहुशो-ऽतिप्रमाणेन भोजनं भुक्तम् ।
ह्रादयेत वा वमयेत् वा, मारयेद् वा तदजीर्यत् ॥७१॥

અતિશય ઘણું, અત્યંત ઘણીવાર (અને) પ્રમાણની મર્યાદા વિના ખવાયેલું ભોજન, અજીર્ણ થતાં ઝાડા કરાવે, ઉલ્ટી કરાવે અથવા મૃત્યુ પણ કરાવે.

जंपेज्ज पियं विणयं, करिज्ज वज्जेज्ज पुत्ति परनिंदं ।
वसणे वि मा विमुञ्चसु, देहच्छायव्व नियनाहं ॥७२॥
जल्पेः प्रियं विनयं कुर्वीथा वर्जेः पुत्रि! परनिन्दाम् ।
व्यसनेऽपि मा विमुञ्चेः देहच्छायेव निजनाथम् ॥७२॥

હે પુત્રી! પ્રિય બોલજે, વિનય કરજે, અન્યની નિંદા કરીશ નહી, (અને) મુશ્કેલીમાં પણ દેહની છાયાની જેમ પોતાના પતિને છોડીશ નહીં.

किं लट्ठं लहिही वरं पिययमं, किं तस्स संपज्जिही,
किं लोयं ससुराइयं नियगुणग्गामेण रंजिस्सए ।
किं सीलं परिपालिही पसविही, किं पुत्तमेवं धुवं;
चिंता मुत्तिमई पिऊण भवणे, संवट्टए कन्नगा ॥७३॥
किं लष्टं लप्स्यते वरं प्रियतमां किं तस्य संपत्स्यते,
किं लोकं श्वसुरादिकं निजगुणग्रामेण रङ्क्ष्यते ।
किं शीलं परिपालयिष्यति प्रसविष्यते किं पुत्रमेवं ध्रुवम्;
चिन्ता मूर्त्तिमती पित्रोर्भवने संवर्त्तते कन्यका ॥७३॥

શું સુંદર પતિને પ્રાપ્ત કરીશ? શું તેને અત્યંત પ્રિય થઈશ! શું સસરા વગેરે લોકોને પોતાના ગુણોના સમૂહથી આનંદિત કરી શકીશ! શું શિયળનું પાલન કરી શકીશ! શું નક્કી પુત્રને જન્મ આપીશ! આ પ્રમાણે માત-પિતાના ઘેર મૂર્તિમાન (સાક્ષાત્) જાણે ચિંતા (ન) હોય (એમ) કન્યા રહે છે.

धम्मारामखयं खमाकमलिणी-संघायनिग्घायणं,
मज्जायातडिपाडणं सुहमणो-हंसस्स निव्वासणं ।
वुड्ढि लोहमहण्णवस्स खणणं, सत्ताणुकंपाभुवो;
संपाडेइ परिग्गहो गिरिनई-पुरोव्व वड्ढंतओ ॥७४॥

धर्मारामक्षयं क्षमाकमलिनी-संघातनिर्घातनम्,
मर्यादातटीपाटनं शुभमनोहंसस्य निर्वासनम् ।
घृद्धिं लोभमहार्णवस्य खननं सत्त्वानुकम्पाभुवः;
संपातयति परिग्रहो गिरिनदीपूर इव वर्द्धमानः ॥७४॥

પર્વતની નદીના પૂરની જેમ વૃદ્ધિ પામતો પરિગ્રહ ધર્મરૂપી ઉદ્યાનનો નાશ (કરે છે), ક્ષમારૂપી પદ્મિનીના સમૂહનો વિનાશ (કરે છે), મર્યાદારૂપી કિનારાને તોડી નાખે છે. શુભ મનરૂપી હંસને દેશનિકાલ (કરે છે), લોભરૂપી મહાસાગરની વૃદ્ધિ (કરે છે) અને જીવદયારૂપી પૃથ્વીને ખોદી નાખે છે.

हा कुंदिंदु समुज्जलो कलुसिओ तायस्स वंसो मए,
बंधूणं मुहपंकएसु य ह हा दिन्नो मसीकुच्चओ ।
ही तेलुक्कमकित्ति पंसुपसरे-णुद्धूलियं सव्वओ;
धिद्धी भीमभवुब्भवाण भवणं दुक्खाण अप्पा कओ ॥७५॥

हा कुन्देन्दुसमुज्ज्वलः कलुषितस्तातस्य वंशो मया,
बन्धूनां मुखपङ्कजेषु च ह हा दत्तो मषीकूर्चकः ।
ही त्रैलोक्यमकीर्त्तिपांशुप्रसरेणोद्धूलितं सर्वतः;
धिग् धिग् भीमभवोद्भवानां भवनं दुःखानामात्मा कृतः ॥७५॥

ખેદની વાત છે કે મચકુંદના ફૂલ અને ચન્દ્ર સમાન ઉજ્જવલ પિતાનો વંશ મારાવડે મલિન કરાયો, હા...હા...ભાઈઓના મુખરૂપી કમળો ઉપર મારાવડે કાજળનો (કાળો) કૂચડો અપાયો, હા...અપજશરૂપી ધૂળના ફેલાવવાવડે ત્રણે લોકને ચારે બાજુથી ધૂળવાળું (ધૂળીયું) કરાયું. ધિક્કાર હો...ધિક્કાર હો... (કે મારાવડે મારો જ) આત્મા ભયંકર સંસારમાં ઉત્પન્ન થનારાં દુઃખોનું સ્થાન કરાયો.

ऊसस-निसस-रहियं, गुरुणो सेसं वसे हवइ दव्वं ।
तेणाणुण्णा जुज्जइ, अण्णह दोसो भवे तस्स ॥७६॥

ऊच्छ्वास-निःश्वास-रहितं, गुरोः शेषं वशे भवति द्रव्यम् ।
तेनाऽनुज्ञा युज्यते, अन्यथा दोषो भवेत्तस्य ॥७६॥

ઊચ્છ્વાસ અને નિઃશ્વાસ રહિત બધું દ્રવ્ય ગુરુને આધીન હોય છે, તેથી અનુજ્ઞા=રજા લેવી યોગ્ય છે નહિ તો તેને દોષ લાગે.

न सा सहा, जत्थ न संति वुड्ढा,
वुड्ढा न ते, जे न वयंति धम्मं ।
धम्मो न सो, जत्थ य नत्थि सच्चं,
सच्चं न तं, जं छलणाणुविद्धं ॥७७॥

न सा सभा यत्र न सन्ति वृद्धाः,
वृद्धा न ते ये न वदन्ति धर्मम् ।
धर्मो न स यत्र च नास्ति सत्यं,
सत्यं न तद् यच्छलनानुविद्धम् ॥७७॥

જ્યાં વૃદ્ધો નથી તે સભા નથી, જે ધર્મને કહેતા નથી તે વૃદ્ધો નથી, જ્યાં સત્ય નથી તે ધર્મ નથી (અને) જે છળ-કપટથી યુક્ત છે તે સત્ય નથી.

जोएइ य जो धम्मे, जीवं विविहेण केणइ नएण ।
संसारचारगगयं, सो नणु कल्लाणमित्तो त्ति ॥७८॥
योजयति च यो धर्मे, जीवं विविधेन केनचिन्नयेन ।
संसारचारकगतं, स ननु कल्याणमित्रमिति ॥७८॥

કોઈપણ વિવિધ પ્રકારના નયથી સંસારરૂપી કેદખાનામાં રહેલ જીવને જે (આત્મા) ધર્મમાં જોડે છે તે ખરેખર કલ્યાણ મિત્ર છે.

जिणपूआ मुणिदाणं, एत्तियमित्तं गिहीण सच्चरियं ।
जइ एआओ भट्ठो, ता भट्ठो सव्वकज्जाओ ॥७९॥
जिनपूजा मुनिदान-मेतावन्मात्रं गृहिणां सच्चरित्रम् ।
यद्येताभ्यां भ्रष्ट-स्तस्माद् भ्रष्टः सर्वकार्येभ्यः ॥७९॥

જિનપ્રભુની પૂજા અને સાધુઓને દાન-ગૃહસ્થોને માત્ર આટલું શ્રેષ્ઠ આચરણ છે જો આ બેથી પતિત થયો તો સર્વ કાર્યથી ભ્રષ્ટ થયો છે.

नरस्साभरणं रूवं, रूवस्साभरणं गुणो ।
गुणस्साभरणं नाणं, नाणस्साभरणं दया ॥८०॥

नरस्याऽऽभरणं रूपं, रूपस्याऽऽभरणं गुणः ।

गुणस्याऽऽभरणं ज्ञानं, ज्ञानस्याऽऽभरणं दया ॥८०॥

માનવનું આભૂષણ રૂપ છે, રૂપનું ભૂષણ ગુણ છે, ગુણનું આભૂષણ જ્ઞાન છે (અને) જ્ઞાનનું ભૂષણ દયા છે.

अइरोसो अइतोसो, अइहासो दुज्जणेहिं संवासो ।

अइउब्भडो य वेसो, पंच वि गरुयं पि लहुअंति ॥८१॥

अतिरोषोऽतितोषो-ऽतिहासो दुर्जनैस्संवासः ।

अत्युद्भटश्च वेषः, पञ्चाऽपि गुरुकमपि लघयन्ति ॥८१॥

અતિશય ક્રોધ, અત્યંત સંતોષ, અતિ-હર્ષ, દુર્જનોની સાથેસોબત, અત્યંત આડંબરવાળો પહેરવેશ (આ) પાંચેય મોટાને હલકો પાડે છે.

अभूसणो सोहइ बंभयारी, अकिंचणो सोहइ दिक्खधारी ।

बुद्धिजुओ सोहइ रायमंती, लज्जाजुओ सोहइ एगपत्ती ॥८२॥

अभूषणः शोभते ब्रह्मचारी. अकिञ्चनः शोभते दीक्षाधारी ।

बुद्धियुतः शोभते राजमन्त्री, लज्जायुतः शोभत एकपत्नीकः ॥८२॥

આભૂષણ વગરનો બ્રહ્મચારી શોભે છે, જેની પાસે કંઇ નથી એવો સંયમી શોભે છે, બુદ્ધિમાન રાજમંત્રી શોભે છે (અને) લજ્જા-યુક્ત એક પત્નીવાળો શોભે છે.

न धम्मकज्जा परमत्थि कज्जं, न पाणिहिंसा परमं अकज्जं ।

न पेमरागा परमत्थि बंधो, न बोहिलाभा परमत्थि लाभो ॥८३॥

न धर्मकार्यात् परमस्ति कार्यं, न प्राणिहिंसायाः परममकार्यम् ।

न प्रेमरागात् परोऽस्ति बन्धो, न बोधिलाभात् परोऽस्ति लाभः ॥८३॥

ધર્મકાર્યથી શ્રેષ્ઠ (બીજું કોઇ) કાર્ય નથી, જીવહિંસા કરતાં ચઢીયાતું (કોઇ) અકાર્ય નથી. સ્નેહરાગથી ચડીયાતું (કોઇ) બંધન નથી (અને) સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ કરતાં શ્રેષ્ઠ (બીજો) લાભ નથી.

जूए पसत्तस्स धणस्स नासो. मंसे पसत्तस्स दयाइ-नासो ।

मज्जे पसत्तस्स जसस्स नासो, वेसापसत्तस्स कुलस्स नासो ॥८४॥

द्यूते प्रसक्तस्य धनस्य नाशो, मांसे प्रसक्तस्य दयादि-नाशः ।

मद्ये प्रसक्तस्य यशसो नाशो, वेश्याप्रसक्तस्य कुलस्य नाशः ॥८४॥

જુગારમાં આસક્ત (માનવ)ના ધનનો નાશ, માંસમાં આસક્ત (મનુષ્ય) ના દયા વગેરેનો નાશ, મદિરામાં આસક્ત (માનવ)ની કીર્તિનો નાશ (અને) વેશ્યામાં આસક્ત (માનવ) ના કુળનો નાશ થાય છે.

हिंसापसत्तस्स सुधम्मनासो, चोरीपसत्तस्स सरीरनासो ।
तहा परत्थीसु पसत्तयस्स, सव्वस्स नासो अहमा गई य ॥८५॥
हिंसाप्रसक्तस्य सुधर्मनाशः, चौरीप्रसक्तस्य शरीरनाशः ।
तथा परस्त्रीषु प्रसक्तस्य, सर्वस्य नाशोऽधमा गतिश्च ॥८५॥

હિંસામાં લીન (માનવ)ને સદ્ધર્મ નાશ (પામે છે.) ચોરીમાં તત્પર (માનવ)ને શરીરનો નાશ, પારકાની સ્ત્રીમાં આસક્તને સર્વનો નાશ થાય છે અને અધમ ગતિ (દુર્ગતિ) થાય છે.

दाणं दरिद्दस्स पहुस्स खती, इच्छानिरोहो य सुहोइयस्स ।
तारुण्णए इंदिय-निग्गहो य, चत्तारि एआणि सुदुक्कराणि ॥८६॥
दानं दरिद्रस्य प्रभोः क्षान्तिः, इच्छानिरोधश्च शुभोदितस्य ।
तारुण्यक इन्द्रिय-निग्रहश्च, चत्वार्येतानि सुदुष्कराणि ॥८६॥

ગરીબનું દાન, સમર્થની ક્ષમા, શુભના ઉદયને પામેલા (પુણ્યશાલી)નો ઈચ્છાનો રોધ અને યૌવનવયમાં ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ આ ચારે અત્યંત દુષ્કર છે.

" विविह-सत्थाओ"

पसत्थी **प्रशस्तिः** **પ્રશસ્તિ**

पणमिअ थंभणपासं, जिणीसरं भत्तचित्तवंछिययं ।
जगगुरुनेमिसुरिंदं, जास पसाया इमा रइआ ॥१॥
प्रणम्य स्थम्भनपार्श्वं, जिनेश्वरं भक्तचित्तवाञ्छितदम् ।
जगद्गुरुनेमिसूरीन्द्रं, येषां प्रसादादियं रचिता ॥१॥

ભક્તિવાળા (લોકો)ને મનોવાંછિત આપનાર, શ્રી સ્થંભનપાર્શ્વનાથ જિનેશ્વર પ્રભુને (તથા) જગદ્‌ગુરુ શ્રી નેમિસૂરીશ્વરજી મ૦ને નમસ્કાર કરીને જેઓની મહેરબાનીથી આ (પ્રાકૃત....પાઠમાળા) મારા વડે બનાવાઈ.

सगुरुं बिन्नाणसूरिं संतप्पभविअबोहयं वंदे ।
भवकूवाउ असरणो, जेण जडो हं समुद्धरिओ ॥२॥
स्वगुरुं विज्ञानसूरिं, सन्तप्तभविकबोधदं वन्दे ।
भवकूपादशरणो, येन जडोऽहं समुद्धृतः ॥२॥

(સંસારથી) બળેલા ભવ્ય જીવોને બોધ આપનારા (તેમજ) શરણવગરનો જડ એવો હું જેનાવડે ભવરૂપી કૂવામાંથી ઉદ્ધાર કરાયો (તે) સ્વ (મારા-પોતાના) ગુરુ **શ્રી** વિજ્ઞાનસૂરીશ્વરજી મહારાજાને હું વંદન કરું છું.

पन्नासकत्थुरविजय-गणिणा रइया य पाढमालेयं ।
बाणनिहिनंदचंदे, वासे महुमाससुहपक्खे ॥३॥
पन्न्यासकस्तुरविजय-गणिना रचिता च पाठमालेयम् ।
बाणनिधिनन्दचन्द्रे, वर्षे मधुमासशुभपक्षे ॥३॥

પંન્યાસ **શ્રી** કસ્તુરવિજયજી ગણિવડે આ પાઠમાળા (વિક્રમ સંવત) ૧૯૯૫ વર્ષે ચૈત્રમાસના શુક્લપક્ષમાં રચાઈ.

जाव जिणसासणमिणं, जाव य धम्मो जयम्मि विप्फुरइ ।
पाइयविज्जत्थीहिं, ताव सुहं भणिज्जउ एसा ॥४॥
यावज्जिनशासनमिदं, यावच्च धर्मो जगति विस्फुरति ।
प्राकृतविद्यार्थिभि-स्तावत् सुखं भण्यतामेषा ॥४॥

જ્યાંસુધી આ જિનશાસન (જયવંતુ) છે અને જ્યાંસુધી જગતમાં ધર્મ સ્ફુરાયમાન છે ત્યાંસુધી પ્રાકૃતભાષાની વિદ્યાના અર્થિજનોવડે આ સુખપૂર્વક પઠન કરાઓ.

अवि य-अट्ठारस-दुसहस्से, विक्कमवरिसे तइज्जसक्करणं ।
कत्थूरायरिएणं, सुपाढमालाइ संरइअं ॥५॥
अपि च-अष्टादश-द्विसहस्र, विक्रमवर्षे तृतीयसंस्करणम् ।
कस्तूराचार्येण सुपाठमालायाः संरचितम् ॥५॥

વળી-વિક્રમ સંવત ૨૦૧૮માં આચાર્ય **શ્રી** કસ્તૂરસૂરિજી મ. વડે સુંદર પાઠમાળાનું ત્રીજું સંસ્કરણ કરાયું.

" शुभं भवतु "

भरत प्रिन्टरी
न्यु मार्केट, पांजरापोळ, रीलीफ रोड
अमदावाद-१. फोन :- ३८ ७९ ६४